

Luke

¹ Ya, pule Theophilus. Ngay-ka ngamparilil murrinh kanhi ngarra Jesus da ngarra putek kanhi kardidha-ya. I kardu terert deyida parrinirilidha purni murrinh kanhi da ngatha. ² Kardu pana ngarra Jesus pubamkardu i murrinh ngarra nukunu puddininthethiththa purni, murrinh kanhi parraningantheleerrdha purni-ya. ³ I ngay-ka murrinh thatpirr bere matha wangu binayewuptha ngurrini murrinh kanhi ngarra Jesus-yu i murrinh-ka ngurrinikutkuttha-wa. ⁴ I nhini-ka memnu warda mange patha-wa kanhi-yu murrinh ngala warda ngatha ngarililnu. I nga, pule Theophilus. Murrinh ngala kanhi ngamparilil-ka, nhini-ka murrinh da thatpirr murrinh pana ngarra kardu ngamere deyida pumempadha purni-yu. Mu murrinh ngala da matha warda ngurdimpayithnu thatpirr kanhi murrinh ngarra Jesus nukunu.

Ku Angel Pangamnaruy Ngarra Zechariah

⁵ Bere da murntak warra ngarra nukunu pule Herod dinirradha kardu ngarra Judea pardidha-ka ku yilarn deyida kardidha, murrinh nukunu-ka nan-wa Zechariah. Nukunu Zechariah i ku yilarn ngamere deyida-re kardu murrinh pumenkawadhadha purni-ka Abijah-wa. I palngun nukunu Zechariah-ka murrinh nigunu-ka Elizabeth-wa, i yile nigunu-ka ku yilarn deyida kardu ngarra nukunu galantharr nan Aaron darntethbath-ya.

⁶ Bere peningintha nhini Zechariah i Elizabeth-ka kardu da mange patha da matha kardinginthadha, i Yile neki the menkubaththangintha wurrini nhini-yu. I ngarra murrinh Yile neki nukunu

pumenabaththangintha purne bere matha wangu. ⁷ Mu peningintha nhini-ka manangka wakal-wunkuma da matha-ngintha kardinginthadha. Nigunu Elizabeth-ka kardu manangka wakal da matha banabattha. I peningintha nhini-ka kardu ngalantharr kunugunu warda kardinginthadha.

⁸ Bere nukunu Zechariah i ku yilarn ngamere deyida, kardu-ka ku Abijah-wa wurlk pumenadha purni Yile neki nukun ngarra da church ngala kardu Jews pigunu-ya. Mange nhini-wa pume purni pumenamararttha ngarra ku yilarn ngamere-ya ngarra da church ngala nhini-yu. ⁹ Bere ku yilarn ngamere-ka nukunu-wa Zechariah pumemmangkart-yu panirdinu ngarra da church ngala nhini-yu i nanhthi kangunu patha nhini-nu pinanartaknu nanhthi warnak ngarra Yile neki-nu-yu, mange ngarra pume purni, i nhini-wa pumemmangkart Zechariah-yu. Bere nukunu Zechariah-ka kanardi warda i nanhthi warnak kangunu patha warda ninganartaktha pirri ¹⁰ da nhini-re ngarra kardu wurnangat outside pirriningkad-huktha i murrinh Yile neki pirrinangerrentha.

¹¹ Bere da nhini-re-ka ku angel ngarra Yile neki thanguku kathu pangamnaruy ngarra Zechariah pangu-re batbat pirridha ngarra da altar ngarra da nukunu nanhthi warnak ninganartaktha pirri Yile neki-nu.

¹² Bere nukunu Zechariah bamkardu ku angel nhini-yu i bemkabat warda i demmanham. ¹³ Mu ku angel kathu-ka mamna, “Nga Zechariah, mere thengimanham. Pule ngala Yile neki kathu-ka bimpayepup-wa murrinh ngarra thanidharrpudha thardi-yu i nhini-ka palngun nhinhi Elizabeth-ya wakal nugarn buyngebatnu i murrinh thuparlnu-ka John-wa.”

¹⁴ I mamna deyida ku angel kathu-yu, “Ngarra wakal nhinhi-re buybatnu-ka nhini-ka le patha warda thatpirr

thaninu i kardu wurnangat deyida wanku le patha parninu. ¹⁵ Nhini-ka Ngepan Yile neki thangununu panimardardinu ngarra nginipunh nukunu-yu ngarra buybatnure-yu i bere matha wangu paninu nhini-yu. I nukunuka purdirurturtnu i kardu ngala purrunu. I Yile neki-ka le thathpirr paninanu. I nukunu nhini-ka mere kurugurdugurduk nukun kura murlak-yu. ¹⁶ I kardu Jews wurnangat purdunkalathnu ngarra Yile neki-nu wangu-yu. ¹⁷ I kumparra warra pununu pi ngarra kardu nugarn pana ngarra Yile neki kathu purduthuknu-yu. I Yile neki-ka nanhthi lurruth ngala panamutnu ngarra ngepan nukunu mangini nukunu deyida mani kardu ngalantharr murntak nan-ya Elijah nanhthi lurruth ngala damnamut-ya. I nukunu-ka purdirrayithnu purru murrinh ngarra Yile neki nukunu ngarra kardu wurnangat. I nhini kardu yileyile-ka marda deyida pumanartnu puru wawal peneme-yu. I kardu pana ngarra da mange wiye pumamath pumpan-ka parnipartnu warda i nhini-ka kardu nginipunh pana deyida mani ngarra kardu mange patha panthin pumpan kardu puyemanu puru. Da-ka mange-ka nginipunh nhini mani-wa wawal nhinhi purdunkalathnu-yu kardu Jews ngarra Yile neki-nu wangu-yu. I nhini kardu-ka pumenawathawathanu i puyunamardamardanu kardu Pule ngala pana-nu kardu ngarra tiduk kathu pununu pi-yu i parraruynu kardu ngarra nhini da.” Nhini-wa murrinh-yu ku angel mamna ngarra Zechariah.

¹⁸ Bere nukunu Zechariah kathu-ka mamna ngarra ku angel nhini-yu, “Mu ngay-ka ngarra-re the danngiy-erdi thirrim pana kathu-yu murrinh thathpirr namnga thirrim-yu? Ngay-ka kardu ngalantharr warda-wa i palngun ngay-ka kardu kunugunu warda-wa.”

¹⁹ Mu ku angel kathu-ka mamna, “Ngay-ka Gabriel-wa. I ngay-ka bere matha wangu nganamnintha ngarra

Pule ngala Yile neki-ya. I nukunu da murrinh nhini-yu damngamut i wurdanngithuk ngarra nhinhi-nu murrinh patha kanhi ngamnhiyerr-yu. ²⁰ Mu nhinhi-ka mere murrinh nengabaththa ngay-yu, nhini nhinhi-ka manangka murrinh ngadha thurrunu themen mampadhapnu i ngarra wakal nhinhi da mana buympabatnu thathpirr. I murrinh kanhi ngarra mampa-ka da-ka murrinh da thathpirr thuyepupnu nhini-yu.” Ku angel kathu-yu mamna.

²¹ Mu kardu wurnangat-ka da outside da ngatha pirringkadhuktha. I da pirdithme nimin pardinayekattha-ya kardu-yu nukunu Zechariah-nu pungiwyunu i murrinh-nu purdirrayithnu. Mu kardu kathu-ka murrinh warda pumenanudha purni, “Ya. Thangku-dha nukunu Zechariah da pirdithme kanam pangu-yu inside-yu?”

²² Bere nhini thangunu nukunu Zechariah-ka yungawuy warda ngarra da church ngala nhini thangunu-yu, mu mere ngarra warda murrinh wurdinirrayiththa ngarra kardu wangu-yu, wurda. Nukunu pangu pirridha-ka murrinh mange da matha-re daninkarrdha pirri i nhini-ka kardu warda murrinh pumenanudha pi, “Ya, nukunu kama murrinh thathpi ngarra Yile neki thangunu kathu bimnayepup pangu ngarra da church ngala-yu.”

²³ Bere nhini thangunu nukunu Zechariah-ka wurlk-ka marntikerdek warda ngarra da church ngala pangu-yu ngarra Jerusalem-yu, i nungardurr da ngarra nukunu-nu warda wangu nadha dini.

²⁴ Bere nhini thangunu-ka palngun nukunu Zechariah Elizabeth-ka kardu marda warda wurrinidha. I nigunu-ka kardidha ngarra thelput inside da matha mange nigunu da matha kardidha. Da-ka merrk 5 warda kardidha-yu, i mere nangkal ngadha bengkardudha i dengeruy-

dha. ²⁵ Bere nigunu-ka murrinh menanudha kardi mange nigunu ngatha, “Yile neki-ka mange patha mamnga i le damngamut. Ngay-ka kardu marda warda ngurran i mere ngarra warda manangka wakal-ngimarda ngurrunu, nhini Yile neki-ka wakal warda damngamut. I nhini ngay-ka mere warda kurdungiwerti nukunu ngarra kardu.”

Ku Angel Pangamngeruy Ngarra Mary

²⁶⁻²⁷ Bere da nhini-re ngarra nigunu Elizabeth kardu putput wurrinidha da merrk da 6 warda kardidha, Yile neki kathu wurdanngethuk ku angel nhini da ngatha nukunu Gabriel-ya ngarra kardu mardinhpuy nan-nu-ya Mary pangamngeruy. Nigunu Mary kardidha-ka da Nazareth, da town kunungingki-ya da ngarra ngala nan-ya Galilee. I nigunu-ka kardu niye-niye nukunu-wa Joseph. Nukunu Joseph-ka kardu darntethbath nukunu nan King David. Bere peninginta nhini Mary i Joseph-ka mere da ngatha benangintalettha i mere da ngatha kaningintharritha.

²⁸ Bere ku angel nhini-ka pangamngeruy ngarra Mary i murrinh mamnge, “Ya Mary. Le warda thani. Pule ngala Yile neki-ka memnhimangkart i nukunu-ka kanam ngarra nhinhi.”

²⁹ Mu nigunu Mary-ka werrerrmamngini i mere murrinh memartadha murrinh nhini ngarra mamnge-yu. I nhini-ka murrinh marda-re memnu mange nigunu, “Ngarra-nu murrinh kanhi mamnga karrim-yu?”

³⁰ Mu ku angel kathu-ka mamnge deyida ngarra nigunu, “Nga Mary, mere thenham. Yile neki-ka mange patha thathpirr nhinhi mampa memnhimangkart-yu i le dimpa. ³¹ Nhinhi-ka kardu putput thurrunu i kardu wakal nugarn buympabatnu, i murrinh nukunu thuparlnu-ka Jesus-wa. ³² I nukunu-ka kardu Pule ngala thathpirr

purrunu. I nukunu-ka wakal nugarn ngarra Pule ngala Yile neki nukunu-wa paninu-yu. I Yile neki-ka bupaknu nukunu-yu kardu Pule ngala thathipirr pinu nginipunh King David mani-ya. ³³ I nukunu-ka bere matha wangu kardu Pule ngala pirranu ngarra kardu Jews, kardu par-rarntethbath ngarra nukunu Jacob-ya. Nukunu-ka bere matha wangu pinu kardu Pule ngala thathipirr-yu,” ku angel kathu mamnge ngarra Mary-yu.

³⁴ Mu nigunu Mary kathu-ka mamna ngarra ku angel, “Ngarra-re-wa kardu putput ngurrunu ngay-yu? Ngay-ka mere ngadha nganingintharrittha kardu nugarn-yu i ngay-ka mere da ngatha benanginthalettha kardu nugarn-yu.”

³⁵ Mu ku angel kathu-ka mamnge ngarra Mary, “Yile neki-ka kardu lurruth ngala-wa. I nukunu-ka pur-dumpathuknu Ngepan patha ngarra nukunu i ngarra nhinhi paninu i wakal pampamutnu. I kardu wakal nhini ngarra Ngepan patha thangununu buympabatnu-ka, nhini nukunu-ka wakal nugarn Yile neki nukunu thathipirr-wa purrunu nhini-yu. I nukunu-ka mange wiye-ka mere ngarra nukun kama kurru nhini-yu.”

³⁶ Bere ku angel kathu-ka mamnge deyida ngarra Mary, “Ya, Mary. Kardu darrikardu nhinhi Elizabeth nganaka? Nigunu-ka kardu kunugunu warda-wa, mu nigunu-ka kardu putput wardarra wurran, da-ka merrk 6 warda kanam. Da murntak warra-ka kardu wakal mere ngarra berdurdurttha kani da marra-re-yu, mu Yile neki kathu-ka damngemut weyida nhini-yu kardu wakal-yu. ³⁷ Yile neki-ka lurruth ngala-wa i nukunu-ka mange terert warda ngatha mam wurran. I mange-ka mere ngarra nukun kurdubay, wurda da matha.”

³⁸ Bere Mary kathu-ka mamna, “Yu, Yile neki-ka Pule ngala ngay dimnga nhini-yu. I murrinh ngarra

thathpi nukunu-ka ngay-ka marda-wa manganart ngurran nhini-yu, i murrinh manabathnu ngurru. Yu berengunh, murrinh pana ngarra nhinhi namnga-ka ngay-ka da-nu thathpirr murrinh-nu marda manganart,” Mary kathu-yu mamna ngarra ku angel-yu. Bere murrinh nhini thangunu-ka ku angel nhini-ka nungardurr warda kanampart warda Mary-yu.

Mary Nangedha Dini Ngarra Elizabeth-nu

³⁹⁻⁴⁰ Bere Mary-ka dempirnturt nungardurr warda pirt-pirt da matha nadha dini da Judea-nu warda wangu da ngarra palyirr-nganamarda ngarra dim da-ya, da ngarra Elizabeth i Zechariah kardinginthapuptha-ya. Bere nigunu nadha dini-ka da ngarra thelput peniningtha, i pangamngeruy ngarra kardu darrikardu nigunu kardu kunugunu nhini Elizabeth. I Mary kathu-ka mamnge, “Yu, le warda ngem kardu ngay-yu ngangamparuy-yu.”

⁴¹ Bere murrinh ngarra Mary-re mamnge Elizabeth-ka wakal ngarra nigunu Elizabeth putput yungurrkurrkthaka yibimputeth warda nhini-yu. I Ngepan ngarra Yile neki thangunu kanammardardi warda ngarra nigunu Elizabeth-yu. ⁴² Bere Elizabeth-ka le patha thathpirr diningedha i mamnge ngarra Mary, “Nga. Yile neki-ka memnhimangkart nhinhi-yu kardu ngarra palngun wurnangat thangunu kathu da ngarra ngala kanhi. I nukunu-ka le thathpirr dimpa i le deyida dimna ngarra wakal nhinhi buympabatnu-yu.”

⁴³ Bere Elizabeth kathu-ka murrinh numi deyida mamnge ngarra Mary, “Mary, nhinhi-ka kardu kale nukunu ngarra Pule ngala ngarra ngay nukun-yu. Yile neki-ka mange patha thathpirr mamnga kardu ngarra nhinhi-nu wurdanngathuk i thangamngaruy-yu. ⁴⁴ I ngarra marra-re nhinhi thunungamngimardale-ka wakal kanhi ngarra

marda nganthin ngarrim-ka le patha yudha i yibim-puteth warda nhini-yu. ⁴⁵ I Mary, nhinhi-ka murrinh thathpi ngarra Yile neki thangunu namnabath murrinh thathpirr-wa mampa-yu i nhinhi-ka le warda thathpirr thaninu,” Elizabeth kathu-yu mamnge ngarra Mary.

Mary Murrinh Darntiparl Ngarra Yile Neki

⁴⁶ Bere Mary kathu-ka mamnge ngarra Elizabeth, “Ngay-ka ngarntiparl nganam Yile neki-yu. ⁴⁷ I ngepan ngay-ka le thathpirr warda nganam ngarra nukunu thangunu mamngiyibirnu-yu. ⁴⁸ Ngay-ka kardu mere muthingka kardu ngala, mu nukunu da matha bamng-ingkardu i memngimangkart-yu, i da nakurl-te kardu wurnangat da matha pariparlnu puru Yile neki, nhini nukunu-ka ngay thangunu mange patha thathpirr mamnga.”

⁴⁹ I Mary-ka bere ngatha wangu murrinh medha pirri, i mam, “Yile neki-ka kardu ngala thathpirr-wa, i nukunu-ka kardu lurruth ngala thathpirr i patha da matha. I kardu mere nangkal mani kama kurru nginipunh nukunu-yu. Nukunu-ka mange patha thathpirr mamnga wurran. ⁵⁰ Yile neki-ka bere ngatha wangu dirranganpunpe kanam kardu wurnangat pana ngarra murrinh nukunu pubim-nayewup pumpan i murrinh pumamnabath pumpan. ⁵¹ I nukunu-ka bere ngatha wangu mange lurruth ngala mam wurran. Nukunu-ka pirranputhnu purru kardu pana ngarra pumemnungala pumpan-yu. ⁵² I kardu pana deyida wanku kardu pule ngala ngala-ya pepe da matha panthutthutnu kardu nhini-yu. I kardu pana ngarra ngathayida pumemnukunungingki pumpan-ka nukunu-ka manngalanu warda nhini-yu. ⁵³ I kardu pana ngarra mi mami parnam i nanhthi mananhthi parnam-ka nukunu

Yile neki-ka parramutmutnu mi i nanhthi, i nhini karduka banmardannu warda nhini-yu. I kardu pana ngarra nanhthi terert panthin pumpan-ka Yile neki kathu nanhthi purrkpurrk nhini paninmatkutnu-wa, i nhini karduka purdunthukthuknu warda wunku nanhthi puruyeymanu warda nhini-yu.

⁵⁴⁻⁵⁵ “I Yile neki-ka mannhimanpi-warda-ngime i dirrangannhipengime wurran nekingime kardu ngarra tharntethbathngime ngalantharr nekingime nan-ya Israel. Nhini-wa murrinh Yile neki kathu-yu mampiruneme ngarra Abraham i kardu ngalantharr nekingime. Nukunu mam-ya, ‘Ngay-ka bere matha wangu ngirrananpenu ngurru.’” Nhini-wa murrinh nigunu Mary-yu murrinh darntiparl ngarra Yile neki wangu-yu.

⁵⁶ Bere nigunu Mary-ka pangu da ngadha kardinginthadha ngarra Elizabeth da merrk perrkenkuneme-nu-ya. I nhini thangunu-ka wurdantharr Elizabeth i nungardurr warda da ngarra thelput nigunu-nu warda wangu wurdawurl da nan Nazareth.

Nukunu John The Baptist Bammat Warda

⁵⁷ Bere nhini thangunu kardu kunugunu pana nan Elizabeth-ka bamngobat warda kardu wakal nugarn. ⁵⁸ I bere murrinh warda banalangtha wurrini pana-re kardu ngarra darrikardu nigunu Elizabeth da mana, i kardu ngarra ngamere da manta pana pardipuptha-yu. I karduka le warda pardingedha, nhini Yile neki-ka mange patha da matha mamnge i wakal damngemut-yu.

⁵⁹ Bere da-ka 8 warda mam, i nhini kardu darrikardu peningintha-ka parrampiruruyngintha ngarra Zechariah i Elizabeth. I wakal peningintha-ka kardu warda puddanwit nhini-yu kardu nugarn-nu warda purrunu. I murrinh warda puyiparltha murrinh ngarra

yile nukunu deyida mani Zechariah. ⁶⁰ Mu kale nukunu kathu-ka mampirra, “Awu, wurda-wa murrinh nhini-yu. Mu murrinh ngunginthaparlnu-ka John-wa.”

⁶¹ Mu kardu kathu-ka pumamnge, “Murrinh ngarra thangunu pana-yu? Kardu ngarra darrikardu nankungintha-ka mere nangkal ngadha mebatththa kani murrinh pana-yu.” ⁶² I nhini thangunu-ka ngarra yileyile Zechariah-ya murrinh mange-re pumenadha pi i parrantharrpu warda, “Mu nangkal-wa murrinh thuparlno kardu wakal-yu?”

⁶³ Bere nukunu Zechariah-ka murrinh mange-re mampirra nanhthi peypa-nu. I ngarra nanhthi peypa nhini-re darntilil murrinh-ka kanhi-wa, “Murrinh nukunu nguparlno-ka John-wa.” I kardu kathu-ka pumemnamardart warda nhini-yu. ⁶⁴ Bere da nhini-re nukunu Zechariah-ka kardingerren-deyida-dha. Nukunu-ka kardu manangka murrinh kardidha i mere deyida themen denadhaptha ku angel thangunu-yu, mu kardu kardingerrentha warda i murrinh daniriparlno kardi ngarra Yile neki wangu. ⁶⁵ I kardu darrikardu peninginta i kardu ngamere ngarra da manta pana pardipuptha-ka puyenthepup i perrenham ngala da matha nhini-yu. I murrinh nhini-ka banalangtha wurrini da pana ngangka-re ngarra kardu pardipuptha ngarra da palyirr-nganamarda nhini-re-yu da nan-ya Judea. ⁶⁶ I kardu ngarra murrinh nhini-re puyenthepup-ka murrinh warda pumenanudha purni, “Ya. Kardu wakal kanhi purdirurturtu-ka kardu ngarra kama pamanu purru pana-yu?” Nhini-wa murrinh pumenanudha purni, nhini kardu-ka the-wa pumebaththa purni Yile neki dirrapedha kardi wakal nukunu nhini-yu.

Murrinh Ngarra Nukunu Zechariah Wurdamyith

⁶⁷ Bere Ngepan Yile neki thangunu kanamnginirdi warda ngarra Zechariah, yile nukunu John-ya, i nhini-ka murrinh warda wurdampirruyithngime murrinh ngarra Yile neki thangunu-yu. I kanhi-wa murrinh mam-yu, ⁶⁸ “Mampa, pariparl-warda-ngime Yile neki. Nukunu-ka kardu Pule ngala thathpirr-wa dinnhengime kardu ngarra nekingime-ya, kardu ngarra ngalantharr nan thangunu Israel tharntethbathngime. I nukunu Yile neki-ka wur-rininhedhangime i manhiyibirnungime.

⁶⁹⁻⁷⁰ “I da murntak warra-ka kardu ngalantharr ku prophet-ya kanhi da murrinh pumerradha purni-yu, ‘Nga. Yile neki-ka purdunhethuknungime kardu nugarn kardu lurruth ngala, i nukunu kardu nhini-ka manhiy-ibirnunungime. I nukunu nhini-ka kardu parethbathnu ngarra King David thangunu kathu. ⁷¹ I nukunu kardu nhini-ka manhiyibirnunungime kardu ngarra murlakpun thangunu kathu i kardu pana ngarra mere marda kuman-hertngime kuru.’

⁷²⁻⁷⁵ “I ngana deyida Yile neki kathu-ka mamna ngarra nukunu pule Abraham da murntak warra-ya. I kanhi-wa murrinh ngarra nukunu kathu mamna ngarra Abraham-yu i kardu ngarra ngalantharr ngalantharr murntak deyida mampirruneme, ‘Ngay-ka ngirrananpenu ngani. I ngay-ka mananthibirnununu kardu ngarra pana thangunu kathu mere marda kumananart kuru. I nhini-ka mere ngarra warda nenmanham nukun nuru nhini-yu ngarra da mange ngay da matha nangimariwaknu nuru. I nhini nanki-ka da mange patha yuthpan da matha num-abathnu nuru i kardu patha da matha nurunu da bere matha wangu-yu.’” Nhini-wa murrinh Yile neki kathu mampirruneme-yu i murrinh mere panayekumtha nhini-yu.

⁷⁶ I bere nukunu Zechariah-ka bere ngatha wangu

murrinh medha pirri, “I nga, muluk,” mamna ngarra wakal nukunu-nu. “Nhinhi-ka kardu bere matha wangu murrinh ngarra Pule ngala Yile neki thangunu thurdirrayithnu thurru, ku prophet-wa nhinhi thurrunanu-yu. I nhinhi-ka da nakurlnu-wa kumparra warra thununanu thi ngarra kardu pule ngala pana ngarra kardu tiduk warda kathu pununu pi. I nhinhi-ka thurdunthethithnu thurru kardu murrinh ngarra Yile neki nukunu-yu, i nhini kardu-ka pumenawathawathanu i parnamardamardanu kardu Pule ngala pana-nu ngarra tiduk nimin parraruynu purru. ⁷⁷ I nhinhi-ka murrinh thanthelerrnu thurru kardu pana-nu Yile neki kardu manmayerrarrnu purru da ngarra mange wiye thangunu panthin parnam i kardu warda manthibirnunu.”

⁷⁸⁻⁷⁹ I bere nukunu Zechariah-ka murrinh bere ngatha wangu medha pirri, “Yile neki-ka marda thathpirr mangannhertngime dim. I nukunu-ka purdunhethuknungime kardu Pule ngala nhini da kangkarl thangunu kathu. I nukunu nhini-ka manhimayerrarrnungime da mange wiye ngarra nekingime thanthinngime thurran i manhiyibirnunu-warda-ngime. I nukunu Pule ngala nhini-ka da thathpirr warda panhengkardanungime da ngarra Yile neki nukunu wangu, i nhini-ka kardu watmam purrunungime i marda pekpek da matha paninungime. I ngarra Pule ngala nhini purrunu kathu-ka, da nginipunh nanhthi ngunga marra deyida kathu mani punhengkarpurlnungime, i mere warda pinungime da ngarra thipmam binhi wangu-yu.” Nhini-wa murrinh Zechariah mamna ngarra wakal nukunu-yu.

⁸⁰ Bere nhini thangunu-ka kardu wakal nugarn nhini John-ya kardu wurdanturturt lurruth ngala da matha nanhthi nginipunh nukunu i ngepan nukunu. I nukunu-ka marda merttha wurrini da mange ngarra Yile neki

nukunu wangu. I nukunu da kardipuptha-ka ngarra da darrinpirr pularn i ngarra demnungkarr da mana. I nhini-ka pangampirraruy warda ngarra kardu-yu, kardu ngarra parrantethbath nukunu Israel, kardu Jews-ya.

2

Murrinh Ngarra Kangkarlmawu-te Bammat

¹⁻² Bere nukunu Caesar Augustus-ka ku pule ngala thathpirr dinirradha ngarra kardu wurnangat warda ngatha kardu Jews-ya, i kardu wurnangat ngamere deyida, kardu manangka thathpirr Jews-ya.

Bere nukunu nhini-ka kardu ngarra nukunu thangunu kathu wurdanpunkuthukneme da pana ngangka-re purnewatthaneme i kardu-nu purnintiwudha purni i murrinh ngarra kardu-nu parrinintilidha purni ngarra nanhthi peypa wardarra dinindarriwuptha wurrini kardu wurnangat warda ngatha kardu nukunu-wa-nu Caesar Augustus the thathpirr manmathnu. Mu da murntak warra-ka mere nangkal ngadha kardu puyntiwudha i mere murrinh dentilidha wurri murrinh ngarra kardu wurnangat warda ngatha-yu, wurda. Bere da nhini-re-ka nukunu nan Quirinius ku pule ngala dinirradha da ngarra nan-ya Syria. ³ Bere nhini thangunu-ka kardu wurnangat warda ngatha parranirurtuydha purni ngarra da town pigunu i murrinh parrinintilidha purni ngarra nanhthi peypa.

⁴⁻⁵ Bere peninginta Joseph i Mary-ka da ngarra nan thangunu kathu Nazareth nungamnginhardurr da ngarra ngala pirrimpirra Galilee, i nanginthadha dini da ngarra Bethlehem-nu warda wangu da ngarra ngala pirrim Judea-ya. I pangamngintha murrinh-nu pankurililnugintha. Da pangu Bethlehem-ka da nukunu King David-wa, i nukunu Joseph-ka kardu darntethbath

ngarra nukunu King David i da-ka da nukunu deyida wanku nhini-yu. Bere kardu niyeniye nukunu Joseph-ka Mary-wa, i nigunu-ka kardu putput warda wurrinidha da nhini-re-yu.

⁶ Bere ngarra peninginta-re dininginthadha da pangu Bethlehem-ka nigunu Mary-ka kardu warda wakal buyngebatnu nhini-yu. ⁷ Peninginta-ka danu mana warda kaninginthardidha ngarra da thelput ngala nhini-yu dininginthadha, mu nhini-ka kardu wurnangat weyida menadhalerttha wurrini da-yu. Mu nhini kanamnginthardi-ka da ngarra thelput ku puliki nukun weyida nhini-yu. Bere dininginthadha da nhini-ka kardu wakal nugarn bamngebat Mary-yu. Wakal marra-re bamngebat-ka nhini-wa. I bere nigunu-ka panpekarl warda wakal nhini-yu nanhthi kaligu purrkpurk-te i yingammardapup ngarra nanhthi box mi parnu wanku ngarra ku puliki nukun.

Ku Angel Pangampirruyneme Ngarra Kardu Nugarn Ngarra Ku Thip Pirapedhaneme Parde

⁸ Bere da ngarra manta pangu da ngatha Bethlehem-ka, kardu nugarn pirapedhaneme parde ku thip peneme da thipinhi nhini da ngatha-yu. ⁹ I ku angel ngarra Yile neki thangunu pangampirruyneme i thungku layit ngala da matha ngarra Yile neki thangunu kathu dampunkularrangneme. I nhini kardu peneme-ka puninkungkawerrdha-warda-neme kardi.

¹⁰ Mu ku angel kathu-ka mampirruneme, “Ya. Mere nenhamneme. Ngay-ka murrinh thelerrdhe patha nimitya menarrubaththaneme ngurrini i nganankuyerrnemenenu, i nhini nankuneme-ka le thathpirr warda narnenemenenu. Murrinh thelerrdhe patha kanhi-ka kardu wurnangat warda ngatha-nu. ¹¹ Nga. Da thipinhi marra

kanhi-ka kardu wakal nugarn bammat da town kunung-
ingki pangu wangu-yu da ngarra King David kardipuptha-
ya. Kardu wakal nhini-ka Christ-wa, kardu pana ngarra
Yile neki kathu wurdannarrathuk nankuneme-nu-yu i
kardu wurnangat deyida-nu wanku. Nukunu-ka kardu
Pule ngala thathpirr-wa purrunarranu, i nukunu-ka
pirrananmaputhnu purru da mange ngarra wiye nan-
thin numpan i mananthibirnununu warda purru nhini-
yu. ¹² I nga. Da-ka kanhi-re-wa kardu wakal pangu-yu
nubardurtnemenu-yu. Nunnanemenu da ngarra town
pangu wangu i nubardurtnemenu kardu wakal nhini-yu
yibimngurrkurrk ngarra nanhthi box mi parnu ngarra
ku puliki nukunu da ngarra thelput nhini-yu. Kardu
wakal nhini-ka yibimngurrkurrk i panpekarl-wa yibim
nanhthi kaligu purrkpurrk-te,” ku angel kathu-yu mam-
pirruneme.

¹³ Bere nhini thangunu-ka ku angel wurnangat warda
thathpirr da ngarra kangkarl thangunu kathu parram-
naruy ngarra ku angel numi nhini-dha warra pangam-
pirruruyneme. I ku angel terert warda ngatha murrinh
parraniriparl dha pardi ngarra Yile neki wangu-yu. I
kanhi-wa murrinh pumedha pardi, ¹⁴ “Pule ngala pangu
dim-ka kardu ngala-wa thathpirr. Mampa nga. Pariparl
warda nukunu-yu. I kardu pana da matha ngarra nukunu
kathu le dimpirra-ka marda pekpek warda purunu nhini-
yu.” ¹⁵ Bere nhini thangunu ku angel-ka pumpannurdurr
warda i puddalath da ngarra kangkarl warda wangu da
Heaven-ya.

Bere kardu nugarn nhini-ka murrinh warda pumem-
nungkuneme mange peneme ngatha, “Ka. Purru-
wa-neme da pangu wangu Bethlehem i pubangkar-
dunemenu kardu wakal nhini ngarra murrinh ku an-
gel mannheneme murrinh ngarra Yile neki thangunu

wurdannhemathukneme-ya.”

¹⁶ Bere peneme nhini-ka punnungamkardurr-warda-neme da Bethlehem-nu warda wangu pirtpirt da matha. I nhini da pubangampunkurdurtngingtha Mary i Joseph-yu wunku kardu wakal nhini yungurrkurrktha ngarra nanhthi box mi parnu ku puliki nukunu. ¹⁷ Bere ngarra wakal nhini thangunu pubamkangkarduneme-ka murrinh warda parrintheleerrdha purni murrinh ngarra ku angel mampirruneme-yu murrinh nhini da kardu wakal nugarn nhini bammat-yu. ¹⁸ I karduka pumempirrumardat-warda-neme murrinh thathpi ngarra peneme nhini thangunu pubimpirruyepupneme-yu.

¹⁹ Bere nigunu Mary-ka da warda wurdantherr da ngarra marra-re nhini-yu ngarra ku angel pangamngeruy i da ngarra wakal nhini da mana bamngebat. I bere matha wangu benayengkarnirnthi warda wurrini nhini-yu.

²⁰ Bere nhini thangunu peneme nhini-ka puddamkawurlneme pangu deyida ngarra ku thip peneme. I murrinh ngala da matha parrineriparlhdhaneme purne ngarra Yile neki wangu, nhini-ka pubamkangkardu-thangunu-weyida-neme i pubimkayepupneme nginipunh murrinh pangu deyida mani ngarra ku angel thangunu mampirruneme.

Mary i Joseph Murrinh Pannginthaparl Jesus

²¹ Bere da ngarra 8 warda mam ngarra wakal nugarn nhini thangunu bammat-ka, kardu warda puddanwit nhini-yu kardu nugarn-nu warda purrunu. I peninginthi nhini murrinh pannginthaparl-ka murrinh nukunu-ka Jesus-wa. Nhini-wa murrinh-yu mamngengkawadha ku angel kathu da marra-re ngarra Mary-yu ngarra kardu manangka marda da ngatha kardidha.

Mary i Joseph Menginhabertidha Wurrini Wakal Jesus Ngarra Church Ngala

²²⁻²⁴ Bere kardu ngalantharr pana nan Moses darn-tilil murrinh law Yile neki nukunu da murntak warra-ya. I kardu Jews-ka bere matha wangu murrinh law nhini pumbaththa purni. I murrinh law numi-ka kanhi-wa. Kardu kalekale pana ngatha kardu wakal marra bamngelat-ka nhini nigunu-ka mere ngadha kurru pangu kanirdi ngarra murrinh church ngala da-ka merrk numi-wa i kanganu. I da nhini thangu nu nigunu-ka mangkadhuk kurru ku yinhpi perrkenku ngarra ku yilarn- nu ngarra da church. I nukunu warda ku kubat-yu i pinanapek-yu ngarra Yile neki-nu-yu. I nhini thangu nu nigunu-ka mengeyerrarr warda i nhini nigunu-ka kanirdi warda ngarra murrinh church ngala nhini-yu. Nhini-wa murrinh law numi-yu.

Bere peninginta nhini Mary i Joseph-ka wunku wakal Jesus-ya parnamkapatngime da nhini-yu Bethlehem i da Jerusalem-nu warda wangu punnadhngime ni- gunu Mary-nu kardu mengeyerrarrnu. I ngana deyida nanginthadha dini Jesus-nu manginhabertinu purru ngarra murrinh church ngala pangu-yu i Yile neki panginthangkarrnu i panamutnungintha panginthari- parlnu wakal nhini-nu-yu. Nhini deyida murrinh law numi nukunu Moses darntilil-yu kardu wakal nugarn kumparra kanthinginthangkarr i kanamutngintha ngarra Yile neki wangu-yu.

²⁵ Bere da nhini-re kardu ngalantharr numi kardidha ngarra murrinh church ngala-yu. Murrinh nukunu- ka Simeon-wa i nukunu kardipuptha-ka da Jerusalem da. Nukunu Simeon-ka kardu patha da matha wur- rinidha i bere matha wangu murrinh thathpi Yile neki menabaththa kardi. I Ngepan Yile neki-ka bere matha

wangu kardidha ngarra nukunu-yu. Bere nukunu-ka kardimardamardadha da ngarra minthire-nu Yile neki purduthuknu-yu kardu pule ngala pana kardu manthibir-nunu kardu Jews-ya. ²⁶ I Ngepan Yile neki mamna nukunu-ka panibirnu da matha-nu ngarra nukunu Christ da mana bangkardunu kardu pana ngarra Yile neki purduthuknu-yu.

²⁷ Bere ngarra Mary i Joseph parramkaruyngime i wakal-nu panginthangkarrnu i panamutnungintha ngarra Yile neki, bere da nhini-re-ka Ngepan Yile neki mamna Simeon-yu, “Thurrunu pangu ngarra church ngala.” ²⁸ Bere Simeon-ka wurrinidha ngarra church ngala nhini da i bampunkungkardungintha Mary i Joseph i wakal Jesus. I wakal nhini-ka manganmert warda i kanthinumardadha pirri i Yile neki warda darntiparl. I kanhi-wa murrinh thathpi daniriparlidha pirri-yu. ²⁹ “Yile, nhinhi-ka Pule ngala da matha. I murrinh thathpi nhinhi-ka murrinh da thathpirr nhini-yu. Kanhi-wa kardu wakal murrinh nhinhi nam-yu thurdungarrathuknu-yu. Ngay-ka ngardinamardamardadha nukunu kanhi-nu-yu. I nhini ngay-ka bamkardu warda i nhini-ka berengunh ngay ngupupnu warda-yu. ³⁰⁻³¹ Ngay-ka marra kanhi-ka bamkardu warda kardu wakal kanhi ngarra thurdanngarrathuk kardu-nu-yu. Nhinhi thurdanngarrathuk-ka kardu-nu manganthibirnunu. Kanhi-ka da ngarra mange nhinhi da matha wangu. ³² I nukunu kardu wakal kanhi-ka kardu manangka Jews deyida wanku purrunmetkutnu ngarra nhinhi-nu wangu i kardu manthibirnunu. I kardu nhini manangka Jews-ka pantiparlunu warda parni kardu Jews kardu ngarra nhinhi-yu.” Nhini-wa murrinh tiparliti Simeon mamna ngarra Yile neki wangu-yu.

³³ Bere peninginta Mary i Joseph-ka pumemnamar-datnginta ngarra murrinh nukunu Simeon menadha pirri ngarra kardu wakal nugarn nhini-yu. ³⁴ Bere nukunu Simeon kathu-ka mampirringinta murrinh thatphi kanhi-yu, “Yile neki-ka pirranankupenunginta pani i mange patha da matha manarrununginta purru.” I bere ngarra Mary warda kalekale Jesus-ya mamnge, “Nga. Yile neki-ka wurdanthuk wakal kanhi-yu da kanhi da-nu. I da nakurlnu-wa kardu the pumabathnu-yu Yile neki wurdanthuk nukunu-yu. I kardu Jews wurnangat da matha murrinh thatphi nukunu pumanabathnu puru-yu i pari-waknu puru. Mu kardu Jews terert deyida mere murrinh pumanabathnu puru-yu ngarra murrinh thatphi nukunu-yu. ³⁵ I kardu nhini-ka murrinh pumardarrithaknu parni, mu nukunu-ka kardu mukmuk banmarderdenu purru i kardu-ka murrinh marranu purru murrinh nhini ngarra banmarderdenu purru-yu. I nga Mary,” mamnge. “Nhini-ka da-ka tetemanthay-wa-nu dardurtnu nhinhi-nu-yu i panhimardathinnu purru-yu. Nhini-ka da-ka nginipunh thu napp deyida mani panhiwarlnu ngarra magulkul nhinhi-nu-yu.” Nhini-wa Simeon kathu-yu murrinh mamnge ngarra nigunu Mary-yu.

³⁶⁻³⁷ Bere da ngarra church ngala nhini-ka kardu muthingka kunugunu thatpirr kardidha pangu da. Murrinh nigunu-ka nan-wa Anna. I yile nigunu murrinh-ka nan-wa Phanuel. Nukunu-ka kardu yek Asher-wa. Bere da marra-re nigunu-ka demnginthalet kardu nugarn-ka da thangu 7 kardinginthadha-yu. I nukunu yibimpup-ka nigunu-ka kardu mekmunurr warda wurridha da-ka da thangu 84-wa. Bere nigunu-ka kardu bere matha wangu kardinangerrentha ngarra Yile neki wangu i daniriparlidha wurrini pangu da ngarra murrinh church ngala-yu. I da ngamere ngadha-ka mi-

ka mere ngadha wurrimurrktha nhini-ka ngarra Yile neki ngadha kardinangerrentha wangu. ³⁸ Bere kardu kunugunu nhini Anna-ka wurrinirrudhangintha ngarra Mary i Joseph i Yile neki darntiparl wakal nugarn nhini-nu wurdanthuk-yu. I kardu ngarra Jews terert warda wurdampirrayith murrinh ngarra wakal nhini Jesus-nu-yu. Kardu Jews nhini-ka kardu ngarra pardinamardamadadha kardu pana-nu ngarra Yile neki purduthuknu-yu i kardu manthibirnununu-yu.

³⁹ Bere nhini thangunu-ka Mary i Joseph-ka mamngintharikerdek warda mange nhini menginthadha kardi-yu mange ngarra Yile neki nukunu wangu-yu da ngarra murrinh church ngala pangu-yu. Bere nhini thangunu-ka punnadha-warda-ngime da ngarra peningime-nu warda wangu da nan-ya Nazareth da ngarra ngala pangu nan-ya Galilee. ⁴⁰ I nhini da nukunu Jesus wurdanarurturtha kardi-yu lurruth ngala da matha i kardu pelpith patha. I da mange ngarra Yile neki da matha nukunu daniriwaktha wurrini-yu. I Yile neki-ka bere matha wangu dirrapedha kardi i le da matha kardinadha ngarra nukunu-yu.

Jesus Kardidha Ngarra Church Ngala

⁴¹ Bere da thangku terert Mary i Joseph-ka pir-ringinthawattha da Jerusalem i mi lawam werlpen pul-leth wunku kardu Jews wurnangat da ngarra nan-nu-ya Passover. ⁴² Bere ngarra nukunu mana Jesus thangku 12 warda mam wurrinidha-ka pangu deyida punnadhangime da Jerusalem da ngala nhini-nu da nan Passover.

⁴³ Bere da ngarra nhini mana Passover dirntal-ka peningintha Mary i Joseph i kardu wurnangat-ka pumenardarrardha warda pi puddanalaththa pi da ngarra pigunu warda wangu. Mu nukunu Jesus-ka

pangu da ngatha kardidha da nan Jerusalem. Mu Mary i Joseph-ka menanginthabiyedha kardi mere the menginthabaththa wurri Jesus pangu da ngatha kardidha-yu. ⁴⁴ Peningintha-ka mamngintha mana nukunu-ka wurrannilili kardu ngarra ngamere mana-wa. Bere puy purnilidha i ngarra ngunga kanarnum da mana. I bere Mary i Joseph-ka pannginthawinhay i kardu warda piranawinhadhaththangintha purne Jesus-nu kardu ngarra terert. I kardu darrikardu peningintha i kardu ngamere deyida wanku parraninkudharrpudhangintha purne i menginthadha wurrini murrinh-yu, “Ya. Jesus-ka nubamkardu ngadha?” “Awu wurda, makardu,” pumerrudhangintha purni. I bere mere warda ngarra benginthardurttha nhini-yu.

⁴⁵ Bere nhini thangunu-ka wurdamnginthawurl deyida da pangu-nu Jerusalem i da pana ngangka-re piranawinhadhaththangintha purne. ⁴⁶ Bere da perrkenkuneme mana mam-ka bangamnginthardurt Jesus-yu pangu dinidha ngarra murrinh church ngala wunku kardu ngalantharr pana ngarra murrinh law puddinthethiththa purni. Nukunu-ka binarruyepupthaneme dini murrinh ngarra thathpi peneme-yu i murrinh daninkudharrpudhaneme dini. ⁴⁷ I kardu wurnangat ngarra murrinh Jesus pubimnayepup-ka i kardu warda pumemnamardat da matha murrinh ngarra thathpi nukunu-yu. I pumenanudha purni, “Ya. Nubinayepup kardu kigay pangu kempirrungerrenneme kardu ngarra ngalantharr pangu. Nukunu-ka kardu mukmuk ngala thathpirr kanthin wurrin.” ⁴⁸ I peningintha Mary i Joseph-ka pumemnamardat-deyidangingintha ngarra murrinh thathpi Jesus merrudhaneme dini-yu.

Bere Mary kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Ya,

muluk. Thangku-nu thanam kanhi da ngatha-yu? Thangku-dha mere thurridha ngarra ngankungintha-yu? Ngankungintha-ka ngampawerrngintha nhinhi-nu i da pana-re ngirampawinhadhaththangintha ngurne-ya.”

⁴⁹ Mu Jesus kathu-ka mampirringintha, “Thangku-nu-wa ngay nirangawinhadhaththangintha nurne-yu? Nankungintha-ka the-wa nenginthabaththa nhini-yu ngay da kanhi ngarra thelput Yile ngay nukun ngani-yu.”

⁵⁰ Mu peningintha-ka mere menginthamartadha murrinh pangu ngarra Jesus mampirringintha-yu.

⁵¹ Bere nhini thanguu Jesus-ka nungardurr warda da nhini thanguu i wunku Mary i Joseph puddamkawurlngime da ngarra nan-ya Nazareth. Bere nukunu Jesus-ka murrinh thathpi ngarra kalekale i yileyile bere matha wangu merrubaththangintha wurrini. Bere nigunu Mary-ka bere ngatha wangu benayengkarnirnthawurrini ngarra mange Jesus medha wurrini murrinh ngarra thathpi nukunu wangu-yu. ⁵² Bere nukunu Jesus-ka puy wurdanarurturttha wurrini i ngarra kardu nugarn da mana. I nukunu-ka mukmuk patha da matha mebaththa wurrini. I Yile neki-ka le da matha kardinadha i kardu deyida wanku le pardinadha-yu.

3

John The Baptist Murrinh Wurdanarrayiththa Wurrini Ngarra Kardu

¹⁻³ Bere nukunu John the Baptist, wikal nukunu nan Zechariah-ya da pangu da ngatha kardidha da ngarra darrinpirr pularn. Bere Yile neki kathu wurdamayith mamna ngarra nukunu i wurdanthuk da ngarra manta ngipilinh ngala pangu-ya da nan Jordan. I nukunu-ka murrinh thathpi Yile neki thanguu wurdanarrayiththa wurrini ngarra kardu-yu.

Bere da nhini-re-ka ku pule ngala thathpirr dinirradha-ka nan-wa Tiberius ngarra kardu wurnangat warda ngatha. I nukunu dinirradha-ka da-ka thanguku 15-wa. I da nan Judea-ka ku pule ngala dinirradha-ka nukunu nan-wa Pontius Pilate. I da nan Galilee-ka ku pule ngala dinirradha-ka nukunu nan-wa Herod. I da penintha nan Iturea i Trachonitus-ka ku pule ngala dinirradha-ka nukunu nan-wa Philip. Nukunu-ka ngathan nukunu Herod-wa. I da nan Abilene-ka ku pule ngala dinirradha-ka nan-wa Lysanias. I ku yilarn ngala thathpirr dininithadha-ka nukunu nan-wa Annas i nukunu Caiaphas-wa.

Bere da nhini-re-ka ngarra ku pule ngalangala nhini pirrinirradha ngarra kardu-ka Yile neki wurdanthuk nukunu John the Baptist-yu da pana ngangka-re-ya ngarra da manta ngipilinh Jordan. I nukunu mer-radha wurrini ngarra kardu murrinh thathpi Yile neki thanguku, “Nga, kardu,” merradha wurrini. “Nanki-ka narnipartnu warda da mange wiye-yu ngarra numam-math numpan-yu i pananmardathinnu. I nhini Yile neki-ka mananmayerrnu da mange wiye pana ngarra nanthin numpan-yu i ngay-ka ngananluluwewunu warda ngurru.” Nhini-wa murrinh merradha wurrini ngarra kardu-yu nukunu John-yu.

⁴ Bere da murntak warra kardu ngalantharr pana nan Isaiah murrinh thathpi Yile neki wurdanarrayiththa wurrini. I nukunu da darntilil John-nu kurrunu kathu-yu kardu-nu bunyithithnu i manpathawathanu kardu Pule ngala-nu ngarra Yile neki wurdanthuk-yu da ngarra putek kanhi-yu. I kanhi-wa murrinh thathpi darntilil Isaiah-yu ngarra nukunu John the Baptist purrunu kathu-yu, “Kardu nugarn bere matha wangu panikaykaynu ngarra darrinpirr pularn. Nukunu-ka panirrakaykaynu

ngarra kardu murrinh kanhi-nu, ‘Ya, marranu karduyu. Mayern numanawathawathanu kardu Pule ngala-nu tiduk kathu purrunu. Mayern nubunayithithnu.

⁵ “ ‘I nubanamardabirrnu nuru da pewertipewerti-yu i nubanaweturuthturuthnu nuru da pana ngarra putek pangkuy-pangkuy i ngarra da murruwurldarri da mana pungurkurrknu. Nubunayithithnu nuru da ngarra mayern durdurdurtmam-yu i numanardarrimurruwurlnu da ngarra mayern pewertipewerti-yu. I numanawathanu mayern-yu punangurkurrknu wardarra kardu numi pana ngarra Yile neki purduthuknu tiduk kathu-yu. ⁶ I nhini-ka kardu pubangkardunu warda kardu Pule ngala nhini-yu kardu ngarra mananthibirnununu-yu da ngarra mange wiye thangunu-yu, i nhini-ka purdunarrawurlnu ngarra Yile neki wangu-yu.’ ” Kanhi-wa murrinh thatphi kardu ngalantharr pangu nan Isaiah darntilil ngarra John the Baptist-nu-yu.

⁷ Bere kardu wurnangat punninadha ngarra nukunu-nu John the Baptist kardu panluluwewunu pirra. Mu John the Baptist kathu-ka mampirra, “Ya. Nanki-ka nginipunh ku pangkuy murlak mani. Nanki kanhi nunningadha-ka ngay-nu ngananluluwewunu ngirra i nhini Yile neki-ka mere punanmatnu warda nhini-yu. Mu nhini-ka manangka mange-wa nhini-yu. ⁸ Nanki-ka da mange wiye da ngatha numammath numpan. Mu marra-re nanki-ka narnipart-wa-nu da mange wiye nhini-yu i da mange patha da matha numabathnu nuru nhini kardu-ka the warda pumananmathnu da mange wiye nhini thangunu narnipartnu-yu. I nga, mere nubeyengkarnirn nuru Yile neki le dimnarra-yu nhini nanki-ka kardu narrarntethbath kardu ngalantharr pana Abraham. Yile neki-ka nanthi palyirr kanhi ngatha yida-ka kurdethkath-wa i kardu kuyu mani-ka nhini-ka kardu ngarra Abraham thangunu

warda parrarntethbath. Yu, nhini Pule ngala thathpirr Yile neki-ka le dininadha ngarra nukunu Abraham-yu mu nanki-ka mere le-wa kinarra nhini nanki-ka da mange wiye da ngatha nanthin numpan-yu.

⁹ “Ya,” mampirra, “The mana nanthin-ya thay mi dhepdhep-yu. Nanhthi thay mi dhepdhep mani mi wiye kinthatut-ka nhini kardu mani-ka lithpurr kukangkat ngarra thay ngimalmin pepe kathu i kinapek ngarra thungku. I nginipunh nhini deyida mani nanki-yu nu-mamyit numpan da mange wiye. I nhini Yile neki-ka punanmatnu i pirrananputhnu ngarra thungku ngala wangu.”

¹⁰ Bere kardu kathu-ka pumamna ngarra John the Baptist-yu, “Mu nganki-ka ngarra nimin ngiyemanu mange-yu?”

¹¹ Mu John the Baptist kathu-ka mampirra, “Da-ka kanhi mani-wa niyemanu nuru-yu. Nanhthi shirt per-kenku ngatha numammath numpan-ka nhini-ka nanamut nanhthi numi-yu kardu ngarra shirt mananhthi kanam. I ngana deyida mi dhepdhep ngatha nanthin numpan-ka nhini nanamut mi-yu kardu ngarra mami kanam,” mampirra John the Baptist kathu-yu.

¹² Bere nhini thangunuka kardu ngamere deyida wanku punninadha ngarra nukunu-nu John the Baptist kardu panluluwewunu pirra. Kardu nhini-ka ku mani punninmatkuttha ngarra kardu thangunuka Government-nu. Bere kardu nhini-ka murrinh nhini da ngatha parrantharrpu John the Baptist-yu i pumamna, “Nga, pule. Nganki-ka ngarra nimin ngiyemanu nguru-yu?”

¹³ Mu nukunu John the Baptist kathu-ka mampirra, “Bere ngatha wangu nurunmatkutnu ngarra kardu

thangunu ku Government-nu ku mani-yu. Mu mere numankapdap nukun nuru ku mani ngarra kardu thangunu-yu.”

¹⁴ Bere nhini thangunu-ka ku soldier warda punni-nadha ngarra nukunu-nu John the Baptist. I murrinh nhini da ngatha parrantharrpu i pumamna, “Ya. Mu nganki-ka? Ngarra deyida ngiyemanu nguru-yu?”

Mu John the Baptist kathu-ka mampirra, “Nga. Kardu-ka mere nunthuk nukun nuru i ku mani mere nurunmatkat nukun. I kardu murrinh mere nukun numandarrithak i ku mani mere numankapdap nukun. I ku mani pay nanki-ka le da matha nuru nhini-yu ngarra ku pule nanki thangunu kanarramutmut kuru-yu,” John the Baptist kathu-yu mampirra ngarra ku soldier.

¹⁵ Bere kardu wurnangat nimin-ya pubinanayewuptha punni-yu murrinh thathpirr ngarra John the Baptist-yu murrinh Yile neki thangunu-ya. I kardu-ka murrinh warda pumenanudha punni, “Ya. Nukunu da matha kama-ya kardu kanhi Christ-yu-ya. Kardu pana ngarra Yile neki wurdanthuk-ya. I nukunu kama manhiyibirnunungime.” Murrinh nginipunh nhini mani-wa karduyu pumenanudha punni-yu.

¹⁶ Mu John the Baptist kathu-ka mampirra, “Ya. Ngay-ka kardu mere pule ngala kanhi-yu. Mu kardu pana ngarra tiduk kathu pununu pi-ka nukunu nimin kardu Pule ngala thathpirr-yu. Ngay-ka mere mani ngurdimerereth ngarra me sandal nukunu-yu. Nhini ngay-ka wurdanngiwerdi ngemmanham-wa nhini-yu. Nukunu-ka kardu Pule ngala thathpirr warda nhini-yu. Ngay-ka berengunh nganinanluluwewudha ngurrini kura patha da matha-re mu nukunu nhini-ka bunannginirdinu Ngepan ngarra Yile neki-yu. I ku Ngepan

nhini-ka nginipunh thungku deyida mani i pinanan-mapeknu purru da ngarra mange wiye nanki wangu-yu.

¹⁷ “I nga.” John the Baptist kathu-yu mampirra deyida. “The mana nanthin mi-ya i da mange ngarra mi pumamyerryerr pumpan nanhthi darripi ngernu i mi kamarl thathpirr-ya. I nhini thangunu-ka parnamwardawu ngarra nanhthi pot i panthin ngadha pirrim. Mu darripi ngernu-ka pinnangampek pangu wangu ngarra thungku. I bere kardu pana ngarra tiduk kathu pununu pi-ka kardu-ka nginipunh gardener nhini mani-wa. Nukunu-ka kardu manyerryerrnu purru kardu patha i kardu wiye. I kardu pana ngarra da mange wiye panthin pumpan-ka pirranputhnu ngarra thungku ngala wangu, thungku nhini mere ngarra ngadha kingkan,” nukunu John the Baptist kathu-yu mampirra.

¹⁸ Bere murrinh thathpi nginipunh nhini mani-wa wurdanarrayiththa wurrini-yu ngarra kardu-yu. I bere matha wangu merradha wurrini, “Nga, kardu. Nanki-ka numenawathawathanu nuru kardu Pule ngala thathpirr nungam kathu dim.” Kanhi-wa murrinh thelerrdha patha-yu ngarra nukunu John the Baptist daninthelerrdha wurrini-yu.

¹⁹ Bere nhini thangunu nukunu John the Baptist-ka murrinh menadha kardi ngarra pule ngala Herod, “Nga, nhinhi-ka namyit thurran-ka da mange wiye da matha. Nhini-ka mange wiye-wa nhinhi i kardu malla nanganmert palngun ngarra ngathan nhinhi nukunu-yu,” John the Baptist kathu-yu menadha kardi. Nhini da da mange wiye nukunu Herod medha kardi-yu i da mange wiye ngamere deyida wanku medha kardi. ²⁰ I da mange wiye numi deyida nukunu kathu mamna ngarra John the Baptist-yu. Nukunu-ka banurdi John the Baptist ngarra jail warda, nhini-ka murrinh menadha ngunu weyida

kardi nukunu wangu John the Baptist-yu nukunu Herod-ka da mange wiye da matha me baththa wurrini.

John the Baptist-te Daluwewu Jesus

²¹ Bere da nhini-re ngarra nukunu John the Baptist daninluluwewudha wurrini kardu i nukunu Jesus deyida wanku daluwewu. I nhini thangu nu Jesus-ka pirrinangerrentha ngarra Yile nukunu wangu i nhini-ka nanhthi marnirra i kalakkalak memnadharl warda.

²² I Ngepan ngarra Yile neki thangu nu-ka wurdamnathut ngarra Jesus-yu mangini ku kuluntutuk-wa wurdanthut-yu. I Yile nukunu kathu-ka mamna warda ngarra Jesus-yu, “Nhinhi-ka kardu wakal nugarn ngay-wa. Ngay-ka marda-wa thathpirr manganhert ngurran. I le da matha ngurranpa nhinhi-yu.”

Murrinh Kardu Derntethbath

²³ Bere ngarra Jesus-te pantet murrinh thathpi ngarra Yile neki thangu nu wurdanarrayiththa wurrini-ka nukunu da-ka da thangu ku nukunu-ka 30-wa wurrinidha-yu. Bere kardu pumedha mana-wa punni Joseph mana-wa Yile nukunu Jesus-yu.

Bere Joseph nhini-ka yile nukunu-ka nan-wa Heli.

²⁴ I yile nukunu Heli-ka nan-wa Matthat.

I yile nukunu Matthat-ka nan-wa Levi.

I yile nukunu Levi-ka nan-wa Melchi.

I yile nukunu Melchi-ka nan-wa Jannai. ²⁵ I yile nukunu Jannai-ka nan-wa Joseph numi deyida.

I yile nukunu Joseph-ka nan-wa Mattathias.

I yile nukunu Mattathias-ka nan-wa Amos.

I yile nukunu Amos-ka nan-wa Nahum.

I yile nukunu Nahum-ka nan-wa Esli.

I yile nukunu Esli-ka nan-wa Naggai. ²⁶ I yile nukunu Naggai-ka nan-wa Maath.

I yile nukunu Maath-ka nan-wa Mattathias numi
 deyida.
 I yile nukunu Mattathias-ka nan-wa Semein.
 I yile nukunu Semein-ka nan-wa Josech.
 I yile nukunu Josech-ka nan-wa Joda.
²⁷ I yile nukunu Joda-ka nan-wa Joanan.
 I yile nukunu Joanan-ka nan-wa Rhesa.
 I yile nukunu Rhesa-ka nan-wa Zerubbabel.
 I yile nukunu Zerubbabel-ka nan-wa Shealtiel.
 I yile nukunu Shealtiel-ka nan-wa Neri. ²⁸ I yile nukunu
 Neri-ka nan-wa Melchi numi deyida.
 I yile nukunu Melchi-ka nan-wa Addi.
 I yile nukunu Addi-ka nan-wa Cosam.
 I yile nukunu Cosam-ka nan-wa Elmadam.
 I yile nukunu Elmadam-ka nan-wa Er.
²⁹ I yile nukunu Er-ka nan-wa Joshua.
 I yile nukunu Joshua-ka nan-wa Eliezer.
 I yile nukunu Eliezer-ka nan-wa Jorim.
 I yile nukunu Jorim-ka nan-wa Matthat numi deyida.
 I yile nukunu Matthat-ka nan-wa Levi numi deyida. ³⁰ I
 yile nukunu Levi-ka nan-wa Simeon.
 I yile nukunu Simeon-ka nan-wa Judah.
 I yile nukunu Judah-ka nan-wa Joseph numi deyida.
 I yile nukunu Joseph-ka nan-wa Jonam.
 I yile nukunu Jonam-ka nan-wa Eliakim.
³¹ I yile nukunu Eliakim-ka nan-wa Melea.
 I yile nukunu Melea-ka nan-wa Menna.
 I yile nukunu Menna-ka nan-wa Mattatha.
 I yile nukunu Mattatha-ka nan-wa Nathan.
 I yile nukunu Nathan-ka nan-wa David. ³² I yile nukunu
 David-ka nan-wa Jesse.
 I yile nukunu Jesse-ka nan-wa Obed.
 I yile nukunu Obed-ka nan-wa Boaz.

I yile nukunu Boaz-ka nan-wa Salmon.
 I yile nukunu Salmon-ka nan-wa Nahshon.
³³ I yile nukunu Nahshon-ka nan-wa Amminadab.
 I yile nukunu Amminadab-ka nan-wa Admin.
 I yile nukunu Admin-ka nan-wa Arni.
 I yile nukunu Arni-ka nan-wa Hezron.
 I yile nukunu Hezron-ka nan-wa Perez.
 I yile nukunu Perez-ka nan-wa Judah numi deyida. ³⁴ I
 yile nukunu Judah-ka nan-wa Jacob.
 I yile nukunu Jacob-ka nan-wa Isaac.
 I yile nukunu Isaac-ka nan-wa Abraham.
 I yile nukunu Abraham-ka nan-wa Terah.
 I yile nukunu Terah-ka nan-wa Nahor.
³⁵ I yile nukunu Nahor-ka nan-wa Serug.
 I yile nukunu Serug-ka nan-wa Reu.
 I yile nukunu Reu-ka nan-wa Peleg.
 I yile nukunu Peleg-ka nan-wa Eber.
 I yile nukunu Eber-ka nan-wa Shelah. ³⁶ I yile nukunu
 Shelah-ka nan-wa Cainan.
 I yile nukunu Cainan-ka nan-wa Arphaxad.
 I yile nukunu Arphaxad-ka nan-wa Shem.
 I yile nukunu Shem-ka nan-wa Noah.
 I yile nukunu Noah-ka nan-wa Lamech.
³⁷ I yile nukunu Lamech-ka nan-wa Methuselah.
 I yile nukunu Methuselah-ka nan-wa Enoch.
 I yile nukunu Enoch-ka nan-wa Jared.
 I yile nukunu Jared-ka nan-wa Mahalaleel.
 I yile nukunu Mahalaleel-ka nan-wa Kenan. ³⁸ I yile
 nukunu Kenan-ka nan-wa Enosh.
 I yile nukunu Enosh-ka nan-wa Seth.
 I yile nukunu Seth-ka nan-wa Adam.
 I yile nukunu warda Adam-ka Yile neki warda nhini-yu.

4

Ku Karrath Merulludha Kardi Kangkarlmawu

¹ Bere Ngepan ngarra Yile neki thangunu-ka bere matha wangu kardidha ngarra Jesus-yu. Bere Jesus-ka kanampart nungardurr warda da nhini Jordan-yu i Ngepan ngarra Yile neki nukunu mengkayidha tharra da ngarra darrinpirr pularn wangu. ² I pangu da kardidha da pirdithme nimin-ya da merrk numi-ya i kanganu. I nukunu ku karrath-ka ku bere matha wangu merulludha wurrini-yu. I nukunu-ka mi mere kanimurrktha da nhini-yu. Bere da merrk nhini mana kanarntikerdek-ka nukunu-ka kardu warda medeyi kardidha mi dhepdhep-nu.

³ Bere ku karrath kathu-ka mamna warda ngarra Jesus, “Ya, nhinhi ngatha wakal ngarra Pule ngala nukun thurran-ka, nhini-ka thurdathnu mani nanhthi palyirr kanhi i mi lawam warda pirrampanu.”

⁴ Mu Jesus kathu-ka mamna, “Murrinh ngarra Yile ngay yibimnangurrkurrk-ka kanhi-wa, ‘Kardu mani-ka mere kanibirnu mi dhepdhep da matha-re kanammurrk, wurda.’”

⁵ Bere nhini thangunu ku karrath-ka kanthinmar-dawith Jesus-yu da ngarra kangkarl warda. I dani-nangkardadha pirri pirtpirt da matha da terert pana-re ngarra kardu pardidha-yu i kardu ngarra pule ngalan-gala pirrinirradha-ya. ⁶⁻⁷ I nukunu ku karrath kathu-ka mamna, “Ngay-ka ku pule ngala-wa ngempirra da pangu-yu. I ngay-ka ku pule ngala deyida mani bupak kardu numi-yu da ngarra pangu-nu pirranu-yu kardu ngarra nangkal ngatha ngay marda mart-yu. Mu nhinhi ngatha thengawinhipingkarlnu-ka ngarra ngay kumparra kanhi warra i murrinh ngarra ngay nangabathnu kardu pule ngala ngurrumpanu, nhini ngay-ka ngampamutnu warda

da wurnangat kanhi warda ngatha kurrankadhuk ngarra nganthinnhingkarr ngarrim-ya.”

⁸ Mu Jesus kathu-ka mamna, “Murrinh thatphi Yile ngay nukunu-ka kanhi-wa yibim-yu, ‘Nukunu da matha kardu Pule ngala thathpirr. I murrinh ngarra nukunu da matha dinayewupnu thurru i murrinh nanabathnu thurru. I da mange ngarra nukunu da matha thamanu thurru-yu.’”

⁹ Bere nhini thangunu-ka ku karrath mebertidha tharra Jesus da ngarra Jerusalem-nu warda wangu. I kanthin-mardawith da kangkarl thathpirr warda ngarra da church ngala pangu da ngatha. I nhini da nukunu kathu-ka mamna, “Ya, nhinhi ngatha wakal ngarra Pule ngala Yile neki nukun thurran-ka, nhini-ka thurdiwal mani kanhi da wangu i pepe da mana.”

¹⁰ I ngana deyida murrinh mamna ngarra Jesus, “Murrinh ngarra Yile nhinhi nukunu-ka kanhi-wa yibim, ‘Nukunu Yile nhinhi-ka ku angel ngarra nukunu pur-dumpathuknu i ¹¹ pumanhiyitnu, i nhini-ka mere warda thanimemurrknu ngarra nanhthi palyirr pepe-yu.’”

¹² Mu Jesus kathu-ka mamna, “Yu, nhini-ka murrinh. Mu murrinh numi yibimnangurrkurrk-ka kani-wa, ‘Mere da matha duthap Pule ngala Yile ngay ngathayida-nu-yu.’”

¹³ Bere nhini thangunu ku karrath-ka bere matha warda merulluldha wurrini Jesus-yu i kanampart ngadha nukunu-yu.

Kardu Pana Ngarra Da Nazareth Pardidha Mere Murrinh Pumenabaththa Kangkarlmawu

¹⁴⁻¹⁵ Bere nhini thangunu Jesus-ka wurdawurl deyida da ngarra ngala nan-ya Galilee. Ngepan Yile neki nukunu ku bere matha wangu kardidha ngarra nukunu-yu i

melurruththa wurrini. Nukunu Jesus-ka wurrinirdur-didha ngarra murrinh church kardu Jews pigunu i murrinh ngarra Yile nukunu thangunu wurdininthethiththa wurrini. I nhini kardu-ka parriniriparltha warda punni Yile neki-yu. I nhini thangunu-ka murrinh warda banalangtha wurrini murrinh ngarra nukunu-yu da pana ngangka-re-yu.

¹⁶ Bere Jesus-ka nadha dini pangu warda wangu da nan-ya Nazareth da ngarra nukunu da wurdanturturt. Bere da ngarra Saturday mana-ka nukunu-ka kanardi ngarra murrinh church kardu Jews pigunu pangu da. I pirret pangu warra kumparra ngarra kardu murrinh read pamanu pirra murrinh ngarra thathpi Yile neki nukunu-yu. ¹⁷ I kardu-ka wurrininadha i nanhthi murrinh peypa damnmut murrinh ngarra ngalantharr murntak nan darntilil Isaiah. Bere Jesus-ka wurdantereth murrinh nhini-yu i rit warda merradha pirri. I kanhi-wa murrinh-yu, ¹⁸ “Pule ngala Yile neki-ka memngimangkart ngay-yu i Ngepan nukunu-ka kanam ngarra ngay-wa. I nhini ngay-ka murrinh thelerrdha patha ngantheherrnu ngurru ngarra kardu nanhthi parnameyema i dampunpethin wurran. I nukunu wurdanngithuk ngay kardu pana-nu ngarra ku karrath mampunyit wurran kardu ngungunwuynu, i kardu nhini-ka da-ka pubangkardunu warda da mange ngarra Pule ngala nukunu wangu-yu. Ngay kardu-ka ngungumawuynu ngarra ku karrath thangunu kathu-yu. ¹⁹ I Pule ngala-ka mange patha da matha mar-ranu purru kardu pana ngarra murrinh nukunu puman-abathnu purru-yu.” Nhini-wa murrinh ngarra Jesus rit merradha pirri-yu ngarra murrinh kardu ngalantharr nan thangunu-yu Isaiah.

²⁰ Bere Jesus-ka panpekarl murrinh peypa nhini-yu i wurdannangkarl ngarra kardu nugarn nhini. I

kanawup warda i murrinh warda purdunthethithnu pi ngarra kardu. I kardu-ka kamarl-ka pangu da wangu pirangkadha pi i le menwaldha dini kardu pangu-yu murrinh ngarra nukunu pubinayepupnu. ²¹ Bere nukunu Jesus kathu-ka mampirra, “Nga. Marra kanhi da matha murrinh thathpi pana ngarra nukunu Isaiah thangunu nubinthepup-ka, murrinh da matha-nu thathpirr murrinh thathpi nhini-yu.”

²² Bere kardu-ka pumemnamardat warda ngarra murrinh thathpi leluh Jesus thangunu-yu. I murrinh pume-nanudha punni, “Murrinh thathpi nukunu-ka murrinh patha da matha thathpirr. Mu ngarra-re-wa nukunu wurdanthuk ngarra Yile neki thangunu kathu-yu, nukunu pana-ka wakal Joseph da matha nukunu, nawa?” Pume-nanudha punni kardu-yu.

²³ Mu bere Jesus kathu-ka mampirra, “Ngay-ka the-wa nganthin murrinh kanhi-wa numanganu, ‘Nga, doctor. Nenuwatha nhinhi-yu patha thathpirr.’ I murrinh numi deyida nginipunh kanhi mani numanganu-yu, ‘Mange patha da matha thamanu thurru da kanhi-yu da ngarra nhinhi-yu nginipunh pangu deyida mani mange patha-patha nedha thardi da nan-ya Capernaum.’ Nhini-wa murrinh numanganu ngay-yu. ²⁴ Mu kanhi-wa murrinh thathpirr-yu,” Jesus kathu-yu mampirra. “Kardu pana ngarra murrinh thathpi Yile neki nukunu wurdampirrayith wurran i nungawat dim da pana ngangka-re, kardu-ka pubimnayewup pumpan i murrinh pumamnabath pumpan. Mu da ngarra nukunu warda wangu nungam-ka kardu darrikardu nukunu-ka mere warda murrinh kumanabath nhini-yu.

²⁵ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Nubin-gayepup kathu. Da murntak warra-ka kardu ngalantharr nan Elijah wurdanarrayiththa wurrini murrinh thathpi

Pule ngala Yile neki nukun. I da nhini-re-ka mere ngadha kaniyeldha da thangu perrkenkuneme i kanganu i nhini-ka mi-ka mami-wa. I kardu mekmunurr mekmunurr nanki kardu Jews pirrinidha da nhini-re-yu. ²⁶ Mu Yile neki-ka wurdanthuk nukunu Elijah ngarra kardu mekmunurr da ngamengka wangu. I nigunu-ka mere thathpirr darrikardu nigunu nhini-yu. Nigunu kardipupthaka da ngarra town nan-ya Zarephath da ngarra ngala nan-ya Sidon. ²⁷ I the mana nanthin deyida-ya kardu numi pana deyida nan Elisha murrinh thathpi Yile neki deyida wurdanarrayiththa wurrini. I da nhini-re-ka kardu nanki kardu Jews kardu terert da matha matharr leprosy pumbaththa punni. I kardu nugarn ngamengka pana nan Naaman matharr leprosy deyida mebaththa wurrini. Mu nukunu-ka murrinh thathpi ngarra nukunu Elisha mamnabath i nhini Yile neki-ka patha warda mampatha nhini-yu. Mu kardu nanki kardu Jews-ya matharr leprosy da ngatha pumbaththa punni da nhini-re-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

²⁸ Bere kardu-ka murrinh warda pumenanudha pirrini, “Ya. Nukunu pana-ka murrinh nekingime nganaka-ya wurdannhiyithngime dim-ya.” Bere kardu-ka pararnarithi ngala warda thathpirr ngarra nukunu-yu. ²⁹ Perrempirnturt punninadha i pumangarnta i panthinurr pangu warda wangu outside ngarra church i puy panthiwurrdha punni i da ngarra palyirr da mana nhini da manta ngarra town. ³⁰ Kardu-ka punnikudha mana-wa ngarra dirryerrdi wangu, mu nukunu-ka kanampunpart wurrinilidha bere matha.

Jesus Nungammaku Ku Ngepan Wiye Ngarra Kardu

³¹ Bere nhini thangu nu nukunu Jesus-ka nadha dini da nan-nu warda wangu Capernaum da ngarra ngala nan-ya Galilee. Bere da ngarra Saturday-ka kanardi

da ngarra church kardu Jews pigunu i murrinh wur-dininthethiththa dini murrinh ngarra thathpi Yile neki nukunu. ³² I bere kardu nhini-ka pumenanamardattha warda pirrini murrinh thathpi nhini-yu, nhini nukunu wurdininthethiththa dini-ka nginipunh kardu pule ngala mani.

³³ Bere da ngarra church nhini-ka kardu nugarn dinidha pangu da wunku ku ngepan wiye kanthidha wur-rini. Bere nukunu nhini-ka lurruth dimnakay ngarra Jesus warda wangu i mamna murrinh-yu, ³⁴“Ya. Jesus kardu Nazareth-mawu. Ngay-ka the-wa mamnhibath nhinhi-yu. Pule ngala wurdannhithuk kanhi-yu. Nhinhi-ka patha i yuthpan da matha thurran i mere nabath thani da mange wiye-yu. I nhinhi-ka wakal nukunu-wa. Mu thanguku-nu nhinhi thurrinidha da kanhi-yu? Thurdungankartelnu i thurdungantinumimuminu ku ngepan wiye terert kanhi-yu?”

³⁵ Mu Jesus kathu-ka mamna ngarra ku ngepan wiye nhini-yu, “Ya. Watmam thi. I thungiwuy kathu ngarra kardu pana-yu.” Bere ku ngepan wiye nhini-ka buniwaththa kardi i yungawuy warda kathu ku ngepan wiye nhini-yu ngarra kardu thanguku kathu-yu. I kardu terert pubamkardu nukunu nhini yungurkurrktha pangu da i mere ngadha yidingurr denamuttha.

³⁶ I kardu wurnangat-ka pumemnamardat ngala da matha nhini-yu i murrinh pumenanudha punni, “Ya. Thanguku murrinh kanhi-yu? Nukunu pana-ka kardu pule ngala thathpirr-wa i lurruth ngala. I ku ngepan wiye ngatha yida murrinh pumamnabath pumpan-yu ngarra murrinh mampirra wurran-yu.” ³⁷ Bere nhini thanguku-ka murrinh nhini ngarra Jesus medha wurrini-ka bamlang pana ngangka-re warda.

Jesus Menpathadha Wurrini Kardu Matharr-wunngini

³⁸ Bere nhini thangunu nukunu Jesus-ka nungardurr warda da ngarra church thangunu kathu-yu i nadha dini ngarra thelput nukunu Simon. Bere da ngarra thelput nhini-ka pipi nginarr nukunu Simon-ka matharr yungurrkurrktha matharr pimum-wa mebaththa yu. I kardu-ka pumamnakay Jesus-yu kardu palngun nhini-nu patha deyida mawathanu. ³⁹ Bere Jesus-ka wurriningedha demngewinhikul ngarra nigunu i nanhthi pimum nhini-ka mamngedhap warda nhini-yu. Bere matharr pimum nhini-ka kanampart warda nigunu-yu i nigunu-ka dempirnturt i mi warda merruwathawathadhangime kardi mi dhep-dhep.

⁴⁰ Bere da nhini da ngatha ngarra ngunga thangunu kananthurrk-ka kardu-ka kardu matharr-wunngini terert pumenbertidha punni ngarra Jesus kardu matharr pan-punkarlparr. Kangkarlmawu-ka menthadhaphtha wurrini kardu nhini-yu i patha deyida menpathadha dini ⁴¹ i ku ngepan wiye wanku ngarra kardu thangunu pirrin-mapuththa wurrini-yu. Bere ngarra ku ngepan wiye thangunu kardu pardinpirrdha-ka i pardinakaykaydha ngarra nukunu pumenadha pardi, “Ya. Nhinhi-ka wakal Pule ngala nukunu-wa,” pumenadha pardi.

Mu Jesus-ka banpunthap murrinh nhini-yu nhini-ka ku ngepan wiye-ka the-wa panthidha punni Jesus-yu wakal nukunu Pule ngala Yile neki wurdanthuk nukunu-yu.

⁴² Bere nhini thangunu da wunkudharr burrinhi mana-ka nukunu Jesus-ka nadha dini numidharrnu da ngarra watmam-nu warda wangu. Mu kardu-ka pumpannurdurr deyida i piranawinhadhaththa pardi ngarra nukunu-nu i ngarra pubangarnurt da mana. I murrinh-ka pumamna, “Pule, mere thaninganpart nukun nganki-yu.”

⁴³ Mu nukunu kathu-ka mampirra, “Ngay-ka da ngamere deyida pana ngangka-re ngunuwatnu ngi i mur-

rinh thelerrdha patha ngantheleerrnu ngurru murrinh pana ngarra Yile neki kardu Pule ngala thathipir pinu-yu. Nhini-wa nukunu ngay wurdanngithuk da putek ngala kanhi-yu.”

⁴⁴ Bere nhini thangunu nukunu Jesus-ka da pana ngangka-re wurriniwattha i murrinh thathpi Yile nukunu nukun wurdininthethiththa wurrini ngarra da church terert kardu Jews pigunu-yu.

5

Jesus Pirrimpirrukayneme Kardu Pulangay Nukunu-nu Warda

¹ Bere Jesus-ka pirridha manta pangu da ngarra da dimunurdi da ngipilinh ngala da nan-ya Galilee wunku kardu wurnangat pidha manta ngana da ngatha ngarra nukunu i puddanarururttha purni kardu manta purunanu ngarra nukunu murrinh pubinayepupnu murrinh thathpi ngarra Yile neki wurdanarrayiththa pirri-yu. ² Mu bere Jesus-ka bamkardu tharntu perrkenku pirrininthangkadhuktha ngarra ngipilinh dimunurdi pangu da ngatha kardu thangunu pubuniwakpaktha. Mu kardu nhini-ka nanhthi karlay ngadha pumepurldhaneme pirrine pangu wangu.

³ Bere Jesus-ka kanammardap ngarra nanhthi tharntu numi, nanhthi ngarra Simon nukunu-wa. I murrinh mamna ngarra Simon, “Ya Simon. Kunungingki ngadha thurdingirurtu pangu wangu.”

Bere Jesus-ka kanawup ngarra tharntu i kardu warda murrinh wurdininthethiththa warda dini kathu ngarra tharntu pangu da.

⁴ Bere nhini thangunu ngarra murrinh dampirrarikerdek-ka Jesus kathu-ka mamna ngarra Simon, “Nga. Naneme pangu wangu ngarra kura pewerti

i nunnakunemenu nanhthi karlay pana ku ngurlmirl-nu numaruthnemenu.”

⁵ Mu Simon kathu-ka mamna, “Ya Pule. Ngankuneme-ka ngarderuthtuthtaneme da bere matha wangu da thipinhi i nguddamkabayneme maku, maku da matha. Mu berengunh ngay-ka murrinh thathpi nhinhi-ka mam-pabathnu i nanhthi karlay kanhi ngumadharday-deyida-nemenu.”

⁶ Bere nukunu Simon i kardu ngamere deyida wanku nanhthi tharntu-re purnedhaneme pangu wangu ngarra kura pewerti i nanhthi warda karlay pumamkadhardayneme i puddankakulkneme nanhthi nhini-yu. Bere ku ngurlmirl terert nimin-ya pumamkaruthneme i nanhthi karlay nhini-ka pumamkadhalertneme i wurrirartaldha warda wangu nanhthi nhini-yu. ⁷ Bere peneme nhini-ka pumampunkungkarlayneme kardu nugarn ngamere ngarra tharntu numi kathu pumankumanpinemenu. Bere kardu nhini-ka purnerrudhaneme ngangka da i kardu warda ku pumedhalertertthaneme purne tharntu perrkenku ku ngurlmirl-yu, ku ngurlmirl terert nimin-ya. I tharntu perrkenku nhini-ka nanhthi manta warda denkuyiwikthanintha nhini-yu.

⁸⁻¹⁰ Mu ngarra nukunu-re Simon Peter bamkardu ku ngurlmirl terert nhini, nukunu-ka memnamardat i demnawinhipingkarl kumparra ngarra Jesus. I murrinh warda mamna, “Pule, nhinhi-ka mange lurruth ngala thathpirr-wa nam kanhi-yu i kardu patha da matha nhinhi-yu. Mu ngay-ka kardu wiye merithuktha ngardi, nhini-ka thaningipart warda nhini-yu.”

Mu Jesus kathu mamna, “Ya. Mere thenham thi. Mu marra kanhi wangu-ka nhinhi-ka mere warda thanikunu ku ngurlmirl-yu, mu nhinhi-ka thurrurrakaykaynu kardu

warda ngatha i ngarra ngay warda pangilerrnu i pangiriwaknu puru.” Bere kardu nugarn ngamere deyida-ka pumemnamardatneme ngarra ku ngurmlirl terert nhini-yu i kardu piguna nhini deyida wanku James i John pumemnamardat-yu. Kardu piguna nhini-ka kardu pulangay nukunu Simon-wa. I yile piguna-ka nan-wa Zebedee.

¹¹ Bere nhini thanguku kardu nugarn nhini-ka pubuniwakpakthaneme tharntu perrkenku nhini-yu. I parnamkapart-da-matha-neme nanhthi tharntu i nanhthi purrkpurk wanku i parramkariwak-warda-neme Jesus.

Jesus Mampatha Kardu Wunku Matharr Leprosy Kanthidha Wurrini

¹² Bere nhini thanguku nukunu Jesus-ka da numi-nu warda wangu nadha dini. Bere da nhini-ka kardu nugarn pangu da dinidha wunku matharr leprosy kanthidha wurrini. Bere kardu nugarn nhini-ka bamkardu Jesus-yu. Wurrininadha i demnawinhimardardum bamnabat kumparra pangu warra ngarra Jesus. I mamna murrinh, “Pule, marda ngatha nart-ka nhinhi-ka nangi-watha-wa kardu darripi tarangka ngurrunu.”

¹³ Bere Jesus-ka pirrimnalabe i manthap nukunu-yu. I murrinh mamna, “Yu, ngay-ka marda mangana nart ngarrim manhiwathanu. Nhinhi-ka kardu darripi tarangka warda thurrunu.” I da nhini-re-ka kardu nugarn nhini-ka patha warda i matharr ngala nhini-ka kanam-part warda nhini-yu. ¹⁴ I Jesus katha-ka mamna, “Nga. Mere nukun thantherr ngarra kardu-yu ngay thanguku mamniwatha-yu. Mu ngarra ku yilarn ngala da matha thununu thi i nukunu-ka banhinginingkardunu nhinhi-yu. I nhini thanguku-ka mampanu nukunu-yu, ‘Yu, nhinhi-ka kardu manangka matharr warda kardu darripi

tarangka warda.’ I nhini thangunu-ka ku murrirbe i ku thip thanamutnu ngarra ku yilarn-yu, ku nhini ngarra nukunu Moses mam-ya da murntak warra thanamutnu-ya. I nhini thangunu ku nhini-ka yilarn warda pinapeknu ku Yile neki-nu-yu. I nhini-ka the warda ngatha puman-hibathnu kardu wurnangat-yu nhinhi-ka kardu tarangka thathpirr warda nhini-yu.” Nhini-wa murrinh-yu Jesus kathu-yu mamna.

¹⁵ Bere murrinh thelerrdhe Jesus nukunu-ka bamlang warda da pana ngangka-re-ya. I kardu wurnangat warda punninadha ngarra murrinh nukunu pubinayepupnu-yu. I kardu matharr-wungini deyida wanku punninadha kardu manpathanu pi. ¹⁶ Bere Jesus-ka wurriniwattha numidharrnu da ngarra watmam-nu i murrinh ngarra Yile nukunu da matha-nu wurrinangerrentha.

Kangkarlmawu Mampatha Kardu Pulith

¹⁷ Bere Jesus-ka murrinh wurdininthethiththa pirri murrinh thathpi Yile neki nukunu. Kardu terert pard-ingkadhuktha ngarra da thelput inside pubinayepuptha pardi. I kardu Pharisees deyida pirrinidha pangu da i kardu pana ngarra murrinh law Jews pigunu puddininthethiththa purni. Kardu nhini-ka da town purrkpurk thangunu kathu-ya punnidha, da ngarra nan-ya Galilee, da Judea i da nan-ya Jerusalem. I pangu da ngarra thelput nhini inside pubinayepuptha pir-rini ngarra Jesus. Kardu wurnangat nimin-ya pubi-nanayepuptha pirrini pangu da. I Yile neki-wa nukunu-yu lurruth ngala damnamut kardu matharr-wunngini-nu manpathanu purru.

¹⁸ I bere kardu ngamere deyida kathu parramkaruyneme ngarra da thelput nhini da ngatha wunku kardu pulith pumenamathbaththaneme purne

ngarra nanhthi nginipunh da pit mani. Karduka pumebertidha-mana-wa-neme ngarra Jesus-nu pinganapuptha-mana-wa-neme. Mu karduka puddamkabay-wa-neme ¹⁹ nhini-ka kardu wurnangat weyida pinganulipiyiptha purni. Bere peneme nhini-ka parnamkangkalaneme kangkarl da ngarra roof werlpen. I weyi warda parramkawebangneme kangkarl kathu. I kardu pulith nhini-ka puddankathutneme ngarra pit nukunu nanhthi rup-te ngarra Jesus da mana warra kumparra pirridha, i kardu wurnangat pidha kanhi-re. ²⁰ Mu Jesus-ka the menkumabaththaneme pirri ngarra marda peneme-yu murrinh da thathpirr pumamnabathneme nukunu-ka mawathanu patha da thathpirr kardu pulith nhini-yu. I bere murrinh mamna ngarra kardu pulith nhini-yu, “Nga. Da mange wiye pana ngarra nhinhi nebaththa thurrini-ka ngarrimnhimaputh warda.”

²¹ Bere kardu Pharisees nhini i kardu pana ngarra murrinh law kardu Jews pigunu puddininthethiththa purni-ka pubimnayepup warda ngarra murrinh Jesus mamna-yu i murrinh warda pumemnungkuneme mange peneme ngatha, “Ya. Nangkal kardu kanhi-yu? Thangku-nu murrinh nhini nukunu pana mam pirrim-yu? Nukunu-ka murrinh damnakumugat-wa kanam pana-yu ngarra Yile neki wangu. Nukunu-ka mere ngarra nukun kirramaputh mange da wiye pangu-yu ngarra kardu pulith pangu-yu, wurda. Mu Yile neki da matha kirramaputh da mange wiye pangu-yu.”

²² Mu Jesus-ka bangampunkumardeneme mukmuk ngarra kardu peneme nhini-yu, i mampirruneme, “Thangku-nu ngay nubemngayengkarnirnneme nirrim-ka da mange nginipunh pana mani numamnganeme narnam-yu? ²³⁻²⁴ Mu nga. Ngay kardu ngarra darrikardu

nanki thathpirr-ka kardu Pule ngala thathpirr-wa, i murrinh thathpirr ngurranngerren. I ngay mani-ka ngirramaputh-wa da mange wiye kardu ngarra nugarn pulith kabim kanhi-yu. I ngana deyida ngay mani-ka ngawirnturtnu i kardu patha warda kani kardu purrulilinu-yu. I nhini-ka the warda numabathnu ngay-ka ngirramaputhnu da mange wiye ngarra nukunu mebaththa wurrini-yu.”

Bere Jesus kathu-ka mamna ngarra kardu pulith nhini-yu, “Ya. Ngay-ka mampanu thewirnturt kathu i da pit pana nartnu i thurrulilinu warda ngarra da nhinhi wangu.”

²⁵ Bere kardu nugarn pulith nhini-ka dempirnturt warda i kumparra warra pirripunmardart ngarra kardu. I manganart warda nanhthi da pit i wurrinilidha pangu warda wangu da ngarra nukunu-nu, i daniriparlidha wurrini Yile neki. ²⁶ I kardu wurnangat da matha pubamkardu kardu pulith nhini-yu i pumemnamardat warda i parraniriparlidha pardi Yile neki-yu. I murrinh pumenanudha purni, “Ya. Yile neki-ka ngala-wa thathpirr dinnhengime. Nekingime-ka thubamkardungime da mange ngala da matha marra kanhi-yu.”

Jesus Pirrimnakay Nukunu Levi

²⁷ Bere nhini thangunu-ka nukunu Jesus-ka yungawuy ngarra thelput thangunu kathu-yu i nungardurr warda i pangu warda wangu nadha dini. Bere ngarra nukunure mayern wurrinilidha-ka nukunu-ka kardu nugarn bamkardu wurran dinidha ngarra thelput kunungingki ku mani dininmatkuttha ngarra kardu ku nan-nu Government. Murrinh nukunu kardu nhini-ka nan-wa Levi. “Ya, kagu.” Jesus kathu-yu mamna. “Thurru kathu, purrunu warda. I kardu ngarra ngay warda thangiriwaknu.”

²⁸ Bere nukunu Levi-ka dempirnturt i nanhthi nukunu-ka kanampart pangu da matha i darntiwak ngarra Jesus pangu warda wangu. ²⁹ I ngarra thelput nukunu da mana Levi pangamnintharuy. I nhini da nukunu Levi-yu mi mampirruwathawathaneme-yu wunku nukunu Jesus mi dhepdhep-yu i pulangay nukunu wanku. Bere nhini da mi pirrinemurrkthaneme i kardu ngamere deyida wanku mi pirrinimurrktha. Kardu ngamere nhini-ka ku mani punninmatkuttha ngarra kardu ku nan-nu Government, i kardu ngamere deyida pangu-yu mi pirrinimurrktha. ³⁰ Bere kardu pana ngarra murrinh law kardu Jews pigunu puddininthethiththa punni-ka kardu Pharisees-ya parrampunkudharrpuneme ngarra pulangay nukunu Jesus, “Ya, peneme,” pumampirruneme. “Thangku-dha nankuneme-yu narnamkamurrkneme kanhi-yu ngarra kardu pana ku mani parnampunmatkut ngarra kardu-yu i kardu pana ngarra da mange wiye pumammath pumpan-yu?”

³¹ Mu nukunu Jesus kathu-ka mampirruneme ngarra kardu Pharisees-yu, “Ya. Kardu pana ngarra manangka matharr lurruth ngala-ka mere deyida kirranakay ku doctor-yu. Mu kardu pana da matha matharr wunku nhini da matha kirranakay ku doctor-yu. ³² Mange nginipunh nhini deyida mani ngay-ka ngurrinidha da kanhi-yu kardu pana-nu manmanpinu ngurru ngarra da mange wiye panthin pumpan-ya i murrinh marranu ngurru-ka parnipartnu warda da mange wiye-yu. Mu ngay-ka mere ngurridha kardu pana-nu ngarra pamam pumpan kardu pathanpun-ya,” Jesus kathu-yu mampirruneme.

Kardu Ngamere Mi Parnampart Ngadha i Yile Neki Ngadha Pardinangerrentha

³³ Bere kardu punnidha ngarra Jesus i pumamna, “Ya. Pulangay nukunu John the Baptist-ka mi mere da ngatha karnemurrkneme nhini-ka ngarra Yile neki ngadha parnamnangerrenneme i parramkariparlne parnamka. I kardu pana Pharisees-ya mange nhini da ngatha pamam pumpan. Mu thangu-dha pulangay nhinhi-yu mange mere nginipunh nhini mani kuyemaneme kuru-yu? Mu kardu ngarra nhinhi pana-ka bere matha wangu mi parnamkamurrkneme-yu.”

³⁴ Mu Jesus kathu-ka mampirra, “The mana nanthin-ya ngarra kardu nugarn-te manganmert palngun i bemnginthalet warda-ka kardu darrikardu nukunu-ka puyemperr warda mi dhepdhep pangu pullathnu-yu. I bere kardu terert warda ngatha le da matha i marda ngala mi parnammurrk-yu, i mi-ka mere ngarra ngadha karnipart, wurda. ³⁵ Mu ngarra nugarn nhini-re kumabert mani-ka ngarra kardu darrikardu nukunu kathu-ya, nhini-ka mi dhepdhep-ka karnipart deyida nhini-yu i kanmardathinnu warda ki nukunu-nu-yu. I mange nginipunh nhini deyida mani ngarra kardure pumangibertinu ngarra pulangay ngay thanguu kathu nganinkupartnuneme-ka nhini peneme-ka pankumardathinnu-warda-neme pi mi dhepdhep-ka parnepart-deyida-nemenu.”

³⁶ Bere Jesus kathu-ka murrinh numi deyida mampirra, “Nga. Nanhthi kaligu murntak nganaka nanhthi muyu wunku. Mere nangkak ngadha kawarl kani ngarra nanhthi kaligu marra-yu i ngarra kaligu murntak nhini-nu mawathanu-yu. Nhini-ka ngarra napurl-re warda-ka nanhthi kaligu marra nimin-ka wurrannurrurrurr mamkunungingki i kingurrurduk warda ngarra kaligu murntak thanguu kathu-yu. I nhini ngarra nanhthi muyu ngarra murntak-ka nanhthi muyu ngala warda

kirra nhini-yu. ³⁷ I ngana deyida mere nangkai ngadha kawinhimardapak kura wine marra-yu ngarra nanhthi pul ku darripi murntak ngananu-yu. Mu mange nhini ngatha kama kurru-ka kura wine marra-ka kurduwi i kururup warda nhini-yu i nanhthi pul ku darripi murntak-ka kingutuy warda. I kura-ka kewinhipak warda. I nanhthi pul ku darripi murntak-ka nanhthi wiye warda kirra nhini-yu. ³⁸ Mu kura wine marra ngatha-ka nhini-ka nawinhimardapaknu ngarra nanhthi pul ku darripi marra da matha.” ³⁹ I bere murrinh numi deyida mampirra Jesus kathu-yu murrinh yibimkamnum-ya. “I nga,” mampirra. “Kardu pana ngarra kura wine murntak da matha kanamkurdugurduk-ka mere marda mart kura wine marra bagurduk-yu. Mu nukunu nhini-ka murrinh mam-ka, ‘Kura wine murntak kanhi-ka patha da matha nhini-yu,’” Jesus kathu-yu mampirra.

6

Pulangay Nukunu KangkarImawu Mi Kamarl Yimun Pumuniwerartaldhaneme Punne Da Ngarra Kardu Jews Benyuktha Dini

¹ Bere da ngarra Saturday mana-ka ngarra kardu Jews benyuktha dini-ka nukunu Jesus i kardu pulangay nukunu-ka purnelilidhaneme ngarra mi kadin da matha wangu ngarra mi yimun da matha wangu wurinidha. Bere pulangay nukunu Jesus-ka pumuniwerartaldhaneme purne ngarra mi kamarl pelpith ngamere da matha i pumewingthaneme purne i purnemurrkthawarda-neme.

² Bere kardu pana kardu nhini Pharisees-ya pumampirruneme ngarra pulangay nukunu-yu, “Ya. Thangkunu mi pana numungamkawerartalneme numpanka marra

kanhi-yu? Nankuneme-ka mange mere niyema-nukuneme nuru nhini-yu da marra kanhi ngarra kardu wurngat warda ngatha-re bangamnganyuk dim-yu. Nhini-wa da murrinh law pirrim-yu murrinh law nekineme-yu.”

³ Mu Jesus kathu-ka mampirruneme ngarra kardu Pharisees nhini-yu, “Nankuneme-ka rit numedhanemeya murrinh ngarra King David mange mam-yu ngarra nukunu-re medeyi kardidha-yu wunku pulangay nukunu? ⁴ Nukunu-ka kanardi ngarra thelput Pule ngala Yile neki nukunu i mi danthakthuk mi lawam pangu dinkingadhuktha mi Yile neki nukunu. I nukunu-ka wulamath mi nhini-yu i ngarra kardu nukunu deyida wanku danirrumutmutthaneme i pullamkath-wardaneme nhini-yu. Mu murrinh law nekineme pirrim-ka ku yilarn da matha mi lawam pangu-yu pumpanmurrk-yu, mu nukunu King David i kardu ngarra nukunu mi-ka pullamkath-weyida-neme nhini-yu.”

⁵ I bere Jesus kathu-ka mampirru-deyida-neme, “Nga. Ngay kardu darrikardu nanki thathpirr-ka kardu Pule ngala thathpirr-wa ngarra da wurngat nukunu-ya i da ngarra Saturday deyida wanku. Mu nhini-ka berengunhwa pulangay ngay mi pana pumungamkawerartalneme pumpanka-yu.” Jesus kathu-yu mampirruneme.

Jesus Mampatha Kardu Mange Wardi

⁶ Bere, da ngarra Saturday numi mana-ka nukunu Jesus-ka kanardi deyida ngarra murrinh church kardu Jews pigunu i kardu warda wurdininthethiththa dini. Bere da nhini-ka kardu nugarn numi dinidha ngangka da mange wardi punimawerlerldha kardi mange batbatte. ⁷ Bere kardu pana ngarra murrinh law Jews pigunu puddininthethiththa punni-ka kardu Pharisees-ya kardu pirangkadhaneme pirrine kardu ngarra kama pamanu

nukunu Jesus mange ngarra nukunu kardu pangu ngarra mange mamawathanu-yu. Peneme nhini-ka marda pumertthaneme purne nukunu Jesus mange ngarra kardu pangu mamawathanu, i nhini Jesus-ka munmaparlnu warda murrinh law kardu ngarra Jews pigunu-yu i nhini-ka murrinh warda pangkabirrnemenu.

⁸ Mu nukunu Jesus-ka bangampunkumardeneme peneme nhini-yu i mamna warda murrinh-yu ngarra kardu nugarn nhini-yu, “Ya. Wurr, thewirnturt kathu. Thurru kathu i kumparra kanhi warra thirrat.” Bere kardu nugarn nhini-ka dempirnturt i kumparra warra wurrinidha i pirret pangu da. ⁹ Bere Jesus kathu-ka mampirra ngarra kardu terert, “Nga kardu,” mampirra. “Murrinh kanhi nganatharrpunu. Ngarra nimin murrinh law nekingime pirrim-yu? Da Saturday ngarra da nekingime bangannhiyukngime-ya, ngarra nimin da mange yuthpan pamanungime purru-yu? Kardu kama pumankumanpinungime purru i kardu kama mere pumankumanpingime purru? I ngana deyida ngarra nimin da mange patha-yu? Kardu kama pumankuyibirnunungime purru i kardu kama purdunkuthkungime purru? Da-ka ngarra nimin da mange yuthpan-nu-yu?” Jesus kathu-yu dampuntharrpu.

¹⁰ Bere Jesus-ka yerrarr mamka kanhi-re ngarra kardu i murrinh warda mamna ngarra kardu nugarn nhini-yu, “Nga. Mange ngarra nhinhi pana thungurathtath.” Bere nukunu-ka yungantathtath nhini-ka mange patha warda mebathttha pirri nginipunh patha numi pangu-re deyida mani mebathttha kardi. ¹¹ Bere nhini thangu nu kardu Pharisees nhini-ka dempunkumardarurrthathpirr-warda-neme ngarra Jesus-nu-yu. I murrinh warda puddanayiththaneme pe murrinh ngarra-re da mange nukunu Jesus thu pubatnemenu-yu. Murrinh

pumemnungkuneme-yu.

Kangkarlmawu Mampunkungkarartneme Kardu Ngarra Pulangay Nukunu

¹² Bere Jesus-ka dimmardawith da ngarra palyirr murrinh-nu ngarra Yile nukunu pinangerrennu. I pangu da kardidha thipinhi-yu kardinangerrentha i pankapurl da mana. ¹³ Bere da thipinhire nhini-ka nukunu-ka pir-rimpirrakay kardu wurnangat pana ngarra parriniriwak-tha purni-ya. I bere ngarra kardu nhini thangunu kathu-ka kardu nugarn 12 da matha mampunkungkarartneme i murrinh panpunkuparl neme ku nan-wa apostle, nhini-ka kardu purdunkuthukthuknuneme da pana ngangka-re i murrinh thatphi ngarra nukunu pankuyelerrnuneme puru.

¹⁴⁻¹⁵ Bere kanhi-wa murrinh peneme-yu ngarra Jesus mampunkungkarartneme-yu. Nukunu Simon, mu Jesus panparl-ka murrinh numi deyida Peter-wa murrinh-yu. I ngathan nukunu Peter nan Andrew-ya. I nukunu James, John, Philip, Bartholomew, Matthew i Thomas. I nukunu James numi deyida, yile nukunu-ka nan-wa Alphaeus. I Simon numi deyida kardu pana ngarra bere matha wangu da-nu wurdanamangkarteldha kardi da ngarra putek nukunu-nu. ¹⁶ I nukunu Judas, yile nukunu-ka nan-wa James. I nukunu Judas Iscariot, kardu pana-ya ngarra Jesus dampirramut kardu ngarra wiyenpun-nu-ya da nakurl-nu-re-ya. Kardu-ka nugarn-ka nhini-wa Jesus menkungkarartthaneme pirri-yu.

Jesus Wurdininthethitha Dini i Kardu Matharr-wunngini Menpathadha Dini

¹⁷⁻¹⁸ Bere nhini thangunu nukunu Jesus-ka wurdan-thut ngarra da palyirr nhini thangunu kathu wunku kardu nugarn pana ngarra mampunkungkarartneme ku

apostle-ya. I puddamkathutneme i ngarra kanganu-wa da ngarra werlpendarri da mana. I nhini da Jesus murrinh wurdininthethiththa dini-yu. Kardu wur-nangat da matha pangu-yu murrinh ngarra Jesus pubi-nayepuptha pirrini-yu i kardu matharr-wunngini men-pathadha wurrini i ku ngepan wiye pirrinmapuththa wurrini ngarra kardu thangunukathu. Kardu wurnangat-ka da-ka nan thangunukathu-wa da Judea i Jerusalem i da nan Tyre i Sidon da ngarra manta dimnintha lal-ingkin. Nhini-wa kardu-yu ngarra Jesus punninadha-yu murrinh pubimnayepup-yu i kardu matharr-wunngini menpathadha dini.

¹⁹ Kardu wurnangat mana-wa pumedhadhaphtha puyi ngarra nginipunh Jesus-yu i lurruth ngarra nukunu-ka kardipirrdha wurrini ngarra kardu wangu i nhini kardu-ka patha da matha punnidha nhini-yu. Bere Jesus-ka kardu matharr-wunngini terert da matha menpathadha wurrini.

Kangkarlmawu Wurdamyith Murrinh Le i Murrinh Mar-dathin

²⁰ Bere nhini thangunukathu Jesus-ka wurdampirramardar-duy ngarra pulangay i murrinh mampirruneme, “Nga. Kardu pana ngarra nanhthi numpanyeyma-ka nhini Yile neki-ka Pule ngala da matha dimnarra i pirrananpenu purru nanki-yu i nhini-ka le-wa narni nhini-yu. ²¹ I kardu pana ngarra medeyi numpan-ka da nakurlnu-wa nanki bananmardannu-yu i nhini-ka le-wa nuru nhini-yu. I kardu pana ngarra damnanmardathin wurran-ka da nakurlnu-wa nanki-yu le manankulkulnu-yu i nhini-ka le-wa nuru nhini-yu.

²² “I nga. Kardu ngamere pana deyida murrinh pumanannarrithaknu ngatha i da tetemanthay ngatha pubunarrapaknu i murrinh pananthirrarartnu parni

nanki-nu, nhini nanki-ka le da matha narninu nhini-yu. Kardu-ka mange nhini pumanarranu puru nhini nanki-ka kardu ngarra ngay weyida narramngiriwak numpan ngay kardu darrikardu nanki thathpirr-ya. ²³ I da murntak warra da mange wiye nhini deyida mani pumerrudhaneme purne ngarra ku prophet-yu kardu ngarra Yile neki nukunu-yu. Nhini nanki-ka le da matha narninu nhini Yile neki-ka nanhthi patha patha mamnarrayit dim da ngarra Heaven nanki-nu-yu.

²⁴ “Mu nga. Nanki kardu pana ngarra nanhthi terert numammath numpan-ya nhini nanki mere le nukun nuru nhini-ka mange murruwurl pekpek da matha nanthin numpan marra kanhi-yu mu da nakurl-te-wa mere warda numabathnu nuru nanhthi terert nhini-yu.

²⁵ “I nanki kardu pana ngarra bamnanmardan wurran-ka nhini nanki mere ngarra le nuru nukun nhini-yu, nhini nanki-ka da nakurlnu-wa medeyi narninu. I nanki kardu pana ngarra le mamnankulkul wurran marra kanhi, nhini-ka mere le nuru nhini-yu. Nhini-ka da nakurlnu-wa pananmardatthinnu pi nanki-yu.

²⁶ “I kardu ngatha murrinh panantiparlnu-ka nhini nanki-ka mere le nukun nuru. Mange nginipunh nhini mani-wa da murntak warra kardu-ka parranintiparltha punni kardu ngalantharr murntak ngarra murrinh thirrukduk da matha puddanarrayiththa punni.”

Kangkarlmawu Wurdanpunthethith Da Mange Patha Purrurra Ngarra Kardu Kuylarr

²⁷ “Mu nga,” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Nubingayepup kathu. Nanki-ka marda-wa numanartnu nuru kardu kuylarr-yu i kardu pana ngarra mere marda kumananart kuru-yu. ²⁸ I da mange patha da matha numarranu nuru kardu pana ngarra nanhthi pangannantel

pumpun-yu i Yile neki nadharrpunu da mange patha marranu purru kardu pana ngarra da tetemanthay pub-annarrapak pumpun.

²⁹ “I kardu ngatha kubanathamurrurduk ngarra thamurru-ka, nhini nanki-ka mere nurdunangkarl deyida thu-yu nhini-yu. Mu bere ngatha nurdunamurl banande ngarra thamurru numi-yu. I kardu ngatha darrarart nanhthi blanket manankabibirl-ka nhini-ka mere thu kuy nuyuna mu bere ngatha nurdunamurl mabath kurru nanhthi numi deyida-yu. ³⁰ I kardu ngatha nanhthi-nu panantharrpunu-ka nhini-ka nanamut da matha. I kardu ngatha nanhthi pumanankardapnu-ka, nhini nanki-ka nuyuyekum-da-matha-nu nhini-yu.

³¹ “Nanki-ka kardu le numpanpirra kardu pangu kathu ngarra da mange patha pumamnarra pumpun-yu, na? Nhini nanki-ka da mange patha nhini da ngatha numarranu nuru-yu ngarra kardu nhini-yu.

³² “Mu nanki ngatha marda numanartnu nuru kardu pana da matha ngarra marda wardarra pumangannanart pumpun-ya nhini-ka ngathayida-wa nhini-yu. Nhini-ka kardu wiyenpun pana ngatha yida marda pumanganpunart pumpun-yu kardu pana ngarra marda wardarra pumanganpunart pumpun kardu ngarra wiyenpun nhini-yu. ³³ I da mange patha ngatha numarranu nuru kardu pana da matha ngarra da mange patha wardarra pumamnarra pumpun-ya nhini-ka ngathayida-wa nhini-yu. Nhini-ka kardu wiyenpun-ka nginipunh mange nhini deyida mani pamam pumpun-yu. ³⁴ I nanki ngatha nanhthi narramut ngadha kardu pana da matha ngarra nanhthi puddunarrangkarlnu-ka nhini-ka ngathayida-wa nhini-yu. Nhini-ka kardu wiyenpun-ka nginipunh mange nhini deyida mani pamam pumpun-yu.”

³⁵ “Mu nga,” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Nanki-ka puy deyida wangu thathpirr. I kardu marda numanartnu nuru kardu pana ngarra mere ngarra kumananart kuru nanki-yu. I da mange patha da matha numarranu nuru i nanhthi narramutmut ngadha nuru i nanhthi mere ngatha kuddunarrangkarl-ka nhini-ka berengunh-wa nhini-yu. Nhini-wa mange thathpirr-yu i Pule ngala Yile neki-ka le warda pinarranu i nanki-ka wakal nukunu warda nurunu nhini-yu. Nhini-wa da mange nukunu-yu. Nukunu-ka kardu murlmurl wurranpirra ngarra kardu wiyenpun-yu i kardu pana ngarra mere tiparlti kuru ngarra nukunu wangu-yu. ³⁶ Nhini nanki-ka kardu murlmurl nururra ngarra kardu wurnangat warda ngatha nginipunh Yile neki deyida mani kardu murlmurl wurranpirra ngarra kardu wurnangat warda ngatha.”

Kangkarlmawu Mampunmardawerr Mere Purdunyith Puru Ngarra Kardu Ngamere

³⁷ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Mere nukun murrinh nuddunyith nuru kardu ngarra ngamere-yu kardu wiyenpun kama pumpan-ya i kardu pathanpun kama-ya. I mere nukun nuntirda nuru kardu nhini-yu. I nhini Yile neki-ka mere warda punantirda nanki-yu. I kardu ngatha da mange wiye kumanarra-ka nhini nanki-ka mere nukun nuddurrangkarl da mange wiye nhini-yu. I nhini Yile neki-ka pirrananmaputhnu warda da mange wiye ngarra nanki thangunu-yu.

³⁸ “I nanhthi narramut ngarra kardu i nhini Yile neki-ka panarramut nanhthi-yu ngarra nanki. Nukunu-ka nanhthi panarramutmutnu purru makurrinh da matha. Nginipunh nanhthi tin mani nganaka mi numadhalet i numadhamnum i nuburangkarltangkarl i mi deyida numadhalert kangkarl i kurruwu da mana kanhi-re.

Nginipunh nhini mani-ya Yile neki-ka panarramut-mutnu purru ngarra nanki-yu. Mu nanki ngatha manangka makurrinh nuru ngarra kardu ngamere-ka nhini Yile neki-ka makurrinh kunungingki deyida kanarramut nhini-yu. Mu nanki ngatha makurrinh patha nururra ngarra kardu ngamere-ka nhini Yile neki-ka makurrinh patha deyida panarramutnu ngarra nanki-yu.”

³⁹ Bere Jesus kathu-ka murrinh deyida mampirra, “Nga. Kardu kamarrama ngatha maberti kurru kardu kamarrama numi-ka nhini-ka kardu-ka buyninthabat-wa ngarra weyi pewerti-yu, nawa? ⁴⁰ I nga. Kardu ngalantharr nganaka ngarra murrinh-te pantet kardu wurdanpunthethith-ka nhini kardu-ka mere da ngatha mukmuk ngala kumabath kuru nginipunh kardu ngalantharr nukunu deyida mani-yu. Mu da nakurl-wa ngarra kardu-re pangkathannu murrinh ngala thathpirr-ka, nhini kardu-ka mukmuk ngala warda wanku pumabathnu puru nginipunh kardu ngalantharr nhini deyida mani.”

⁴¹ Bere Jesus-ka murrinh deyida mampirra, “Nga. Thangku-nu nubamkardu numpan nanhthi putek kunungingki ngarra kamarl kardu ngamere-yu. Mu nanki-ka numemnupe-wa nanhthi thay ngala kanamnankardi deyida ngarra kamarl nanki-yu. ⁴² I numarra nuru, ‘Ngurdinhingkaputhnu nanhthi putek kunungingki pana-yu’ mu nanki-ka mere da ngatha nubangkardu nanhthi thay ngala ngarra kamarl nanki-yu. Mu nanki-ka nuyiyengkawuy mana-wa mere nubangkardu mana-wa thay ngala pana ngarra kamarl nanki-yu. Mu marra-re warra ngadha-ka nanhthi thay ngala nhini warra ngadha nunguyngkapirt ngarra kamarl nanki-yu i nhini-ka nubangkardunu tarangka thathpirr nanhthi putek kunungingki pana ngarra kardu ngamere-yu.

⁴³ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Nanhthi thay patha nganaka mi dhepdhep wiye-ka mere ngarra kinthat nhini-yu. I nanhthi thay wiye-ka mere ngarra kinthat mi dhepdhep patha-yu, wurda. ⁴⁴ Mu nanki manika niranthenhthenhnu thay terert da matha i ngarra mi pinthatutnu-yu. Mi kumpampa-ka mere karuy mani ngarra thay mululumpu-yu i mi mangkamurr-ka mere karuy mani ngarra nanhthi mayepup-yu, wurda. ⁴⁵ Da mange nginipunh nhini deyida mani kardu-ka niranthenhthenh deyida. Kardu pana marda patha mammath wurrank-ka nhini nukunu-ka da mange patha-wa mam wurrank i murrinh thathpi patha da matha wurrangerren. Mu kardu pana marda wiye mammath wurrank-ka nhini nukunu-ka da mange wiye-wa mam wurrank i murrinh thathpi wiye da matha wurrangerren nhini-yu.

⁴⁶ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Nanki numamnga numpan-ka, ‘Pule’ nawa?. Mu nanki-ka mere murrinh numangabath nuru-wa. Nhini-ka thanguku-nu-wa ‘Pule’ numamnga numpan-yu? ⁴⁷⁻⁴⁸ Mu nga. Kardu nangkalk ngatha purrunu kathu ngarra ngay i murrinh thathpi ngay bingayepupnu i murrinh mangabathnu, nhini nukunu-ka nginipunh kardu nugarn pana mani ngarra thelput bangarnerde. Da marra-re warra ngadhaka nukunu nhini-ka da weyi ngala pankurk i ngarra palyirr pepe da mana. I da palyirr nhini thanguku-ka thelput warda bangarnerde i ngarra bangarntikerdek da mana. Thelput nhini-ka nanhthi tetemam da matha pirridha. Bere nhini thanguku-ka kura ngala warda kardiyeldha wurrini i ngipilinh-ka dempirnturt i manthawidhalert da mana i kura-ka wilan warda nungampinhat nhini-yu i thelput nhini-ka panmatnintha. Mu nanhthi-ka mere nuykudha-wa thelput nhini-yu. Mu tetemam da ngatha pirridha nhini-ka ngarra palyirr

thangunu weyida bangarnerde nhini-yu.

⁴⁹ “Mu nga. Nangkal ngatha murrinh thathpi ngarra ngay bingayepupnu i mere murrinh mangabathnu nhini nukunu-ka nginipunh kardu nugarn numi niyith-niyith kanhi mani ngarra thelput bangarnerde. Nukunu nhini bangarnerde thelput-ka ngarra putek da matha kangkarl mere puykurrktha pepe-yu ngarra palyirr. I nhini thangunu-ka kura wilan deyida wurrinidha kathu i thelput nukunu panmatnintha. I thelput nhini-ka banpek-da-matha-nintha nhini-yu.” Bere murrinh Jesus-yu dampirrarikerdek murrinh wurdanpunthethith ngarra kardu-yu.

7

Kangkarlmawu Mampatha Kardu Matharrngini

¹ Bere nhini thangunu Jesus-ka nadha dini pangu warda wangu da nan-nu Capernaum. ² Bere da ngarra nhini-ka ku pule ngala ngarra ku soldier terert nukunu dinirradha pangu da, kardu manangka Jews-wa nukunu-yu. I kardu nugarn numi ngarra wurlk menadha wurrini-ka kardu matharr ngala da matha yungurkurrktha kardu manta warda yungipuptha. I kardu pule nhini-ka marda merttha kardi ngala da matha kardu matharrngini nhini-yu.

³ Bere kardu pule nhini-ka pamnayepup Jesus-yu. I wurdanpunkuthukneme kardu ngalantharr-ngalantharr kardu Jews-ya ngarra Jesus-nu piranakaynuneme kardu matharrngini-nu mawathanu. ⁴⁻⁵ Bere peneme nhini-ka punnanadhaneme ngarra nukunu-nu Jesus. I pumem-narlupurlneme i pumamnaneme, “Ya. Kardu pule ngala pangu ngarra ku soldier dimpirra-ka kardu patha-wa nukunu-yu. Nukunu-ka kardu marda-wa mangan-nganart kanam nganki kardu Jews-yu i nukunu da bangamngarrarderde-yu da ngarra church nganki-yu.

Mu kardu nugarn numi ngarra wurlk mamna wurrank-a kardu matharr ngala yibim. Nhini-ka patha-wa nhini-yu nukunu namanpinu-yu i kardu matharrngini nhini-ka nanawathanu patha deyida pinu.”

⁶⁻⁷ Bere Jesus-ka punnadha-warda-neme kardu ngarra pule nhini-nu ngarra thelput nukunu-nu. Bere ngarra Jesus-te manta warda wurrinidha ngarra thelput nhini-ka ku pule nhini-ka wurdanpunkuthukneme kardu ngarra nukunu ngarra Jesus-nu wunku murrinh wanku. I pumamnaneme ngarra Jesus, “Pule, kanhi-wa murrinh ku pule nganki murrinh wurdanpathuk-yu. Nga. Mere thurru nukun kathu ngarra thelput ngay-yu. Ngay-ka thunungiwerdi-wa nukun nhini-yu. I ngay wangu mere ngurrumpa nukun ngarra nhinhi-yu. Mu pana da kathu thirranu i murrinh thamanu pana da kathu i nhini kardu matharr-ngini kanhi-ka patha warda nawathanu nhini-yu. ⁸ Ngay deyida wanku ku pule ngala dimnga ngarra ngay-yu i ngay-ka ku pule ngala ngempirra ngarra ku soldier ngamere-yu. I ngay mamna kardu ngarra ngay numi, ‘Pangu wangu thunu thi.’ I nukunu-ka nhini wangu nungam dim. I mamna kardu numi, ‘Thurru kathu.’ I nhini-ka wurran warda kathu. I mamna kardu numi deyida, ‘Mange kanhi thamanu.’ I nhini-ka nukunu-ka mange nhini-ka mamnga deyida.” Nhini-wa murrinh ku pule ngala soldier nhini wurdannathuk ngarra Jesus-nu-yu.

⁹ Bere Jesus-ka memnamardat da matha thathpirr warda ngarra kardu nhini kathu bimnayepup-yu. I bere wurdampirramardarduy warda pirrim kardu ngarra terert parraniriwaktha purni i murrinh mampirra, “Nga. Murrinh thathpirr kanhi manarranu-yu. Kardu pule ngala soldier pangu-ka murrinh thathpirr mamngabath murrinh kardu matharrngini pangu-nu

patha mawathanu. Kardu Jews-wa thathpirr mere murrinh thathpirr kumangabath karni-yu nginipunh kardu pule ngala kanhi mani kardu ngamengka murrinh mamngabath kanam-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

¹⁰ Bere kardu peneme pana ngarra ku pule nhini wurdanpunkuthukneme ngarra Jesus-nu-ka kardu warda puddamkawurlneme ngarra thelput ku pule nhini nukun i pubamkangkarduneme kardu matharrngini-ka kardu patha warda dinidha manangka matharr.

Kangkarlmawu Wurdankabirl Kardu Wakal Nugarn Nigunu Kardu Palngun Mekmunurr

¹¹ Bere nhini thangunu nukunu Jesus-ka da numi-nu warda wangu nadha dini da nan-nu Nain. I pulangay nukunu wanku purnedhaneme i kardu wurnan-gat deyida wanku. ¹² Bere ngarra Jesus manta mana warda wurrinidha da ngarra gate da town nhini-ka, nukunu-ka bampunkardu kardu wurnangat punganawur-rdha warda kathu purni wunku ku kardu yibimpup pub-abirrnu ngarra nanhthi stretcher kathu pumenamath-baththaneme purne. Kardu yibimpup nhini-ka wakal nu-garn nigunu numi da matha kardu palngun mekmunurr nhini-yu. I nigunu-ka du wurrinikarrktha.

¹³ Bere Jesus-ka bankardu kardu palngun nhini-yu i dammardathin warda nigunu-nu. I murrinh mamnge, “Nga, mere thurrukarrk nukun,” mamnge.

¹⁴ Bere Jesus-ka wurrinidha ngarra nanhthi stretcher i mange-re warda manthap. I kardu ngarra pumena-mathbaththaneme purne-ka pibimkat-warda-neme. Bere Jesus-ka mamna warda kardu ngarra yibimpup nhini-yu, “Ya. Thewirnturt kathu kardu nugarn pana ngarra thibimpup-yu.” ¹⁵ Bere kardu nugarn yibimpup nhini-ka dempirnturt wurdamkabirl warda i kardingerrentha

warda nhini-yu. Bere Jesus-ka wurdanngengkarl warda ngarra kalekale wangu-yu nukunu kardu nhini-yu.

¹⁶ Bere kardu wurnangat-ka pumemnamardat ngala da matha i Yile neki warda parraniriparlidha pardi. I kanhi-wa murrinh-yu pumenanudha purni, “Ya. Kardu kanhi karrim-ka kardu ngala thathpirr-wa ngarra Yile neki thangunu kathu kardu prophet-ya. Yile neki-ka pangannheruy-warda-ngime i manhimanpinungime.”

¹⁷ Bere nhini thangunu ngarra Jesus wurdankabirl kardu nhini-ka murrinh warda banalangtha wurrini da pana ngangka-re da ngarra ngala nan-ya Judea i da manta ngangka da ngatha.

Kangkarlmawu Wurdampirrayith Murrinh Nukunu John the Baptist

¹⁸ Bere kardu pulangay nukunu John the Baptist-ka puyemnayepup deyida mange da ngarra Jesus wurdankabirl kardu yibimpup nhini-yu. ¹⁹ I bere nukunu John the Baptist-ka pirripirrukaynintha kardu pulangay nukunu perrkenku i murrinh mampirrunintha, “Nga penintha. Thununinthanu thi ngarra Jesus i thaninthadharrpunu nukunu kama kardu Pule ngala ngarra Yile neki wurdanthuk-yu i kardu Pule ngala numi kama nakurlnu purrunu kathu-yu?”

²⁰ Bere pangu warda wangu naninthadha dini ngarra Jesus-nu i pangamnintharuy da mana i murrinh pumamnanintha, “Ya Pule. Nukunu John the Baptist-ka wurdanngankuthuknintha wunku murrinh kanhi. Nhinhi da kama kardu Pule ngala ngarra Yile neki wurdannhithuk i kardu Pule ngala numi deyida kama da nakurlnu purrunu kathu i nukunu nhini kama ngarninamardamardanu-yu?”

²¹ Bere da ngarra nhini-re damninthadharrpu-ka Jesus-ka kardu matharr-wunngini menpathadha wurrini i kardu kamarrama terert menpathadha dini i ku ngepan wiye pirrinmapuththa wurrini ngarra kardu thangu.

²² Bere Jesus kathu mampirrunintha ngarra kardu pana ngarra John the Baptist wurdanpunkuthuknintha-yu, “Nga. Thurdininthawurlnu ngarra John the Baptist deyida i numananunintha da mange kanhi ngarra nubengimangkardudhanintha thardi-ya i murrinh ngarra kardu kathu pumenarrudhanintha parde. Kardu kamarrama-ka pumpanmirbirl deyida i kardu pulith-ka pumpannilili deyida nhini-yu. I kardu matharr leprosy pumbaththa purni-ka kardu tarangka warda pumpan. I kardu ngarra the wiye-ka pubinthewup deyida pumpan nhini-yu. I kardu ku puwup thangu-ka kardu birnu deyida pumpan nhini-yu. I kardu ngarra nanhthi purrkpurk pumpanyeyma-ka berengunh murrinh thelerrdhe patha ngarra Yile neki thangu pubinthepup. ²³ I kanhi numi-yu. Nga. Kardu nangkal ngatha bere ngatha wangu murrinh mangabathnu purru i mere kaningipart nukun, kardu nhini-ka le da matha paninu nhini-yu. Nhini-wa murrinh-yu numaninthanu ngarra nukunu John the Baptist-yu,” Jesus kathu-yu mampirrunintha. ²⁴ Bere penintha nhini-ka pangu deyida wangu wurdamninthawurl ngarra John the Baptist-nu.

Bere Jesus-ka wurdanarrayiththa dini kardu ngarra wurnangat-yu ngarra murrinh nukunu-nu John the Baptist. I mampirra, “Nga kardu. Da marra-re nganaka ngarra nanki-re da pangu wangu ngarra da darrinpirr pularn nunninadha John the Baptist-nu nubamkardu-ka, kardu ngarra mana-wa kardu nukunu nginipunh medha kardi-yu? Kardu manangka lurruth ngala kama numenadha nurni-yu nginipunh nanhthi parnu mani

wurdanparl pirrim nanhthi wirrirr-te-yu? Mu wurda nawa nukunu-yu? Nukunu-ka kardu lurruth ngala da matha kardidha-yu. ²⁵ I ngana deyida nunninadha ngarra nukunu-nu nubamkardu-ka, kardu ngarra mana-wa kardu nukunu nginipunh medha kardi-yu? I numenadha nurni nanhthi kaligu patha patha kama barnarduridha wurrini? Mu wurda nawa? Kardu pana ngarra kaligu patha patha pubardurdi pumpan-ka da ngarra thelput ngala ngala da matha pumpannupupya. ²⁶ I ngana deyida nunninadha ngarra nukunu-nu nubamkardu-ka, kardu ngarra mana-wa kardu nukunu nginipunh medha kardi-yu? Nanki-ka numenadha nurni nukunu-ka ku prophet kama i murrinh thathpi ngarra Yile neki nukunu kama wurdanayiththa wurrini? Yu, bere thathpirr-ya. Nukunu-ka ku prophet-wa kanam, ku prophet ngala thathpirr nungampunkuwewurtname nukunu nhini-yu.” Jesus kathu-yu mampirra. ²⁷ “Nga. Ku prophet ngamere murntak warra-ka murrinh parrartilil murrinh ngarra nukunu-nu-yu John the Baptist. Ku prophet murntak nhini-ka Yile neki kathu murrinh kanhi-wa dampirrumutneme-yu, i mam, ‘Ngay-ka kardu nugarn ngurduthuknu wunku murrinh ngay-yu. Nukunu nhini-ka kumparra warra pununu pi i kardu warda manpathawathanu kardu ngarra nukunu nhini tiduk kathu purrunu-yu.’ Nhini-wa murrinh parrartilil ku prophet ngamere da murntak warra-yu.

²⁸ “Nga, murrinh thathpirr kanhi manarranu-yu,” Jesus kathu-yu mampirra. “Nukunu nhini John the Baptist-ka kardu ngala thathpirr-wa kardu nungamnanpewurt ngarra kardu wurnangat kanhi warda ngatha ngarra da putek ngala kanhi narnam-ya, i kardu pana deyida wanku nungampunpewurt kardu ngarra da murntak warra pardingkadhuktha. Mu kardu nangkal ngatha ngarra murrinh

thathpi ngay da matha mangabathnu purru-ka nhini nukunu-ka ngala thathpirr-wa punuwewurtnu ngarra nukunu nhini John the Baptist-yu.

²⁹ “Kardu wurnangat da matha murrinh ngarra thathpi John the Baptist pubinanayepuptha punni-yu i da mange wiye parnampart i da mange ngarra Yile neki warda parraniriwaktha punni. I nhini thangunu nukunu John the Baptist-ka daninluluwewudha warda wurrini. Kardu wiyenpun deyida wanku ngarra ku mani punninmatkuttha ngarra kardu thangunu ku Government-nu da mange ngarra Yile neki parraniriwaktha deyida punni-yu i daninluluwewudha wurrini-yu. ³⁰ Mu kardu nugarn pana ngarra murrinh law puddininthethith punni-ka perremkamit da mange ngarra Yile neki nukunu i mere pubinanayepuptha murrinh thathpi ngarra John the Baptist i nukunu-ka mere warda denluwewudha nhini-yu.

³¹⁻³² “Mu nga,” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Nanki, kardu wurnangat narnam kanhika kardu nginipunh mamay mani narnamyekdhek i narnampirrakaykay ngarra mamay ngamere-ya. I murrinh kanhi numampirra numpan, ‘Nganki-ka nanhthi dhekdhek ngardirrayekdhektha nanhthi kardu marrit mamngintha-ya ngathayida ngumenthart. Mu nanki-ka mere le narnidha nanhthi dhekdhek nhini-nu-yu. I nanhthi dhekdhek ngathayida ku birrbirr ngumenthart-ya, mu nanki-ka mere narnikarrktha.’ Mange nhini mani-wa nanki-ka mere da matha le patha narni.” Jesus kathu-yu mampirra.

³³ “Nga. Nukunu John the Baptist pangarntuy i mi dhepdhep kunungingki da matha kardimurrktha i mere kanigurdugurduktha kura wine-yu. I murrinh numenadha nurni nanki-yu, ‘Nukunu nhini-ka ku ngepan wiye kanthin wurran.’ I kardu nukunu nhini-ka narnampart

warda. ³⁴I ngay, kardu ngarra darrikardu nanki thathpirr ngangartuy-re-ka mi dhepdhep ngardimurrktha i kura wine ngardigurdugurduktha. Mu kardu-ka numamnga numpan, 'Ya. Nukunu nhini-ka kardu bere matha wangu mi kanammurrk i kura kanamkurdugurduk-yu. I nukunu nhini-ka wurrannupup-ya ngarra kardu wiyenpun i kardu ngarra ku mani pumpanpunmatkut ku Government-nu-ya,' numamnga numpan ngarra ngay-nu-ya.

³⁵ "Mu nga. Kardu nangkal ngatha ngarra Yile ngay darntiwak wurrin-ka nukunu nhini-ka the kanthin da mange ngarra nukunu thathpirr-ka patha-wa nhini-yu." Jesus kathu-yu mampirra.

Kangkarlmawu Wurrinidha Ngarra Thelput Simon Nukunu Kardu Pharisees-ya

³⁶ Bere nhini thangunu-ka kardu Pharisees numi kathu dantharrpu Jesus mi dhepdhep-nu pininthamurrknu. Bere Jesus-ka pangu warda wangu wurrinininthadha ngarra thelput nukunu da mana i dinininthamurrktha pangu da. Murrinh nukunu kardu Pharisees nhini-ka Simon-wa.

³⁷ Bere da ngarra town nhini-ka kardu palngun wiye thathpirr merithuktha kardi pangu da kardidha. I nigunu-ka pamnayepup Jesus-yu mi dinininthamurrktha-yu ngarra thelput nukunu Simon kardu Pharisees-ya. Bere nigunu-ka nanhthi oil wunku kangunu patha manganart nanhthi pul-te i wurrininadha ngarra Jesus-nu ngarra thelput nhini da. ³⁸ Bere Jesus-ka denawinhimunedha yu ngarra mi-re yumurrktha-yu. Bere kardu palngun nhini-ka wurrininadha i pirret tiduk kathu i pirrikarrktha. I nanhthi kakpa nigunu-ka danimewewudha pirri ngarra me nukunu Jesus. I

dilangammertum warda nanhthi pemarr ngarra nigunu-re. I dammedhung i dammewewu nanhthi oil wunku kangunu patha nhini-yu ngarra me nukunu.

³⁹ Bere nukunu Simon-ka bangammangkardu da mange nhini-nu-yu i murrinh memnu marda-re, “Kardu nugarn kanhi ngatha murrinh ngarra thathpi Yile neki ngatha kurdiyith kurru-ka nhini nukunu-ka the-wa mabath kurru kardu palngun kanhi ngarra manthadhapp kanam-ka kardu wiye ngala thathpirr-wa i nhini-ka kurdungkarel-wa nukunu-yu kardu palngun kanhi-yu.”

⁴⁰ Mu Jesus kathu-ka mamna, “Simon, ngay-ka murrinh ngurdimpayithnu i murrinh mampanu.” “Thangku murrinh Pule?” Mamna.

⁴¹ Bere Jesus kathu-ka mamna, “Nga. Kardu nugarn yina ku mani dampirrumut-ngadha-nintha ngarra kardu. I ngarra kardu numi-ka damnamut \$100 i ngarra kardu numi damnamut-ka \$5-wa. ⁴² I da nakurlte-wa nukunu-yu dampunkudharrpunintha ku mani-nu purdunangkarlnintha-nu. Mu kardu penintha nhini-ka mere ngarra ngadha purdinangkarldhanintha, mananhthi. Bere nhini thangununu nukunu kardu pana ngarra ku mani dampirrumutnintha-ka murrinh mampirrunintha ngarra penintha nhini-yu, ‘Nga. Nankunintha-ka mere ngarra nuddungangkalathnintha ku mani-yu, nhini-ka thuyinthatayekum warda.’ I bere nga,” Jesus kathu-yu mamna ngarra Simon. “Kardu nangkal nimin penintha nhini-yu marda thathpirr manganart-yu kardu pangu ngarra ku mani dampirrumutnintha-yu?”

⁴³ Mu Simon kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Kardu nugarn pana kama ngarra ku mani ngala damnamut ngadha.” “Yu nhini da,” Jesus kathu-yu mamna.

⁴⁴ Bere Jesus-ka wurdamngerduy kardu ngarra palngun nhini wangu i murrinh deyida mamna ngarra Simon,

“Nga. Ngay nganardi ngarra thelput nhinhi-ka mere thengamuttha kura patha-yu nanhthi putekngime ngarra ngay-yu ngurdanamekulktha-yu. Mu nga. Kardu palngun kanhi-ka damngimewewu ngarra nanhthi kakpa nigunure i dilamngimertum ngarra pemarr nigunure. ⁴⁵⁻⁴⁶ I nga. Nganardi ngarra thelput nhinhi-ka mere thengidhamurrudhungtha i mere thengiwewewudha nanhthi oil wunku kangunu patha ngarra pemarr ngay-yu. Mu kardu palngun kanhi kem-ka bere matha wangu daningimedhungnhungtha dini i damngimewewu nanhthi oil wunku kangunu patha ngarra me ngay-yu. ⁴⁷ Yu, kardu palngun kanhi-ka marda-wa thathpirr mangannert ngay-yu, nhini ngay-ka ngarrimmaputh warda da ngarra mange wiye terert kanthidha wurrini-yu. Mu ngay ngatha ngirramaputh da mange wiye kunungingki da matha ngarra kardu pangidharrpunu, nhini kardu nhini-ka kunungingki da matha marda mangert-yu.”

⁴⁸ Bere Jesus kathu-ka mamnge kardu ngarra palngun nhini-yu, “Ngay-ka ngarrimnhimaputh warda da mange wiye terert ngarra thanthidha thurrini-yu.”

⁴⁹ Bere kardu ngamere ngarra pirrimurrktha pangu-ka pubimnayepup murrinh nhini ngarra Jesus mamnge-yu i murrinh pumemnu mange pigunu, “Ya. Nangkal kardu kanhi-yu? Nukunu kanhi-ka da mange wiye ngatha yida wanku pirripunmaputh wurran ngarra kardu-yu.”

⁵⁰ Bere Jesus kathu-ka mamnge deyida ngarra kardu palngun nhini-yu, “Nhinhi-ka murrinh thathpi ngay namngabath thathpirr i nhini-ka kardu tarangka warda thurran i mamnhiyibirnu da mange wiye thangunu. Mampa, thurrunu warda i wunku marda pekpek wanku thurrunu.”

8

Kardu Palngun Deyida Wanku Punnewatthangime Ngarra Jesus-yu

¹ Bere nhini thangunu-ka Jesus i kardu pulangay nukunu 12-ya punnewatthaneme da ngarra town terert da matha. I nukunu-ka murrinh daninthelerrdha wurrini ngarra kardu Yile neki ku Pule ngala thathpirr-yu i pirranpenyu pani kardu ngarra nukunu-yu. ² I kardu palngun ngamere deyida punnewatthangime ngarra Jesus-yu. Kardu palngun nhini-ka da murntak warra Jesus matharr menkuwathadhangime dini-yu i ku ngepan wiye pirrinkumapuththangime dini. I kanhi-wa kardu murrinh peningime ngamere-yu kardu nan-ya Mary Magdalene ngarra ku 7 mebatthha wurrini ku ngepan wiye Jesus pirrimaputh-ya. ³ I nan Joanna. Nangkun nigunu-ka nan-wa Chuza kardu pana ngarra wurlk menadha wurrini ngarra ku pule ngala Herod. I kardu numi deyida-ka nan Susanna. I kardu palngun ngamere deyida wanku punnewatthangime-yu ngarra Jesus i mi wanku punnir-rakutkutthaneme i pumerrawathawathadhaneme punne Jesus i pulangay nukunu-nu.

Murrinh Ngarra Kardu Mi Kamarl Wurriniwuthpuththa i Bebirrbirrdha Wurrini

⁴ Bere kardu wurnangat nimin-ya punninawattha ngarra Jesus-nu da ngarra terert thangunu kathu i kardu puyemawerr warda ngarra nukunu. Bere Jesus-ka murrinh warda wurdampirrayith murrinh yibimkamnum. ⁵ I mampirra, “Nga. Murrinh kanhi-ka murrinh ngarra kardu nugarn wurlk medha wurrini ngarra mi kadin. Nukunu-ka mi kamarl mangankut i mi warda kamarl wurriniwuthpuththa weyi ngarra ku puliki meyeththa

wurrini nanhthi thay pangkuy wuting-te. Bere nukunu-ka da pana-re-ya mi wurriniwuthpuththa-yu.

“Bere mi kamarl ngamere-ka banawaththa wurrini ngarra mayern-wa i kardu warda mi-yu punnadhurrthurdha punni-yu i mi ngamere ku murrirrbe-ka par-dimurrktha nhini-yu. ⁶ I mi kamarl ngamere-ka banawaththa wurrini ngarra palyirr kurethkurethmam. I mi-ka puddarnturturt, mu dempunmugarl nhini nanhthi putek nhini-ka tumtum-wa nhini-yu. ⁷ I mi kamarl ngamere-ka banawaththa wurrini ngarra nanhthi nan wangu mayeyep. I mi-ka pangarnturtuy i puddarnturturt, mu nanhthi mayeyep deyida puddarnturturt ngala da matha i mi-ka pumpanpunpekarl i parrampirradhap mi nhini-yu i pumpanpunthinkun warda nhini-yu. ⁸ I mi kamarl ngamere-ka banawaththa wurrini ngarra putek patha. I mi-ka pangarnturtuy i puddarnturturt i mi kamarl pelpith terert da matha warda pinthutut nhini-yu.

“Kardu nangkal ngatha mangimarta murrinh niyith-niyith kanhi-ka nukunu kardu nhini-ka murrinh-ka mabath warda nhini-yu,” Jesus kathu-yu mampirra, murrinh lurruthmanthay-ya.

Jesus Wurdanpirrameriyith Murrinh Ngarra Yungkammumtha

⁹ Bere pulangay nukunu Jesus kathu-ka pumamnaneme ngarra Jesus, “Ya pule. Thurdungarrumeriyithmani-neme murrinh pana ngarra kardu mi kamarl wurriniwuthpuththa-yu.” ¹⁰ Bere Jesus kathu-ka mampirruneme, “Yile ngay-ka bannankuwerdiwardarra-neme ngarra mukmuk nankuneme-yu da ngarra mange nukunu-yu, i da mange ngarra ku Pule ngala thatpirr pinu-yu. I mere nangkal ngadha the mebaththa wurri da mange nhini-yu, mu nanki da matha

the warda thathpirr nanthin. Mu kardu ngamere-ka pubinthepup da matha pumpan murrinh niyith-niyith yibimkamnum-ya. Mu mere thathpirr kumarta murrinh nhini-yu, wurda da matha. I kardu nhini-ka da mange ngarra ngay pubamngimangkardu pumpan mu mere kumarta da mange ngarra Yile ngay nukunu-yu. I kardu-ka pubimngayewup pumpan, mu mere thathpirr kumangimarta kuru.

¹¹ “Nga. Murrinh nhini-ka ngurdunarrumeriyithnu-warda-neme,” Jesus kathu-yu mampirruneme. “Mi kamarl pana ngarra kardu nhini wurriniwuthpuththa-ka nginipunh murrinh thathpi Yile ngay nukunu. ¹² I mayern pana ngarra mi kamarl ngamere banawaththa wurrini-ka nginipunh kardu pana mani ngarra murrinh thathpi Yile ngay pubinthepup, mu ku karrath kathu wurran-ka i murrinh nhini-ka manganpunmart warda. I nhini kardu-ka mere warda kubiyepup murrinh nhini-yu i mere ngarra murrinh kumanabath i nhini Yile ngay-ka mere ngarra warda manthibirnunu kardu nhini-yu. ¹³ I palyirr kurethkurethmam pana ngarra mi kamarl ngamere banawaththa wurrini-ka nginipunh kardu pana mani ngarra murrinh thathpi Yile ngay pubinthepup i le patha ngadha murrinh pumamyit pumpan. Mu murrinh kunungingki da matha ngadha pumamyit i nhini-ka mere ngadha ngepan lurruth kuddururturt nhini-yu. I ngarra ku karrath-te mampuntullul murrinh nhini parnipartnu-ka, nhini murrinh-ka parnampart warda nhini-yu. ¹⁴ I nanhthi mayeyep pana ngarra mi kamarl ngamere banawaththa wurrini-ka nginipunh kardu pana mani ngarra murrinh thathpi Yile ngay pubinthepup, mu kardu nhini-ka mere thathpirr kuddunayemit kuru ngarra Yile ngay-yu mu bere matha wangu pubenthengkarnirn pumpan ku mani-nu i da mange pekpek-nu. I nanhthi nhini-

ka dampirradhap i kardu-ka mere ngarra ngepan lur-ruth kuddururturt nhini-yu. ¹⁵ I ngarra putek patha pana ngarra mi kamarl ngamere banawaththa wurrinika nginipunh kardu pana mani ngarra murrinh thathpi Yile ngay pubinthepup. I kardu-ka murrinh thathpirr pumamnabath pumpan i bere ngatha wangu pumamyit pumpan murrinh nhini-yu i da mange patha da matha pamam pumpan Yile neki-nu. I nukunu-ka le da matha wurranpirra nhini-yu.” Jesus kathu-yu mampirruneme murrinh wurdanpirrumeriyithneme-yu.

Jesus Murrinh Wurdampirrayith Murrinh Ngarra Thungku Lem

¹⁶ Bere Jesus-ka murrinh niyithniyith numi deyida wurdampirrayith i mampirra, “Nga. Mere nangkal ngadha karibirl thungku lem-yu i bupak pepe ngarra nanhthi pakit i ngarra da pit pepe, wurda. Mu nukunu-ka mamkale kangkarl kathu thungku parlarrangnu pintha i kardu ngarra thelput nukunu-re parnimardinu-ka nhinika thungku nhini warda pubangkardunu. ¹⁷ I nga. Murrinh nginipunh nhini deyida mani murrinh niyithniyith yibimkamnum nhini-ya da nakurl-te-wa murrinh nhini pumartanu-yu kardu-yu. Mu kardu-ka murrinh-ka mere da ngatha the kumabath marra-yu, mu da nakurl-te-wa murrinh nhini-yu the pumabathnu-yu. ¹⁸ Nhini nankika murrinh thathpirr nubiyewup nuru. Murrinh kunungingki ngatha numarta nuru-ka, nhini Yile neki-ka kanarramut warda numamarta ngala da matha. Mu mere nubiyewup thathpirr nuru-ka nhini Yile neki-ka mananmartnu warda murrinh ngarra kunungingki ngarra namam numpan numanganmarta-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

Jesus Wurdanpunthethith Kardu Ngarra Darrikardu Nukunu Thathpirr

¹⁹ Bere kale nukunu Jesus i ngathan nukunu-ka par-ramkaruyngime ngarra kardu ngarra parraniwegattha pirrini ngarra Jesus-yu. Mu kardu-ka mere ngarra puye-nadhangime ngarra Jesus-yu nhini-ka kardu wurnan-gat da matha pinganulipiyiptha pirrini ngarra Jesus-yu. ²⁰ Bere kardu ngamere parrantherr Jesus-yu i pumamna, “Ya. Kale nhinhi i ngathan nhinhi-ka pangu da outside kibimkangime nhinhi-nu.” ²¹ Mu Jesus kathu-ka mam-pirra, “Nga. Kardu nangkai ngatha murrinh thathpi Yile neki nukunu biyepupnu purru i murrinh manabathnu purru, nhini nukunu-ka kardu ngarra darrikardu ngay thathpirr-wa. I kardu-ka nhini-wa kale ngay-yu i ngathan ngay-yu.” Jesus kathu-yu mampirra.

Jesus Banpunkudhapnintha Nanhthi Wirrirr Ngala i Kura Ngurntinh Ngala

²² Bere Jesus-ka kanammardap ngarra tharntu wunku pulangay nukunu wanku parnamkamardapneme. I mam-pirruneme, “Ka peneme. Purrukath-wa-neme ngarra ngipilinh ngala kanhi i ngamimarda pangu kathu.” Bere pumpankardurr-warda-neme da ngamimarda-nu kathu-yu.

²³ Bere puy purnedhaneme ngarra ngipilinh ngala i Jesus-ka ngurrnguwarl warda yungurkurrktha ngarra tharntu nhini-yu. Bere nanhthi wirrirr ngala pangam-pirruyneme wanku kura ngurntinh ngala, i tharntu-ka kura medhalerttha warda wurrini i dedhardumtha warda nhini-yu.

²⁴ Bere peneme-ka pumamkardurt-warda-neme Jesus-yu i murrinh pumamnaneme, “Pule, Pule. Kardu pangankudhardumnu-warda-neme ngankuneme-yu.” Bere Jesus-ka dempirnturt warda i banpunkudhapnintha

thu wirrirr ngala nhini-yu i kura ngurntinh ngala deyida wanku. I nhini thangunu ngipilinh nhini-ka watmam deyida dinidha.

²⁵ Bere Jesus kathu-ka mampirruneme, “Ya peneme. Thangku-dha nankuneme nerremkanhamneme numpanka-yu? Nankuneme-ka murrinh-wa numangabathneme nhini-yu ngirranankupeneme ngurru.”

Bere peneme nhini-ka pumemnamardatneme i perremkanhamneme i murrinh pumemnungkuneme mange peneme, “Ya, kardu kanhi-ka kardu mere nginipunh nekineme mani. Nukunu-ka kardu lurruth ngala niminya. Nanhthi wirrirr ngala i kura ngurntinh ngala wanku deyida murrinh pumamnabathnintha murrinh ngarra thathpi nukunu-yu.”

Jesus Mampatha Kardu Nugarn Wunku Ku Ngepan Wiye Kanthidha Wurrini

²⁶ Bere pumpankakath-warda-neme da ngamimarda pangu kathu ngarra ngipilinh ngala nhini da i pibimkatneme ngarra kardu nan pardipuptha, kardu Kadarinh. Da nhini-ka demninthamardatat dim da nan-ya Galilee da ngamimarda pangu kathu ngarra ngipilinh ngala nhinya.

²⁷ Bere Jesus-ka wurdawal ngarra tharntu kathu i pirret ngarra dimunurdi. I kardu nugarn wunku ku ngepan wiye terert kanthidha wurrini bangammardabi warda. Kardu nhini-ka mere kanipuptha ngarra thelput ngarra da town-yu mu da pirdithme niminya ngarra mintilbith da matha kardipuptha kardu marlang da matha kardidha.

²⁸⁻²⁹ Ku ngepan wiye nhini-ka bere matha wangu punningawurttha kardu nhini-yu. I kardu-ka nanhthi chain-te mana-wa pumedharrkirrktha mange i tharrmu i pirangibaththa mana-wa mu wurda, puddamnabay. Nukunu-ka bunirartaldha wurrini nanhthi chain nhini-yu i ku

ngepan wiye-ka pumengkayidha punni da ngarra kardu makardu wangu pardidha-ya.

Mu ngarra nukunu-re kardu nhini bamkardu Jesus-ka, kardu warda pirrimkay i bamnabat dempinhimardardum ngarra Jesus kumparra pangu warra i murrinh lurruth mamna, “Ya Jesus. Nhinhi-ka wakal Pule ngala Yile neki nukunu-wa,” mamna. “Thangku-nu ngay-nu-yu marda nanganngert-yu? Mere thungibat nukun ngay-yu.” ³⁰ “Nangkal murrinh nhinhi-yu?” Jesus kathu-yu mamna. “Murrinh ngay-ka wurnangat-wa,” mamna. “Nhini weyida ku ngepan wiye ku wurnangat nimin-ya nganthin ngurran-ya.”

³¹⁻³² Bere ku ngepan wiye nhini-ka pumemnarlupurl Jesus-yu i pumamna, “Mere thurdungankarel nukun pangu-yu da thipmam binhi-yu ngarra ku ngepan wiye terert parnam-yu mu pangu da matha thurdungankarelnu ngarra ku pigipigi pangu-yu i ku ngarninnginirdinu.” Bere Jesus-ka wurdanpunkarel warda ngarra ku pigipigi terert ngarra pardimurrktha manta ngangka da ngarra palyirr. ³³ Bere ku ngepan wiye nhini-ka pungawurr ngarra kardu nhini thangunu kathu i parnampunnginirdi warda ngarra ku pigipigi wangu-yu. I nhini thangunu-ka ku pigipigi-ka tharra warda dinidha parrampirntigat ngarra palyirr thangunu kathu ngarra ngipilinh ngala da mana. I nhini-ka dampunthiwik warda ku nhini-yu i bangarntikerdek da matha nhini-yu.

³⁴ Bere kardu nugarn pana ngarra ku pigipigi pirapedhaneme parde-ka mange nhini pubamkangkarduneme i tharra warda punnungamkawinhatneme i murrinh par-raninkuyelerrdhaneme ngarra kardu da ngarra town i da pana ngangka-re-ya. ³⁵ Bere nhini thangunu-ka kardu wurnangat nimin-ya punnidha pangu-yu i parramnaruy ngarra Jesus. I pubamkardu warda kardu ngarra ngepan

wiye ku wurnangat mebaththa wurrini dinidha ngarra Jesus-yu. Nukunu-ka kardu pelpith patha thathpirr warda dinidha i nanhthi kaligu thathpirr warda banarididha dini. I nhini kardu-ka perrenham warda nhini-yu.

³⁶ Bere kardu nugarn pana ngarra Jesus pubangamkamangkarduneme kardu nugarn nhini patha mampathaka nhini-ka murrinh warda parraninkuyelerrdhaneme punne murrinh ngarra kardu nhini patha mampathay-yu.

³⁷ Bere nhini thangunu kardu nhini nan Kadarinh-ka kardu perrenham ngala da matha mange pangu thangunu ngarra Jesus medha wurrini-yu i parrantharrpu warda Jesus kardu da panipartnu da pangu ngarra pigunu-yu. I bere Jesus-ka wurdawurl ngarra tharntu i kanammardap warda. ³⁸⁻³⁹ Mu bere kardu nugarn nhini-ka ngarra ku ngepan wiye mebaththa wurrini-ka memnarlupurl ngarra Jesus i mamna, “Ngay deyida wanku purrunu?” Mu Jesus kathu-ka mamna, “Awu wurda. Mu pangu wangu thununu thi da ngarra nhinhi i kardu thanthelerrnu thurru Yile ngay-ka patha mamnhiwatha warda.” I bere wurdanthuk warda kardu nhini-yu.

Bere kardu nugarn nhini-ka da pana ngangka-re wurriniwattha i kardu daninthelerrdha wurrini murrinh ngarra kardu Jesus patha mampatha nukunu-yu. Bere Jesus-ka nungardurr warda da nhini thangunu-yu i wurrankath deyida da ngipilinh ngamimarda pangu kathuy-yu.

Jesus Wurdankabirl Kardu Mardinhpuy i Mampatha Kardu Palngun Matharr Kumulung Kanthidha Wurrini

⁴⁰ Bere ngarra nukunu-re Jesus wurdawurl da ngamimarda pangu deyida kathu-nu ngarra punnadha-kathuneme, kardu wurnangat-ka pirrininamardamardadha i nhini-ka puyemnamarda warda nhini-yu.

⁴¹ Bere kardu nugarn wurrininadha ngarra Jesus-nu. Murrinh nukunu-ka Jairus-wa i nukunu-ka ku pule ngala deyida ngarra da church kardu Jews pigunu. Bere nukunu Jairus-ka demnawinhipingkarl ngarra Jesus kumparra warra, i mamna, “Pule nga. Thurrunu kathu ngadha ngarra thelput ngay wangu? ⁴² Kardu wakal mardinhpuy ngay-ya kardu matharr ngala yibim kardu manta warda pupupnu. Nigunu-ka kardu da thangku 12-wa. I ngay-ka kardu wakal mardinhpuy makardu-re warda kathu, mu kardu numi da matha nganthin nganam,” mamna.

Bere penintha nhini Jesus i Jairus-ka naninthadha warda dini da ngarra nukunu-nu warda wangu nan Jairus. I kardu wurnangat wanku parraniriwaktha purni Jesus-yu i pubenarerdadha purni manta ngangka da ngarra Jesus-nu.

⁴³ Bere ngarra kardu wurnangat nhini-ka kardu palngun numi ngangka da matharr kanthidha wurrini. Matharr nhini-ka kardu palngun nukun matharr kumulung-wa, i da bere matha wangu wurrinikutkuttha. Da-ka da pirdithme nimin-ya mebaththa wurrini-yu da thangku 12-wa. I nigunu-ka ku mani ngala da matha danirramut-muttha wurrini ngarra ku doctor terert kardu patha-nu pumewathadha mana-wa, mu puddamngebay da matha. Mere nangkal ngadha ku doctor patha mewathadha, wurda da matha.

⁴⁴ Bere kardu palngun nhini-ka tiduk wangu wurrininadha ngarra Jesus i mammathap ngarra nanhthi kaligu nukunu da mana ngarra bunibalbalktha wurrini. I nhini thangun-ka kardu patha warda kardidha nhini-yu i kumulung-ka mamngedhap warda.

⁴⁵ Bere Jesus kathu-ka mampirra kardu ngarra wurnangat nhini, “Ya. Nangkal kardu ngay mamngithap-yu?”

Mu kardu kathu-ka pumenadha purni, “Nganki-ka wurda-wa.”

Bere nukunu Peter kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Nga pule. Kardu wurnangat kanhi-ka pubangamnhir-erda pumpan i pumamnhidhadhap pumpan. I murrinh namngarra-ka, ‘Nangkal mamngithap-yu?’”⁴⁶ Mu Jesus kathu-ka mampirra, “Awu, kardu thathpirr mamngithap. Nhini-ka ngingamnuthap nanhthi lurruth ngala ngarra ngay thangunu kathu-ka yungawuy warda.”

⁴⁷ Bere kardu palngun nhini-ka the warda mebaththa wurrini ngarra Jesus the warda kanthidha wurrini nigunu mammathap-yu. I nhini nigunu-ka wurrininadha pangu da ngarra nukunu wurrininawerrerrerdha i dem-nawinhipingkarl kumparra warra ngarra Jesus. I murrinh damnardarrirda murrinh ngarra matharr nhini mebaththa wurrini i manthap nukunu-yu i nhini-ka patha warda kardidha manangka matharr. I kardu wurnangat wunku deyida pubimngeyepup murrinh nhini ngarra Jesus mamna-yu.

⁴⁸ Bere Jesus kathu-ka mamnge, “Nga. Nhinhi-ka kardu patha warda manangka matharr thempirntiway thirrim pana-yu, nhini-ka ngarra ngay thangunu murrinh namngabath mamnhiwatha nhini-yu. Mampa, thununu warda marda pekpek wanku nabathnu thurru.”

⁴⁹ Mu bere ngarra nukunu-re Jesus murrinh pirringengerren da-dha ngatha-ka kardu nugarn pangamnaruy wurran ngarra thelput nukunu thangunu Jairus wunku murrinh menabaththa tharra. I mamna warda ngarra Jairus, “Ya. Wakal nhinhi-ka mere warda thurduyemit nukun, ku berengunh. Mu nukunu Pule pana karrim-ka thuyekum warda wangu, da tiduk warda.”⁵⁰ Mu Jesus-ka binthepup murrinh thelerrdhe nhini-yu, i mamna warda ngarra Jairus, “Nga. Mere werrerrangini nukun

i mere thenham nukun. Mu ngarra ngay da matha mur-rinh nangabath nigunu-ka ngurdungkabirlnu i panibirnu deyida-nu.”

⁵¹ Bere nhini thangunu-ka pangamnintharuy warda ngarra thelput nukunu Jairus. Bere Jesus-ka kanardi ngarra da thelput nhini-yu wunku Peter, John i James, i yileyile kalekale nigunu kardu mardinhpuy pana ngarra yibimpup-ya. Mu kardu ngamere-ka Jesus mampirra, “Mere narnirdi nukun pangu-yu.”

⁵² Bere kardu wurnangat-ka du pardingekarrktha. Mu Jesus kathu-ka mampirra, “Ya kardu. Mere narnikarrk. Kardu mardinhpuy kanhi kabim-ka mere yungipuptha, mu kardu ngurrnguwarl da matha yibim.” ⁵³ Mu kardu kathu-ka pangankampa warda ngatha ngarra nukunu Jesus-yu nhini-ka the panthidha purni kardu yibimpup thathpirr nigunu-yu.

⁵⁴ Bere Jesus-ka wurriningedha ngarra kardu mardinh-puy nhini-yu i mange ngarra nigunu manganart, i mur-rinh mamnge, “Ya. Kardu mardinhpuy, thewirnturt kathu.” ⁵⁵ Bere nanhthi ngepan ngarra nigunu-ka wur-damngewurl deyida i birnu deyida dinidha i dempirnturt warda.

Bere Jesus kathu-ka mampirrungintha ngarra yileyile i kalekale nigunu, “Nga. Mi-ka nangemutngintha mi pulathnu-yu.” ⁵⁶ Bere peninginha-ka pumemnamardat-thathpirr-ngintha nhini-yu. Mu Jesus kathu-ka mur-rinh deyida mampirrungintha, “Nga peninginha. Mere nukun thanginthardarrirda ngarra kardu da mange kanhi thangunu-yu.”

9

*Jesus Wurdanpunkuthukneme Kardu Pulangay Nukunu
Kardu Peneme 12*

¹ Bere Jesus-ka pirrimpirrukayneme panpunkuwer-neme kardu nukunu kardu 12-ya. I murrinh mampir-runeme, “Nga peneme. Ngay-ka nanhthi lurruth ngala nganarrumutnuneme i bunankupaknuneme ngala deyida wangu i nhini-ka ku ngepan wiye nirankumaputhnu-warda-neme na ngarra kardu thangunu kathu-yu i kardu matharr-wunngini patha numankuwathanuneme nuru. ²Mampa, nawardaneme da pana ngangka-re-ya i murrinh kanhi-ya kardu nuddurruyithnuneme nuru, ‘Ya. Narni-partnu warda da mange wiye pana ngarra numammath numpan-yu i nuddunawurlnu ngarra Yile neki i nhini nukunu-ka kardu pule ngala thathpirr pinarranu i pir-rananpenu pani’, murrinh-ka nhini-wa numarranu nuru-yu. I kardu matharr-wunngini patha numankuwathannuneme nuru. ³I nga,” Jesus kathu-yu mampirruneme. “Ngarra nunnardurrnuneme-re-ka nanhthi purrkpurk-ka mere nukun numabath nuru. Nanhthi nginipunh thay ngarra wilili nukunu, nanhthi bag-ya, mi lawam-ya, ku mani-ya, nginipunh nhini mani mere numabath nukun nuru, wurda. I nanhthi kaligu pana da matha ngarra nubamkardurdineme nibimka nhini da matha numabathnuneme nuru-yu, mu kaligu numi deyida wangu-ka wurda-wa.

⁴ “I nga. Kardu nangkal ngatha nunamardalenuneme ngarra thelput nukunu-ka nhini da matha nenemenu i ngarra nunnardurr-da-nu-mana-neme da town numi deyida-nu wangu. ⁵ Mu kardu ngatha mere nunungkumardalenemenu-ka nhini da ngarra nhini narnepartnemenu-re-ka me sandal-ka nunguynungkumerurtuluneme i putek ngarra me sandal pepe thangunu-ka nuyunungkumerurtuluneme. I kardu nhini-ka the warda pumabathnu Yile neki-ka mere warda le pirranu nhini-yu, nhini-ka parramnankungkamit-da-

matha-neme nhini-yu,” mampirruneme Jesus kathu-yu. Bere nhini thangunu Jesus-ka wurdanpunkuthuk-warda-neme kardu nhini-yu.

⁶ Bere kardu peneme nhini-ka da pana ngangka-re purnewatthaneme da ngarra town terert-ya. I kardu murrinh thelerrdhe patha ngarra Yile neki thangunu parraninkuyelerrdhaneme purne. I kardu matharr-wungini patha pumenkuwathadhaneme purne.

Nukunu Pule Herod Pamnayepup Ngarra Kangkarlmawu

⁷ Bere kardu pule ngala nhini Herod-ka pamnayepup Jesus ngarra mange ngarra patha-patha medha wurrini-yu. Mu nukunu-ka mere thatpirr the mebaththa wurri Jesus-yu. Nhini-ka kardu ngamere pumenadha punni Jesus-ka John the Baptist kardu wurdamkabirl deyida. ⁸ I kardu ngamere pumenadha punni Jesus-ka kardu ngalantharr murntak Elijah. I kardu ngamere deyida pumenadha punni Jesus-ka kardu ngalantharr murntak numi ngarra murrinh thatphi Yile neki wurdanarrayiththa wurrini wurdamkabirl deyida. Nhini-wa nukunu Herod-yu mere thatpirr the mebaththa wurri Jesus-yu. ⁹ Mu memnu marda-re, “Kardu pana John the Baptist-ka pel-pith nukunu banganthamartal murntak warra-wa nhini-yu. Nhini-ka kardu nangkai mana-wa kardu nugarn pana ngarra ngamnayepup murrinh ngarra kardu thangunuyu?” Memnu. Nhini-ka nukunu Herod-ka bengkardudha mana-wa Jesus-yu.

Kangkarlmawu Dampirramut Mi i Ku Ngarra Kardu Wurnangat

¹⁰ Bere kardu 12 apostle nhini ngarra Jesus wurdanpunkuthukneme-ka kardu puddanalaththawarda-kathu-neme pe ngarra Jesus deyida. I murrinh

warda pardenadharrmudharrmudhaneme parde murrinh ngarra peneme kathu puddininkuyethiththaneme punne ngarra kardu i mange ngarra pumerrudhaneme punne-yu.

Bere nhini thangunu Jesus-ka menkubertidhaneme wurrini da nan-nu warda wangu Bethsaida mange peneme da matha. ¹¹ Mu kardu-ka puyemnayepup Jesus nadha dini da Bethsaida-nu-yu i nhini-ka parriniriwaktha warda punni i ngarra pubangarntipak da mana. Bere Jesus-ka le punungammardale i murrinh warda wurdininthethitha dini murrinh da mange ngarra Yile neki nukun. I kardu matharr-wunngini patha menpathadha wurrini. ¹²⁻¹³ Bere Jesus-ka murrinh wurdininthethiththa dini i ngarra tina kananthurrk da mana.

Bere pulangay nukunu-ka punnenadhaneme i pumamnaneme, “Pule, kardu-ka thurdunthuknu warda ngarra thelput manta manta kanhi nimin pumpan-ya mi-nu parnikutkutnu i da-nu parniwitnu. Mi-ka mami-wa da kanhi-yu,” pumamnaneme. Mu Jesus kathu-ka mampirruneme, “Awu, nankuneme-wa mi dhepdhep narrumutneme mi pullathnu kardu kanhi-yu.” Mu peneme kathu-ka pumamnaneme, “Ngankuneme-ka mi lawam 5 da matha nganthinkaneme ngarrimka i ku ngurilmirl perrenku wanku. Mu ngankuneme-ka mi deyida ngarnekutnuneme mi kardu kanhi-nu pullathnu-yu?”

¹⁴ Kardu wurnangat nimin-ya pangu-yu pirrinidha-yu nginipunh 5,000 mani kardu nugarn ngatha menthap-yu. Bere Jesus kathu-ka mampirruneme ngarra pulangay nukunu, “Kardu terert warda ngatha parniwupnu i nginipunh kardu 50 mani pumeyerryerrnu puru numarra wangu-yu.” Jesus kathu-yu mampirruneme-yu. ¹⁵ Bere peneme-ka murrinh pumampirruneme nhini ngarra kardu. I kardu-ka parnawup warda nhini-yu

nginipunh 50 mani kanhi kathu i nginipunh 50 mani pangu wangu i nginipunh 50 deyida mani pangu-re. Mange nginipunh nhini mani-ya pana ngangka pumenay-erryerrdha punni-yu.

¹⁶ Bere Jesus-ka mangankut mi lawam 5 nhini-yu i ku ngurmlirl perrkenku wanku. I kangkarl mamka i Yile nukunu darntiparl mi-nu-yu i ku ngurmlirl-nu. I mi i ku nhini-ka mungarnterrarr i dampirrumutmutneme ngarra pulangay nukunu. I nhini peneme-ka ngarra kardu warda parranirrumutmutthaneme punne. ¹⁷ Mi lawam i ku ngurmlirl nhini-ka Jesus-ka mewathadha pirri-ka mi tert warda nhini-yu i ku ngurmlirl-yu. Kardu wurnangat warda ngatha mi i ku pullamath-yu i kardu-ka mi i ku-ka bangampunmardan-wa.

Bere nhini thangunu peneme nhini-ka punnekutkuthaneme mi i ku ngarra kardu thangunu parraniritmuttha punni. I nanhthi thelerrtherr nanhthi 12-wa pumedhalertertthaneme punne-yu mi i ku titmut-yu.

Kardu Pumenadha Purni Nangkal Mana-wa Jesus-yu

¹⁸ Bere Jesus-ka kardu numerrnu murrinh dininangerrentha ngarra Yile nukunu wangu. I kardu pulangay nukunu-ka manta ngangka da pirrinedhaneme. Bere peneme nhini pulangay nukunu-ka punnenadhaneme. I Jesus kathu-ka mampirruneme, “Nga peneme. Kardu-ka ngay-ka Jesus pumamngingkawadha pumpan-yu mu nangkal mana-wa thathpirr kardu pubemngayengkarnirn pumpan-yu?” ¹⁹ I peneme kathu-ka pumamnaneme, “Kardu ngamere pubempayengkarnirn thathpirr pumpan-ka John the Baptist-wa. I kardu ngamere pubempayengkarnirn thathpirr pumpan-ka kardu ngalantharr murntak pana-ya nan Elijah-ya. I kardu ngamere deyida

pubempayengkarnirn thathpirr pumpan-ka kardu ngalantharr murntak numi deyida ngarra murrinh thathpi Yile neki wurdanarrayiththa wurrini.”

²⁰ Bere Jesus kathu-ka mampirru-deyida-neme dampunkudharrpuneme, “Mu nankuneme-ka nangkal mana-wa thathpirr numamnganeme numpanka-yu?” I bere nukunu Peter kathu-ka danthart i mamna, “Nhinhi-ka Christ-wa, kardu pana ngarra Yile neki mam purduthuknu da murntak warra-ya.” ²¹ Mu Jesus kathu-ka mampirruneme, “Nga peneme. Kardu mere nangkal nukun murrinh numananeme ngay da kardu-yu Christ-yu i Yile ngay wurdanngithuk-yu.”

Jesus Wurdamnuyith Kardu Thu Pubatnu i Purdingkabirl-deyida-nu

²² Bere Jesus kathu-ka murrinh deyida mampirruneme ngarra pulangay nukunu, “Nga peneme. Ngay kardu darrikardu nanki thathpirr-ka da nakurlnu pumangirtanu i thu pungithuknu i thu pangilurturtnu purru ngay kardu nhini thangunu-yu kardu ngalantharr ngalantharr-ya i ku yilarn ngala ngala i kardu pana ngarra murrinh law nekineme puddanpunthethith pumpan-yu. I kardu nhini-ka mere murrinh pumangabathnu ngarra ngay-yu. I nhini thangunu-ka thu pungibatnu i puddungirinuminu warda nhini-yu. Mu da perrkenkuneme mana pamanu-ka ngay-ka ngurdingkabirl-deyida-nu.”

²³ I ngana deyida mampirruneme, “Kardu nangkal ngatha kardu ngarra ngay purrunu i pangilerrnu nhini-ka nukunu-ka puynuyekum-wa-nu purru i kanipart warda kurru da ngarra mange nukunu marda manganart wurranyu i bere matha wangu pangiriwaknu purru. I kardu ngatha yida thu puthuknu puru i palurturtnu purru

i thu purdurinuminu mangini ngay deyida mani puman-ganu puru, kardu nhini-ka mangirart-da-nu-matha purru ngarra ngay-yu. ²⁴ Mu kardu nangk'al ngatha marda mart menyuibirnnunu i da mange ngarra nukunu da matha pa-manu purru, nhini nukunu-ka pupup da matha-nu nhini-yu. Mu kardu nangk'al ngatha puynuyekumnu thathpirr i ngay da matha kumparra bungipaknu, nhini nukunu-ka kardu bere matha wangu birnu paninu.

²⁵ "I ngana deyida kardu ngatha bemnuyengkarnirn kanam ngarra nukunu-nu ngatha i nanhthi purrkpurrk terert nimin bemnardarr wurran, nhini-ka patha-wa-nu nukunu-nu-yu? Awu wurda da matha. Mu ngarra nukunu nhini-re pupupnu-ka nanhthi purrkpurrk nhini-ka mere ngarra kumayibirnu nukun da bere matha wangu birnu paninu-yu, wurda da matha nhini-yu. I kardu-re pupupnu-ka mere deyida ngarra kurdinkabirl mange nukunu ngatha-yu. I nanhthi purrkpurrk nhini deyida mani wanku mere ngarra kuddungkabirl nukunu kardu nhini-yu. ²⁶ I nga. Kardu nangk'al ngatha yidiwe kur-runga i murrinh thathpi ngarra ngay yidi marradhay kurru ngarra kardu, nhini ngay kardu darrikardu nanki thathpirr-ka yidiwe ngurrunanu ngarra kardu nhini-yu da nakurlnu da nhini-re-ya ngarra ngay ngurru-deyida-nu kathu wanku lurruth ngala wanku ngarra Yile ngay thangununu kathu i ku angel terert deyida wanku.

²⁷ "I nga. Murrinh kanhi-ka murrinh thathpirr-wa kanhi-yu," Jesus kathu-yu mampirruneme. "Kardu ngamere nibimkaneme kanhi-ka mere da ngatha newuwupnuneme mu da ngarra nubangkardu-da-nu-mana-neme Yile ngay ku pule ngala thathpirr pirranu kardu ngarra nukunu-yu i pirranpenu pani-yu."

Nukunu Elijah i Moses Puddananayiththanintha Pe Ngarra

Jesus Wangu

²⁸ Bere nginipunh da 8 mana mam-ka Jesus-ka mampir-rukayneme Peter i James i John i kanthinpunkumardaw-ithneme ngarra da palyirr kangkarl thathpirr-ya nukunu Jesus-nu pinangerrennu ngarra Yile nukunu wangu.

²⁹ Bere ngarra nukunu-re Jesus dininangerrentha ngarra Yile nukunu-ka kamarl ngarra nukunu wurdamnungkath warda i nanhthi kaligu ngarra banardidha wurrini-ka wurdannath nanhthi damlarrang bamam thathpirr. ³⁰ Bere nhini thangunu peneme nhini pubamkangkarduneme-ka kardu ngalantharr perrkenku puddananayiththanintha pe ngarra Jesus wangu. Penintha nhini-ka kardu murntak nan-ya Moses i Elijah ³¹ i kardu dampunkularrang-deyida-nintha. Penintha nhini-ka murrinh puddananayiththanintha pe murrinh ngarra da nakurl-te-wa Jesus pupupnu thu kardu-re thangunu da pangu-yu Jerusalem da ngarra mange Yile nukunu wangu.

³² Bere Peter peneme nhini-ka kardu pir-rinewalawalakadhaneme pangu-yu. Mu ngarra Jesus-te danilarrangtha pirri-ka peneme-ka wert pirrimkangkaneme i pubampunkungskarduneme Jesus i penintha pana Moses i Elijah dampunkularrangneme-yu. ³³ Bere ngarra penintha nhini-re kanininthaparttha warda Jesus-ka nukunu Peter kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Ya pule. Da patha-ya patha da mange kanhi-yu ngarra nekineme thanamneme kanhi-yu. Ngankuneme-ka nanhthi wuwup ngawupnemenu nanhthi perrkenkuneme. Nanhthi numi nhinhi-nu nanhthi numi nukunu Elijah-nu i nanhthi numi nukunu Moses-nu.” Nukunu Peter-ka murrinh dampinhun warda nhini-yu.

³⁴ Bere ngarra nukunu-re Peter pirrinangerrentha-ka nanhthi kalakkalak wurrinidha kathu i dampunkurdar-rupneme Jesus i penintha nhini Moses i Elijah. I kardu pulangay nukunu Jesus-ka perremkanham-warda-neme nhini-yu. ³⁵ I murrinh ngerren warda pubimkayepup-neme ngarra kalakkalak kathu-yu i murrinh kanhi-wa mampirruneme-yu, “Ya. Kardu nugarn kanhi karrim-ka kardu wakal ngay-wa. I ngay-ka marda-wa thath-pirr manganart ngurran nukunu-yu. I nankuneme-ka nubinayepup-da-matha-neme nuru nukunu-yu.” ³⁶ Bere nhini thanguu peneme nhini pubamkangkarduneme-ka nukunu da matha Jesus numidharrnu pirridha-yu. Bere peneme nhini-ka mere warda puddananarruyiththaneme ngarra kardu-yu da mange nhini ngarra pubamkangkarduneme pangu-yu.

Jesus Mampatha Kardu Kigay Wunku Ngepan Wiye Kanthidha Wurrini

³⁷ Bere da thipinhire nhini-ka Jesus i kardu pulangay nukunu kardu perrkenkuneme-ya puddamkathutneme ngarra da palyirr kangkarl thanguu kathu. I kardu wurnangat pubangammardabi ngarra Jesus-yu.

³⁸⁻³⁹ Mu kardu ngarra wurnangat nhini-ka kardu nugarn pirrimnakay ngarra Jesus, “Ya pule,” mamna. “Wakal ngay kanhi-ka ku ngepan wiye kanthin wurran. Wakal ngay-ka numi kanhi da matha, nhini-ka thurru kanhi dangkardunu mani. Ku ngepan wiye nhini-ka ku bere matha wangu wurranngawurt i nhini-ka kanampapa warda i parnte kanam i nhini-ka mantharryirr warda kanam nanhthi thurrulk ngarra thathpi. Mange-ka nhini-wa mamna wurran-yu i nhini-ka kardu mampinhimak

warda i da ngamere da matha kanampirr wurran nukunu-yu. ⁴⁰ Mu ngay-ka ngampunkudharrpuneme ngarra pulangay nhinhi ku ngepan wiye nhini punnimakudhamana-neme, mu wurda puddamnabay-da-matha-neme.” Kardu nhini kathu-yu mamna.

⁴¹ Mu Jesus kathu-ka mampirra ngarra kardu wurnangat-yu, “Nanki-ka murrinh-ka nubimngayewup numpan murrinh ngarra ngay-yu mu murrinh-ka mere thathipirr numangabath nuru. Da pirdithme da matha murrinh ngurdininanthethiththa ngardi, mu murrinh-ka mere da ngatha numangabath nuru murrinh ngarra thathpi ngay-yu i mange mere yuthpan da ngatha nuru. Mu ngarra-wa diki murrinh ngay ngurdinanthethithnu ngani-yu i murrinh numangabathnu thathipirr-yu? Nga. Kardu kathu nangabert kardu kigay pana,” Jesus kathu-yu mamna ngarra yile nukunu wangu-yu.

⁴² Bere ngarra kardu nhini-re mebertidha wurrini ngarra Jesus-nu-ka ku ngepan wiye-ka mangarnta kardu kigay nhini-yu i wurdarnturt bammatt ngarra putek i parnte warda. Bere Jesus-ka nungammaku ku ngepan wiye nhini-yu i kardu kigay-ka wurdannangkarl warda ngarra yile nukunu wangu. ⁴³ Bere kardu wurnangat-ka pumemnamardat warda ngarra Jesus-yu i nanhthi lurruth nukunu ngarra Yile nukunu thangunu kathu-yu.

Kangkarlmawu Wurdamnuyith Deyida Kardu Thu Pubatnu i Purdingkabirl-deyida-nu

Bere ngarra kardu nhini-re murrinh da ngatha puddanayiththa punni mange patha nhini ngarra Jesus medha wurrini-ka, Jesus-ka wurdampirrumardarduyneme ngarra pulangay nukunu i mampirruneme, ⁴⁴ “Nga peneme. Nubingayepupneme kathu i murrinh thathipirr numangabathnuneme

murrinh kanhi. Ngay kardu darrikardu nanki thathpirr-ka pumangirtanu i pumangibertinu puru ngarra kardu pule ngala-ngala-nu.”⁴⁵ Mu peneme-ka mere pumemartadhaneme murrinh nhini-yu, nhini Yile neki-ka mere da ngatha buyinkuwerdidhaneme ngarra mukmuk peneme-yu. I peneme-ka mere ngarra ngadha perradharrpudhaneme murrinh wurdirruruyiththaneme-yu nhini-ka perremkamanhamweyida-neme nhini-yu.

Jesus Wurdamyith Kardu Nangkal Nimin Kardu Pule Ngala Thathpirr Pinu-yu

⁴⁶ Bere pulangay nukunu Jesus-ka murrinh peneme da matha puddanadharlurldhaneme punne kardu nangkal nimin-nu peneme ngatha-yu kardu pule ngala parethbathnu ngarra Jesus-yu. ⁴⁷ Mu nukunu Jesus-ka the menkumabaththaneme pirri i nhini-ka manganmertwarda kardu mamay i bamnungurrapak warda ngarra nukunu i panthamayirrikat. ⁴⁸ I mampirruneme ngarra pulangay nukunu, “Nga. Kardu nangkal ngatha mangirdarrilenu kardu mamay nginipunh kanhi mani karrim-ka nhini-ka ngay deyida wanku mangirdarrilenu nhini-yu. I ngana deyida kardu nangkal ngatha mangirdarrilenu ngay-nu-ka nhini nukunu-ka mardarrile-deyidanu thathpirr ngarra Yile ngay-yu nukunu pana ngarra wurdanngithuk-yu. I nga,” mampirruneme. “Kardu nangkal ngatha kunungingki buynupaknu nhini nukunu-ka kardu ngala thathpirr pinu i pinpewalnu ngarra karduyu.”

Kardu Nugarn Numi Kardinmawuthpuththa Ku Ngepan Wiye Ngarra Kardu Thangunu

⁴⁹ Bere nukunu John kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Pule, ngankuneme-ka ngubamkangkarduneme

kardu nugarn numi kardinmawuthpuththa ku ngepan wiye ngarra kardu thangunu ngarra murrinh nhinhi menhirdarrinedha kardi. Mu ngankuneme-ka ngubuymadhaphtha-mana-wa-neme nhini nukunu-ka kardu mere nekineme-wa nhini-yu.”

⁵⁰ Mu Jesus kathu-ka mampirruneme, “Awu, mere mani nubumadhap-nukun-neme. Kardu nangkal ngatha ngarra nekineme mere manhengkaneme kurru-ka nhini-ka kardu nekineme-wa nhini-yu.”

Kardu Parramkamit Kangkarlmawu Da-nu

⁵¹ Bere da-ka manta warda pirrinadha ngarra Yile neki kathu pamardawithnu Jesus da kangkarl-nu warda wangu-yu. I nhini Jesus-ka da mayern numi da matha warda pirrinadha da nan-nu Jerusalem. I nungardurr warda da nhini-nu-yu bere ngatha daniwirntedha wurrini-yu.

⁵² I bere nukunu-ka kardu ngamere wurdanpunkthukneme kumparra warra da-nu pumanawathawathanemenu. Bere kardu ngamere nhini-ka punnadhaneme i parramkaruyneme da town ngarra kardu ngamengka da nan pardipuptha, da nanya Samaria. ⁵³ Bere Jesus-ka tiduk kathu nadha dini i pangarntuy da nhini da. Mu kardu da ngarra Samaria nhini-ka parramkamit-wa da-nu-yu. Mu nhini Jesus-ka bere ngatha wangu nadha dini da Jerusalem-nu warda wangu. Kardu pana ngarra da Samaria pardidha-ka mere marda pumenarttha puyi kardu pangu da ngarra Jerusalem thangunu kathu.

⁵⁴ Bere ngarra piguna-re James i John pubamkangkardu Jesus parramkamit thangunu-ka nhini-ka pumamna warda ngarra Jesus, “Pule, nganku-ka Yile neki ngadharrpunu purduthuknu thungku bantikerdek

da matha-nu kardu kanhi-yu?” ⁵⁵ Mu Jesus-ka wurdampirrurduy pirrim ngarra piguna wangu, i murrinh mampirru, “Awu, mange nhini-ka pirda-wa. Mu kardu-nu thatpirr marda numanartnu.” ⁵⁶ Bere nhini thangunu-ka punnungamkardurr-warda-neme da town numi-nu warda wangu purnedhaneme.

Kardu Ngarra Kangkarlmawu Perrariwaktha Warda-wa

⁵⁷ Bere ngarra purnelilidhaneme-ka pubemkamard-abineme kardu nugarn numi. I nukunu kathu-ka mamna ngarra Jesus-yu, “Ya. Ngay-ka bere matha wangu nganhiriwaknu ngani.”

⁵⁸ Mu Jesus kathu-ka mamna, “Da-ka tetemanthay-wa dardurtnu thurru ngarra ngay thangiriwaknu thani-yu. Nga, ku were pulangarr pumpannupup-ka ngarra da weyi-wa, i ku murrirrbe-ka ngarra da ku dirri pumpannupup. Mu ngay mani, kardu darrikardu nanki thatpirr-ka kardu manangka da da matha mere ngarra ngadha da-yu nganirrit i nganipup.”

⁵⁹ Bere nhini thangunu Jesus kathu-ka mamna ngarra kardu nugarn numi deyida, “Nga. Nhinhi-ka thangiriwaknu thani.” Mu kardu nhini kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Ya pule, kuguk da ngatha. Ngay-ka nganinu ngadha ngarra Yile ngay i ngarra pupup da-nu mana i babirru warda. I nhini thangunu ngay-ka nganhiriwaknu warda ngani-yu.”

⁶⁰ Mu Jesus kathu-ka mamna, “Kardu pana ngarra mere da ngatha the kumangibath kuru-ka kardu nhini-wa pangu pubanmirrbirru puru-yu kardu ngarra pumpanpuwup-yu. Mu nhinhi-ka thurrunu kathu i thangiriwaknu thani ngarra ngay marra da matha i murrinh thanthelerru thurru Yile neki da matha ku Pule ngala pirranu i pirranpe purru kardu-yu.”

⁶¹ Bere nhini thangunu-ka kardu nugarn numi deyida mamna ngarra Jesus, “Pule, ngay-ka nganhiriwaknu ngani, mu marra-re warra ngadha ngay-ka murrinh ngurdirrayithnu ngarra kardu darrikardu ngay. I ‘yu’ ngatha pumanganu-ka nhini ngay-ka nganhiriwaknu warda nhini-yu.”

⁶² Mu Jesus kathu-ka mamna, “Nhinhi ngatha thangiriwaknu thani ngarra ngay-ka, nhini-ka mere thangu nebirl nukun, mu ngarra ngay da matha warda thangiriwaknu thurru. Mu kardu nangkal ngatha nenabibirl ngarra thangu nanhthi ngatha i ngay mere kumparra bungipak, nhini nukunu-ka mere ngarra Yile neki wurlk kurruna, wurda.”

10

Jesus Mampunkarart Kardu 72

¹ Bere nhini thangunu Pule Jesus-ka kardu ngamere deyida mampunkarart, kardu-ka 72-wa. I panpunperr warda kardu purdunthukthuknu purru perrkenku perkenku da pana ngangka-re kumparra warra ngarra da mayern nukunu pununu pi.

² Bere panpunperr i mampirra, “Nga. Kardu wurnangat terert nimin-ya parnam da ngarra putek ngala kanhi. Mu nanki-ka kardu mere thatpirr terert nhini-yu i mere ngarra nanthelerr nukun murrinh ngarra Yile neki nukun kardu ngarra wurnangat kanhi warda ngatha. Kardu mani bangkardu mi thungku dim-ka mere ngarra murartal mi terert warda ngatha mange nukunu ngatha-yu, mu nhini-ka kardu terert da matha kirrarakay kumamanpi. I nanki deyida mani nadharrpunu Yile neki kardu-nu pumananmanpinu murrinh thatpi ngarra nukunu panthelerrnu puru ngarra kardu wurnangat kanhi warda ngatha parnam ngarra da putek ngala kanhi.

³ “I nga mampa, nurunu warda. I kardu wurnan-gat ngamere pana mere marda kumangert kuru ngay-yu, nhini ngay-ka ngurdunanthuknu nginipunh ku thip mani nanki-yu kardu pana-nu nginipunh ku were pu-langarr murlakpun mani parninarranu. ⁴ I nga. Ngarra nururdurrnu-re-ka mere nukun numabath nuru ku mani-yu i nanhthi bag. I me put-ka nanhthi pana da matha ngarra nubammerdi nibim numabathnu nuru-yu. I parnturtpan da matha nurunu nhini-yu i mere nuddurrayith nukun nuru kardu-yu ngarra mayern nurulilinu-re-yu, mu nubankatnu da matha.

⁵ “I ngarra da town naruynemenu i ngarra thelput-te narnerdinemenu-ka, marra-re-ka kanhi-wa murrinh numarranu-yu kardu ngarra thelput parningkadhuknu-yu, ‘Ya. Yile neki-ka pirrananpenu pani.’ ⁶ I kardu pathanpun ngatha ngarra da thelput nhini parningkadhuknu-ka, nhini Yile neki-ka pirranpenu thathpirr pani kardu nhini-nu-yu. Mu kardu nhini ngatha mere le puyunarranu marda ngarra pigunu ngatha-ka, nhini-ka murrinh nuddunmangkarlnu murrinh nhini ngarra numampirra-yu. ⁷ I ngarra thelput kardu pathanpun da matha narnepupnemenu i mere nukun nunnerdurrrneme ngarra da thelput ngamere-yu. I mi dhepdhep i kura ngarra panarramutnemenu-ka nullath-da-nu-matha-neme nhini-yu. Mange-ka patha-wa nhini-yu kardu mi dhepdhep panarramutnemenu-yu, nhini-ka wurlk ngarra Yile neki weyida nuyemananu nuru nhini-yu.

⁸ “I ngarra da town-te naruynemenu ngarra kardu le puyunarranu, nhini-ka nullath-da-matha-neme-nu mi dhepdhep ngarra panarramutnemenu-yu. ⁹ I kardu matharr-wunngini pangu numankuwathanemenu nuru patha i murrinh kanhi-wa numarranemenu-ya, ‘Yile neki-

ka manta warda Pule ngala pinarranu thathpirr, nhini-ka da mange ngarra nukunu da matha nariwaknu nuru.’

¹⁰ “Mu ngarra da town narurtuynemenu nuru-ka i kardu ngatha mere le puyunarranu marda ngarra pigunu ngatha-ka, nhini-ka ngarra mayern pilampirdarri nanuneme i murrinh-ka kanhi-wa numarrunemenu-yu ngarra kardu, ¹¹ ‘Nga. Ngankuneme-ka murrinh mana-wa nguddinarruyiththaneme murrinh thathpi ngarra Yile neki nukunu wangu, mu nanki-ka murrinh mere da matha nubinayepuptha. Nhini ngankuneme-ka me putek kanhi ngarra me put pepe ngankuneme-ka nguyunungkumerurturlnemenu i da kanhi-ka ngunnardurrwarda-nemenu ngankuneme-yu.’ I bere kardu nhini pubanankumangkardunemenu i the warda pumabathnu Yile neki-ka mere warda pirranpenu pani nhini-yu.

¹² “I nga, murrinh kanhi manarranu,” Jesus kathuyu mampirra. “Kardu murntak pana nganaka ngarra da nan Sodom pardidha-ka da wiye thathpirr pumedha pardi. I da nakurl-te-nu kardu nhini-ka piramardatnu kumparra warra ngarra Yile ngay, i nhini-ka da wiye thathpirr pirrarranu kardu nhini-nu-yu. Mu kardu pana nimin ngarra mere le puyunarrunemenu-ya ngarra da town nhini naruynemenu-ya, nhini-ka da-ka wiye ngala thathpirr pirrarranu kardu nhini-nu-yu da nakurl-te-yu ngarra piramardatnu kumparra warra ngarra Yile neki wangu-yu.” Nhini-wa Jesus murrinh mampirra-yu kardu ngarra 72 nhini-yu.

Bere nhini thangununu kardu 72 nhini-ka da pana ngangka-re punniwattha i kardu murrinh parraninthelerrdha purni murrinh ngarra Yile neki nukunu, i kardu matharr-wunngini pumenpathadha purni patha da matha. ¹³ Bere Kangkarlmawu-ka murrinh warda mampirra ngarra kardu pangu da nan pardipuptha-yu da

Korazin i da Bethsaida. Murrinh-ka kanhi-wa mampirra-yu, “Da-ka wiye thathpirr pirranarranu nanki-nu-yu da ngarra Korazin i Bethsaida narnapup-yu. Mange ngala ngala menarradha ngurrini nanki-nu-yu, mu nanki-ka mere narniparttha da mange wiye nhini-yu. Mu mange ngala ngala nhini da ngatha merradha ngatha kardu pangu-nu ngarra da Tyre i Sidon parnapup-ka, kardu nhini-ka da mange wiye parniparttha-wa da murntak warra i denmardathintha warda thathpirr da mange wiye nhini ngarra pumbaththa purni-yu.

¹⁴ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirra. “Kardu nhini-ka ngarra da Tyre i Sidon parnapup-ka da nakurl-te piramardatnu kumparra warra ngarra Yile neki-yu, i da-ka wiye pirrarranu kardu nhini-nu da nhini-nu-re-yu. Mu da-ka wiye ngala thathpirr pirranarranu nanki-nu-yu ngarra niramardatnu kumparra warra ngarra Yile neki-yu. ¹⁵ I nanki-nu ngarra da Capernaum narnapup ngarra kardu numemnungala numpan-ka Yile neki-ka pananpinhithputhnu da ngarra thungku ngala wangu-yu. Ngay-ka mange ngala ngala deyida menarradha ngurrini nanki-nu-yu, mu nanki-ka mere narniparttha da mange wiye ngarra numammath numpan-yu.

¹⁶ “I nga,” Jesus-yu mampirra. “Kardu nangkal ngatha binarrayepupnu i murrinh manarrabathnu purru-ka kardu nhini deyida bingayepupnu ngay-yu i murrinh mangabathnu purru-yu. Mu kardu nangkal ngatha murrinh panankamitnu nhini-ka ngay deyida wanku pang-ingkamitnu nhini-yu i Yile ngay ngarra wurdanngithuk ngay-ka pangkatmit-deyida-nu pi nhini-yu. Mampa-ya nuru warda,” Jesus kathu-yu mampirra i wurdanpunthuk warda.

Kardu 72 Puddalath Ngarra Kangkarlmawu Warda

¹⁷ Bere nhini thangunu-ka kardu 72 nhini-ka puddalath warda ngarra Jesus i le patha thathpirr warda punnidha. I murrinh pumenadha pardi ngarra Jesus, “Pule, ku ngepan wiye ngarra kardu panthingkadhuktha pardi-ka ku ngiranmapuththa warda ngardi i pardinpirrdha warda purni nhini-yu ngarra murrinh nhinhi ngumenhnhirdarrine ngurni.”

¹⁸ Mu Jesus kathu-ka mampirra, “Yu, ngay-ka bankardu ku karrath-yu pirtpirt da matha dimmat i mentharday da kangkarl kathu nginipunh thu malarntath mani wurranmamath.

¹⁹ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirra. “Ngay-ka nanhthi lurruth ngala ngarra ngay wardarra ngamnarramut, i nhini-ka bere ngatha nunnuthurrnu i nunnuwinhikatnu ngarra ku pangkuy murlak i ku dalmarnti-yu, i nhini-ka mere ngarra bananlele nukun ngarra wurlk Yile neki-re numananu nuru-yu. I ku karrath-ka mere ngarra mananmert nanki-yu, nhini-ka ngay wangu-wa nanhthi lurruth ngala thathpirr ngempewal ngarra nanhthi lurruth ngala nukunu ku karrath nhini-yu. I nanhthi lurruth ngala ngay thangunu-ka berengunh ngamnarramut wardarra.

²⁰ “Mu nga,” Jesus kathu-yu mampirra. “Nanki le patha nardidha-ka nhini-ka ku ngepan wiye ngarra kardu panthidha purni-ka niranmapuththa nardi-ya murrinh ngarra thathpi nanki thangunu kathu-yu. Mu le thathpirr warda nurunu nhini nanki-ka kardu ngarra Yile ngay nukunu warda nhini-yu, i murrinh ngarra nanki-ka damnantilil wardarra nanhthi ngarra buk nukunu, i nhini nanki-ka bere matha wangu narninu ngarra da nukunu wangu-yu da kangkarl-ya,” Jesus kathu-yu mampirra.

²¹ Bere da nhini-re ngarra kardu nhini puddamnalath ngarra Jesus-ka, nukunu-ka le thathpirr dinidha ngarra Ngepan Yile nukunu thangunu-yu. I murrinh warda

mamna ngarra Yile nukunu, “Yile, nhinhi da matha Pule ngala thathpirr thim ngarra kangkarl i da putek kanhi-yu. I ngay-ka ngamnhiriparl ngem nhini weyida da mange ngarra nhinhi thampunkarr wardarra kardu pana ngatha yida, mu mere thenkarrdha da mange ngarra nhinhi kardu ngarra murrinh piyemam pumpan the pumam-math pumpan da terert. Yu Yile, nhini da matha mange marda nanganart thim,” Jesus kathu-yu mamna.

²² Bere nhini thangunuu Jesus kathu-ka mampirra ngarra kardu, “Nga kardu. Yile ngay-ka murrinh wur-nangat warda ngatha banngiwerdi ngarra mukmuk ngay i nanhthi lurruth ngala thathpirr damngamut. I kardu-ka mere thathpirr the numangibath ngay-yu, mu Yile ngay da matha the thathpirr kanthinngi. I ngana deyida mere nangkal the thathpirr mabath Yile ngay-yu, mu ngay da matha wakal ngarra nukunu-ya the nganthin nukunu pangu-yu. I ngay-ka kardu ngamere deyida ngurdunthethithnu ngarra Yile ngay-nu-yu kardu ngarra ngay mampunkarart-ya.”

²³ Bere Jesus-ka wurdampirrumardarduyneme pirrim ngarra kardu pulangay nukunu i mampirruneme peneme da matha, “Nhini-ka patha-wa thathpirr nubamngingkar-duneme ngay-yu Christ-ya wakal nukunu Pule ngala Yile neki wurdanngithuk-yu. ²⁴ Nankuneme-ka nubamng-ingkarduneme ngay-yu i nubimngayepupneme murrinh thathpi ngarra ngay-yu. I kardu murntak nhini ku prophet-ya i kardu pule ngala ngala-ya nginipunh nhini deyida mani marda pumerttha punni. Mu kardu-ka mere pubengingkardudha ngay-yu i mere pubinangayepuptha ngay-yu,” Jesus kathu-yu mampirruneme.

Kardu Ngamengka Mammanpi Kardu Jews

²⁵ Bere kardu nugarn ngarra murrinh law Jews pigunu wurdininthethiththa wurrini-ka dempirnturt warda i murrinh wurdanthap ngarra Jesus-yu. I mamna, “Ya Pule. Ngarra-wa mange ngamanu ngurru kanhi-yu kardu ngay birnu-nu bere matha wangu nganinu-yu?”

²⁶ Bere Jesus kathu-ka mamna, “Nhinhi-ka thurdanpunthethith thurran murrinh law Moses nukunu nawa? I ngarra-re-wa murrinh law nhini mam yibim-yu?”

²⁷ “Kanhi-wa murrinh law-yu,” nukunu kardu nhini kathu-yu mamna ngarra Jesus-yu. “Marda thathpirr pumartnu purru Yile neki, wunku marda-ya, i wunku ngepan-ya i wunku nginipunh-ya i wunku mukmuk wanku. I nginipunh neki deyida mani marda thumemnurt thurran i thirrimnupe thurran nhini-ka marda pumartnu purru i pirranpe-deyida-nu purru kardu ngamere-yu.”

²⁸ “Yu, nhini da,” Jesus kathu-yu mamna. “Mange nhini thamanu thurru-ka i nhini-ka bere matha wangu birnu thaninu.”

²⁹ Mu kardu nhini kathu-ka da the mabathnu purru thangu kardu nimin marda manartnu purru-yu. I nhini-ka murrinh deyida mamna ngarra Jesus, “Ya. Kardu ngamere pana ngarra marda manartnu ngurru-ka kardu-ka wunku ngamengka kama i kardu ngarra darrikardu ngay kama marda manartnu ngurru-yu?” Dantarrpu kardu nhini kathu-yu.

³⁰ Bere Jesus-ka murrinh warda wurdamnayith i mamna, “Nga. Kardu nugarn nungardurr da Jerusalem thangu nu kathu i nadha dini wurdanthut da ngarra nan-nu warda wangu Jericho. Bere ngarra nukunu-re nadha dini-ka kardu darrarart-wunka kathu parnamna-manthip i pumangarnta i nanhthi purrkpurrk nukunu

pardimatkuttha. I punnibattha pardi i pumpantalal da mana. I parnampart pangu da yungurrkurrktha.

³¹ “Bere nhini thangunu-ka ku yilarn ngarra da church ngala pangu Jerusalem thangunu kathu-ka wurrinidha wurdanthut ngarra mayern nhini da ngatha. Mu ngarra nukunu-re bankardu kardu nhini yungurrkurrktha-ka nhini-ka panthikat pangu-re nadha dini. ³² I nhini thangunu-ka kardu numi deyida ngarra da church ngala thangunu wurlk medha kardi kardu Levite-ya wurrinidha wurdanthut ngarra mayern nhini da ngatha. I nukunu-ka bankardu deyida kardu nhini yungurrkurrktha-yu i panthikat deyida pangu-re nadha dini-yu. ³³ I nhini thangunu-ka kardu numi deyida wurrinidha ngarra mayern nhini da ngatha wunku ku tangki wanku. Nukunu kardu nhini-ka kardu ngamengka da nan-wa Samaria thangunu kathu. I nukunu deyida bankardu kardu nhini yungurrkurrktha-yu i damnamardathin warda nhini-yu. ³⁴ I bere wurrininadha pangu i mamparlak nanhthi oil i kura wine ngarra nanhthi lirrwi kumulung nanhthi punadhapnu yidingurr. I nanhthi strapping warda ban-napak. I nhini thangunu-ka bannarripak ngarra ku tangki nukunu i mebertidha wurrini pangu warda wangu ngarra thelput ngala ngarra kardu da parnapup-ya. I kanthin-nurdi i pangu da dirrapedha kardi.

³⁵ “Bere da thipinhire nhini kardu nhini-ka ku mani damnamut ngarra kardu pule nhini ngarra da thelput ngala nhini meyttha dini. I murrinh warda mamna, ‘Nga. Ku mani kanhi nabathnu i kardu matharr-ngini kanhi thirrangapenu thani. Mu ngay-ka ngunungam warda ngem. Mu ku mani kanhi ngatha kunungingki-ka nhini-ka nakurl deyida ku ngampamutnu ngarra ngurdiwurl-deyida-nu kathu-yu.’”

³⁶ Nhini-wa murrinh niyithniyith Jesus wurdamnayith-yu ngarra kardu pana ngarra murrinh law wurdininthethiththa wurrini-yu. I murrinh warda mamna, “Nga. Kardu perrkenkuneme nawa purnelilidhaneme ngarra mayern nhini-yu i pubamkangkarduneme kardu nhini ngarra thu pumpanmat-yu. Mu kardu ngarra nimin kardu patha thathpirr wurrininadha-yu?”

³⁷ I kardu nhini kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Kardu pana nimin darrikardu marda-yu ngarra damnamardathin i mammanpi, nukunu nhini darrikardu wurrininadha i marda manganart-yu.”

I Jesus kathu-ka mamna deyida, “Yu nhini da. Mu nga, nhinhi-ka mange-ka mangini nhini deyida mani thamanu thurru-yu.”

Jesus Pangampiruruy Martha i Mary

³⁸⁻³⁹ Bere Jesus i pulangay nukunu-ka pumpankardurrwarda-neme da nhini thangunu i da numi deyida-nu warda wangu punnadhaneme. Bere parramkaruyneme da town kunungingki i punnadhaneme da ngarra thelput piguna Martha i Mary.

Bere nigunu Martha-ka nungammardale Jesus-yu. I mamna, “Kagu, thanirdinu mi dhepdhep-nu.” Bere Jesus-ka kanardi i kanawup. Bere nigunu Martha-ka mi warda mewathawathadha kardi, mu nigunu Mary-ka wurrininadha ngarra Jesus i kanawup pepe manta ngangka da ngarra me nukunu, i binanayepuptha dini murrinh ngarra wurdiniyiththa kathu dini.

⁴⁰ Mu bere nigunu Martha-ka mi dhepdhep tert merruwathawathadhaneme kardi-yu mange nigunu-yu, i kardu-ka mammardaraki-wa Mary-nu-yu mere memanpidha-yu. I nhini nigunu-ka wurrininadha ngarra

Jesus i mamna, “Pule, munak ngay kanhi-ka kanamngi-part mange ngay da matha mi manarruwathawathane-menu ngani-yu. Mu nhinhi-ka murrinh nange-wa nigunu mangimanpinu-yu.”

⁴¹ Mu Jesus kathu-ka mamnge, “Martha, Martha. Mere thewerr nukun. Mu nga, mukmuk terert-ka mere nabath thurru. ⁴² Mu da mange numi da matha thama thurru-yu, mangini Mary kanhi mani mam dim-ya. Nigunu-ka murrinh thathpi ngarra ngay da matha bimngayepup dim, i nhini-ka mere ngarra nukun ngurduthuk ngay-yu.” Jesus kathu-yu mamnge.

11

Jesus Wurdanpunkuyethithneme Murrinh Prayer-nu

¹ Bere nhini thangunu Jesus i pulangay nukunu-ka pumpankardurr-warda-neme i da numi-nu warda wangu punnedhaneme. I Jesus-ka dininangerrentha ngarra Yile nukunu wangu. Bere ngarra nukunu-re murrinh damnarikerdek ngarra Yile nukunu-ka kardu numi pulangay nukunu kathu-ka mamna, “Pule, thurdungankuyethithnuneme da mange pana ngarra Yile neki nukunu wangu ngenangerrenneme nginipunh John the Baptist mani wurdanpunkuyethithneme ngarra pulangay nukunu.”

² Bere Jesus kathu-ka mampirruneme, “Kanhi mani-wa murrinh nenangerrennemenu ngarra Yile neki-yu. Yile, nhinhi da matha ngala thathpirr-yu i patha da matha. I nhinhi da matha nganhiriparlnu ngarni-yu. I nganki nganhidharrpunu thingarranu kardu Pule ngala thathpirr ngarra kardu wurnangat warda ngatha. ³ I mi dhepdhep thangarramutmutnu thurru. ⁴ I thirran-ganmaputhnu da mange wiye ngumebaththa ngardi, nhini nganki-ka nguyenthekum warda da mange wiye

ngarra kardu ngamere thangunu kathu pumengarradha purni-yu. I nanganmanpinu murrinh ngarra nhinhi da matha ngumampabathnu ngarni ngarra ku karrath-te mangantullulnu-yu. I nanganyitnu thurru nganki-yu, nhini ku karrath-ka mere ngarra nukun manganbert. Murrinh-ka nginipunh nhini mani-wa nuddinayithnu nuru ngarra Yile neki-nu wangu,” Jesus kathu-yu mam-pirra.

⁵ “I nga, murrinh numi-yu,” nukunu kathu-yu mam-pirruneme. “Kardu numi ngatha ngarra nankuneme pununanu kama pi ngarra darrikardu nukunu ngarra da kalkkalk i murrinh mananu, ‘Ya, mi dhepdhep kathu thangamut. ⁶ Kardu pulangay ngay pangamngaruy marra kanhi da ngathparr thangunu kathu i ngay mi-ka mami-wa nukunu-nu-yu.’ ⁷ I kardu darrikardu nhinhi-ka pimpakay ngarra inside thangunu kathu, ‘Nga, mere nangimaputh nukun. Ngay-ka nganthap wardarra nanhthi tuwa-yu i ngay i wakal ngay-ka ngarra da pit ngar-rimkangime. I ngay-ka mere ngarra ngewirnturt nukun i mi dhepdhep mere ngampamut nukun.’ ⁸ Bere kardu darrikardu nukunu nhini-ka mere ngarra kewirnturt i kanamut mi dhepdhep. Mu bere ngatha nukunu nhini padharrpu kama pani, nhini nukunu-ka kewirnturt i mi kanamut mi pana ngarra nukunu dantharrpu-yu.

⁹⁻¹⁰ “Nga,” Jesus kathu-yu mampirruneme. “Mange nginipunh murrinh nhini mani-ya nankuneme-ka bere ngatha wangu nadharrpununeme narne Yile ngay nanhthi pana-nu narnamyeyma. I ngana deyida nanhthi nhini-nu nirawinhadhathnemenu nuru, i nhini Yile ngay-ka nanhthi-ka panarrungkardanuneme warda nhini-yu. Kardu bere matha wangu nadharrpununeme nuru Yile neki, i nhini nukunu-ka nanhthi warda kanarrumutnu warda ngarra nankuneme-yu nanhthi pana ngarra da

narramkadharrpuneme-yu?

¹¹ “I nga nankuneme yile yile,” Jesus-yu mam-pirra. “Wakal nankuneme ngatha kanankudharrpuneme ku ngurmlirl-nu, nankuneme-ka mere narramutneme-mani-wa ku pangkuy-yu, wurda. ¹² I ku tumtum-nu ngatha kanankudharrpuneme-ka nankuneme-ka mere ngarra kama mani narrumutneme ku nan-yu nawa dalmarnti, wurda. ¹³ Kardu nanki-ka mere patha thathpirr nuru mu nanki-ka the-wa numammath mi dhepdhep patha da matha narrampirramut-yu ngarra wakal nanki-yu. Mu Yile neki-ka patha thathpirr-wa nhini-yu, nhini nukunu-ka da kangkarl kathu nanhthi patha thathpirr damnarramutmut wurran nhini-yu. I nukunu ngatha nadharrpu ngarra Ngepan nukunu-nu paninannginirdinu-ka i nhini-ka panarramutnu warda nhini-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

Jesus i Ku Karrath

¹⁴ Bere nhini thanguu Jesus-ka nungammaku ku ngepan wiye ngarra kardu nugarn thanguu kathu. Ku ngepan wiye nhini-ka murrinh bunidhapeptha wurrini kardu nhini-yu. Mu ngarra nukunu-re Jesus nungam-maku ku nhini-ka, kardu nugarn nhini-ka murrinh deyida kardingerrantha. I kardu wurnangat-ka pumemnamar-dat warda nhini-yu. ¹⁵ Mu kardu ngamere murrinh pumerradha punni, “Awu, nukunu Jesus-ka ku karrath kathu damnamut nanhthi lurruth ngala pana-yu i da-ka nhini weyida pirripunmaputh wurran ku ngepan wiye ngarra kardu thanguu kathu-yu.” ¹⁶ I kardu ngamere-ka pubuythaptha mana-wa Jesus-yu i parrantharrpu da mange ngala-nu pamanu wunku lurruth ngala ngarra pule ngala Yile neki thanguu-yu.

¹⁷ Mu Jesus-ka bangampunmarde i murrinh warda mampirra, “Nga kardu. Kardu darrikardu ngatha thu kuyunuthuk kuru-ka nhini-ka kardu kuyunurikerdek-wa nhini-yu. I kardu darrikardu manta ngatha kuyuthuk kuru-ka nhini-ka kardu kuyunurikerdek deyida nhini-yu. I kardu-ka mere warda lurruth parnenungime, i mere warda mitmit parnenungime nhini-yu. ¹⁸ I mangini nhini mani ku karrath-ka mere kirranmaputh kurru ku ngepan wiye wiye nukunu ngarra kardu thangunu kathu-yu, wurda da matha. Mu nukunu nhini i ku ngepan wiye wiye ngarra nukunu-ka marda ngala da matha parnamkaneme-yu. Mu ku karrath ngatha ku ngepan wiye wiye kirranmaputh kurru-ka nhini peneme-ka mere warda mitmit karnenemenu, i mere warda lurruth ngala karne-nukun-neme, wurda da matha warda. I peneme-ka kuyunungkurikerdek-da-matha-neme nhini-yu.” ¹⁹ “Nankuneme numamkaneme-ka ku karrath kathu nanhthi lurruth ngala ngarra nukunu damngamutmut wurran ngarra ngay ku ngepan wiye wiye-nu ngarrimpunmaputh ngurran-yu. Mu nga, murrinh kanhi nganankudharrpunemenu, kardu nangkal nimin nanhthi lurruth ngala dampirramutmut wurran kardu ngarra nankuneme ku ngepan wiye wiye-nu pibimpunmaputh pumpan-yu? Nganaka, nangkal nhini-yu? Yile neki nawa nanhthi lurruth ngala dampirramutmut wurran-yu? Mu nhini nankuneme-ka murrinh narrampirrayirrart ngarra ngay-nu-yu numamnganeme ku karrath kathu nanhthi lurruth ngala damngamutmut wurran-yu. ²⁰ Mu nga. Ngay-ka ngarrimpunmaputh ngurran ku ngepan wiye wiye ngarra kardu thangunu kathu, nhini ngay nganthin ngurran-ka ku ngepan lurruth ngala ngarra Yile neki thangunu kathu-wa. Nanhthi lurruth ngarra ku karrath nukunu-ka wurda-wa nhini-yu. I nhini-ka the-wa

numabathnemeni Yile neki kardu Pule ngala wardarra dimpirra kardu ngarra nukunu-yu.

²¹ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirra. “Kanhi-wa murrinh numi-yu. Kardu lurruth ngala wunku thamul wanku-ka dirranganpe kanam thelput nukunu i nanhthi purrkpurk nukunu-yu. I mere nangkai ngadha mangkardap nanhthi purrkpurk nukunu-yu. ²² Mu kardu lurruth ngala thathpurr ngatha meninthatha kardu nhini-yu i kardu nhini-re kathu kawarl, nhini-ka thamul nukunu ngarra wurdiniyemittha wurrini-ka mamakutnu warda i nanhthi purrkpurk nukunu wanku mangkardarrartnu i marrayerryerrnu warda ngarra kardu darrikardu nukunu,” Jesus kathu-yu mampirra.

²³ “I nga numi-yu. Kardu nangkai ngatha mere kangiriwak kurru ngarra ngay, nhini nukunu-ka mere marda thathpurr mangert kurru. I ngana deyida kardu ngatha mere kunperr kurru kardu ngarra ngay-nu, kardu nhini-ka bannganthalang warda-wa nhini-yu ngarra ngay wangu-yu.”

²⁴ Bere Jesus-ka murrinh deyida mampirra, “Nga. Ngarra ku ngepan wiye thanguu kardu kanampart-ka, nhini-ka nungawat dim da ngarra demtumtum ngarra kura makura i da-nu dirranganpinhadhath tharra. Mu mere ngatha bardurt da-yu nhini nukunu-ka murrinh warda memnu mange nukunu, ‘Aa yu. Ngay-ka ngurdinawurlnu kardu pangu deyida ngarra nganampart i nganinginirdi-deyida-nu.’ ²⁵ Bere nhini thanguu-ka wurdamnawurl pangu deyida i bangarnurt kardu nhini da ngatha-ka watmam warda i patha da matha kanam kardu nhini-yu. ²⁶ Bere ku ngepan wiye nhini-ka mampirrukayneme ku 7 deyida kathu i ku-ka ku wiyenpun thathpurr nhini-yu. I ku-ka parnamkanginirdi-wardaneme kardu nhini-yu i da warda parnamkapupneme.

I nukunu kardu nhini-ka kardu wiye thathpirr warda wurran kardu nhini-yu, mu da marra-re-ka kardu nhini-ka wiye kunungingki da matha wurrinidha-yu.”

²⁷ Bere ngarra nukunu-re Jesus diningerren-da-dha-ngatha-ka kardu palngun numi dimnakay ngarra kardu wurnangat thangunu kathu. I mamna, “Nga. Kale nhinhi-ka le-wa kani nginipunh pana-yu wikal nugarn thirrim pana mani-yu.” ²⁸ Mu Jesus kathu-ka mamnge, “Yu, mu kardu nangkai ngatha binayepup murrinh ngarra Yile ngay i murrinh manabath-ka nukunu nhini-ka le-wa thathpirr kurru nhini-yu.”

Kardu Parrantharrpu Kangkarlmawu Da Mange Ngala Pamanu

²⁹ Bere kardu wurnangat nimin-ya puyenawerrdha punni ngarra Kangkarlmawu. I murrinh warda mam-pirra, “Kardu wurnangat warda ngatha kardu wiyen-pun i mere thathpirr pumanabath puru murrinh ngarra thathpi Pule ngala Yile neki-yu. Kardu-ka parram-ngidharrpu da mange ngala-nu ngamanu wunku lur-ruth Pule ngala Yile neki wanku. Da murntak warra nganaka Yile neki kathu da mange ngala mamna ngarra kardu prophet murntak nhini-nu-ya Jonah. I da mange ngala mangini murntak nhini da matha pubangkardu-deyida-nu. ³⁰ Yu, kardu nhini-wa Pule ngala Yile neki manthibirnu-yu ngarra ku ngurilmirl ngala thangunu-yu. I nhini kardu pangu Nineveh-ka the-wa pume-baththa punni Pule ngala Yile neki-ka ngala-wa thath-pirr. I mange nginipunh nhini deyida mani ngay, kardu ngarra da kangkarl kathu ngurdamnarrathut-ka nhini Yile neki deyida mangiyibirnu-deyida-nu, i kardu pubamngingkardunu-yu. ³¹ I kardu muthingka pana nganaka da nan thangunu kathu Sheba. Da murntak warra nigunu nadha dini da ngathparr nhini thangunu

kathu i murrinh-nu binanayewuptha dini murrinh ngarra nukunu nan-ya King Solomon, kardu nukunu nhini-ya ngarra murrinh mukmuk ngala kanthidha wurrini. I da nakurl-te nigunu wanku kumparra warra pirramardatnu ngarra Yile neki i kanhi-wa murrinh manarranu da nhini-nu-re-yu, ‘Nanki-ka mere ngadha narniparttha da mange wiye ngarra numebaththa nardi, nhini nanki-ka ngarra da thungku ngala da matha nurunu-yu.’ Nigunu kathu-yu manarranu. Yu, nukunu ngalantharr nhini King Solomon-ka kardu ngala-wa, mu kardu nugarn numi kanhi da karrim kardu ngala thathpirr dimpewal ngarra nukunu nhini King Solomon-yu.” Jesus kathu-yu mam-pirra.

³² “I nga. Da nakurl-te ngarra kardu wurnangat warda ngatha niramardatnu kumparra warra ngarra Yile neki, kardu nhini deyida wanku ngarra da nan thangunu-ya Nineveh pardipuptha-ka ngarra Yile neki deyida kumparra warra piramardatnu. Kardu nhini-ka murrinh pubimnayepup i murrinh pumamnabath ngarra ku prophet nhini-ya Jonah murrinh merradha wurrini. I nhini kardu-ka daninmardathintha warda kardi da mange wiye thangunu pumebaththa pardi i parnampart warda nhini-yu. Mu da nakurl-nu-re-ka kardu nhini kathu-ka murrinh pumanarranu, ‘Nanki-ka mere ngadha narniparttha da mange wiye ngarra numebaththa nurni nhini Yile neki-ka ngarra da thungku ngala warda wangu purdunanthuknu.’ I nga, murrinh kanhi manarranu, kardu ngalantharr murntak nhini Jonah-ka kardu ngala-wa nukunu-yu, mu kardu nugarn numi kanhi da karrim kardu ngala thathpirr dimpewal ngarra nukunu Jonah-yu.”

Kangkarlmawu Wurdanpunthethith Nanhthi Kamarl-nu

³³ Bere nukunu Jesus-ka murrinh numi warda mam-pirra, “Nga. Mere nangkai ngadha karibirl thungku lem-yu i kurdungath warda nhini-yu. I nukunu-ka mere deyida bupak pepe ngarra pakit-yu, wurda. Mu nukunu-ka kangkarl da matha mamkale i thungku-ka parlarrangnu pintha. I kardu ngarra thelput nukunu-re parnimardinu-ka nhini-ka thungku nhini warda pub-angkardunu. ³⁴ I nga. Nanhthi kamarl ngarra nanki-ka mangini thungku layit mani-wa nhini-yu ngarra ngepan nanki-nu-yu. Nanhthi kamarl ngatha da patha-nu numpanmirbirl, nhini-ka nanhthi ngepan-ka tarangka da matha palarrangnu pani nhini-yu. Mu kamarl ngatha da wiye-nu numpanmirbirl-ka, nhini ngepan-ka da ngarra thipmam binhi mani-wa narnam nhini-yu. ³⁵ I nga. Murrinh thathpi ngay-ka mangini thungku damlarrang deyida mani ngarra nginipunh nanki-nu-yu. Nhini-ka mere nangingkamit nukun murrinh ngarra ngay-yu i nhini-ka mere warda thipmam binhi nurunu nhini-yu. ³⁶ Mu nga. Murrinh thathpi ngay numangabathnu ngatha nuru i nurdungayemitnu ngatha nuru-ka nhini-ka mere warda thipmam binhi nurunu nhini-yu. Mu nhini nanki da ngarra patha da matha nurunu.”

Jesus Mampunmardawerr Ngarra Kardu Pana-nu Ngarra Murrinh Law Puddininthethiththa Punni

³⁷ Bere ngarra nukunu-re Jesus murrinh dampirrarikerdek-ka kardu nugarn kardu Pharisees-ya dantharrpu Jesus mi dhepdhep pulathnu ngarra thelput nukunu wangu-yu. Bere Jesus i kardu nhini-ka pangu warda wangu naninthadha dini ngarra thelput kardu nhini da nukunu. Bere kanamninthardi i mi warda dinininthamurrktha wunku kardu Pharisees ngamere wanku-yu. ³⁸ Bere kardu nugarn nhini kathu-ka bemkabatnintha ngarra Jesus-yu nhini-ka

mere menanumapurldha warra ngadha mange ngarra nukunu-yu da ngarra mange murntak kardu ngarra nhini Pharisees pumedha punni-yu.

³⁹ Bere Jesus kathu-ka mampirra, “Nanki kardu Pharisees-ka kardu bere matha wangu numemnupurl numpan nanhthi nginipunh nanki-yu. Mu marda ngarra nanki-ka nanhthi wiye ngala thathpirr nanthin numpan i wertnumarnti-wa nhini-yu. ⁴⁰ Nanki-ka kardu mere ngadha the thathpirr numabath nuru. Pule ngala Yile neki-ka nanhthi nginipunh ngarra nanki mampatha i nanhthi marda ngarra nanki deyida wanku mampatha. ⁴¹ Nhini-ka mere nukun kardu wertnumarnti nuru mu nanhthi narramutmutnu nuru ngarra kardu mananhthi-wunka i nhini-ka nginipunh ngarra nanki-ka tarangka warda nhini-yu. ⁴² Nanki kardu Pharisees-ka mere le nukun nuru. Nanki-ka mi ngarra kadin thangununu kathu mi kunungingki narramnamutmut numpan ngarra Yile neki-yu. Mu nanki-ka mere thathpirr marda numart nuru Yile neki-yu i mere mange patha nururra ngarra kardu-yu. Mange-ka patha-wa nhini-yu nanhthi narramnamutmut numpan ngarra Yile neki-yu, mu da ngala thathpirr-ka marda numartnu nuru Yile neki-yu i da mange patha nururranu ngarra kardu-yu.

⁴³ “I ngana deyida,” Jesus kathu mampirra. “Nanki kardu Pharisees-ya mere le nukun nuru. Ngarra da church mana narnardi-ka nhini-ka le-wa numpan nhini-yu narnawup ngarra da chair patha-patha-yu ngarra kumparra wurrankadhuk-yu. I nanki-ka le numpan numpannilili pana ngangka-re ngarra kardu wurnangat pirrimkadhuk i nhini kardu-ka piranantenhthenhnu warda nhini-yu i panantiparlno warda parni nhini-yu.

⁴⁴ “I ngana deyida mere le nukun nuru. Nanki-ka nginipunh kardu patha mani numemnurart numpan mu

marda nanki-ka wiye thathpirr-wa i da mange wiye pangannanka pumpan ngarra kardu wurnangat-yu.”

⁴⁵ Bere kardu Pharisees kardu numi-ya mamna warda ngarra Jesus-yu, “Pule, nhinhi-ka kardu thanngankampa thanam-ya.”

⁴⁶ Mu Jesus kathu-ka mampirra deyida, “Nanki ngarra murrinh law nuddanpunthethith numpan-ka mere le nukun nuru nhini-yu. Nanki-ka nungannarriral numpan ngarra murrinh law nhini-yu. Nanki-ka murrinh law ngamere deyida numampatha numpan i kardu numampunnilil numpan murrinh pumanarrabathnu puru-yu i da tetemanthay da matha narrampirramutmut numpan-yu. Mu nanki-ka mere deyida numenumabath nuru murrinh law ngarra nanki ngatha-yu.

⁴⁷ “I ngana deyida mere le nukun nuru nhini-yu. Kardu ngalantharr murntak nanki-ka da murntak warra punninthuktha punni kardu pana ngarra murrinh thathpi Yile neki puddanarrayiththa punni. I nanki-ka da mintilbith pana ngarra pubenmirrbirrdha punni-ka da lelunh da matha numampatha numpan i niranganpe numpan da nhini-yu. ⁴⁸ Kardu ngalantharr nanki-ka thu punninthuktha punni kardu pana ngarra murrinh thathpi Yile neki puddanarrayiththa punni i nhini nanki-ka niranganpe warda numpan da mintilbith pigunu-yu. Nhini nanki-ka le-wa numpan kardu thu punninthuktha punni-yu. ⁴⁹ Nga. Da murntak warra-ka Yile neki murrinh kanhi-wa mam-yu, ‘Ngay-ka ngurdurradhukthuknu ngurru kardu nugarn-yu ngarra kardu Jews-nu-yu i murrinh thathpi ngay-ka puddurrayithnu puru-yu. Mu kardu Jews-ka punthuknu puru kardu ngamere nhini-yu i yidingurr parramutmutnu puru kardu ngamere-yu,’ mam nukunu Yile neki kathu-yu.

⁵⁰⁻⁵¹ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Kardu ngalantharr murntak nanki-ka thu punninthuktha punni kardu nugarn pana ngarra Yile neki wurdininthukthuktha dini-yu. Kardu marra-re thangunu kathu nukunu nan-wa Abel i ngarra da nukunu da mana Zechariah kardu ngarra nanki-ka thu punninthuktha punni kardu nhini-yu. I ngay murrinh manarranu-ka Yile neki-ka punantir-danu nanki kardu pana ngarra birnu narnam kardu pananu kardu ngarra darrikardu nanki thangunu punninthuktha punni kardu nhini-ya. Nukunu nhini Zechariah-ka pumpanmat ngarra murrinh church ngala da matha da manta ngangka da ngarra ku pinnangamnapek pibim Yile neki-nu-yu.

⁵² “I ngana deyida,” Jesus kathu-yu mampirra. “Nanki ngarra murrinh law nuddanpunthethith numpan-ka mere le nukun nuru nhini-yu. Nanki-ka mere thathpirr nuddunthethith nuru murrinh law-yu. Mu nanki-ka numpanpunpengkaywuy numpan kardu-yu i narrampirradhawup numpan kardu-yu da mange ngarra Yile neki nukunu the pumabathnu-yu.” Nhini-wa murrinh-yu Jesus mampirra ngarra kardu Pharisees-ya. I nhini thangunu-ka kanampunpart warda i nungardurr pangu warda wangu.

⁵³⁻⁵⁴ Mu kardu nhini-ka parramnarithi warda ngarra Jesus-yu. I nhini thangunu kardu Pharisees nhini-ka bere ngatha wangu murrinh parranidharrpudha punni ngarra Jesus-yu kardu bere matha mana wangu-wa perrengur-radhaththa puyi nukunu-yu i murrinh perrenakthuktha mana-wa puyi i kardu warda pumertadha i puyibattha nhini-yu.

12

Yile Neki Dirrangannhipe Wurran

¹ Bere nhini thangunu-ka kardu wurnangat puyemperr ngarra Jesus-yu. Kardu-ka wurnangat nimin-ya i nanhthi me-ka punnanumethurrthurrda-wa punni. Mu da marra-re warra ngadha-ka Jesus-ka wurdampir-ruyithneme ngarra pulangay nukunu, “Nga peneme,” mampirruneme. “Thawath wangu nururrunemenu kardu Pharisees-yu kardu pana ngarra murrinh law puddannanthethith pumpan-ya. Kardu nhini-ka patha-wa pumem-nurart pumpan mu kardu-ka kardu wiye-wa nhini-yu. I parrampunpinhingkayit pumpan da ngarra wiye wangu. Nhini-ka thawath da matha wangu nururruneme i mere nankuriwak-nukun-neme nuru kardu nhini-yu.

² “Mu nga. Kardu thangu ngatha mange nhini pinu-mardarriwupnu parni ngarra mange pumanarranemenu-ka, nhini-ka da nakurl-te warda the pumabathnu kardu wurnangat warda ngatha ngarra nukunu Yile neki-re warda manmardarripurlnu. ³ I murrinh dederrk pana ngarra kardu namam numpan da ngarra thipinhi-ya i murrinh ngarakngarak numpan ngarra thelput nganamarda nhini da nakurl-te-wa kardu wurnangat warda ngatha pubiyepupnu murrinh nhini pilampir-darri da matha. ⁴ I nga peneme. Ngay-ka manar-runemenu mere nukun nenkumanhamneme kardu pana ngarra thu punankuthuknu-ngatha-neme-yu. Kardu punankuthukneme-ka nginipunh da matha, mu kardu nhini-ka mere ngarra kunankubatneme nukun nanhthi ngepan ngarra nankuneme-yu. ⁵ Mu Yile neki da matha nemanhamnemenu nuru-yu, nukunu da matha kardu mani pirranputhnu ngarra da thungku ngala wangu, da nan Hell, nanhthi nginipunh-ya i nanhthi ngepan wanku. I nhini ngay-ka mamnankumardawerrneme nankuneme-ka numerrdharrnu nukunu da matha nemanhamneme nuru-yu.

⁶⁻⁷ “Nga, ku murrirbe purrkpurk nganaka, ku-ka ngathayida-wa nawa? I ku ngatha thelim nuyemanu-ka nhini ku mani wakal da matha numart. Mu Yile ngay-ka the kanthin ku terert nhini warda ngatha-yu. I ku numi ngatha buybat i kupup nhini nukunu-ka the kanthin ku murrirbe nhini-yu. I nanki deyida wanku the kanthinan. I thanguk numa ngatha nanthi pemarr ngarra pelpith nanki nanthin numpan-ka the deyida kanthin nukunu Yile ngay-yu. Nhini ngay murrinh manarranu-ka mere nenham nukun nuru, nanki-ka ngala thathpirr nimpunpewal ngarra ku murrirbe-yu.

⁸ “I nga. Nubingayepup-kathu-neme,” Jesus kathu-yu mampirruneme. “Nankuneme-ka kardu ngay-wa. I kardu ngatha murrinh nuyemarranemenu nuru nankuneme-ka ngarra ngay da matha narramngiriwakneme numpanka, nhini ngay kardu darrikardu nanki thathpirr-ka nganirratharmunu ku angel pangu parnam ngarra da Yile ngay-yu. ⁹ Mu kardu nangkak ngatha ngarra kardu ngamere-nu wangu murrinh kanhi marranu, ‘Ngay-ka mere ngariwak ngurru Jesus-yu.’ Nhini ngay kardu darrikardu nanki thathpirr-ka murrinh nhini deyida wanku nganirratharmunu ngarra ku angel-yu, ‘Kardu pana-ka kardu mere thathpirr ngarra ngay nukun pana-yu.’ ¹⁰ I kardu ngatha murrinh mangirdarrithak ngarra ngay-ka, Yile ngay-ka kunumaku mani-wa da mange wiye nhini-yu. Mu kardu ngatha murrinh mardarrithak ku ngepan patha Yile ngay nukunu, nhini Yile neki-ka mere ngarra kirramaputh i mere ngarra kuymayekum da mange wiye nhini-yu, wurda da matha nhini-yu.

¹¹ “I nga. Ngarra kardu-re purunankungawurtnemenu-ka i murrinh court wangu pumanankubertinuneme-ka nhini-ka mere numerrungkumardawerr-nukuneme murrinh pangu wangu ku pule ngala-ngala

numarrunemenu-yu. ¹² Mu ngepan Yile ngay nukunu-ka manankudhawiyithnuneme murrinh thathpi ngarra numarrununeme-yu,” Jesus kathu-yu mampirruneme.

Murrinh Ngarra Kardu Nanhthi Mamngurruthputh

¹³ Bere kardu nugarn numi kardu ngarra wurnangat thangunu kathu mamna ngarra Jesus, “Ya pule. Ngarra yile ngay-re yibimpup-ka ngathan ngay-ka mangankut nanhthi purrkpurk ngarra nukunu mamngarruwekurrk-yu. Mu ngathan ngay nananu mangayerrnu kathu nanhthi purrkpurk ngamere-yu.”

¹⁴ Mu Jesus kathu-ka mamna, “Ya, nhini-ka mere da mange ngay mananu-yu. Mu kardu pule numi nananu da mange nhini-nu mampayerrnu-yu.”

¹⁵ Bere Jesus kathu-ka mampirra warda ngarra kardu wurnangat nhini, “Nga kardu. Thawath wangu i mere numangurruthputh nuru nanhthi purrkpurk-nu-yu i ku mani. I mere mawumawu nuru nanhthi-nu-yu. Nhini nanki-ka mere warda nukun le nenumut nuru nanhthi terert nhini numabath nuru-yu. I mere ngarra narnibirnu nukun nanhthi pana nanthinkadhuk numpan da bere matha wangu-yu, wurda.”

¹⁶ Bere Jesus-ka murrinh warda wurdampirrayith, murrinh mampunkardarrath-ya, i mampirra, “Murrinh kanhi ngurdinarrayithnu-ka kardu nugarn ngarra nanhthi wurnangat mebaththa wurrini nanhthi purrkpurk-ya. I mi kadin ngala wanku mebaththa dini i mi terert da matha wurdinirurturtttha dini.

¹⁷ “Bere mange nukunu memnu, ‘Da thelput ngamere ngay-ka kunungingki-wa i da ngalthe mi dhepdhep nukun-yu ngarra mi kadin ngay thangunu ngarrimkutkut-yu. Mu ngarra-wa da burdurdinu ngirra mi wurnangat-darri kanhi-yu? ¹⁸ Aa berengunh, the warda nganthin,’ memnu. ‘Thelput kunungingki-ka

bawirtpirtnu ngurru i thelput ngala ngala thathpirr warda barderdenu ngurru i mi dhepdhep terert warda ngatha burdurdinu ngurru nhini-yu i bemardarrnu ngurru i nanhthi purrkpurrk ngamere deyida wanku. ¹⁹ I nhini thangunuka menunu mange ngay. Aa, ngay-ka mi terert da matha nganthin ngem i nanhthi purrkpurrk deyida wanku nganthin ngem. Ngay-ka mere warda wurlk ngamanu ngurru da kurran kanhi wangu-yu. Mu ngay-ka bere matha wangu bangiyuknu pani nhini-yu. I ngay-ka mi-ka nganimurrknu i kura nganigurdugurduknu i le da matha nganinu nhini-yu,' nukunu nhini-yu memnu. ²⁰ Mu Yile neki-ka murrinh mananu ngarra kardu nhini-yu, 'Nhinhi-ka kardu pelpith wiye-wa. Thipinhi marra-ka nhinhi-ka thupup-wa-nu. I mi terert pana i nanhthi purrkpurrk nhinhi demmardarr thim i namngurruthputh thim-ka nhini-ka nawekurrk da-nu matha nhini-yu.' ”

²¹ Bere murrinh nhini thangunuka Jesus kathuka mampirra ngarra kardu, “Nga kardu. Mere numangurruthputh nuru i nubemardarr nuru mi i nanhthi purrkpurrk-yu mangini kardu nhini mani-yu. Nukunu kardu nhini wurdanayemittha wurrini-ka mi i nanhthi purrkpurrk nukunu da matha, i Yile neki-ka mere menanabirdha. Mu kardu nukunu nhini-ka yibimpup-wa nhini-yu. Nhini nanki-ka mere nukun numarart nuru kardu nhini-yu, mu ngarra Yile neki da matha numenabirl nuru-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

Jesus Mampirra Yile Neki Pirranpenu Purru

²² Bere Jesus-ka wurdampirrumardarduyneme ngarra pulangay nukunu i mampirruneme, “Nga, mere nenuwerrneme ngarra mi dhepdhep wangu-yu i nanhthi

purrrkpurrrk. Mu Yile ngay da matha pirranankupe-nuneme purru-yu. ²³ Nankuneme-ka kardu-wa thathpirr mu mi i nanhthi-ka kunungingki-wa. ²⁴ Nga, ku wak nganaka? Ku-ka mi mere kubabirr kuru mi kamarl. I mere kuddururturt kuru mi dhepdhep i mere kubarartal i mere kubemardarr kuru mi-yu ngarra thelput, wurda da matha nhini-yu. Mu Yile ngay-ka dirranganpunpe kanam ku nhini-yu i mi dampirramutmut wurrar. Mu nankuneme-ka kardu-wa pana-yu i ngala thathpirr, mu ku wak-ka mere kardu nhini-yu nhini Yile ngay-ka pirranankupen-emenue purru nankuneme-yu. ²⁵⁻²⁶ Nga. Mere nangkall ngadha da pirdithme panibirnunuu ngarra da putek kanhi-yu penewerrnu ngatha pani da mange nginipunh nhini wangu-yu wurda, mere niyema-nukun-neme nuru nhini-yu. Nhini-ka mere nenuwerrneme nuru mi dhepdhepnu-yu i nanhthi kaligu-nu-yu i nanhthi purrrkpurrrk-nu-yu.

²⁷ “Nga, nubangkardu mi purripulawa purrrkpurrrk pangu kurrankadhuk-yu. Mi-ka mere wurllk kuyema kuru i nanhthi kaligu mere kawarl karni nanhthi pangu pubuyrdurdinu, wurda. I mi pangu-ka leluh da matha dimpunpewal ngarra nanhthi kaligu ngarra King Solomon banarduridha wurrini nanhthi kaligu murruwurllnga nimin-ya da murntak warra-ya. ²⁸ Yile neki-ka mamleluh mi purripulawa terert warda ngatha, mu mi-ka mere pirdith i demmugarl. Marra kanhi-ka mi kibimkad-huk, mu thipinhire-ka mi-ka demmugarl warda, i kardu-ka niraputh warda mi nhini-yu. Mu Yile neki-ka leluh da matha mampatha, i nhini-ka nanki deyida pirrananpenue purru nanhthi-nu nubuyrdurdinu nuru nhini-yu. Nga, mi i nanhthi-nu ngatha nerrewerr numpan-ka nhini-ka nuddamnyemit kunungingki da matha ngarra Yile neki-nu. Mu nuddunayemitnu thathpirr nuru ngarra nukunu. ²⁹⁻³⁰ Mere nenuwerrneme nuru mi dhepdhep-

nu-yu i kura-nu-yu nhini-ka Yile ngay-wa panarramut-mutnuneme purru nhini-yu. Nukunu-ka the kanthin-nankuneme ngarra mi mami narnamkaneme i nanhthi mananhthi narnamkaneme. Mu kardu pana ngarra Yile ngay mere the kumabath-ka bere matha wangu perrew-err pumpan mi-nu i kura. ³¹ Mu nankuneme nenawer-neme nuru-ka Yile ngay da matha nukunu. I nukunu da matha marda numartnuneme nuru-yu i da mange nukunu da matha nariwaknemenuru-yu. I kumparra nubupaknemenuru-yu i nhini-ka mi i nanhthi-ka panarrumutmutnu-warda-neme purru nhini-yu.

³² “Nga. Nankuneme-ka kardu ngay-wa nhini-ka mere nenhamneme nhini-yu. Yile ngay-ka ku Pule ngala nankuneme-wa i nukunu-ka marda mangannankurtne wurrann dirrangannankupeneme wurrann. ³³ Nanhthi purrkpurk-ka mere nubemardarneme nuru, mu nar-rumutmutneme nuru ngarra kardu mananhthi-wunka. Mange nginipunh nhini mani-ya nariwakneme nuru ngarra mange Yile ngay wangu i nhini nukunu-ka nanhthi patha warda bunarrupaknemenuru ngarra da nukunu wangu-yu. I nanhthi nhini-ka bere matha wangu pingkadhuknu da ngarra Yile ngay wangu-yu. I kardu-ka mere nangkal darrarart kurru nanhthi nhini i ku wungki-ka mere kulath nukun nanhthi nhini-yu. ³⁴ I nankuneme ngatha mangini nhini mani nubemardarnuneme nuru da kangkarl-ka, nhini nankuneme-ka marda numart-nuneme nuru pangu da matha narnenuneme ngarra da Heaven.” Jesus kathu-yu mampirruneme.

Jesus Wurdanpunthethith Ngarra Purdiwurlnu Da Putek Ngala Kanhi

³⁵⁻⁴⁰ Bere Jesus-ka wurdampirrayith warda murrinh ngarra nukunu deyida kathu purdiwurlnu ngarra da

putek ngala kanhi. Murrinh-ka kanhi-wa mampirra-yu, “Nga. Kardu pule ngala wurrinidha mi dhepdhep-nu kardu ngarra perrkenku-nu marrit mamngintha. Mu ngarra thelput nukunu-re kanampart-ka kanhi-wa murrinh mampirruneme ngarra kardu nukunu wurlk pumenadha punni-yu, ‘Nga peneme. Nankuneme-ka kanhi da nengamardamardaneme. Ngay-ka nakurl ngurdiwurlnu thipinhi deyida da kalkkalk kama.’

“Bere kardu ngarra pule ngala nhini-re wurdawurl-ka nukunu-ka panmat ngarra tuwa i kardu ngarra nukunu-ka tuwa pumamnadharlneme. I kardu pule ngala nhini-ka le warda kardidha nhini kardu ngarra nukunu-ka pinamardamardadha-weyida-neme nhini-yu. Nhini-ka patha-wa nhini-yu kardu pangu pinamardamardadhaneme nukunu-nu-yu. I nhini pule ngala nhini-ka mi dhepdhep warda mampathawatha i dampirrumutneme kardu ngarra nukunu. Nginipunh nhini mani-ya nanki-ka nuyungamardamardanu ngay kardu ngarra darrikardu nanki thathpirr-nu ngurdiwurlnu da ngarra putek ngala kanhi deyida. Nanki-ka mere the numabathnu ngarra ngay deyida kathu ngurdiwurlnu-yu. Mu ngurrunu kathu-ka ngarra da pana ngarra nanki mere manankulkulnu pi ngay-nu.

“Nga. Kardu darrarartka nganaka. Nukunu-ka purrunu pangu ngarra thelput ngarra kardu-re mere mankulkulnu pi i mangkardap warda nanhthi karnabuy-nu. Mu kardu ngatha mankulkul ki-ka kardu darrarartka nhini-nu-yu, nhini-ka kardu-ka kiranginikat warda kardu nhini-nu-yu i kubumadhap warda darrarart nhini-yu ngarra thelput nukunu-yu. Mange nginipunh nhini mani-ya nanki-ka mere the numabathnu minthire ngay ngurrunu kathu-yu, nhini nanki-ka niranginginikatnu i nuyungamardamardanu ngarra ngay deyida kathu ngurdiwurlnu-yu,” Jesus

kathu-yu mampirra.

Murrinh Kardu Nugarn Murrinh Mamnabath Pule Nukunu i Kardu Numi Mere Murrinh Menabaththa Pule Nukunu

⁴¹ Bere nukunu Peter kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Nhinhi-ka murrinh pana murrinh ngankuneme da matha kama thurdamngarrayithneme-yu? I kardu wurnangat-nu kama thurdamngarrayith-yu?”

⁴²⁻⁴³ Mu Jesus kathu-ka murrinh numi deyida mampirra kardu pana ngarra wurlk patha mamna wurran ku pule ngala nukunu-nu-ka nginipunh kardu kanhi maniwa. “Nga. Kardu pule ngala-ka memmangkart kardu ngarra wurlk thangununu kathu pumenadha punni thelput ngarra nukunu pirranapenu pi i kardu pule parethbathnu kardu pule pirranu ngarra kardu nukunu. I nhini thangununu kardu pule ngala-ka nungardurr pangu warda wangu da ngarra numi-nu. I kardu pule numi ngarra darntethbath-ka thelput dirranapedha kardi-yu i wurlk danirramutmuttha wurrini i mi dhepdhep danirramutmuttha kardi ngarra kardu nhini-yu. Nukunu karduka kardu patha-wa. Bere da nakurl-te kardu pule ngala nhini-ka wurdawurl deyida kathu i bamkardu kardu pule numi-yu da mange patha wurrinidha i nhini-ka le warda kardinadha kardu pule ngala nhini kathu-yu. ⁴⁴ Bere kardu pule ngala nhini-ka banpak warda kardu pule numi nhini-yu nanhthi terert ngarra nukunu pirranapenu pi-yu.”

⁴⁵ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirra. “Mu kardu nhini murrinh kanhi ngatha midha, ‘Yaa, kardu pule ngala pangu-ka da pirdithme kanarnum-ya. Ngay-ka kardu mere mange patha marrabathnu ngi kardu ngarra nukunu-yu.’ I nhini thangununu nukunu-ka thu panpunthuk warda kanam i mi dhepdhep kanammurrk i kura

murlak da matha kanamkurdugurduk. ⁴⁶ Mange nhini mani nukunu kama kurru-ka nukunu nhini-ka mere mani the-wa mabath ngarra pule ngala purdiwurl-deyida-nu kathu-yu. I mere mani-wa makulkul ki nhini-yu. I ngarra nukunu pule ngala nhini-re purdiwurlnu-ka nhini bangkardunu nukunu-ka kardu wiye-wa nhini-yu i nhini-ka pubatnu warda i purdungkarelnu nhini-yu kardu da ngarra wiyenpun parnam pangu-ya.

⁴⁷ “Nga. Kardu nugarn pana ngatha murrinh thathpi binayepupnu ngarra kardu pule ngala nukunu i mere murrinh manabath, nhini-ka da nakurl-te-wa kardu pule ngala nhini-ka pubatnu warda lurruth da matha. ⁴⁸ I kardu nugarn pana ngatha mere binayepup murrinh thathpi pule ngala nukunu i da mange wiye mam ngarra ku pule nukunu mere marda mart-ya, da nakurl-te-wa kardu pule ngala nhini-ka kubat deyida nhini-yu thawath. Nhini nukunu-ka mere binanayepuptha murrinh thathpi ngarra pule ngala nukunu-yu da ngarra marra-re kathu-yu.

“Nga,” Jesus kathu-yu mampirra. “Yile neki ngatha-ka damnarramut mukmuk ngala-ka nhini nukunu marda mangannart-ka da mange patha da matha nurunanu. I Yile neki damnarramut nanhthi purrkpurk terert ngatha-ka nhini nukunu marda mangannart-ka kardu numanmanpinu nuru i nanhthi nhini narramutmutnu nuru. I murrinh thathpi nukunu ngatha the numamath numpan-ka nhini nukunu marda mangannart-ka kardu numarranu nuru murrinh nhini-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

Kangkarlmawu Murrinh Dampunmardate Kardu Wurnan-gat

⁴⁹⁻⁵⁰ Bere Jesus-ka murrinh deyida mampirra, “Nga. Ngay-ka ngurrinidha da putek ngala kanhi-ka kardu

marranu ngurru da mange wiye-ka parnipartnu warda. Ngay ngurrinidha-ka da mange wurlk ngarra Yile ngay-nu mananu ngurru. I ngay-ka bangamngimardarta da ngatha wurran i ngarra da mange wurlk nhini da mana marikerdeknu. I nhini thangunu-ka kardu wurnangat warda ngatha the pumenumabathnu da mange ngarra wiye pumammath pumpan-yu. ⁵¹ I nhini kardu-ka mere warda marda ngala watmam puyunu, wurda. Mu kardu ngamere-ka marda pumangertnu puru ngay i pangiri-waknu da mange ngarra ngay wangu. I ngamere-ka mere marda pumangertnu puru i kardu nhini-ka puddurdarrarnnu puru nhini-yu. Nhini weyida ngay ngurrinidha da kanhi-yu.

⁵² “Nga. Nginipunh kanhi mani-ya kardu puddurdarrarnnu puru. Kardu 5 kama-ya ngarra da numi penungime-ya. I kardu perrkenku kama-ya marda pumangertnununtha pe ngay-nu. I kardu perrkenkuneme kama-ya mere marda pumangertnungime pe ngay-nu-yu. Mange nginipunh nhini mani-ya kardu wurnangat warda ngatha puddurdarrarnnu puru-yu. ⁵³ Yileyile i wakal-ka purduninthardarrarnnu i kalekale i wakal-ka purduninthardarrarnnu. I wunku mardapipingintha purduninthardarrarnnu. Mange nginipunh nhini mani-ya kardu darrikardu manta puddurdarrarnnu puru-yu. Kardu ngamere-ka marda pumangertnu puru i ngamere-ka wurda, mere marda pumangertnu puru ngay-nu-yu.”

⁵⁴ Bere Jesus-ka murrinh deyida mampirra ngarra kardu wurnangat-yu. “Nga. Ngarra nanki-re nubangkar-dunu kalakkalak thipmam purrunu kathu nhini-ka the-wa numabath nhini-yu kura paniyelnu. I nhini-ka kura da thathpirr kanamyel. ⁵⁵ I ngarra nanki-re nubangkardunu therri wirrirr punuwirrnnu nhini-ka the-wa numabath

nhini-yu da dernturr-yu. I nhini-ka da dernturr da thathpirr.

⁵⁶ “Nanki-ka nanganthenhthenh-wa numpan kalakkalak i wirrurr-yu. I nanki-ka nubamngimangkardu da mange ngarra ngay medha ngurrini-yu i murrinh deyida nubinangayepuptha nunni, mu nanki-ka mere nirangingithenhtha ngay-yu, wurda. Nanki-ka kardu numemnurart da matha numpan da mange ngarra Yile neki narrarntiwak numpan-yu.

⁵⁷ “Nanki-ka nuddunudhadhapnu da mange ngarra patha thathpirr-yu. ⁵⁸ Nga. Kardu ngatha murrinh mampa, ‘Nhinhi-ka da mange wiye nam, nhini ngay-ka ngarra murrinh court-nu warda manhibertinu ngurru.’ Mu murlmurl da matha thurrinthanu murrinh ngarra court-nu wangu-yu. Mu wurda ngatha-ka nhini-ka manhiberti da matha-nu purru ngarra murrinh court nhini-yu, i nhini-ka ngarra ku judge panamutnu. I ku judge nhini-ka nhinhi-ka panamutnu warda ngarra ku policeman, i nhini ku policeman-ka pampadhapnu warda ngarra jail. ⁵⁹ I pangu da matha thinganamardanu i ngarra ku mani terert da mana pay thamanu, ku fine-ya. Murrinh thathpirr mamnarra-yu.” Jesus kathu-yu mampirra.

13

Jesus Wurdampirrayith Kardu Da Mange Wiye Parnipartnu

¹ Bere da nhini-re kardu ngamere punnidha ngarra Jesus i pumamna, “Nga. Kardu ngamere pangu thangunu kathu da nan Galilee punnidha da nan Jerusalem ngarra murrinh church ngala ku-nu pinnaapeknu ngarra Yile neki-nu. Mu ngarra nhini-re Yile neki pinnaapektha punni-ka ku pule ngala nhini Pilate wurdanpunthuk

ngarra ku soldier nukunu-ka ngarra kardu nhini-yu i thu punninthuktha warda punni nhini-yu.

“Pule, kardu nhini-ka kardu wiyenpun kama punnidha nhini weyida Yile neki wurdanpirramurl kardu pirrini-wuwuptha nhini-yu.”

² Mu Jesus kathu-ka mampirra, “Ya. Nanki nubenthengkarnirn kardu pangu-ka mange wiye ngala thathpirr pumedha punni nawa? I nhini-nu thu punninthuktha punni pangu-yu? Nanki nubenthengkarnirn kardu nhini-ka da mange wiye ngala thathpirr pumedha punni i kardu ngamere deyida wanku-yu ngarra da Galilee mange wiye kunungingki-wa ngatha pumedha punni-yu?” Dampuntharrpu Jesus kathu-yu. ³ “Awu, mange mere nhini-nu-yu thathpirr pangu-yu. Mu nga,” Jesus kathu-yu mampirra. “Nanki ngatha da mange wiye mere narnipartnu-ka nhini-ka nuyuwuwup deyida nhini-yu. ⁴ I kardu pana 18 nganaka ngarra thelput pangkuy-re panpunmel da nanya Siloam. Nanki nubenthengkarnirn-ka kardu nhini-ka pirriniwuwuptha-ka da mange wiye ngala thathpirr thanguu pumedha punni i kardu ngamere deyida wanku da ngarra Jerusalem da mange wiye kunungingki-wa ngatha pumedha punni-yu? ⁵ Awu wurda-wa nhini ngay manarra-deyida-nu kardu wurnangat warda ngatha da mange wiye pumammath pumpan-yu. I nanki ngatha da mange wiye mere narnipartnu-ka nhini-ka nuyuwuwup deyida nhini-yu.”

Jesus Murrinh Wurdampirrayith Nanhthi Thay Mamingka

⁶ Bere Jesus-ka murrinh deyida wurdampirrayith, i mampirra, “Nga. Kardu pule mi thay fig wurdinirurturtha dini ngarra mi kadin nukunu.

“Bere da nakurl-te kardu pule nhini wurrinidha ngarra thay nhini da bengkardudha wurrini mi-nu-yu. Mu mi-ka mami-wa, mere berdurttha. ⁷ I nukunu-ka bere ngatha wangu daninayerdurrdha kardi, mu mi-ka mami-wa mere berdurttha. I kardu pule nhini kathu-ka mamna warda ngarra kardu pana ngarra mi kadin nukunu dirranapedha kardi, ‘Ya,’ mamna. ‘Ngay-ka nganinayerdurrdha ngardi da thangku perrkenkuneme warda ngarra thay mi kanhi-nu-yu, mu mi-ka mami da ngatha kanhi-yu i mi mamingka da matha. Mu nhini-ka thuwangkat warda thay kanhi-yu i thunguyegaynu i mi thay numi deyida-nu babirrnu.’

⁸ “Mu nukunu nhini kathu-ka mamna, ‘Ya pule. Pama da pirra ngadha. Ngay-ka ngumekurrknu kanhi-re i nganimewunu mi ngukin ku puliki thangunu. ⁹ I mi ngatha pinthatnu da thangku kurran kathu-ka nhini-ka bere ngatha pirranu. Mu wurda-nu ngatha-ka murrinh deyida nanganu nguwangkatnu nhini-yu.’” Nhini-wa murrinh Jesus wurdampirrayith-yu.

Jesus Mampatha Kardu Palngun Matharr-ngini Kardu Pangkin Denawinhikuldha Kardi

¹⁰ Bere nhini thangunu ngarra da Saturday mana mam-ka, Jesus-ka murrinh wurdininthethiththa dini ngarra da church kardu Jews pigunu.

¹¹ Bere kardu palngun pangu da dinidha wunku ku ngepan wiye kanthidha dini. Ku ngepan wiye nhini-ka matharr ngala damngemut i da-ka thangku 18-wa mam bere matha wangu pangkin denawinhikuldha kardi-yu i mere ngarra yuthpan yungirathtaththa wurri.

¹² Bere Jesus-ka bamkardu nigunu-yu i dimngekay, “Ya muthingka, kagu. Matharr pana-ka kanamnhipart warda marra kanhi-yu.” ¹³ I marnarrithap ngarra pangkin

nigunu. I nigunu-ka yuthpan warda pirret i Yile neki warda darntiparl nhini-yu.

¹⁴ Mu ku pule ngala ngarra da church nhini-ka kardu damnarithi warda ngarra Jesus-nu, nhini-ka mampatha thangunuweyida kardupalngun nhini-yu ngarra da Saturday. I nhini nukunu-ka mampirra ngarra kardu warda wangu, “Nga kardu. Da-ka 6 da matha nawa wurlk pamanungime purru-yu? I da ngarra Saturday mana-ka bangannhiyuk-warda-ngime dim nhini-yu, nawa? I nanki kardumatharr ngatha numabath nuru-ka, nhini-ka nurunanu kathu da ngarra 6 ngamere nhini da matha-yu i mananpathanu patha warda. Mu ngarra da Saturday-ka mere nuruna nukunungarra nukunu-yu matharr mananpathanu-yu, wurda.”

¹⁵ Mu Jesus kathu-ka mamna ngarra kardupule nhini-yu, “Ya. Nanki-ka numemnadhart numpan Yile neki nararntiwak mana numpan manged ngarra nukunu wangu. Nga. Nanki-ka numampuntharrkirrku tangki i ku puliki. I nuddanpunthukthuk numpan kura patha-nu da terertya. I da Saturday deyida wanku nuddanpunthukthuk kura patha-nu warda-yu, nawa? ¹⁶ Mu kardupalngun kanhi-ka, nigunu-ka kardu-wa thathpirr, mere ku tangki. I nigunu-ka kardudarntethbath ngarra ngalantharr nan thangunuw kathu-ya Abraham. I ku karrath-ka mertadha kardi nigunu-yu da thanguku 18 da mana, mu kanhi-ka manged patha-wa mamnge ngay-yu mampatha i ngurdankarel ku ngepan wiye-yu marra kanhi-yu da ngarra Saturday. I nhini karrath-ka mere mayit warda kurrunigunu kanhi-yu.”

¹⁷ Bere kardupule ngala nhini i ngamere pana ngarra Jesus mere marda pumerttha-ka, karduyidiwe warda pardidha ngarra murrinh nhini pubimnayepup-yu. Mu

kardu terert ngamere-ka kardu le patha nimin pardi-nadha ngarra mange ngala ngala da mange terert nhini Jesus medha wurrini-yu.

Jesus Murrinh Wurdampirrayith Murrinh Ngarra Mi Kamarl Mi Mustard i Nanhthi Yeast

¹⁸ Bere Jesus-ka murrinh numi deyida wurdanpunthethith. I mampirra, “Nga. Ngay-ka ngurdinarrayithnu murrinh numi deyida. Da mange ngarra kardu wurnangat murrinh pumanabathnu puru murrinh ngarra Yile neki nukunu i ku Pule ngala thathpirr pirranu mange-ka murrinh nginipunh kanhi mani-wa ngurdiyithnu kanhi.

¹⁹ Nanki-ka the mana nanthin nawa mi kamarl mustard. Mi kamarl nhini-ka mi kunungingki thathpirr-wa. Bere kardu-ka mi kamarl nhini-ka manganart i bangammirr ngarra putek. I nhini thangu-ka mi-ka wurdanturturt warda thay ngala da mana. I ku murrirrbe pumpanpup ngarra nithinu-nithinu i ku dirri wanku pumampatha pumpan.

²⁰ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Ngay-ka murrinh deyida ngurdiyithnu da mange ngarra kardu wurnangat murrinh pumanabathnu puru murrinh ngarra Pule ngala Yile neki nukunu i ku Pule ngala thathpirr pirranu. ²¹ Nanki-ka the mana nanthin nawa nanhthi baking powder-yu. Bere kardu palngun manganart nanhthi baking powder kunungingki i mamkarnu ngarra mi lawam. I nigunu-ka mi ninganthi warda i mi lawam-ka ngala warda dinidha nanhthi baking powder kunungingki nhini thangu-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

Jesus Wurdanpunthethith Da Mayern Ngalthi Ngarra Yile Neki Nukunu

²² Bere nhini thangu-ka Jesus-ka pangu-nu wangu nadha dini da Jerusalem-nu. Ngarra mayern-te

wurrinilidha-ka nukunu-ka wurdininthethiththa wurrini kardu wurnangat da matha. ²³ Bere kardu numi kathu mamna ngarra Jesus, “Pule. Yile neki-ka kardu ngamere da matha manthibirnununu-yu?” Dantharrpu.

Bere Jesus-ka murrinh warda mampirra, ²⁴ “Nga kardu. Da mayern pangu ngarra Yile neki nukunu yibim-ka mayern ngalthe i da weyi ngalthe wanku thanirdi pangu-yu nginipunh nanhthi tuwa ngarra thelput mani. Thurduhap da matha-nu ngala nanhthi weyi ngalthe nhini thanirdinu-yu. Kardu wurnangat nimin-ya purdudhadhapnu da weyi ngalthe nhini parnirdinu-yu mu kardu-ka mere ngarra karnirdi nukun.

²⁵ “Bere nhini thanguu kardu pule ngala da ngarra thelput nhini padhapnu nanhthi tuwa, nhini-ka tiduk warda numaripurlnu mere ngarra narnirdinu nhini paninanpartnu outside ngarra thelput niranu. I nhini nanki-ka nubatnu nira ngarra tuwa i niranakaykaynu, ‘Pule, nangarradharl kathu tuwa.’ Mu nukunu kathu-ka pananthartnu, ‘Awu wurda. Ngay-ka mere the mananmath nangkal nanki pana-yu. I mere the mananmath ngarra-dha kathu nanki-yu.’ ²⁶ I nhini nanki-ka murrinh deyida nuddunangkarl numananu, ‘Nekineme-ka mi dhepdhep-ka marda ngala thardimurrkthaneme i thurdiningan-thethiththa thardi da ngarra nganki wangu.’ ²⁷ Mu nukunu manarra deyida-nu kathu, ‘Ngay-ka mere the mananmath i mere the mananmath ngarra-dha kathu nunnidha. Bata-ya nuru-wa. Nanki-ka kardu wiyenan ngala thatpirr-wa.’

²⁸ “I nhini thanguu nanki nubankardunemenu-ka kardu ngalantharr murntak nan Abraham, Isaac i Jacob penemenu ngarra da Pule ngala Yile neki nukunu. I kardu wurnangat pana wanku ngarra murrinh thatphi Yile neki puddanarrayiththa punni ngarra da putek kanhi

pardidha-yu. Mu nanki-ka mere nuru nukun da pangu-yu mu nhini kardu pule ngala pangu-ka purdunankarel da matha-nu nhini-yu. I nhini nanki-ka du ngala warda narnikarrknu i dimu ngarra nanki nalirrnu narni nhini-yu. ²⁹ Kardu wurnangat nimin-ya puyuwerrnu ngarra da kangkarl ngarra Pule ngala Yile neki nukunu-yu da ngamengka pana-re ngangka-ya i kardu le da matha parninu nhini-yu.

³⁰ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Kardu ngamere ngarra marra-re pubinthepup murrinh Yile neki-ka kardu nhini-wa tiduk warda purunu da ngarra Pule ngala Yile neki-yu. I kardu pana ngarra murrinh tiduk pubinthepup-ka kardu nhini-wa kumparra purunu-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

Jesus Denarramardamtha Dini Kardu Ngarra Jerusalem

³¹ Bere da nhini-re-ka kardu Pharisees ngamere punninadha ngarra Jesus-nu i murrinh pumamnaneme, “Nga. Nhinhi-ka thunurdurrnu warda-ya da ngarra kanhi thangunyu-yu nhini-ka pule Herod-ka thu punhibat-danu-matha nhini-yu.”

³² Mu Jesus kathu-ka mampirruneme, “Nukunu Herod pana-ka kardu dakthuk da matha kanam. Mu nankuneme-ka nananemenu pangu ngarra nukunu i murrinh numananemenu, ‘Ngay-ka mampunpatha ngurran kardu matharr-wunngini i ku ngepan wiye ngarrimpunmaputh ngurran ngarra kardu i thipinhire-ka mange kanhi deyida ngamanu ngurru. I da thipinhire deyida, i thipinhire karrim nhini kathu-ya nhini-wa ngay wurlk marikerdeknu-yu.’ ³³ Nga. Numananu-ka, ‘Mere ngunuwinhart-nukun-nintha-ya mu ngay-ka bere matha ngunungam da Jerusalem-nu warda marra kanhi-yu, i thipinhire deyida, i thipinhire karrim nhini kathu-ya.

Ngarra da kanhi-ka mere kungibat nukun mu da pangu da matha Jerusalem pungibatnu-yu. Da-ka pangu da-ya punninthuktha pi-yu kardu pana ngarra murrinh thathpi Yile neki puddanayiththa punni-yu.’ Mampa nana-warda-neme i numananeme murrinh nhini,” Jesus kathu-yu mampirruneme.

³⁴ Bere nhini thanguu Jesus-ka bempirrangkarnirn warda kardu ngarra Jerusalem pardidha-yu i medha warda dini murrinh mange nukunu, “Ya, kardu Jerusalem-nan-mawu. Ngay-ka damngimardathin-wa dim nanki-nu-yu. Nanki-ka thu numpanpunthuk numpan ku prophet-yu. I kardu nugarn pana ngarra Yile ngay wurdannarradhukthuk dim-ka nguni palyirr nubangampunpelerr numpan. Da terert da matha ngay marda menanarttha ngurrini-yu i nguninanperrdha ngurrini-yu i menanperdurdudha ngurrini nginipunh ku kalekale thikin mani mampunperdurdu-ya ku ngarra wakal nigunu. Mu nanki-ka mere marda numengerttha nuyi. ³⁵ Mu nga. Yile neki-ka paninanpartnu warda i da church ngala nanki i mere warda pirrananpenu pani nhini-yu. I nanki-ka mere ngarra deyida nubangingkardunu mu ngarra ngay deyida kathu ngurdiwurlnu ngarra da putek ngala kanhi. I da nhini-nu-re nanki-ka murrinh kanhi warda numanganu, ‘Ya mampa, pariparlno-warda-ngime kardu kanhi ngarra Yile neki kathu wurdanthuk wunku lurruth ngala Yile neki nukunu.’” Nhini-wa murrinh Jesus denarramardamtha dini kardu ngarra da Jerusalem pardidha-yu.

14

Jesus Mampatha Kardu Matharrngini

¹ Da ngarra Saturday-ka Jesus-ka wurrinidha da ngarra thelput kardu pule ngala kardu Pharisees nukunu mi

dhepdhep-nu-yu. I kardu ngamere deyida wanku pangu pirrinidha i pirangkadha pirrini mange ngarra pamanu muparlno ngarra murrinh law pigunu da ngarra benyuktha-re dini-yu. ² I kardu nugarn deyida wurrini-nadha ngarra Jesus wunku nithi wurdanbewi i tharrmu wurdantharrmuwi.

³ Bere Jesus kathu-ka mampirra ngarra kardu Pharisees ngamere i kardu pana ngarra murrinh law pud-dininthethiththa punni, “Ya. Ngarra murrinh law nekineme pirrim-yu?” Dampuntharrpu. “Da ngarra Saturday-ka berengunh nhini patha kardu matharr pumankumanpinemenu-yu?” ⁴ Mu kardu-ka manangka murrinh da matha pirrinidha. Bere Jesus-ka manganmert kardu nhini-yu i mampatha warda i wurdanthuk pangu warda wangu nadha dini nukunu nhini-yu.

⁵ I Jesus kathu-ka mampirra deyida, “Nga. Wakal ngarra nanki mani buybat kirrayeruy ngarra weyi pewerti ngarra da Saturday-ka nhini nanki-ka nuruna pangu i nungurlart i numabert, nawa? I nginipunh ku puliki nanki ngatha yida buybat kirrayeruy, nhini nanki-ka nungurlart deyida nhini-yu, nawa?” ⁶ Mu kardu-ka manangka murrinh da ngatha pirrinidha i mere perredhart-da-dhangatha ngarra Jesus-yu.

Jesus Mam Kardu Mere Nenungala

⁷ Bere kardu-ka puyemperr warda ngarra nanhthi table i parnawup mi dhepdhep-nu. Bere Jesus bampunkardu kardu ngamere kardu ngathayida parnawup ngarra nanhthi chair ku pule ngala ngala nukun. I nhini-ka murrinh warda wurdampirrayith murrinh yibimkamnum-ya.

I mampirra, ⁸ “Ya. Ngarra kardu-re kirrampakay mi dhepdhep-nu kardu ngarra perrkenku-nu bamnginthamardi-ka nhini-ka mere thaniwup nukun

ngarra da chair kardu pule ngala ngala nukun-yu. Nhini-ka kardu pule ngala thathpirr kama nukun kurru kardu ngarra kinhiwewal kama-ya. ⁹ I nukunu kardu pana ngarra pirripakay mi dhepdhep-nu-ka mampanu murrinh-yu, ‘Nga. Kardu kanhi-ka paniwupnu ngarra chair pana-yu, nukunu-ka kardu pule ngala-wa karrim kanhi-yu.’ I bere nhinhi-ka yidiwe warda thaninu i thaniwupnu ngathparr kathu tiduk thinu nhini-yu.

¹⁰ “Mu ngarra nanki-re mi dhepdhep-nu kinarrakay-ka nuyungkadhuk pangu da kathu tiduk i mere narniwup nukun ngarra chair ku pule ngala ngala nukun-yu. I da nakurl-te kardu nhini pinarrakaynu i manar-ranu murrinh kanhi, ‘Kagu. Nuru kathu manta kanhi nuyunu ngarra ngay ngarra da chair patha patha kanhi.’ I nhini kardu ngamere-ka pubanankardunu nanki-ka kardu ngala ngala da matha nhini-yu.

¹¹ “Nga. Kanhi murrinh numi-yu,” Jesus kathu-yu mampirra. “Kardu nangkal ngatha menungala-ka nhini-ka da nakurl-te pinu kardu manangka pule-ya. Mu kardu nangkal ngatha buynupak kunungingki-ka nhini-ka da nakurl-te-wa nukunu-yu kardu pule ngala pinu-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

¹² Bere Jesus kathu-ka mamna ngarra kardu pule ngala nhini-yu kardu pana-ya ngarra dimnakay mi dhepdhep nhini-nu-yu, “Nga,” mamna. “Mi dhepdhep terert ngatha nawathawathanu-ka mere ngatha thanirrakaykay kardu ngarra pulangay nhinhi ngatha i kardu darrikardu nhinhi i kardu pana ngarra ku mani ngala pumam-math pumpan. Nhini kardu nhini-ka da nakurl nukun deyida karnimpakaykay mi dhepdhep deyida-nu-yu. Mu Yile neki-ka mere ngarra panhiriparlno mange nhini-nu. ¹³ Mu mi dhepdhep terert ngatha nawathawathanu-ka nhini-ka thanirrakaykaynu kardu pana ngarra ku

mani mananhthi-wunka, i kardu pulith i kardu kamar-rama i kardu mangini nhini mani thanirrakaykaynu-yu. ¹⁴ I kardu nhini-ka mere ngarra karnimpakaykay nukun ngarra da pigunu kathu-yu mi dhepdhep-nu-yu, wurda. Kardu nhini-ka kardu mananhthi-wunka da matha. Mu nhinhi-ka kardu le da ngatha thani nhini-yu. I da nakurl-te Yile neki-ka panhiriparlnu i nanhthi patha patha da matha pampamutmutnu da nhini-nu-re ngarra kardu pathanpun puddingkarlbirlnu-yu,” Jesus kathu-yu mamna.

Jesus Murrinh Wurdampirrayith Kardu Ngarra Mi Dhepdhep Terert Mampathawatha

¹⁵ Bere kardu numi pangu da dinimurrktha, i biminayepup murrinh thathpi ngarra Jesus. I mamna, “Yu pule, kardu pana ngarra da nakurlnu mi dhepdhep puyumurrknu da ngarra Yile neki da Heaven wangu-ka, kardu nhini-ka le da matha puyunu.”

¹⁶ Bere Jesus kathu-ka murrinh warda wurdamnayith i mamna, “Nga. Kardu nugarn numi, mi dhepdhep terert mampathawatha i kardu warda daninthelerrdha wurrini mi-nu-yu kardu wurnangat pullathnu. ¹⁷ Bere ngarra mire warda mampathawatha-ka kardu warda wurdanthuk kardu numi ngarra nukunu-yu, i kardu warda wurrinirakaykaydha, ‘Ya, kardu. Mi warda kagu,’ merradha wurrini kardu nhini kathu-yu.

¹⁸ “Mu kardu-ka murrinh parriniyirrararttha purni thirrukduk. I numi-ka murrinh nginipunh kanhi mani mam, ‘Awu, ngay-ka da putek ngadha payim ngamam marra kanhi i ngununu ngi bangkardunu. Nhini-ka mere ngarra nganimurrk mi dhepdhep pana-yu.’ ¹⁹ I kardu numi mam deyida, ‘Awu bere ngadha. Ngay-ka ku puliki terert ngadha mangankut payim ngamam marra kanhi-yu. I ngay-ka bunthadhapnu ngadha ngani marra-yu. I

nhini-ka mere ngarra kama ngurru nukun mi dhepdhep pana-nu-yu.’ ²⁰ I ngana deyida kardu numi kathu-ka mam deyida, ‘Awu wurda. Ngay-ka kardu marra ngadha palngun ngay bamnginthamardi i mere ngurru nukun mi dhepdhep pana-nu-yu, wurda.’ Murrinh mangini thirrukduk nhini mani-wa pumedha purni kardu terert nhini-yu.

²¹ “Bere kardu nhini-ka wurdawurl pangu i murrinh kanamnatharrmu ngarra ku pule nukunu. I kardu pule nhini ngarra mi mewathawathadha dini-ka pumammadaraki ngala da matha warda nhini-yu. I mamna ngarra kardu nhini deyida, ‘Nga. Wunkarra-re wangu thunu thi da pana ngangka-re-ya ngarra da thelput purrkpurk i thurrurakaykaynu i nanbertinu kathu thurru kardu mananhthi-wunka i kardu pulith i kamarrama.’

²² “Bere kardu nhini-ka pangu warda wangu nadha dini wurrinirakaykaydha kardu mi dhepdhep-nu. Bere nhini thangunuka wurdawurl deyida tharra i menbertidha wurrini kardu nhini-yu ngangka da ngarra thelput mi-nu. I murrinh warda mamna ngarra ku pule nukunu, ‘Pule, berengunh kardu nhini-ka kanhi karrimkadhuk. Mu da thelput kanhi-ka da-ka ngala da marda da ngatha.’

²³ “Mu ku pule nhini kathu-ka mamna deyida, ‘Ya. Thunu deyida thi i da puy tharrngini wangu thununu thi ngarra da puth i thurrurakaykaynu kardu nhini da kathu i pimardalipnu thathpirr ngarra thelput kanhi-yu. ²⁴ I murrinh thathpirr kanhi mampanu. Kardu nhini ngarra marra-re ngempirrakay mi kanhi-ka, kardu-ka mere kulath nukun.’” Nhini-wa murrinh wurdamyith Jesus-yu ngarra murrinh yungkamnumtha-yu.

Jesus Wurdampirrayith Kardu Ngarra Nukunu Palerrnu

²⁵ Bere nhini thangunu-ka kardu wurnangat niminya parraniriwaktha punni Jesus-yu. Bere nukunu Jesus-ka pirret i wurdampirramardarduy ngarra kardu i mampirra, ²⁶ “Nga kardu. Nanki-ka ngay-wa thathipirr kumparra marda numangertnu nuru-yu ngarra yileyile i kalekale nanki-yu. I ngana deyida nanki-ka ngay-wa thathipirr kumparra marda numangert nuru-yu ngarra palngun i wakal nanki i ngathan i munak nanki-yu. Mu mere ngatha marda thathipirr numangertnu nuru nginipunh nhini mani nanki-ka mere warda kardu ngarra ngay nurunu nhini-yu. I nanki deyida nuynuyekum i ngay da matha kumparra nubungipaknu. ²⁷ Nga. Kardu-ka da mange wiye da matha pumanarranu puru nhini nanki-ka kardu pulangay ngay weyida. I yidingurr ngala panarramutnu i punanthuknu kama. Mu nanki-ka mere marda numart da mange nginipunh kanhi mani mere ngatha pumanarranu puru-ka nhini-ka mere ngarra nukun pulangay ngay nurunga, i mere ngarra nukun kangilerr ngarra ngay-yu.”

²⁸ Bere Jesus-ka murrinh warda wurdampirrayith i mampirra, “Kardu ngatha thelput ngala barderde-ka da marra-re warra ngadha-ka mukmuk da warra ngadha bengkarnirn nanhthi purrkpurk pangu-nu ngarra thelput-yu. I ku mani nukunu puriwunu thangku numa nanhthi kanthin dim-yu thelput nhini-nu barderdenu-yu. ²⁹ Mu nukunu ngatha mukmuk mere bengkarnirn marra-re-ka nhini nukunu barderde kuret wardarra-ka kunungingki wardarra bangarnerde i nhini ku mani-ka kanimarikerdek wardarra i mere ngarra warda barikerdek thelput nhini-yu. I kardu-ka kirakampa warda karni nhini-yu, ³⁰ ‘Kardu pana-ka thelput pantet mu mere ngarra barikerdek nukun,’ murrinh pumananu.

³¹ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirra deyida. “Ku pule

ngala wunku kardu tharrngini-ka mere kunkuwarra kunu ki kuyethukneme pangu kardu ngarra pule ngala numi wunku kardu wurnangat thathpirr-ya. Mu marra-re warra ngadha-ka mukmuk da warra ngadha bengkarnirn kuntiwi i thanguk numa kardu nukunu-yu puyethuknuneme-yu kardu ngarra nugarn ngamere-yu i kardu ngarra nukunu-ka lurruth-ka ngala puyethuknuneme-yu. ³² Mu kardu nhini ngatha the mabath ku pule numi i kardu ngarra nukunu punnunmirrnu nhini-ka kardu warda purdunthuknu kardu ngarra pule ngalanhini-nu kardu warda ngatha murrinh pekpek i watmam penuneme.

³³ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirra. “Mange nginipunh nhini mani-ya nanki-ka nubengayengkarnirnnu warra ngadha kardu ngarra pulangay ngay ngatha nurunganu-yu i nangilerrnu-yu. Kardu pulangay ngay nurunga-ka nhini nanki-ka kumparra warra nubungipak mu kalekale i yileyile i nanhthi purrkpurk-ka tiduk-wa nhini-yu.”

³⁴ Bere Jesus-ka mampirra deyida, “Nga. Nanhthi salk-ka patha nawa ku ngen nukun-yu? Mu nga. Nanhthi salk murntak manangka thithimarnti-ka nhini-ka wiye da matha nhini-yu i mere da matha nanhthi salk patha deyida nhini-yu. ³⁵ Nanhthi-ka wiye da matha nhini-yu i nunnuku warda nanhthi nhini-yu. Kardu nangkal ngatha murrinh kanhi mangimarta-ka kardu nhini-ka murrinh-ka mabath warda nhini-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

15

Jesus Murrinh Wurdampirrayith Ku Thip Ngarra Ku Kanawarrk

¹ Bere kardu terert deyida puyemnawerr ngarra Jesus murrinh thathpi nukunu pubinayepupnu. Bere

ngarra kardu terert nhini-ka, ngamere-ka kardu pana-wa ngarra ku mani parrinidhakhuktha purni ngarra kardu thangunu ku Government-nu, i ngamere-ka kardu pana murrinh law kardu Jews pigunu mere marda pumerttha puyi, kardu wiyenpun-ya.

² Bere kardu Pharisees i kardu pana ngarra murrinh law Jews pigunu puddininthethiththa purni-ka pubampunkungskardu-warda-neme kardu nhini wunku Jesus-yu i pumemnungkuneme mange peneme, “Ya. Nukunu kardu pangu-ka wurrannupup kardu ngarra wiyenpun i mi wanku kanammurk ngarra kardu nhini-yu, nukunu-ka mere kama kurru mange nhini-yu.”

³ Bere Jesus kathu-ka murrinh wurdampirrayith i mampirra kardu terert, ⁴“Nga. Kardu nugarn mabath ki ku thip, ku-ka 100-wa, i bere matha wangu ku kirranpe kani. Mu ku thip numi ngatha kaniwarrk-ka ngarra warda kama kardu nugarn nhini-yu? Nukunu nhini-ka kaninpart ku thip ngamere nhini 99-yu ngangka da mi parnu kawekat karni i kunu kirrawinhadhath tharra ku thip numi nhini-nu-yu i ngarra bardurt da mana. ⁵⁻⁶ I nhini nukunu-ka le warda kani i kuymanthi ku thip nhini-yu ngarra lamala nukunu i maberti tharra ngarra da warda wangu. I ngarra nukunu-re kurdiwurl pangu warda wangu ngarra thelput nukunu-nu-ka, nukunu nhini-ka kirrarakay kardu pangu ngatha karni-ya i murrinh kanhi marra, ‘Nga kardu. Ngay-ka bangarnurt warda ku thip pana ngarra kanawarrk-yu. Mu mampa marda ngala warda ngatha le pinungime wunku ngay marra kanhi-yu.’

⁷ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirra. “Nginipunh murrinh nhini mani-ya Yile neki i kardu pana ngarra da Heaven parnam-ka le da thatpirr parninanu ngarra kardu nangkal ngatha kanipart da mange wiye i kariwak kurru da mange ngarra Yile neki nukunu. Yile neki i kardu

pana ngarra da Heaven parnam-ka le parnampirra kardu ngarra pathanpun-yu kardu 99-yu, mu kardu pana thathpirr le parninanu-yu ngarra da mange wiye panipartnu i ngarra Yile neki wurdamnawurl-yu.”

Jesus Murrinh Wurdampirrayith Kardu Palngun Numi Ku Mani Manthak

⁸ Bere Jesus-ka murrinh numi deyida wurdampirrayith i mampirra, “Nga. Kardu palngun mabath ki ku mani, ku-ka ngala-wa. Mu ku mani ku numi ngatha mathak ngarra thelput-ka ngarra warda kama kardu palngun nhini-yu? Nigunu nhini-ka thungku lem karibirl i kirrawinhadhath kani ngarra thelput da thipmam binhi-yu inside i kuputh warda thelput-yu i ngarra ku mani bardurt da mana. ⁹ I ngarra nigunu-re ku mani nhini bardurt-ka, nigunu-ka kirrarrakay kardu da pangu ngatha karni i murrinh kanhi marra, ‘Nga kardu. Ngay-ka bangarnurt warda ku mani pana ngarra manthak-yu. Mu mampa, marda ngala warda ngatha le pinungime wunku ngay marra kanhi-yu.’

¹⁰ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirra. “Nginipunh murrinh nhini mani-ya kardu pana ngarra kanipart da mange wiye i kurdinawurl ngarra Yile neki, nhini ku angel nukunu Yile neki da kangkarl parnam-ka le thathpirr warda karnina nhini-nu-yu.”

Murrinh Kardu Kigay Wurdamnawurl Ngarra Yile Nukunu

¹¹ Bere Jesus-ka murrinh numi deyida wurdampirrayith i mampirra, “Nga. Murrinh kanhi-ka murrinh kardu yileyile i wakal nugarn nukunu perrkenku. ¹² Bere wakal nukunu numi kardu wakal tinay-ka mamna ngarra yileyile, ‘Yile, nanhthi ku mani kathu thangamut i nanhthi purrkpurk wanku i da putek kunungingki nangayerrnu. Nanhthi ngarra nawekurrknu ngamere-ka thangamutnu warda,’ mamna. Bere yileyile-ka nanhthi nukunu

mampirruyerryerr warda wakal nukunu perrkenku-yu i damnamut nanhthi purrkpurrk ngamere wakal kardu tinay nimin.

¹³⁻¹⁴ “Bere nhini thangunu wakal nhini tinay-ka kanamkut nanhthi purrkpurrk i ku mani nukunu i nungardurr warda. Pangu warda wangu nadha dini da ngathparr da ngamengka-nu. I da ngamengka nhini da mange wiye da matha merithuktha kardi i kura murlak kardigurdugurduktha. I ku mani-re wurdinipidha kardi i bunirikerdektha kardi i bantikerdek da mana.

“Bere nhini thangunu-ka mi-ka mami warda-wa mi dhepdhep-yu pardidha da nhini-yu kardu wurnangat warda ngatha i nukunu deyida wanku kardu medeyi kardidha-yu. ¹⁵ Bere kardu warda nugarn numi wurlk ngarra ku pigipigi damnamut da nhini-yu. I nukunu-ka ku warda dirranpedha kardi mi danirramutmuttha kardi mi ku pigipigi nukunu. ¹⁶ Mu nukunu-ka kardu medeyi da ngatha kardidha i marda merttha wurrini mi ku pigipigi nukunu pulathnu, mu mere nangkal ngadha denamuttha mi dhepdhep nukunu-nu-yu.

¹⁷ “Bere nhini thangunu-ka kardu warda pamkathip. I memnu, ‘Ngay-ka kardu pelpith wiye-wa ngardidha, mu kardu ngarra yile ngay nukunu wurlk parnamna-ka mi dhepdhep ngala da matha parnammurrk pangu-yu. Mu ngay-ka kanhi da medeyi nganam-yu i ngunganpirntay nganam ngala da matha. ¹⁸ Mu bere ngurdinawurlnu pangu deyida ngarra yile ngay i murrinh kanhi mananu, “Yile, ngay-ka da mange wiye da matha merithuktha ngardi. Ngay-ka mamnhimardaraki ngarra nhinhi-nu-yu i Yile neki deyida wanku mammardaraki. ¹⁹ Ngay-ka da mange wiye da matha ngardidha nhini-ka mere deyida wakal nhinhi nganima nukun. Mu ngay-ka wurlk da matha mampanu ngurru mange nginipunh

kardu ngamere ngarra nhinhi wurlk pumampa pumpan.” Murrinh-ka murrinh nhini-wa mananu-yu ngarra yile ngay-nu-yu,’ memnu nukunu-yu.

²⁰ “Bere nukunu nhini-ka dempirnturt nungardurr warda da ngarra nhini thangunu-yu i nanadha dini pangu warda wangu ngarra Yile nukunu-nu. Bere da ngathparr kathu nathiptha dini pangu kathu yileyile-ka bamkardu i mam, ‘Wakal ngay da matha pangu kathu kununganthip kem-yu.’ I damnamardathin warda wangu yileyile-yu i nanawinhararttha wangu bangammardabi i mangarnta panthamayirrikat i danthamurrudhung.

²¹ “Bere wakal kathu-ka mamna, ‘Yile, ngay-ka kardu wiye da matha ngardidha,’ mamna. ‘Ngay-ka mam-mardaraki ngarra Yile neki-yu i nhinhi deyida wanku mamnhimardaraki. Ngay-ka kardu yidiwe warda i mere nukun deyida wakal nhinhi nganimpa nukun,’ mamna.

²² “Bere yileyile kathu-ka mampirra pangu warda wangu ngarra kardu wurlk pumenadha purni, ‘Ya. Nanthi kaligu patha da matha kathu i buyrdurдинu nukunu kanhi, i nanhthi ring mange nukunu i me put wanku, wunkarra-re-nu kathu. ²³ I ku puliki pelenangka patha nubatnu i nubanhengkabunemenu. Nekineme-ka le warda paninuneme. ²⁴ Wakal ngay kanhi-ka kanamngi-part kardu mangini ku yibimpup mani-wa kardidha-yu. Mu marra kanhi kardu-ka wurdamngawurl i birnu deyida dim. Nukunu wakal kanhi-ka kanawarrk-wa mu marra kanhi kardu-ka bangarnurt warda-wa.’

“Bere nhini thangunu-ka mi warda pardimurrktha mi dhepdhep ngala da matha i ku wanku pardimurrktha i le da matha pardidha.

²⁵ “Bere ngathan nukunu kardu kumparra nimin-ka pangu da ngatha da ngathparr tharrngini wurlk

medha kardi da nhini-re-yu. Mu ngarra nukunu-re wurdawurl wurlk thangunu kathu marntikerdek-ka wurrinidha kathu ngarra thelput manta warda-ka i binthepup. ‘Thangku kanhi-yu kemkarrkmarda kanhi-yu i nanhthi wunku thamarl karnarntel-yu i nanhthi purrkpurrrk karnampurrrkpurrrk-yu?’ Memnu. ²⁶ I bere nukunu kardu numi wurrannakay i mamna, ‘Ya. Thangku pana-yu?’ Mamna. ²⁷ ‘Ya. Ngathan nhinhi-ka marra kanhi wurdawurl,’ mamna. ‘I mi warda dhedp dhep ngala kanhi ngarnammurrrk i le ngarnamna. Yile nhinhi-ka ku puliki pelenangka patha panmat nhini nukunu-ka wurdamnawurl warda nhini-yu.’

²⁸ “Mu nukunu kathu-ka ngathan ngala nhini-ka marda ngarra nukunu-ka ningammardakat da matha i mere kanirididha mi-nu-yu, wurda. Bere yileyile kathu-ka wurrininadha i mamna, ‘Ya. Thanirdi kathu-ya. Kagu thanirdi kathu,’ mamna. ²⁹ Mu nukunu wakal ngala nhini kathu-ka mamna, ‘Yile, ngay-ka wurlk ngala da matha mepadha ngardi da pirdithme nimin-ya i murrinh mepabaththa ngardi nhinhi-yu. Mu nhinhi-ka mere ngadha thanguk thengamuttha ku nenigut kama-ya ku dhedp dhep-nu ngarra pulangay ngay ngulleththaneme,’ mamna. ³⁰ I ngana deyida mamna, ‘Mu nga. Wakal nhinhi pana-ka wurdinipidha kardi ku mani nhinhi-yu ngarra kardu palngun wiyenpun kardirrittha. Mu marra kanhi-ka wurdampawurl warda nukunu pangu-yu i nhinhi thannabat-ka ku puliki ku pelenangka patha pana warda thannabat-yu i narnammurrrk pana warda.’

³¹ “Mu yileyile kathu-ka mamna, ‘Nga. Nhinhi-ka kanhi da matha thanam ngarra ngay. Nanhthi purrkpurrrk terert kanhi warda ngatha nanhthi ngarra ngay-ka nanhthi nhinhi deyida wanku nhini-yu,’ mamna. ³² ‘Mu kanhi ngathan nhinhi-ka nginipunh ku yibimpup mani-

wa kardidha-yu, mu kardu-ka birnu-wa kanam marra kanhi-yu. Nukunu-ka kardu nginipunh kanawarrk mani-wa, mu nukunu-ka wurdawurl deyida. Mu mampa-ya kardu le warda paningime mi panimurrkngime,' mamna yileyile kathu-yu."

16

Murrinh Ngarra Kardu Nugarn Mukmuk Ngala Mebaththa Dini Ku Ngarra Mani-nu-yu

¹ Bere Jesus-ka murrinh numi deyida wurdampir-ruyithneme ngarra pulangay nukunu. I mampirruneme, "Nga. Kardu pule ngala kanthingkadruktha dini nanhthi purrkpurrk terert nimin-ya i ku mani terert wanku. Bere nukunu nhini-ka kardu nugarn numi banpak i dirranapedha kardi nanhthi ngarra purrkpurrk nukunu i ku mani. Mu bere, da nakurl-te kardu ngamere kathu punninadha pangu ngarra kardu pule ngala nhini i parnamnatharrmu, 'Ya pule. Kardu nugarn pana ngarra nanhthi nhinhi dirranganpape kanam nganaka, nukunu-ka ku mani nhinhi wurdanpi wurran.'

² "Bere kardu pule ngala nhini-ka dimnakay warda nukunu kardu nugarn nhini-yu i murrinh mamna, 'Ya. Kardu-ka pumamnga nhinhi-ka mere thathpirr thirrangape thani nanhthi purrkpurrk ngay-yu i ku mani ngay i thurdannganthapi thanam nanhthi-yu. I nhini-ka murrinh thangarililnu ngarra nanhthi peypa thangku numa warda nanhthi namngabath thim marra kanhi-yu i thangku numa ku mani-yu. I nhini ngay-ka the warda thathpirr mabathnu thangku numa nanhthi-yu danngantharikerdek-yu. I nhini thangunu murrinh peypa nhini tharililnu tharikerdeknu-ka nhini wurlk ngarra ngay-ka thanipartnu warda nhini-yu.'

³ “Bere kardu nhini-ka memnu mange nukunu ngatha, ‘Ya. Ku pule ngay-ka purdungikunu ngarra wurlk kanhi-yu. I ngarra warda ngamanu ngay nhini-yu? Ngay-ka wurlk ngarra mi kadin mere nganirutuy nukun nhini ngay-ka kardu mere lurruth ngala nhini-yu. I ngay-ka mere ngarra nganirrakaykay ku mani ngarra karduyu nhini ngay-ka kardu yidiwe-ngiwe-wa nhini-yu. ⁴ Ba yu berengunh,’ memnu. ‘Ngay-ka the warda nganthin mange ngamanu-yu. Ngay-ka mankuripulangaynemenu wunku kardu pana-ya ngarra nanhthi pumammarart pumpan i mere da ngatha puddunangkalaththaneme-ya ngarra ku pule ngay-yu. I da ngarra wurlk kanhi ngay-re marikerdeknuka nhini-ka kardu nhini warda puman-girnarnanu warda parni nhini-yu.’

⁵ “Bere nukunu kardu nhini-ka dinirrakaykaydha warda numi numi kardu pana ngarra ku mani i mi dhepdhep mere da ngatha puddunangkalaththa ngarra ku pule ngala nhini-yu. I dantharrpu kardu numi-yu, i mamna, ‘Ya. Thangku numa da ngatha nanhthi thurdunangkalathnu-yu ku pule pana-nu-yu?’ ⁶ I kardu nugarn nhini kathu-ka mamna, ‘Ngay ngurdunangkalathnu-ka nanhthi olive oil terert, nanhthi-ka 100 drums-wa.’ Mu nukunu nhini kathu-ka mamna, ‘Nga. Nanhthi peypa wunku murrinh nhinhi-ka kanhi-wa. Nayerrarrnu nanhthi 100 drums-yu i nanhthi 50 drums warda dupaknu.’

⁷ “I kardu numi deyida kathu dimnakay, i mamna, ‘Thangku numa da ngatha nanhthi thurdunangkalathnu-yu ngarra ku pule pangu-nu-yu?’ I kardu nugarn nhini kathu-ka mamna, ‘Ngay ngurdunangkalathnu-ka mi wheat terert mi-ka 100 bags-wa.’ Mu kardu nugarn nhini kathu-ka mamna, ‘Nga. Nanhthi peypa wunku murrinh nhinhi-ka kanhi-wa. Nayerrarrnu mi 100 bags

i dupaknu warda mi 80 bags.’ I mange nginipunh nhini mani-wa merrudhaneme wurrini kardu ngarra terert-yu i le warda dampirrumutneme nhini-yu i mampunkupulangayneme.

⁸ “Bere ku pule ngala nhini pamnayepup mange ngarra nukunu nhini medha kardi. I dimnakay warda kardu nhini-yu, i murrinh mamna, ‘Ya. Nhinhi-ka kardu mukmuk patha-ya. Nhinhi-ka nampunkuripulangayneme ngarra kardu i nhini-ka kardu warda pumanhirnarnanemenu da nakurl-te-nu-ya, nawa?’ ”

Bere Jesus kathu-ka mampirru-deyida-neme ngarra kardu nhini-yu, “Nga. Kardu pana ngarra mere kariwak kuru da mange ngarra Yile neki nukunu-ka kardu mukmuk ngala-wunpe ngarra ku mani i nanhthi purrkpurrk nukun-yu, i kardu pirrimpunpewal kardu ngarra Yile neki nukun wangu.

⁹ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirruneme. “Nankuneme deyida-ka kardu numankumanpinemenu i numankuripulangaynemenu ngarra ku mani nankuneme-re-yu. I ku mani narrumutmutnemenu nuru kardu ngarra mananhthi-wunka da ngarra putek ngala kanhi parnam. I da nakurlnu-re ngarra nuyuwuwupnemenu-re-ka, nhini Yile neki-ka le paninarrunemenu da mange patha nhini thangununu numerrudhaneme nardi-yu, i nukunu-ka panankumardawithnemenu da ngarra nukunu wangu dim. ¹⁰ I kardu nangkai ngatha pirrapenu ngatha thathpirr purru nanhthi mani kunungingki i nanhthi purrkpurrk i mere kurrudarrarart-ka, nhini nukunu-ka ku mani ngala deyida wanku pirrapenu purru nhini-yu. Mu ku mani i nanhthi purrkpurrk mere thathpirr kirrapenu ngatha-ka i kurrudarrarart-ka, nhini nukunu-ka mere ngarra kirrapenu nukun kurru ku mani ngala-

yu. ¹¹ I nankuneme mere ngatha nirapeneme ku mani thathpirr-ka i nanhthi purrkpurrk ngarra da putek kanhi-ka, i nhini da nakurlnu Yile neki-ka mere warda kurdunarruyemit-nukun-neme nanhthi purrkpurrk patha patha-yu ngarra da nukunu wangu-yu. ¹² Yile neki-ka nanhthi wurnangat warda ngatha damnarramutmut wurran, mu mere ngatha nirape thathpirr nuru nanhthi nhini-ka, nhini nukunu-ka mere kanarramut nukun nanhthi patha patha nanhthi ngarra numabathnu nuru-yu da nakurl-te-yu.

¹³ “Mu nga. Mere nangkai ngadha murrinh birruyepup-nintha i murrinh marrubathnintha ku pule ngala ngala perrkenku-nu-yu, wurda. Mu nukunu-ka ku pule ngala numi da matha murrinh manabath-yu le kanina i mere ngarra murrinh manabath ku pule ngala numi-yu i mere le kanina nukunu-yu. I nga. Mange nginipunh nhini mani-ka Yile neki i ku mani-ka mere kinintha nukun ku pule ngala nanki-nu-yu, wurda-wa nhini-yu.” Jesus kathu-yu mampirruneme.

Jesus Murrinh Wurdampirrayith Ngarra Kardu Pharisees

¹⁴ Bere kardu Pharisees pana ngarra ku mani marda pumerttha punni-ka murrinh thathpi pubimnayepup ngarra Jesus-yu i pangankampa warda ngarra nukunu-yu. ¹⁵ Mu Jesus kathu-ka mampirra ngarra kardu Pharisees nhini-yu, “Nga. Nanki-ka kardu bere matha wangu numentart numpan kardu patha i nginipunh nhini mani kardu pubamnankardu pumpan-yu. Mu Yile neki-ka thewa mamnankumabathneme ngarra marda nankuneme-yu. Kardu-ka parramnankuriparl-neme parnamka mu Yile neki-ka mere marda manankumartneme mange ngarra nankuneme wangu-yu.

¹⁶ “Da murntak warra nukunu Moses-ka darntilil murrinh law Yile neki nukunu kardu-nu. I nhini

thangunu kardu nugarn ngamere-ka ku prophet-ya murrinh thatphi Yile neki puddanarrayiththa punni i ngarra John the Baptist da mana pangarntuy. I ngarra da nhini thangunu kathu-ka ngay-ka murrinh thelerrdhe patha nganintheleerrdha ngurrini da mange Yile neki nukunu-yu i murrinh nukunu ngatha ku Pule ngala thath-pirr i dirranganpunpe wurran kardu ngarra nukunu-yu. I kardu wurnangat nimin-ya puddanthadhap pumpan ngala da matha da mange ngarra nukunu wangu pari-waknu puru-yu. ¹⁷ Mu murrinh law murntak pana ngarra Moses darntilil-ka murrinh lurruth ngala da ngatha yibim i mere ngarra kiyerrarr nhini-yu, wurda. Nhini-ka bere ngatha pirrana ngarra da putek i pilinh kanhi panirik-erdekn.

¹⁸ “I nga. Kardu nugarn ngatha kanipart kurdur-inumi ngarra palngun nukunu i palngun numi kathu mabert i bemnginthalet-ka nhini nukunu-ka da mange wiye-wa mam nhini-yu. I kardu nugarn numi deyida kathu mabert kardu palngun nhini kardu nugarn ngarra marra-re bemnginthalet-ka nhini nukunu deyida wanku da mange wiye mam-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

Murrinh Ngarra Nukunu Lazarus i Kardu Pana Ngarra Ku Mani Ngala Kanthidha Dini

¹⁹⁻²¹ Bere Jesus kathu-ka murrinh mampirra, “Nga kardu. Murrinh kanhi ngurdinarrayithnu-ka kardu nugarn perrkenku. Kardu numi-ka ku mani ngala i nanhthi purrkpurk terert kanthidha dini, i kardu numi-ka kardu mananhthingka. I kardu mananhthingka nhini murrinh nukunu-ka nan-wa Lazarus.

“Bere kardu pana ku mani terert kanthidha dini-ka nanhthi kaligu patha da matha banardurdidha kardi i mi dhepdhep terert da matha kardimurrktha. Mu nukunu

kardu numi nhini Lazarus-ka mi mami kardidha i nukunu-ka nanhthi lirrwi terert mebatththa wurrini i ku were parranigudhugudhuktha pardi. Bere nukunu Lazarus-ka kardu bere matha kardingurrrkurrktha outside ngarra thelput nukunu kardu nhini ngarra mi terert kardimurrktha i mi-nu marda merttha kardi mi ngarra daniritmuttha kardi.

²² “Bere da nakurl-te warda nukunu Lazarus-ka yibimpup warda i ku angel-ka panthinmardawith ku ngepan nukunu-yu ngarra da kangkarl wangu i kanamngurruwup ngarra ngalantharr nan-ya Abraham. I kardu nugarn nhini deyida ngarra mi dhepdhep terert kanthidha dini-ka yibimpup deyida nhini-yu i pubangammirr. ²³ I ngepan nukunu-ka nadha dini pangu da wangu ngarra da thungku ngala dim da nan-ya Hades i pangu da kardidha wunku nanhthi yidingurr ngala danilututtha kardi. Bere nhini thangunu nukunu-ka kangkarl mamka warda-wa i bamkardu Abraham da ngathparr nimin dinidha-ya i wunku Lazarus dinininthadha pangu-yu.

²⁴ “Bere dimnakay warda i mamna, ‘Yile Abraham, kanhimardathin kathu ngadha ngay-nu. I thurduthuk Lazarus mange purdimakulknu ngarra kura i thurdungathuknu ngarra nanhthi themen ngay mangidhanmethapnu pangidhanmeburru. Ngay-ka ngarra thungku ngala kanhi nganam wunku nanhthi yidingurr ngala da matha damngilutut kanam,’ mamna.

²⁵ “Mu nukunu Abraham kathu-ka mamna, ‘Ya. Nhinhi-ka the-wa nammath ngarra birnu-re thardidha-ka nhinhi-ka da patha da matha pirrimpadha, mu nukunu kanhi Lazarus-ka da wiye da matha kardinadha-yu. Mu marra kanhi Lazarus-ka ngarra ngay warda ngemnintha ngarra da patha kanhi i le warda dim. Mu nhinhi-ka ngarra da wiye warda thanam ngarra da thungku

ngala wunku nanhthi yidingurr ngala damnhilutut kanam. ²⁶ I nga murrinh numi-yu. Da ngarra kanhi thubemkarduneme thim-ka da marda nganangurr da pewerti-rdi weyida da palarrngkarda dim-ya, i nhini nganki-ka mere ngarra nguru ngarra nhinhi thim-yu i nanki kathu mere ngarra nuru kanhi ngarra ngankunintha nganamnintha.'

²⁷ "Mu nukunu kardu nhini kathu-ka mamna, 'Yile Abraham, ngay-ka nganhidharrpunu thurduthuknu Lazarus da ngarra putek ngala pangu ngarra thelput yile ngay nukunu, ²⁸ i murrinh manmardawerrnu kardu ngathan ngay 5 pangu karnam-yu i marranu murrinh kanhi, mere nukun nuru da wiye kanhi ngarra ngay kamngilutut kanam-yu, mu narnipart-da-nu-matha da mange wiye-yu i da mange ngarra Yile neki nukunu warda nariwaknu nuru.'

²⁹ "Mu Abraham kathu mamna, 'Ya. Ngathan nhinhi-ka murrinh panthin wardarra pumpan murrinh ngarra Moses thangunu-ya i murrinh ngarra ku prophet thangunu i murrinh nhini da matha pubiyepupnu puru-yu i pumanmardawerrnu puru-yu.'

³⁰ "Mu kardu nhini kathu-ka mamna, 'Awu, wurda-wa nhini-yu, yile Abraham. Kardu mere nukun kubirrayepup murrinh nhini-yu. Mu kardu numi ngatha kurdinkabirl ku ngarra putek thangunu i kunurra ki pangu ngarra da pigunu, nhini-ka murrinh-ka pubinayepup da matha nhini-yu i parnipartnu warda da mange wiye nhini-yu i da mange ngarra Yile neki nukunu warda pariwaknu puru nhini-yu.'

³¹ "Mu Abraham kathu-ka mamna, 'Mu nga. Kardu mere ngatha pubiyepupnu murrinh ngarra Moses thangunu i murrinh ngarra ku prophet thangunu, nhini pigunu-ka mere warda nangkal murrinh thathpi nhini

pubinayepupnu kardu pana ngatha ngarra purdingkabirl-deyida-nu-yu, wurda da matha.’” Nhini-wa murrinh-yu Jesus wurdampirrayith.

17

Murrinh Thathpirr Numanabathnu Ngarra Yile Neki

¹ Bere nhini thangunu Jesus-ka mampirruneme ngarra pulangay nukunu, “Nga. Kardu-ka bere matha wangu pananngurradhathnu puru i pumanantullulnu puru nanki-yu da ngarra mange wiye-nu niyemanu nuru. Mu da-ka wiye da thathpirr pirranu kardu nhini-nu ngarra mange pumanarranu-yu. ² Mu nga. Da-ka patha-wa kardu nhini-nu-yu kumadhamadharrk-yu nanhthi palyirr ngala yitthit-ya ngarra thamarl nukunu i kunnuku pangu mani wangu i kayiwik ngarra kura lalingkin. I nhini nukunu-ka mere mani warda kuynardarripup da ngarra wiye wangu-yu nhini kardu ngarra ngay-yu. ³ Mu nga peneme. Thawath wangu mange nirabathneme kardu nginipunh nhini-nu mani-yu.”

Bere Jesus-ka mampirruneme deyida ngarra pulangay nukunu kardu pana ngarra murrinh thathpi nukunu pumenabaththaneme punne. “Nga peneme,” mampirruneme. “Da mange wiye ngatha numenungkuneme mange nankuneme-ka nhini-ka murrinh thununamar-dawal da matha nhini-yu. I nukunu kardu nhini kamar-dathin ngatha-ka da mange wiye nhini thangunu mam-ka nhini-ka nuyunungkuyekumneme da matha nhini-yu. ⁴ Nukunu nhini-ka da mange wiye terert kama manaruneme kani da nginipunh 7 mani-ya da ngunga numi ngatha-ya. I nhini da mange 7 ngatha kamar-dathin ki-ka nhini nankuneme-ka nuyunayekum-warda-neme nhini-yu.”

⁵ Bere pulangay nukunu Jesus-ka pumamnaneme, “Pule, bere matha wangu nangankumanpineme thani murrinh thathpirr ngumampabathnuneme ngarne.”

⁶ Bere Jesus kathu-ka mampirruneme, “Nankuneme ngatha murrinh thathpirr numangabathneme murrinh kunungingki ngatha nhini nankuneme-ka niyemana-mani warda-neme ngarra thay ngala kanhi karrim-yu, ‘Nanhthi thay thunginulart mange nhinhi i thununuku mange nhinhi pangu wangu ngarra kura lalingkin.’ I nhini nanhthi thay nhini-ka murrinh warda manarrubathneme nhini-yu.

⁷ “I nga peneme.” Jesus kathu-yu mampirruneme deyida. “Kardu numi kama wurlk manarruneme kurru ngarra mi kadin i ku thip ngatha-ka, bere ngarra wurlkte marikerdek nukunu-ka ngarra thelput kanirdi i mere ngarra ngadha numananeme, ‘Kagu, thaniwup kanhi i mi ngadha thanimurrknu.’ ⁸ Awu wurda, mere ngadha numananeme murrinh nhini-yu, mu murrinh-ka kanhi-wa numananeme-yu, ‘Mi dhepdhep ngankuneme nangarruwathawathanemenu i nangarrubathnuneme thurru i kanhi da. I ngarra ngankuneme mi ngarikerdeknu-ka nhini-ka nhinhi warda thanimurrknu nhini-yu.’ ⁹ Nhini-wa da mange thathpirr yibim-yu. I nukunu-ka bere matha wangu murrinh manarrubathnuneme purru-yu mu nankuneme-ka mere ngarra nariparluneme nhini-yu. ¹⁰ I nankuneme-ka mange kardu nginipunh wurlk nhini mani medha kardi i murrinh thathpi ngay numangabathnuneme nuru. Nhini-wa da mange thathpirr yibim-yu i ngay-ka mere warda bere ngatha wangu nganankuriparlunukun-neme ngani nhini-yu,” Jesus kathu-yu mampirruneme.

Jesus Kardu Matharr Leprosy Mampunkuwaneme Patha

¹¹ Bere Jesus i pulangay nukunu-ka kardu da Jerusalem-nu warda wangu purnelilidhaneme. Bere da ngarra nan Samaria i Galilee-ya marda nganangurr nhini-wa pardililidhaneme-yu. ¹² I da ngarra manta mana warda parraniruydhaneme da ngarra town kunung-ingki nhini-ka kardu nugarn 10 pardengkadhukthaneme da ngathparr kathu. Kardu nhini-ka matharr lep-rosy pumbaththaneme parde. ¹³ Bere peneme nhini-ka pardenakaykaydhaneme ngarra Jesus-nu, “Pule Jesus,” pumamnaneme. “Kardu panhimardathinnu ngadha ngankuneme-nu.”

¹⁴ Bere Jesus-ka bampunkungkarduneme i mampir-runeme, “Nga. Nananemenu pangu wangu ngarra ku yilarn i nanhthi nginipunh ngarra nankuneme bannangkungkardunemenu pi. I murrinh warda manarrunemenu, ‘Yu berengunh, nankuneme-ka darripi tarangka warda, manangka matharr.’”

Bere kardu nhini-ka pangu warda wangu purnenadhaneme. I ngarra purnelilidhaneme-re-ka nhini peneme-ka manangka matharr warda purnedhaneme nhini-yu. ¹⁵ Bere ngarra kardu numi-re bemnungkardu nanhthi matharr nhini-ka mananhthi warda, nhini-ka wurdamnawurl ngarra Jesus deyida i daniriparlidha tharra ngarra Yile neki wangu. ¹⁶ I bamnabat i dempinhimardardum kumparra warra ngarra Jesus, i mamna, “Pule, nhinhi-ka pathanhi kardu namngiwatha manangka matharr warda ngay-yu.” Mamna. Nukunu kardu nhini-ka da nan thangunuu kathu-wa Samaria.

¹⁷ Bere Jesus-ka mampirrubirlneme i murrinh mampir-runeme ngarra pulangay nukunu, “Nga. Thangku numa kardu matharr mananhthi warda-yu, kardu-ka 10 nawa? Mu ngarra kardu 9 ngamere-yu?” Mampirruneme. ¹⁸ “Mu nukunu kanhi da Samaria thangunuu kathu kanhi da

matha kardu ngamengka thangunu-ya wurdamngawurl ngarra ngay-yu, i darntiparl ngarra Yile neki.”

¹⁹ Bere Jesus kathu-ka mamna ngarra kardu nugarn nhini-yu, “Nga. Nhinhi-ka kardu manangka matharr warda thibim pana-yu, nhini-ka murrinh thathpirr namngabath mamnhiwatha manangka matharr warda-yu. Mampa thewirnturt warda i thununu warda thi pangu warda wangu,” mamna Jesus kathu-yu.

Jesus Wurdampunthethith Yile Neki Ku Pule Ngala Thathpirr Pinu

²⁰ Bere nhini thangunu-ka kardu Pharisees pumamna ngarra Jesus, “Ya pule. Minthire-wa Yile neki ku Pule ngala thathpirr pinhenemenu-yu i pirranhipenuneme pi-yu?” Parramkadharrpuneme. Mu Jesus kathu-ka mampirruneme, “Ya. Nankuneme-ka mere ngarra nukun nubangkardunemenu ngarra kamarl nankuneme-re-yu Yile neki pinu thathpirr ku Pule ngala-yu, wurda mange mere nhini nukun-ya. ²¹ I kardu-ka mere kiyema nukun, ‘Ya, nubangkardu nga. I nubangkardu pangu wangu.’ Wurda, mere ngarra nukun nubangkardunemenu mange nginipunh nhini mani-yu, wurda. Mu nga,” mampirruneme. “Yile neki-ka kardu ngamere wardarra ku Pule ngala dimpirra ngarra kardu-yu.”

²² Bere Jesus kathu-ka mampirru-warda-neme ngarra pulangay nukunu, “Nga peneme. Da nakurlnu nankuneme-ka marda numangertnuneme-ka nubangingkardunemenu ngay kardu darrikardu nanki thathpirr ngurdiwurl-deyida-nu kathu-yu. Mu nankuneme-ka mere nubangingkardu-nukun-neme ngay ngurdiwurl-deyida-nu kathu-yu. ²³ I kardu-ka pumanarrunemenu, ‘Nga. Nubangkarduneme nukunu-ka dhi-wa karrim. Nga. Nubangkarduneme nukunu-ka

kanhi karrim.’ Mu mere nubirruyepup-nukun-neme murrinh nhini-yu.

²⁴ “Mu nankuneme-ka the-wa thathpirr numabath-nemenu ngarra ngay-re ngurdiwurl-deyida-nu kathu-yu. Nga. Nginipunh thu malarntath mani dimmamath nganaka i damkayip da terert warda ngatha, mange nginipunh nhini da mani ngay ngurdiwurl-deyida-nu kathu-yu. ²⁵ Mu da marra-re warra ngadha-ka kardu parnambirnu kanhi ngadha pangamutnu nanhthi yidिंगurr ngala pangilututnu i nhini-ka mere warda marda pumangertnu ngay-yu.

²⁶⁻²⁷ “Nga. Da murntak warra nganaka ngarra nukunu Noah tharntu ngala bangarnerde. Nukunu Noah-ka murrinh merradha kardi da mange wiye parnipartnu i puddinawurlnu ngarra Yile neki. Mu kardu-ka murrinh-ka mere pubinayepuptha mu bere matha wangu mi pardimurrktha kura pardigurdugurduktha i bere ngatha wangu kardu nugarn i palngun pubanamarduridha punni i ngarra Noah da mana parnamkardingime ngarra tharntu wunku kardu darrikardu nukunu. I nhini thangunuka kura ngala warda kanamyel kura ngala nimin-ya wurrinidha i kardu-ka dampunthiwik warda. Mange nginipunh nhini mani kardu pumedha pardi da ngarra nhini-re-ya. Mu kardu-ka mange-ka piyemadeyida-nu parni da nakurlnu ngarra ngay-re ngurdiwurlnu kathu-yu.

²⁸ “I ngana deyida kardu nan Lot nganaka. Da murntak nhini-re-ka kardu-ka mi pardimurrktha i kura pardigurdugurduktha i nanhthi payim pumedha pardi i nanhthi thelim pumedha pardi i mi kamarl pubebirrdha pardi i thelput puberderdedha punni da nhini nan-ya Sodom. ²⁹ Mu ngarra nukunu-re Lot i kardu darrikardu nukunu da punnungamkardurrngime da Sodom thangunuka Yile

neki-ka wurdanthuk thungku ngala da matha kangkarl thanguu kathu i panpunthuk da matha kardu wiyenpun pangu-yu, kardu nhini ngarra Yile neki mere marda pumerttha puyi-yu. ³⁰ Mange nginipunh nhini maniyu kardu-ka nakurlnu piyemanu puru ngarra ngay-re ngurdiwurl-deyida-nu kathu-yu.

³¹ “I nga. Da ngarra nhini-re-ka kardu ngatha pinu ngarra thelput welpen da kangkarl kathu nukunu-ka mere ngarra nukun kanirdi nanhthi purrkpurk padhakhuk nukun. I ngana deyida kardu ngatha paniruttuynu ngarra mi kadin nukunu-ka mere ngarra nukun purdiwurlnu ngarra thelput nanhthi purrkpurk nukunu panikutnu. ³² I the mana nanthinkaneme palngun nukunu Lot. Nigunu-ka memmirl da ngarra nhini parnamkapt-kathu-ngime-yu i parnte warda yibimpup. ³³ Kardu nangkai ngatha marda martnu menyibirnunu nukunu ngatha-ka nhini-ka pupup-wa-nu nukunu-yu. Mu nangkai ngatha marda mart da mange ngarra Yile ngay wangu-ka nukunu-ka bere matha wangu birnu paninu.

³⁴ “I nga,” Jesus kathu-yu mampirru-deyida-neme. “Ngarra ngay-re ngurdiwurl-deyida-nu kathu-ka kardu perrkenku-ka punginthangurrkurrknu ngurrnguwarl da thipinhi. I Yile ngay-ka pamardawithnu numi kangkarl i numi-ka panipartnu pangu da wangu. ³⁵ I kardu palngun perrkenku-ka mi kamarl pilanginthayerlnu pani. I Yile ngay-ka numi da matha pamardawithnu kangkarl wangu i numi deyida panipartnu pangu da wangu.”

³⁷ Bere pulangay nukunu Jesus kathu-ka pumamnaneme, “Pule, ngarra-wa da mange kanhi pamanu pi-yu?” Mu Jesus kathu-ka mampirruneme murrinh yibimkamnum-ya, “Ngarra ku nginipunh

yibimpup kabim-ka nhini-wa da-yu ngarra ku tiwungku puyuwerrnu-yu.”

18

Murrinh Ngarra Ku Judge i Palngun Mekmunurr

¹ Bere Jesus-ka wurdanpunkuyethithneme pulangay nukunu murrinh ngarra Yile neki bere matha wangu pud-dunayithnuneme puru i mere kunkuwarra dallanumamardaneme. ² I mampirruneme murrinh yibimkamnumya, “Nga peneme. Da ngarra numi wangu ku judge kardidha. I nukunu-ka mere marda merttha wurri Yile neki i mere murrinh binarrayewuptha wurri kardu-yu.

³ “Bere da ngarra nhini-ka kardu palngun mekmunurr kardidha. Nigunu-ka bere matha wangu kardinawattha ngarra ku judge nhini-yu i menadha kardi ngarra nukunu-yu, ‘Ya pule. Nangimanpinu ngadha kardu pangu-nu nanhthi mengimarithuktha kardi kardu penhimanhamnu i nungawilnu.’ ⁴ Mu ku judge nhini-ka bere matha wangu daningkatmittha kardi da pirdithme da matha. Mu da nakurl-te-wa memnu mange nukunu ku judge-yu, ‘Ngay-ka mere binayewup ngurru murrinh thathpi Yile neki nukunu-yu i kardu deyida wanku mere birrayewup ngurru, ⁵ mu kardu palngun mekmunurr kanhi-wa murrinh damngirdarda kanam-yu nhini ngay-ka mamanpinu warda i mungewilnu nhini-yu. I nhini nigunu-ka mere warda pirrangawatnu i mere warda bungimurrkmurrk nukun kirra nhini-yu.’”

⁶ Bere pule Jesus kathu-ka mampirruneme, “Nga. Ku judge wiye nhini-ka mammanpi i mungamngewil kardu mekmunurr nhini. ⁷ I mange nginipunh nhini mani-ya Yile neki-ka manmanpinu thathpurr purru kardu ngarra nukunu kardu munililnu purru da mange ngarra yuthpan nukunu wangu-yu kardu ngatha bere matha wangu

padharrpunu parni nukunu-yu. I mere ngarra nukun mantharrmubath manmanpinu-yu, wurda. ⁸ Mu nukunu-ka pirtpirt da matha munililnu purru da ngarra yuthpan nukunu wangu-yu. Mu nga. Ngarra ngay-re kardu darrikardu nanki thathpirr ngurdiwurl-deyida-nu kathu da ngarra putek ngala kanhi-ka, kardu-ka bannurtnu kardu ngarra murrinh Yile ngay da ngatha pumanabathnu puru i parninangerren da-nu ngatha?" Jesus kathu-yu dampunkudharrpuneme.

Murrinh Kardu Pharisees i Kardu Nugarn Ngarra Ku Mani Danidhakhuktha Kardi

⁹ Bere kardu ngamere kathu-ka murrinh kanhi pumedha purni, "Nganki-ka kardu pathanngan-wa i kardu ngamere pana terert pumpan-ka wiyenpun-wa." I bere Jesus-ka murrinh kanhi warda mampirra ngarra kardu nhini-yu, murrinh yibimkamnum-ya, ¹⁰ "Nga. Kardu perrenkenku wurrinininthadha ngarra da church ngala murrinh-nu penangerrenninthanu ngarra Yile neki-nu. Bere kardu numi marda merttha kardi murrinh law kardu Jews pigunu, nukunu-ka kardu Pharisees-wa. I kardu nugarn numi-ka ku mani daninmadhakhuktha wurrini ngarra kardu thangunu kathu ku Government-nu.

¹¹ "Bere kardu Pharisees nhini-ka dempirnturt pirret pangu da i murrinh Yile neki wurdamnayith murrinh mange nukunu ngatha wurdamnuyith. I mamna, 'Yile, ngay ngamnhiriparl-wa nhini ngay-ka mere kardu nginipunh nugarn ngamere wiye pana mani pamam pumpan. Ngay-ka da mange wiye mere ngama ngurru i mere nganidarrarart i ngay-ka mere nganinbetkut kardu ngarra palngun ngamere-yu. I ngay-ka kardu mere nimin wiye ngani mere kardu nginipunh nugarn pana mani karrim kardu ngarra ku mani danthakhuk wurran ku

Government-nu. ¹² Ngay-ka mi nganampirr-wa nganam mi dhepdhep-yu da numi-numingka, nhini-ka ngarra murrinh nhinhi weyida nganampangerren. I ku mani ngay-ka mampayerryerr ngurran ngarra nhinhi, 'mamna kardu Pharisees nhini kathu-yu.

¹³ "Mu kardu nugarn numi pana ngarra ku mani danidhakhuktha kardi ku Government-nu-ka pirridha da pangu kathu ngathparr tharrngini-wa. I nukunu-ka yidiwe pirridha pelpith pepe mewedha pirri. I nukunu kathu-ka mamna ngarra Yile neki wangu-yu, 'Yile, ngay-ka kardu wiyengi ngala da matha, mu panhimardathinnu ngadha ngay-nu-yu i da mange wiye nangimayerrarnu,' mam kardu nhini-yu." Nhini-wa murrinh-yu ngarra Jesus mampirra.

¹⁴ I bere Jesus kathu-ka mampirra deyida ngarra kardu-yu, "Nga. Kardu nhini nawa kardu yuthpan warda wurrininadha ngarra Yile neki wangu-yu ngarra da thelput nukunu warda wangu wurdawurl, nhini nukunu weyida danidharrpudha wurrini Yile neki da mange wiye mammayerrarr-wa nhini-yu. Mu kardu nugarn numi nhini nganaka, kardu Pharisees-ya, kardu mere yuthpan thathpirr wurrinadha ngarra Yile neki wangu-yu, wurda, kardu memnungala-wa. Mu nga." Jesus kathu-yu mampirra. "Kardu nangk'al ngatha menungala-ka nhini Yile neki-ka kunungingki da matha kardu bupak nhini-yu. Mu kardu nangk'al ngatha kunungingki buynupak-ka nhini Yile neki-ka pawirnturtnu ngala da matha."

Kardu Mamay Pumenbertidha Purni Ngarra Jesus-nu

¹⁵ Bere nhini thangu nu kardu-ka pumenbertidha purni kardu mamay i wakal wewunmarda ngarra Jesus-nu, kardu manpedhadhapnu pi i murrinh parradharrpunu pi kardu pirranpenu pani ngarra Yile neki-nu wangu.

Mu pulangay ngarra nukunu Jesus pubampunkungkar-dungime i pumampirringime, “Ya peningime. Mere numanberti kathu nuru kardu mamay-yu ngarra nukunu Jesus.”¹⁶⁻¹⁷ Mu Jesus kathu-ka dinirrakaykaydha kardu mamay purunanu kathu-yu. I mampirru-warda-neme ngarra pulangay nukunu, “Nga peneme. Mere nubun-thap nukun kardu mamay kanhi-yu, mu kardu-ka pu-runga warda kathu. Mu nga.” Jesus kathu-yu mam-pirruneme, “Kanhi-ka murrinh thathpirr-wa. Kardu mamay kanhi-ka le thathpirr parnamnga i murrinh pumamngabath parnam ngarra ngay-nu-yu. I kardu wurnangat warda ngatha murrinh thathpirr pumanga-bathnu mangini kardu mamay kibimkadruk kanhi mani-yu, nhini Yile ngay-ka pirranpenu warda pani kardu nhini-yu. Mu nga. Kardu nangkai ngatha mere murrinh pumangabathnu-ka, nhini kardu-ka mere Yile neki nukunu parninu nhini-yu.” Jesus kathu-yu mampir-runeme.

Kardu Pule Wurrininadha Ngarra Jesus Murrinh-nu

¹⁸ Bere kardu pule ngala kardu Jews-ya murrinh kathu mamna ngarra Jesus, “Pule, nhinhi-ka kardu patha-wa. Mu ngay-ka da-ka ngarra ngamanu ngurru ngarra Yile neki nginu-yu da bere matha wangu-yu?” Dantharrpu.

¹⁹ Bere nukunu Jesus kathu-ka mamna, “Thangku-nu nhinhi namnga-yu ngay-ka kardu patha-yu? Kardu mere nangkai ngadha patha kani-yu, mu Yile neki da matha patha thathpirr-yu.”²⁰ Nhinhi-ka the mana thanthin Yile neki da murntak warra mam-yu. I murrinh-ka kanhi-wa mam,
‘Mere nukun da mange nangerithuk thurru kardu ngarra palngun nugarn karnabuy nukunu-yu. I kardu-ka mere thu thubat nukun i mere thurdurinum i nukun.

I mere darrarart nukun thurru.
 I mere tharrayirrarart nukun thurru.
 I ngarra kalekale i yileyile dirruyewupnungintha thurru i murrinh narrubathnungintha thurru.’”

²¹ I kardu nhini kathu-ka mamna, “Pule, murrinh nhini-ka kardu mamay-re ngardidha i marra kanhi da mana murrinh bere matha mebaththa ngardi murrinh nhini-yu.” ²² Mu Jesus kathu-ka mamna, “Nga. Da numi warda thama thurru-yu. Nanhthi purrkpurrk ngarra nhinhi warda ngatha thelim thamanu i ku mani nhini-ka tharramutmutnu thurru kardu ngarra nanhthi man-anhthiwunka. I nhini thangu-ka da ngarra Yile neki-re thimardawithnu-ka nhini-ka nanhthi patha-ka mere warda thaniyeymanu nhini-yu. I bere mampa, thurru warda i mange nhini thamanu i thurdingawurlnu ngarra ngay deyida kathu i thangirwaknu warda thani ngarra ngay wangu nhini-yu.”

²³ Mu kardu nugarn nhini-ka murrinh nhini-re binthepup-ka nhini-ka danimardathintha warda pirri nhini-yu. Nhini-ka nukunu-ka nanhthi purrkpurrk terert kanthidha dini i mere da matha ngarra thelim midha nhini-yu.

²⁴ Bere Jesus bamkardu-ka kardu danimardathintha pirri i murrinh warda mam, “Nga. Kardu nangkale ngatha nanhthi purrkpurrk terert mammath wurran-ka nhini-ka da tetemanthay-wa nhini-yu mere ngarra kama pinanu Yile neki ku Pule ngala ngarra kardu nhini-yu.

²⁵ Ku nan ku camel nganaka? Ku-ka da tetemanthay-wa ngarra kanirdi ngarra weyi kamarl ngarra nanhthi nil-yu, nawa? I mange nginipunh nhini mani-ya da-ka tetemanthay nimin-ya kardu ngarra nanhthi terert wanku mammath wurran ngarra pimardawithnu ngarra da Yile neki nukunu wangu-yu,” Jesus kathu-yu mam.

²⁶ Bere kardu ngamere pana ngarra pubimnayepup murrinh Jesus menadha pirri-ka murrinh pumamna warda, “Ya pule, kardu nangkal mani warda Yile neki manthiyibirnu-yu i panmardawithnu da kangkarl-yu ngarra da nukunu-yu?” ²⁷ Mu Jesus kathu-ka mam-pirra, “Kardu-ka mere nangkal meyibirnu mange nukunu ngatha-yu, mu Yile ngay da matha mani mayibirnu-yu. Nukunu da matha-ka mange wurnangat da matha kama kurru nhini-yu.”

²⁸ Bere nukunu kathu Peter-ka mamna ngarra Jesus, “Nga. Ngankuneme-ka ngarnamkapart-warda-neme kardu darrikardu ngankuneme i nanhthi thelput i nanhthi terert warda ngatha ngarnamkapartneme nhini weyida ngarra nhinhi warda nganhiriwaknuneme nguru-yu.”

²⁹ “Nga. Kanhi-ka murrinh thathpirr-wa manarunemenu kanhi-yu,” Jesus kathu-yu mampirruneme. “Kardu nangkal ngatha thelput nukunu panipartnu i palngun nukunu, wakal nukunu i kardu ngathan, kalekale i yileyile i ngarra ngay warda pangiriwaknu purru i murrinh ngarra ngay panthelerrnu purru, ³⁰ nhini Yile ngay-ka panamutmutnu purru thelput terert-ya i kardu darrikardu terert ngarra da putek ngala kanhi ngadha paninu-yu. I da nakurl-te-ka kardu nhini-ka bere matha wangu pinu kangkarl da ngarra Yile ngay wangu dim.”

Jesus Wurdamnuyith Deyida Kardu Thu Pubatnu i Purdingkabirl-deyida-nu

³¹ Bere Jesus-ka panpunkuwerrneme kardu pulan-gay nukunu kardu 12-ya i mampirruneme, “Nga pen-eme. Nekineme-ka da Jerusalem-nu warda thurranneme. Da murntak warra-ka kardu pana ngarra par-rarntilil murrinh thathpi Yile ngay-ka murrinh pana

ngarra kardu piyemanganu puru ngay-yu kardu darrikardu nanki thathpirr-yu. I da pangu-ka da mange nhini da matha piyemanganu puru-yu i parningingkabebenu parni nanhthi thade-re. ³² Kardu-ka parramut ngay-yu kardu ngarra mere Jews. I kardu-ka pangagumugatnu i pungingkalkbelknu parni i pirangikampanu parni. ³³ I nhini thangunu-ka thu pumangirdarrirlarlarrnu parni thu whip-te. I nhini thangunu-ka thu pungibatnu i pudungirinuminu warda nhini-yu. Mu da perrkenkuneme mana pamanu-ka ngay-ka ngurdingkabirl-deyida-nu.”

³⁴ Mu pulangay nukunu Jesus-ka mere pumemartadhaneme ngarra murrinh nhini mampirrunemeyu. Kardu-ka mere the-wa pumemabaththaneme murrinh nhini-yu mu pamamka-mana-wa-neme murrinh yibimkamnum.

Jesus Mampatha Kardu Kamarrama

³⁵ Bere Jesus i pulangay nukunu-ka manta warda purnedhaneme da nan-nu Jericho. Bere da pangu-ka kardu kamarrama dinidha ngarra ngurru ngarra mayernyu kardu danintharrpudha kardi ku mani-nu panamutmutnu parni mi dhepdhep-nu-yu.

³⁶ Bere nukunu nhini-ka bimpirrayepup Jesus wunku kardu wurnangat wanku pubeyarrardha pardi. I mampirra kardu ngarra ngamere-ya, “Ya. Thangku kardu kumpan kanhi kathu-yu?” ³⁷ I pumamna, “Pana-ka nukunu Jesus kardu Nazareth-mawu wunku kardu wurnangat wanku kumpan pana kathu-yu.”

³⁸ Bere kardu kamarrama nhini-ka dimnakay warda, “Jesus, kardu tharntethbath ngarra King David. Panhingamardathin ngadha i nangimanpinu,” mamna.

³⁹ Mu kardu ngamere ngarra kumparra warra punnidha-ka pumamna, “Ya. Nadhap ngadha. Derrk

da matha thi.” Mu nukunu nhini-ka puy deyida wangu dininakaykaydha lurruth da matha i menadha dini, “Ya. Kardu tharntethbath ngarra King David, panhingamardathin ngadha i nangimanpinu.”

⁴⁰ Bere Jesus-ka pirret i mampirra ngarra kardu ngamere, “Nga. Nukunu pana-ka numangaberti kathu.” Bere kardu-ka pumbertidha purni ngarra Jesus-nu warda. I Jesus kathu-ka mamna, ⁴¹ “Thangku-nu? Mange ngarra-wa mampanu?” “Pule,” mamna. “Nangingkawathanu kamarl ngay patha ngurrubirlbirlnu.” ⁴² I Jesus kathu-ka mamna, “Mampa-ya thurrubirlbirl warda. Nhinhi-ka thurrubirlbirlnu warda-ka nhini-ka murrinh ngarra ngay thangunu weyida namngabath kamarl pana manhingkawathanu-yu.”

⁴³ Bere kardu kamarrama nhini-ka wurrinibirlbirlidha warda i ngarra Yile neki warda daniriparlidha wurrini i daniriwaktha warda wurrini ngarra Jesus-yu. I kardu wurnangat pana pubamkardu kardu nhini kamarl patha warda kardidha i ngarra Yile neki deyida wanku par-raniriparlidha purni.

19

Jesus Wurrinidha Ngarra Thelput Zacchaeus Nukunu

¹ Bere Jesus i kardu wurnangat-ka purnidha da Jericho-nu wangu. I ngarra purnelilidhaneme i parramkaruyneme-ka puy punnalilidhaneme. ² Bere kardu nugarn numi kardidha pangu da i murrinh nukunu-ka nan-wa Zacchaeus. Nukunu-ka ku mani ngala da matha kanthidha kardi, i nukunu deyida kardu pule ngala-wa kardu pana ngarra ku mani pardinmatkuttha ngarra kardu kathu-yu ku mani dininmatkuttha ngarra kardu thangunu kathu ku Government ngala ngala-nu.

³ Bere nukunu Zacchaeus-ka marda merttha wur-rini Jesus bangkardunu, mu nukunu-ka kardu ngaliweri-wa i mere ngarra bengkardudha nukunu-yu, nhini-ka kardu wurnangat deyida wanku parraningkawuptha purni ngarra nukunu-nu Jesus-yu. ⁴ Bere nukunu Zacchaeus-ka kumparra warra ngarra kardu nawin-hararttha dini i kanala ngarra thay ngala Jesus-nu bangkardunu kardu ngarra bakatnu-yu. ⁵ I bere Jesus-ka pangarntuy warda wurran ngarra thay nhini-yu i kangkarl mamnangka i mamna, “Zacchaeus. Mangini-re thurdithut kathu. Ngay-ka nginu ngadha ngarra da thelput nhinhi marra kanhi-yu.” ⁶ Bere nukunu Zacchaeus-ka wurdanthut pirtpirt da matha i le warda dininadha ngarra Jesus-nu-yu i nungammardale ngarra thelput nukunu.

⁷ Bere kardu wurnangat-ka pubampunkungkar-dunintha Jesus i Zacchaeus naninthadha dini pangu warda wangu i murrinh puddanangkakduktha pardi i pumenanudha pardi mange pigunu, “Nukunu Jesus-ka mere kurru i mere kinintha ngangka-yu kardu ngarra wiye pangu mani-yu.”

⁸ Bere ngarra thelput nukunu mana-ka, Zacchaeus pirrimmardat kumparra warra ngarra Jesus-yu, i mamna, “Nga pule. Ngay-ka marrayerryerrnu nanhthi i ku mani ngay ngamere ngarra kardu mananhthi parnam. I kardu ngatha ku mani mampunkapdap-ka ngay-ka ku nhini-ka ngurdurrangkalathnu ngurru i ku mani ngamere deyida wanku ngarramutmutnu ngurru.”

⁹ Bere Jesus kathu-ka mamna, “Nga. Yile ngay-ka da mange wiye manhimayerrarrnu ngarra nhinhi i kardu ngarra darrikardu nhinhi wanku kardu ngarra thelput kanhi narnam-ya i mananthibirnunu warda.

Nhini-ka kardu tharntethbath ngarra nukunu ngalan-tharr nhini Abraham. ¹⁰ Ngay, kardu ngarra darrikardu nanki thathpirr-ka kardu-nu ngurrurrakaykaynu kardu pana ngarra Yile ngay parnampart-yu i ngurdunkalathnu ngarra nukunu deyida wangu. Kardu nhini-ka kardu nginipunh parnawarrk mani-wa i ngay-ka manthibir-nunu kardu nhini-yu.” Jesus kathu-yu mamna.

Jesus Murrinh Wurdampirrayith Ku Mani Ngala-nu

¹¹ Bere kardu pana ngarra thelput Zacchaeus nukunu-ka pubininayepuptha pirrini murrinh ngarra thathpi Jesus. I kardu-ka pamam mana-wa Yile neki-ka ku Pule ngala warda thathpirr pirranu ngarra nukunu-re Jesus paruynu ngarra da Jerusalem-yu. Nhini-ka da manta warda Jerusalem Jesus kardidha-yu. ¹² Mu Jesus-ka murrinh wurdampirrayith i mampirra, “Nga. Murrinh kanhi ngurdiyithnu-ka kardu pule ngala nungardurr da ngathparr-nu wangu, i da pangu-ka kardu-ka pubanpak kardu pule ngala thathpirr. I bere nhini thangunu nukunu wurdawurl deyida.

¹³ “Bere da ngarra manta warda punurdurnu-ka nukunu-ka pirrimpirrukayneme kardu nugarn 10 ngarra wurlk pumenadhaneme parde i danirrumutmutthaneme ku \$200. I mampirruneme, ‘Nga. Ku mani kanhi nekutkut-neme i nanhthi payim i thelim niyemanuneme nuru i puy nubangangkardurdununeme nuru ku mani ngala ngay-nu ngarra ngay-re nganirdumnu-yu da numi wangu-yu,’ mampirruneme. ¹⁴ Mu kardu wurnangat da ngarra nhini-ka mere marda pumerttha puyi kardu pule ngala nhini-yu nhini-ka kardu ngamere deyida puddanpunthuk da ngarra nhini-nu-yu kardu pumerradha punni, ‘Mere nubupak nukun ku pule ngala kingarra nukun kardu ngarra nganki kardu kem kanhi-yu.’ ¹⁵ Mu kardu-ka

pubanpak ku pule thatpirr ngala dinidha-yu i nhini nukunu-ka wurdawurl da ngarra nukunu deyida wangu.

“Bere nukunu-ka dimpirrukay-deyida-neme kardu 10 nhini-yu ngarra ku mani danirrumutmutthaneme dini-yu ku the mabathnu mani ngarra ku mani pumedhaneme parde. ¹⁶ Bere kardu marra-re-ka mamna, ‘Pule, ngay ku mani bangampangkardurdu-ka ku \$200 thangunu-ka ku mani ngala, ngay mammath ngem-ka ku \$2,000-yu.’ ¹⁷ I ku pule ngala nhini kathu-ka mamna, ‘Nhini-ka patha-wa nhini-yu. Nhinhika wurlk patha da matha thardingadha nhini-yu. Nhinhika dangamngangkardurdu-ka ku mani ngala da matha ngarra ku mani kunungingi thangunu-yu. Nhini ngay-ka bunhipaknu ku pule ngala thirranu ngarra da town 10-ya.’

¹⁸ “Bere kardu numi warda kathu wurrininadha pangu i mamna, ‘Pule, ngay-ka bangampangkardurdu ku mani ngala deyida. Ngay nganthin ngem-ka ku \$1,000-yu.’ ¹⁹ Bere ku pule ngala nhini kathu-ka mamna ngarra nukunu-yu, ‘Nhini-ka patha-wa. Ngay-ka bunhipaknu ku pule ngala thirranu ngarra da town 5-ya.’

²⁰ “Bere nhini thangunu-ka kardu numi wurrininadha kathu i mamna, ‘Pule, ku mani nhinhika thamngamut-ka kanhi ku-yu. ²¹ Ngay-ka panpewut ngarra kaligu i ngurdanpangath nhini ngay-ka ngemnhimanham da matha nhini-yu. Nhinhika kardu tetemanthay-wa. Nhinhika kardu nampunterda thanam kardu ngarra wurlk ngala parnampa nhinhika i ku mani ngala warda thur-rankutkut nhini-yu. Nhini ngay-ka mere warda bempangkardurdudha ku mani-yu nhini ngay-ka ngemnhimanham ku mani nangimart nukun ngarra ngay-yu.’ ²² “Bere ku pule nhini kathu-ka mamna, ‘Nhinhika kardu wiye da matha mere murrinh nengabaththa ngay-yu. Nhinhika namnga-ka ngay-ka kardu tetemanthay nginim

nawa, i nganampunmatkut kardu ku mani. Yu mampa-ya nhini da matha ngay mange mampanu-yu. ²³ Thangku-dha ku mani ngay mere duyngardidha ngarra bank-yu? Nhini-ka ku mani kunungingki deyida dengangkardurdudha i thengamuttha wunku ku mani kanhi ngarra thamngamut-yu.'

²⁴ "Bere ku pule nhini-ka mampirruneme kardu ngarra ngamere nukunu-yu, 'Nga. Numamartneme ku \$200 ngarra nukunu-yu i nanamutneme kardu nugarn pangu wunku ku \$2,000 kanthin dim.' ²⁵ Mu kardu nhini kathuka pumamnaneme, 'Ya pule. Nukunu-ka ku mani ngala wardarra kanthin dim nhini-ka thanamut kardu numi warda nhini-yu.' ²⁶ Mu ku pule ngala nhini kathuka mampirruneme, 'Nga. Kardu nangkai ngatha mabath ki nanhthi ngamere, nhini nukunu-ka bere ngatha wangu nanhthi terert kanikutkkut nhini-yu. Mu kardu nangkai ngatha mabath ki nanhthi kunungingki da matha-ka nhini kardu-ka ku mamart da matha nanhthi nhini-yu. ²⁷ I ngana deyida, kardu pana ngarra mere marda pumengerttha puyi ku pule ngala ngirranu, kardu-ka numanberti kathu nuru ngarra ngay kanhi,' mampirruneme kardu ngarra nukunu-yu, 'i nunthuknu i nudduntinumimuminu kumparra kanhi warra ngarra kamarl ngay.' "

Jesus Nadha Dini Da Jerusalem-nu Ngarra Ku Tangki-re Pinthanhingannardaridha

²⁸ Bere murrinh nhini thangu Jesus mampirra-ka, nukunu-ka kumparra warra nadha dini ngarra pulangay nukunu da Jerusalem-nu warda wangu. ²⁹ Bere da manta warda punnalilidhaneme da nan-nu warda-ya Bethphage i da Bethany i da palyirr nan-ya Olive.

I bere Jesus-ka mampirrukaynintha kardu pulangay nukunu kardu perrkenku purdunkuthukninthanu kumparra warra. ³⁰ "Ya penintha," mampirrunintha.

“Kumparra warra thununinthanu thi da ngarra town kunungingki pangu-yu. I ngarra thanintharuy-nu-ka ku tangki wakal daninthangkardunu pangu da mentharrk karrim. Mere nangkal ngadha kanirdarrilaladha ku nhini-yu. I thurdunintharerethnu nanhthi rup i ku-ka naninthabathnu warda kathu thurru ngarra ngay kanhi. ³¹ Mu kardu ngatha murrinh kanhi manarruninthanu-ka, ‘Ya. Thangku-nu thurdannintharereth thanam ku pana-yu?’ Mu murrinh nankunintha-ka kanhi-wa numananinthanu-yu, ‘Nga. Pule ngankunintha-nu marda manganart ku kanhi-yu ku panirdarrilanu.’” ³² Murrinh-ka nhini-wa Jesus-yu mampirrunintha yu, i bere wurdanpunkuthuk-warda-nintha kumparra warra ku tangki nhini-nu-yu.

Bere penintha nhini-ka naninthadha warda dini i ku tangki wakal nhini-ka bangamninthardurt murrinh nginipunh nhini da mani Jesus mampirrunintha murrinh marra-re kathu-yu. ³³ Mu bere ngarra ku nhini-re wurdinintharereththa pirri-ka kardu ngamere ku ngarra tangki peneme-ka pumampirrunintha, “Ya penintha. Thangku-nu thurdannintharereth thanam ku pana-yu?” Parrampunkudharrpunintha. “Ku tangki ngankuneme-wa pana-yu.” ³⁴ I penintha kathu-ka mamnintha, “Awu, Pule ngankunintha marda manganart ku kanhi-yu panirdarrilanu.” I bere kardu nhini kathu-ka pumampirrunintha, “Yu, mampa-ya.”

³⁵ Bere wurdannintharereth thangu-nu-ka ku-ka meninthabaththa warda tharra ngarra Jesus-nu warda wangu-yu. I nanhthi kawut ngarra penintha-ka yingamninthardarriwup warda pangkin ngarra ku tangki, i mamninthamanpi warda Jesus-yu i kanarnarrila warda nhini-yu.

³⁶ Bere Jesus-ka pinthanhinganardarridha ngarra ku tangki nhini-yu da Jerusalem-nu warda wangu. I karduka nanhthi kawut ngarra pigunu pardinaweweptha purni ngarra mayern pangu warra kumparra ngarra ku tangki wurrinilidha wunku Jesus pinthanhinganardarridha-yu.

³⁷ Bere puy wangu punnidha i puddanthut da palyirr nhini thangunu Olive i da-ka manta warda punnidha da Jerusalem-nu. Bere ngarra da nhini-ka kardu wurngat pana ngarra Jesus parriniriwaktha purni-ka le patha thathpirr warda pardidha i parraniriparlidha purni ngarra Yile neki wangu murrinh ngala da matha. Kardu nhini-ka pubemangkardudha purni Jesus-yu da mange ngala ngala nhini ngarra kardu meradha wurrini-yu i nhini weyida parraniriparlidha purni Yile neki-yu. I murrinh mange pigunu ngatha pumenanudha purni, ³⁸ “Ya. Mampa. Pariparl-warda-ngime kardu Pule ngala kanthim kanhi-nu-yu ngarra Yile neki kathu wurdannhethukngime kanhi-yu. Nekingime-ka marda pekpek thathpirr warda thamamngime ngarra Yile neki wangu-yu. Mampa, pariparl-warda-ngime ngarra Yile neki wangu-yu.” Nhini-wa murrinh thathpi punnikaykaydha-yu.

³⁹ Bere kardu Pharisees ngamere ngarra kardu wurngat nhini punnidha-ka murrinh pumamna ngarra Jesus, “Ya Pule. Kardu kanhi dunthapnu ngarra parramnhiparl pumpan.” ⁴⁰ Mu Jesus kathu-ka mampiruneme ngarra kardu peneme nhini-yu, “Nga. Murrinh kanhi-ka murrinh thathpirr manarrunemenu-yu. Kardu kanhi ngatha bunthapnu i manangka murrinh ngatha purunu-ka nhini nanhthi palyirr purrkpurrk kanhi kurrankadhuk-ka purukaykaynu warda i pangiriparl nu warda puru ngay-yu,” mampiruneme.

Jesus Du Kardirrakarrktha Kardu Da Ngarra Jerusalem-nu

⁴¹ Bere Jesus-ka manta warda wurrinidha ngarra da Jerusalem-nu-yu i bamkardu da nhini-yu i dirrabaththa warda wurrini. I du warda wurrinikarrktha kardu ngarra da pangu-nu pardingkadhuktha-yu. ⁴² I murrinh memnu murrinh marda-re, “Ngay-ka damngimardathin nanki-nu. Mu marra kanhi nanki-ka numenanabirdha ngarra Yile ngay mana-wa i marda pekpek numenabaththa mana-wa ngarra nukunu wangu-yu, mu wurda. Nhini nanki-ka mere thathpirr the numengibaththa ngay-yu, kardu-ka ngay da matha nukunu kathu wurdanngithuk-yu. ⁴³ Mu da nakurlnu-wa kardu murlakpun purunarranu kathu da kanhi-yu pananpegatnu i pana ngangka-re panarradhawupnu i pubunankatmit-nu nanki-yu. ⁴⁴ I nhini-ka punnunanmirrnu i banantikerdeknu nhini-yu kardu wurnangat warda ngatha i mamay wanku-yu. I thelput ngarra nanki wanku pubunanmapeknu puru. Mange-ka nhini-wa pumanarranu puru nhini nanki-ka mere the numengibaththa ngay-yu nhini Yile ngay kathu wurdanngithuk kardu menanthibirnudha nanki-yu.” Murrinh nhini-wa Jesus mampirra murrinh marda-re kardu ngarra da Israel pardidha-yu.

Jesus Wurdanpunkarel Kardu Ngarra Ku Mani Pumenkapdapha Punni Ngarra Murrinh Church Ngala

⁴⁵ Bere Jesus-ka kanardi warda ngarra murrinh church ngala pangu da Jerusalem i wurdanpunkarel warda kardu pana ngarra thelim pumedha pardi i payim pumedha pardi ku yinpi ku thip i ku ngamere pangu. ⁴⁶ I meradha wurrini murrinh-yu, “Nga. Yile neki-ka kanhi-wa murrinh thathpi nukunu yibim-yu. ‘Thelput kanhi ngarra ngay-ka kardu-nu parningangerrennu ngarra ngay.’ Mu

nanki-ka nubemkardurdu narnam kanhi ku mani-nu nu-mampunkapdap narnam kardu ngarra terert thangunu kathu-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

⁴⁷ Bere nhini thangunu Jesus-ka bere matha wangu kardu wurdininthethiththa kardi da pangu-yu ngarra da church ngala-yu. Mu bere ku yilarn ngala ngala i kardu nugarn pana ngarra murrinh law Jews pigunu puddininthethiththa punni-ka marda pumerttha punni Jesus thu pubatnu puddurinumunu, ⁴⁸ mu karduka pumenadalladalladha-wa punni ngarra-re Jesus thu pubatnu-yu nhini-ka kardu wurnangat-ka bere matha wangu pubinanayewuptha punni i marda pumerttha punni murrinh ngarra thathpi Jesus-yu.

20

Kardu Nugarn Ngamere Parrantharrpu Jesus Nangkal Nimin Wurdanthuk Nukunu-yu

¹ Bere da numi ngadha ngarra nukunu-re Jesus wurdininthethiththa dini ngarra murrinh church ngala nhini ku yilarn ngala ngala thathpirr i kardu pule ngala ngala thathpirr punninadha. ² I murrinh pamamna, “Ya. Nhinhi-ka nangkal thangunu murrinh mampa kardu thurdanpunthethith thurran kardu kanhi-yu? Kardu pule ngala ngarra nimin wurdannhithuk da kanhi-yu?” Parrantharrpu kardu nhini kathu-yu.

³ “Ngay-ka murrinh deyida nganatharrpunu,” Jesus kathu-yu mampirra. ⁴ “Nukunu John the Baptist nganaka kardu pana ngarra kardu daninluluwewudha wurrini kura-re-ya? Yu nukunu da nangkal nimin thathpirr wurdanthuk-yu? Yile neki thangunu kama i kardu thangunu kama-ya? Ngarra nimin-yu? Murrinh mani numanganu.”

⁵ Bere kardu nugarn nhini-ka puddanadharlurldha pi murrinh mange pigunu ngatha. “Murrinh kanhi ngatha pumananuneme Yile neki wurdanthuk nukunu John-yu, nhini nukunu Jesus-ka murrinh manhenemenu warda, ‘Mu thanguku-dha murrinh mere numenabaththaneme-yu ngarra nukunu John the Baptist-yu?’ ⁶ I ngana deyida murrinh kanhi ngatha pumananuneme kardu thanguku-wa nukunu John the Baptist wurdanthuk-yu nhini kardu wurnangat kanhi-ka thu palyirr pubanhiwelerrnu-warda-neme nhini kardu-ka pamam pumpan Yile neki wurdanthuk nukunu John the Baptist-yu.” Murrinh nginipunh nhini mani puddanadharlurldha pi-yu mange pigunu ngatha-yu mu kardu-ka murrinh pumenadalladalladha-wa-neme pe murrinh pumenadhaneme-yu.

⁷ “Yaa,” pumamna. “Nganki-ka mere the ngumabath nangkai nimin wurdanthuk nukunu John the Baptist-yu.” ⁸ Mu Jesus katha-ka mampirra, “Yu, bere-ya. Nhini-ka ngay-ka mere deyida manarra nukun nhini-yu nangkai ngay wurdanngithuk-yu i mange kanhi-nu ngamam ngurran-yu.”

Kangkarlmawu Wurdampirrayith Murrinh Ngarra Kardu Wiyenpun Ngarra Mi Kadin Pirapedha Pardi

⁹ Bere nhini thanguku Jesus-ka murrinh warda mampirra ngarra kardu murrinh yibimkamnum-ya. “Yu bere, kardu pule ngala mi grape bebirrbirrdha wurrini ngarra mi kadin nukunu. Bere nhini thanguku-ka kardu ngamere pirripirrukayneme mi ngarra kadin nukunu piranapenemenu parne. I murrinh mampirruneme, ‘Nga peneme. Mi ngarra grape-te thungku pebaynu-ka numuberartalnemenu i mi warda numangayerryerruneme

nhini-yu.’ Bere nhini thangunu-ka kardu pule nhini-ka kanampart nungardurr warda mi kadin nhini-yu i da ngamengka-nu warda wangu nadha dini i da pirdithme da matha kardidha pangu-yu.

¹⁰ “Bere da nakurl-te ngarra mi grape nhini-re demmay-ka kardu pule nhini-ka wurdanthuk kardu nugarn numi mi pumanayerrnemeni kardu pangu ngarra mi kadin nukunu piranapedhaneme parde. Mu peneme nhini-ka pumangankartaneme i punnebatthaneme parde kardu nhini ngarra kardu pule wurdanthuk-ka i pud-dankathukneme pangu deyida wangu i mi-ka grape-ka mami-wa nayeymadha dini.

¹¹ “Bere nhini thangunu-ka kardu pule nhini-ka kardu numi deyida kathu wurdanthuk mi grape deyida-nu pumanayerrnemeni. Mu peneme nhini kathu-ka punnebatthaneme parde i mange wirritmarnti pardenad-haneme kardu nhini-yu i puddankathuk-deyida-neme pangu wangu i mi-ka mami-wa nayeymadha dini. ¹² I nhini thangunu-ka kardu nugarn numi deyida kathu wurdanthuk mi grape deyida-nu pumanayerrnemeni. Mu peneme nhini kathu-ka yidingurr ngala parramnamut-neme i punnungamkakuneme ngarra mi kadin thangunu kathu.

¹³ “‘Ngarra ngamanu warda ngay-yu?’ Kardu pule nhini memnu mange nukunu. ‘Aa, the nganthin warda. Wakal nugarn ngay pangu ngurduthuknu. Nukunu-ka marda thathpirr mangant ngurran i nhini kama murl-murl penanuneme-yu i mi panamutnuneme-yu.’

“Bere kardu pule nhini-ka wurdanpirruthuk-warda-neme wakal nukunu ngarra peneme nhini-nu-yu. ¹⁴ Mu peneme nhini ngarra nukunu-re pubamkangkarduneme-ka murrinh pumemnungkuneme mange peneme, ‘Nga, nhini da kunungam kem wakal nukunu thathpirr kardu

pule-yu. Ngarra yile nukunu-re pupupnu-ka nukunu warda mi kadin kanhi-yu martnu i mabathnu pi-yu. Mu nga, ka. Purru-wa-neme i thu pubatnemeni pangu da i nekineme warda mi kadin kanhi-yu pumartnemeni-yu i pumabathnemeni pi-yu.’ ¹⁵ Bere pumangankartaneme wakal nukunu kardu pule nhini-yu i punnungamkakuneme pangu wangu outside ngarra mi kadin-yu i thu pumpankabatneme i puddankarini-warda-neme nhini-yu.

“Nga. Ngarra mana warda mange nhini-yu marrunemeni kardu pule ngala-yu ngarra kardu peneme pana ngarra wakal nukunu thu pumpankabatneme-yu?” Jesus kathy-yu mampirra. ¹⁶ “Yu, kardu pule-ka purdiwurlnu i thu punkuthuknu-warda-neme i purdunkurinumini-nemeni warda peneme nhini-yu. I kardu ngamere deyida pirrarrukaynuneme mi ngarra kadin nukunu piranapemeni parne-yu.”

Bere kardu-ka pubimnayepup murrinh nhini-yu i pumamna warda, “Awu wurda, mange mere nginipunh nhini mani.”

¹⁷ Bere Jesus-ka bampunkardu ngarra kardu i mampirra warda, “Nga. Thangku murrinh kanhi-nu-yu? Kanhi-ka murrinh thathpi pule ngala Kangkarlmawu nukunu parrarntilil da murntak warra-yu. ‘Kardu nugarn pana ngarra thelput pubengkardadha punni nanhthi palyirrite nanhthi palyirr numi punnungamku nhini-ka nanhthi wiye mana-wa pamam. Mu marra kanhi nanhthi palyirr ngala nhini-ka tetemam warda pirrim ngarra thelput nhini-yu. I da thelput nhini-ka yuthpan warda pirrim nanhthi palyirr nhini thangu-yu. I Yile neki banpak nanhthi palyirr nhini-yu.’ ¹⁸ Nga.” Jesus kathy-yu mampirra deyida. “Kardu nangkai ngatha bamengkatnu

ngarra palyirr nhini-ka nukunu nhini-ka buydhanmortal-wa nhini-yu. I nanhthi palyirr nhini ngatha kaniyegarl ngarra kardu nhini-ka bamerl da matha nhini-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

¹⁹ Bere ku yilarn ngala ngala thathpirr i kardu pana ngarra murrinh law Jews pigunu puddininthethiththa punni-ka pumanganmarta murrinh nhini-yu ngarra kardu pule ngala i mi kadin nukunu murrinh ngarra Jesus wurdampirrayith-yu. I nhini-ka parramnarithi warda i pumertadha-wa. Mu kardu-ka perrempunmanham kardu wurnangat i nhini-ka parnampart warda Jesus-yu i puy punnidha pangu warda wangu.

Kardu Parrantharrpu Kangkarlmawu Mange Yuthpan-nu Ku Mani Panamutmutnu Puru Ngarra Nukunu Caesar

²⁰ Bere kardu peneme pana ngarra Jesus wurdanpunkuyithneme-ka bere matha wangu pirangkadhaneme parde ngarra Jesus. I puddanpunkuthukneme kardu wiyenpun ngamere Jesus-nu pumapulangaynuneme. I kardu nhini-ka murrinh thathpi peneme-re perrenakthuktha-mana-wa-neme ngarra Jesus murrinh merdarrithaktha ngarra kardu pule ngala wangu-ya i nhini-ka ku soldier ngarra nukunu pumartanemenu-yu.

²¹ Bere kardu nhini-ka pumamnaneme ngarra Jesus, “Ya pule. Ngankuneme-ka the-wa nganthinnhineme murrinh thathpirr-wa thurdanpirrayith thurran-yu ngarra kardu wurnangat warda ngatha i kardu pule ngala ngala wanku. I nhinhi-ka da mange ngarra Yile neki murrinh thathpirr thurdanpunthethith thurran. Mu ngarra-re murrinh law nekineme pirrim-yu? ²² Mange-ka yuthpan ku mani-yu nganamutmut nguru ngarra kardu pule ngala-yu ngarra ku Government-yu nukunu

Caesar-yu? Mange nhini-ka yuthpan kama i mange wiye kama?” Parramkadharrpuneme.

²³ Mu nukunu Jesus-ka the menkumabaththaneme dini murrinh pangu pumenadhaneme pe-yu murrinh perrenakthuktha-mana-wa-neme i murrinh merdarrithaktha mana-wa ngarra pule ngala Caesar.

²⁴ Nhini-ka Jesus kathu-ka mampirruneme, “Ku mani silver mani kathu nangamutneme. Nangkal pelpith kanhi ngarra nanhthi mani silver kanhi-yu?” Jesus kathu-yu dampunkudharrpuneme. “I nangkal murrinh nukunu yibim-yu?” “Pana-ka pelpith nukunu kardu pule ngala ngarra ku Government nukunu-wa Caesar. I murrinh nukunu deyida wanku kabim pana-yu,” pumamnaneme.

²⁵ Mu Jesus kathu-ka mampirruneme, “Ku mani kanhi ku nukunu ngatha Caesar-ka nhini-ka nuddunangkarl pangu deyida wangu ngarra Caesar. I nanhthi pana deyida ngarra Yile neki nukunu-ka nhini-ka nuddunangkarlnu pangu deyida wangu ngarra nukunu.”

²⁶ Bere kardu nhini-ka mere perrenakthukthaneme murrinh thathpi peneme-re i ngarra kardu wurnangat-te pangu da pidha. Mu kardu-ka pumemnamardat-wardaneme ngarra murrinh Kangkarlmawu mampirruneme-yu i kardu manangka murrinh pedhaneme pangu-yu.

Kangkarlmawu Wurdampirrayith Kardu Ngarra Punniwuwuptha-ka Puddingkarlbirl-deyida-nu

²⁷ Bere nhini thangunu kardu ngamere kardu nanya Sadducees punninadha ngarra Jesus. Kardu nhini-ka murrinh puddininthethiththa punni-ka kardu ngarra punniwuwuptha-ka mere deyida nginipunh puddingkarlbirlnu nhini-yu.

²⁸ Bere kardu nhini kardu Sadducees-ka murrinh warda pumamna ngarra Jesus murrinh perrunathuktha mana-wa, “Ya pule. Kanhi-wa murrinh law ngarra nukunu

Moses dannherililneme da murntak warra-yu, ‘Kardu nugarn ngatha kupup-ka i palngun nukunu kanampart i kardu manangka wakal da ngatha, nhini-ka ngathan nukunu kathu warda mabert i benginthalet kardu palngun nhini-yu i nukunu-ka kardu wakal yingammappup warda kardu palngun nhini-yu ngathan nukunu nukunu.’ ” Nhini-wa murrinh law Moses darntilil-yu.

²⁹ I kardu nhini-ka murrinh deyida pumamna ngarra Jesus, “Nga. Murrinh kanhi nguddimpayithnu. Kardu-ka 7-wa ngathan ngathan-yu. I bere ngathan kumparra warra ngadha manganmert i bemnginthalet kardu palngun-yu. I kardinginthadha i yibimpup kardu nugarn nhini i manangka wakal. ³⁰ I nhini thangunu-ka kardu ngathan numi deyida manganmert i bemnginthalet kardu palngun nhini-yu, kardinginthadha i yibimpup deyida kardu ngathan nhini i manangka wakal da ngatha. ³¹ Nhini thangunu-ka kardu ngathan numi deyida manganmert i bemnginthalet kardu palngun nhini-yu, kardinginthadha i yibimpup deyida kardu ngathan nhini-yu i manangka wakal da ngatha. I mange-ka nginipunh nhini mani-wa pumedha punni-yu ngathan ngathan ngamere nhini-yu i wakal-ka manangka wakal da matha. ³² Bere nhini thangunu ngarra pirriniwuwuptha-ka kardu palngun nhini deyida wanku yibimpup.” Nhini-wa murrinh Jesus puddamnayith-yu.

³³ I pumamna deyida, “Mu nga pule. Da nakurlnu da ngala ngarra nhini-re kardu ngarra wurnangat-te puddingkarlbirlnu-ka kardu ngathan ngarra nimin nangkun nigunu thathpirr warda-yu kardu palngun nhini pingenu-yu da nhini-re-yu? Nhini nigunu-ka nangkun nigunu-ka 7-wa menkadhuktha kardi-yu da ngarra putek kanhi-yu,” parrantharrpu.

³⁴ Mu Jesus kathu-ka mampirra, “Kardu wurnangat pana ngarra birnu parnam-ka nugarn i palngun pubemlet pumpan. ³⁵ Mu nga. Kardu pathanpun pana ngarra Yile neki da nakurlnu purdunkarlbirdnu-ka kardu nhini-ka nugarn i palngun mere ngarra deyida benginhalet da ngarra nhini-re-yu, wurda. I kardu mere nangkal deyida bayenu kardu palngun i nugarn da nhini-re-yu. ³⁶ Mu kardu nhini-ka puyemanu puru ku nginipunh angel mani-ya i mere deyida puyuwuwupnu. Kardu nhini-ka kardu ngarra Yile neki nukunu nhini nukunu-ka purdunkarlbirdnu-yu.

³⁷ “I ngana deyida nukunu Moses wurdanayiththa wurrini da murntak warra-yu murrinh ngarra kardu puddingkarlbird-deyida-nu. Nukunu wurdanayiththa wurrini nganaka ngarra thay nhini puniwemaththa pirri. I kanhi-wa mam murrinh-yu, ‘Yile neki-ka ku Pule ngala thathpirr. I nukunu-ka ku Pule dimpiruneme kardu ngalantharr murntak kardu nan Abraham, Isaac i nukunu nan Jacob.’ Nhini-wa murrinh mam Moses-yu. ³⁸ I ngarra murrinh nhini-re mam Moses-ka kardu ngalantharr murntak nhini-ka pirrinewuwupthawardarra-neme nhini-yu, mu kardu-ka birnu da ngatha thathpirr da nhini-re-yu i Yile neki-ka ku Pule da ngatha dimpiruneme ngarra peneme nhini-yu. Yile neki-ka ku Pule dimpirra ngarra kardu wurnangat warda ngatha kardu ngarra birnu da matha parnam ngarra puddamkabird-ya. Nukunu-ka mere Pule ngala ngarra kardu punniuwupthay-yu, wurda.” Jesus kathu-yu mampirra.

³⁹ Bere kardu nugarn pana ngarra murrinh law Moses nukunu puddinithethiththa punni-ka pumamna warda ngarra Jesus, “Pule, murrinh pana ngarra nampirruneme-ka murrinh patha da matha.” ⁴⁰ Bere nhini thangu

kardu-ka perremmanham warda murrinh deyida-nu perradharrpudha-yu nukunu Jesus-yu.

Jesus Wurdamnuyith Murrinh Mange Nukunu Ngatha i Murrinh Ngarra King David Wanku

⁴¹ Bere Jesus-ka murrinh numi deyida mampirra, “Nga. Kardu ngamere pamam pumpan-ka murrinh kanhi, ‘Nukunu Christ-ka kardu darntethbath ngarra nukunu ngalantharr murntak thangununu King David-ya.’ Nhini-wa pamam pumpan-yu. Mu thanguku-nu murrinh nhini-yu pamam pumpan-yu?” Jesus kathu-yu dampuntharrpu. ⁴² “Nga. Da murntak warra nukunu David darntilil murrinh thathpi Yile neki nukunu. I murrinh nhini-ka kanhi-wa, ‘Yile neki murrinh mamna ngarra ku pule ngay.’ I murrinh-ka kanhi-wa, ‘Nhinhi-ka kanhi-re thinu ngarra ngay batbat-te i kardu pule ngala deyida wanku thinu-yu. ⁴³ I kardu pana ngarra mere marda kumanhert kuru nhini ngay-ka mankungingkinu i ngay-ka bunhipaknu ku pule ngala warda thirranu ngarra kardu nhini-yu.’ Nhini-wa murrinh David darntilil-yu.”

⁴⁴ I Jesus kathu-ka mampirra deyida, “Nukunu King David-ka ‘Pule’ menadha wurrini kardu Christ-yu. Mu ngarra-re nukunu Christ-yu kardu darntethbath ngarra David thangununu-yu?” Murrinh Jesus kathu-yu dampunkudharrpuneme.

Jesus Mampunkumardawerneme Ngarra Pulangay Nukunu Kardu Pana-nu Ngarra Murrinh Law Puddininthethiththa Purni

⁴⁵ Bere ngarra kardu terert-te pubinanayepuptha pirini ngarra Jesus, nukunu-ka mampirruneme ngarra pulangay nukunu, ⁴⁶ “Nga peneme. Thawath wangu nunnurraneme kardu nugarn pana ngarra murrinh law puddanpunthethith pumpan-yu. Kardu nhini-ka marda

pumangannanart pumpan kardu pule ngala da matha nubankardunu i nantiparlno nuru i ‘Pule’ numarranu nuru. I nhini weyida nanhthi kaligu pangkuy nanhthi patha pubardurdi pumpan i pumpannilili pana ngangka-re ngarra kardu wurnangat pirrimkadhuk-ya. I ngana deyida ngarra da church mana parnardi-ka nhini-ka ngarra da chair patha da matha ngarra kardu pule ngala ngala nukun parnapup-ya. I ngana deyida ngarra kardu wurnangat-te puyemperr pirrim mi dhepdhep-nuka nhini-ka le-wa parnam ngarra da chair patha deyida parnawup ngarra kardu pule ngala ngala nukunu-ya. Nhini-wa mange-yu le pumpan-yu.

⁴⁷ “I ngana deyida kardu nhini-ka mere kiranpe karni kardu palngun mekmunurr. Mu nanhthi purrkpurk i ku mani pigunu parnampunmatkut parnam. I ngana deyida pumemnurart pumpan nginipunh kardu patha mani, nhini-ka murrinh pirdithme parnamnangerren ngarra Yile neki. Nhini-wa mange-yu kardu nhini le parnamkaneme-yu. Mu Yile neki-ka mere marda manart kurru mange pana ngarra pumenthart pumpan da ngarra mange nukunu parrarntiwak mana pumpan-yu, nhini-ka da nakurl-te purdunkartelnu thathpurr kardu nhini-yu.”
Jesus kathu-yu mampirruneme.

21

Kardu Palngun Mekmunurr Ku Mani Kunungingi Kanam-mardawu Ngarra Nanhthi Box

¹ Bere Jesus-ka dinidha ngarra murrinh church ngala nhini manta ngangka da ngarra nanhthi box ngarra kardu ku mani pubunimardardurdidha pi Yile neki nukunu. Bere kangkarl mamka i bampunkardu kardu pana wunku ku mani ngala wanku pubunimardardurdidha pi ku mani-yu ngarra nanhthi box nhini-yu. ² I bamkardu deyida

kardu palngun mekmunurr warda kathu wurrinidha wunku ku mani kunungingki wanku. I nigunu-ka kanamardawu ku five cent perrkenku ngarra nanhthi box nhini-yu.

³ Bere nhini thangunu-ka Jesus mampirruneme ngarra pulangay nukunu, “Nga peneme. Kanhi-ka murrinh thathpirr-wa manarrunemenu kanhi-yu. Kardu mekmunurr kurrann pangu ku mani ngala thathpirr kanammardawu-yu ngarra nanhthi box pana-yu, ku-ka dimpunpewal ngarra kardu ngamere-yu. ⁴ Mu kardu pangu kibim-ka ku mani ngarra pumarntimut thangunu pimardathpuththa-yu, mu kardu palngun mekmunurr pangu-ka nanhthi pangu banmardardi nanhthi-ka nanhthi bere matha mebaththa kardi-yu, i nhini-ka nanhthi-ka mananhthi warda mi-nu-yu,” Jesus kathu-yu mampirruneme.

Jesus Wurdamyith Kardu Puyimpurrnu Puru Da Church Ngala Kardu Jews Pigunu

⁵ Bere Jesus i pulangay nukunu-ka da ngarra outside pedhaneme da church ngala nhini kardu Jews pigunu i pulangay nukunu-ka mange peneme da matha pumemnungkuneme, “Nga. Da church ngala kanhi-ka da-ka patha-wa nawa? Kardu-ka pubuniwakpaktha punni nanhthi palyirr lelunh nawa? I kardu ngamere deyida wanku nanhthi patha patha parrammut da thelput ngala kanhinu Yile neki nukunu.” Mu Jesus kathu-ka mampirruneme, ⁶ “Nga. Da church ngala kanhi ngarra nubamkangkar-duneme nirrimka-ka da nakurl-nu-wa kardu-re thu kuy puyimpurrnu puru palyirr terert kanhi-yu. I nanhthi palyirr ngala ngala kanhi-ka da pana ngangka-re buymardarrurrnu purru.”

Kardu Ngarra Yile Neki Nukunu Da Tetemanthay Pubardurtnu

⁷ Bere pulangay Jesus nukunu-ka pumamnaneme, “Ya pule. Minthire kardu thu kuy puyimpurrnu puru-yu da church ngala kanhi-yu? I ngarra-re-wa kardu ngankuneme the ngumabathnuneme-yu da ngarra manta warda da nhini-re puyimpurrnu puru-yu? I ngana deyida ngarra-re the ngumabathnuneme-yu da putek kanhi panirikerdeknu-yu i minthire nhinhi thurdiwurlnu kathu-yu?” Parramkadharrpuneme.

⁸ Mu Jesus kathu-ka mampirruneme, “Nga peneme. Nankuneme-ka thawath wangu nanemenu karda pana ngarra murrinh thirrukduk panarrayirrarartnu-yu. Nga, kardu nugarn wurnangat warda kathu purunu nhini-yu i murrinh panarrayirrarartnu parni nginipunh murrinh kanhi mani-ya pumanarranu-ya, ‘Ngay-ka Christ-wa. I Yile neki wurdanngithuk ngay-yu. Da putek kanhi-ka da manta warda panirikerdeknu i ngay da matha mananthibirnunu-yu.’ Mu mere nubirrayepup nukun kardu nhini-yu i mere nukun narntiwak nuru.

⁹ “I nanki-ka nuyurrayepupnu kardu wurnangat thu kuy ngala puyithuknu puru thu kuy terert da matha. Mu nanki-ka mere nenham nukun da nhini-re-yu mange-ka nginipunh nhini mani-wa piyemanu puru-yu. Mu da putek kanhi-ka mere da ngatha panirikerdeknu da nhini-re-yu. ¹⁰ Kardu wurnangat warda pumethanu puru da ngamengka da numi numi deyida wangu. I kardu pule ngala ngala i kardu ngarra peneme ngatha pumethanu puru-ya. ¹¹ I da putek-ka purrurangkaltangkalnu da panare-ya. I kardu wurnangat-ka mi dhepdhep-ka mami parninu i matharr ngala parninu. I nubangkardunu nanhthi punkarlparrlnu da kangkarl kathu-yu pamanu purru i kardu-ka punkawerrnu warda pani ngala da matha.

¹² “Mu nga. Da marra-re warra ngadha-ka kardu-ka purunanngawurtnu i da tetemanthay da matha panarra-mutnu nhini-ka ngay thangunu weyida narramngiriwak numpan nhini-yu. I kardu-ka pumananbertinu puru ngarra murrinh court wangu ngarra murrinh church-ya i pubunannurdinu ngarra jail. I ngana deyida kumparra pangu warra pubunanpaknu ngarra kardu pule ngala ngala nhini-ka ngay thangunu weyida marda numanganngert numpan. ¹³ I da nhini-nu-re-ka murrinh nuddurayithnu ngarra murrinh ngay-yu murrinh ngarra mange patha patha menarradha ngurrini-yu. ¹⁴ Mu mere numenumardawerr nukun murrinh numarranu-yu ngarra kardu pule ngala ngala wangu-yu. ¹⁵ Mu ngay-ka murrinh nganarramutnu murrinh thathpi mukmuk ngarra kardu pule ngala ngala nhini-nu numarranu-yu. I nanki-ka murrinh numunwilnu ngarra kardu nhini-yu, i kardu-ka mere ngarra pananthartnu ngarra nanki-yu.

¹⁶ “I kardu darrikardu nanki ngatha yida pubunanpaknu kumparra pangu warra ngarra kardu pule ngala ngala nhini-yu. Kardu yileyile i kalekale i kardu ngathan i pulangay wanku paninanpirrnu. I kardu pule ngala ngala nhini-ka thu warda punanthuknu-yu puddunantinuminu-yu kardu ngamere da matha nanki. ¹⁷ Yu, kardu darrikardu nanki i kardu wurnangat deyida wanku mere marda pumananartnu-yu nhini-ka ngarra ngay thangunu weyida marda numanganngert numpan nhini-yu. ¹⁸ Mu kardu mere nenham nukun nhini-ka Yile ngay-ka bere matha wangu manannarnanu purru nhini-yu. ¹⁹ Mu kardu lurruth da matha nurunu i ngarra ngay da matha nuddungayemitnu nuru i nhini-ka kardu bere matha wangu birnu narninu da kangkarl wangu-yu.”

Kardu Murlakpun Pubunmapeknu Puru Da Jerusalem

²⁰ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirru-deyida-neme. “Ngarra nanki-re nubankardunu kardu murlakpun pawegatnu da Jerusalem-ka, nhini nanki-ka the warda numabathnu da-ka manta warda ngarra kardu pangu pantikerdeknu-yu i thelput wanku pubunmapeknu puru-yu. ²¹ I da nhini-nu-re-ka nanki ngarra da Judea narnam-ka pirtpirt da matha nunnuwinhartnu ngarra da palyirr da ngathparr wangu-yu. I kardu ngamere nanki deyida wanku ngarra da Jerusalem narnam-ka nunnuwinhart-deyida-nu i pangu da narninu ngadha ngarra da palyirr. I nanki ngarra da puth narnam-ka mere nuru nukun da ngarra Jerusalem wangu-yu.

²² “Da nhini-re-ka da wiye nimin pirranu-ya kardu Jews nukunu-yu. Nhini kardu-ka parnampart warda Yile ngay i nhini-ka kardu wurnangat nimin-ya puruwuwupnu i nhini-ka murrinh thathpi ngarra Yile ngay nukunu da murntak warra parrartilil-ka murrinh thathpirr warda pirranu da nhini-re-nu-yu. ²³ I da nhini-re-ka da-ka tetemanthay-wa pubardurtnu kardu palngun-yu kardu ngarra putput purunu-yu i kardu palngun pana ngarra kardu mamay punthaygurduknu puru ngapurlu. Palngun thingarru. I kardu wurnangat warda ngatha ngarra da putek kanhi-ka panmardathinnu ngala da matha da nhini-re-yu. I da-ka tetemanthay nimin-ya pubardurtnu kardu Jews wurnangat warda ngatha-nu.

²⁴ “I kardu murlakpun nhini-ka kardu wurnangat nimin-ya punthuknu i pantikerdeknu thu sword-te. I kardu wurnangat ngamere-ka pumanbertinu puru da ngamengka wangu i pubunnurdinu puru ngarra jail-yu. I kardu murlakpun nhini kardu mere Jews-ya ngarra Jerusalem da ngatha parninu i ngarra Yile ngay da mana murrinh marranu ‘Nurunu warda.’”

Jesus Purdiwurl-deyida-nu Kathu Da Ngarra Putek Ngala Kanhi

²⁵⁻²⁶ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirru-deyida-neme. “Ngay-ka ngurdiwurl-deyida-nu kathu ngarra da putek ngala kanhi. Mu da marra-re-ka nanhthi ngunga, merrk i pilinh-ka mere kirra nukun nginipunh marra kanhi mani karrim kanhi. Mu nanhthi-ka pirangkaltangkalnu warda nhini-yu. I da pangu ngarra nanhthi lalingkin-ka nanhthi ngurntinh ngala ngala pimerrmerrnu. I kardu wurnangat nimin-ya da pana ngangka-re punkawerrnu pani ngala da matha i pubuywathnu puru i manmerlmerlnu i penhamnu ngala da matha. I kardu mere the pumabathnu puru kardu punkarithpurru warda nhini-yu.

²⁷ “I da nhini thangunu kardu-ka pubangingkardunu ngay kardu darrikardu nanki thathpirr ngurrunu kathu ngarra kalakkalak ngurrurdarrirdurdu kathu. I pubangingkardunu kardu Pule ngala thathpirr warda ngurrunu nhini-yu wunku nanhthi lurruth ngala i ngay da matha warda pangirlarrangnu purru-yu. ²⁸ Mu nga. Ngarra nanki-re nubangkardunu da terert nhini pamanu purru-ka nhini-ka kangkarl numangkanu i ngay-nu manankulkulnu pi ngurrunu kathu-yu. I ngana deyida da-ka manta warda ngarra Yile ngay mananthibirnununu-yu da ngarra nhini thangunu-yu.”

²⁹ Bere Jesus-ka murrinh warda wurdampirrayithneme murrinh yibimkamnum-ya i mampirruneme, “Nanki-ka the mana nanthin nawa da ngarra mange ngarra thay wangu-yu. ³⁰ Nanhthi marlanpapak ngarra thay pangarntuy warda-ka nhini-ka the numabath da thanguka manta warda nhini-yu, nawa? ³¹ I mange nginipunh nhini deyida mani-ya ngarra nanki-re nubangkardunu nanhthi kangkarl nhini pamanu purru-ka nhini-ka the numabathnu da-ka manta warda ngay ngurdiwurlnu da

putek ngala kanhi-yu i Yile ngay-ka ku Pule ngala thathpirr warda pinu nhini-yu.

³² “Nga, murrinh thathpirr kanhi-yu. Thu kuy ngala nhini i da terert nhini ngarra ngay ngurdini-narruyiththaneme ngini-ka da nhini-ka panarraruynu ngarra kardu wurnangat kanhi-re kardu birnu da ngatha numpan-yu. ³³ Da putek ngala kanhi-yu nanhthi ngunga, merrk i pilinh-ka nanhthi mananhthi-nu warda i manangka da-nu warda panirikerdek-da-nu matha. Mu murrinh thathpi ngarra ngay-ka mere ngarra nukun kanirikerdek, wurda.

³⁴ “Nanki-ka mere the numabath ngarra ngay deyida kathu ngurdiwurlnu-yu nhini-ka ngay-nu da matha manankulkulnu pi-yu. I thawath wangu nurunu i mere nukun numenumardawerrnu nanhthi purrpurrk-nu-yu ku mani-nu-yu i mere nurumurrk bere matha wangu mi dhepdhep terert-yu i mere nurugurdugurduk bere matha wangu kura murlak-yu. Mu mange nginipunh nhini mani niyemanu nuru-ka nhini-ka nuyungiyekumnu warda nhini-yu i mere nukun warda manankulkul kani ngarra ngay-re ngurrunu kathu-yu. I ngarra ngay-re ngurrunu kathu-ka nhini-ka nubengingkabatnu warda nhini-yu. ³⁵ I ngarra ngay-re ngurrunu kathu da ngarra putek ngala kanhi-ka kardu wurnangat warda ngatha pubangingkardunu. ³⁶ Nhini nanki-ka niranginikatnu i nuyungabirlbirlnu i manankulkulnu pi ngay-nu-yu. Mu Yile ngay nadharrpunu mananlurruthnu ngarra da tetemanthay nhini-nu-yu i nadharrpu deyida-nu manannar-nanu pi-yu i nhini nanki-ka nuyunu marda ngala warda ngarra ngay kardu darrikardu nanki thathpirr ngarra ngay-re ngurdiwurl-deyida-nu kathu-yu.”

³⁷ Bere Jesus-ka kardu bere matha wangu wurdininthethiththa kardi kardu wurnangat-yu ngarra da

church ngala kardu Jews pigunu-yu. I da thipinhi mana-ka nukunu-ka pirriwat ngarra da palyirr nhini nan Olive i kardirrit da pangu-yu. ³⁸ I da thipinhire puningkapurl-ka kardu puyenawerr punni ngarra da church nhini-yu murrinh pubinayepupnu murrinh thathpi Jesus nukunu-yu.

22

Kardu Nugarn Ngamere Murrinh Pumedha Punni Ngarra-re Kangkarlmawu Thu Pubatnu-yu

¹ Bere kardu Jews-ka pubenangkardurdu punni da Jerusalem pangu-yu da thangu terert-yu. I mi-ka pulleth mi lawam werlpen. I da-ka nhini murrinh-ka da nan-wa Passover. Bere da-ka da nhini-wa i kardu wurnangat nimin-ya pubemkardurdu warda da Passover-nu-ya. Bere da-ka manta warda mange ngarra punniret warda-yu da Passover nhini-nu-yu.

² Bere da nhini-re-ka ku yilarn ngala ngala i kardu nugarn pana ngarra murrinh law kardu Jews pigunu puddininthethiththa punni-ka murrinh dederrk-te pud-danayiththa punni ngarra-re nukunu Jesus pumartanu-yu i thu pubatnu i puddurinumnu-yu. Mu kardu nugarn nhini-ka perrempunmanham kardu wurnangat pana ngarra murrinh thathpi Jesus nukunu pubinanayewuptha pardi, nhini-ka thu nukun kunthuknu nhini-yu.

Nukunu Judas Wurrirradha Ngarra Ku Yilarn Ngala Ngala Murrinh Dederrk-nu

³ Bere nhini thangu-ka ku karrath kanamnginirdi nukunu Judas Iscariot kardu pulangay nukunu Jesus kardu 12-ya. ⁴ I nukunu nhini-ka kanampunkupart-warda-neme i wurrirradha ngarra ku yilarn ngala ngala i kardu nugarn pana ngarra da church

ngala pirapedhaneme parde murrinh dederrk-nu marrunemenu ngarra-re nukunu mankumanpinemenu-yu Jesus pumartanemenu-yu. ⁵ Bere murrinh pubimnayepup-thangunu-neme nukunu Judas-ka, peneme-ka le warda pardedhaneme nhini-yu. I pumamnaneme ku mani panamutnuneneme.

⁶ I nukunu Judas-ka le deyida kardidha ku mani panamutnemenu da nakurlnu i nhini nukunu-ka dirrangkadha wurrini da ngarra kardu terert makardu-nu thathpirr ngarra Jesus-yu i nhini-ka pirrarakaynu warda ku yilarn ngala ngala nhini-yu kardu warda pumartanu Jesus-yu i pumabertinu puru pangu warda wangu.

Kangkarlmawu i Kardu Pulangay Nukunu Pullamkath-neme Mi Lawam Werlpen i Ku Ngen

⁷ Bere da ngala nhini da Passover-ka da-ka pangarntuy warda nhini-yu. I kardu-ka mi lawam werlpen pardimurktha i ku warda purninthuktha ku thip-ya ku dhepdhepnu da ngarra ngala nhini-nu-yu.

⁸ Bere Jesus-ka kardu pulangay nukunu kardu perkenku Peter i John mampirrukaynintha i mampirrunintha, “Penintha. Thununinthanu thi pangu wangu i ku thip i mi dhepdhep warra numanhewathawathanemenu mi pullathnemenu.” ⁹ “Ngarra-wa da-yu mi i ku maninthawathawathanu-yu?” Damninthadharrpu penintha kathu-yu.

¹⁰ “Nga.” Jesus kathu-yu mampirrunintha. “Thununinthanu thi pangu da nan Jerusalem. I da pangu da kardu nugarn banankumardabininthanu nanhthi pot kura patha wanku piwepupnu purru ngarra pelpith nukunu-yu. I nhini thangunu-ka thaninthariwaknu thurru i pangu da mana ngarra thelput paniridinu.

¹¹ I murrinh-ka kanhi-wa numananinthanu kardu ngarra

pule ngala thelput nhini nukunu-yu, ‘Ya. Kardu Pule ngankunintha wurdanngankuthuknintha kanhi-yu. I nukunu-ka mam, “Ngarra da ngay-yu ngarra da mi ngu-lathnu mi Passover-yu wunku pulangay ngay wanku mi lawam werlpen i ku ngen ngullathnemenyu?”’¹² I nhini thangunu kardu nhini-ka panankumardawithnunintha i panarrungkardanunintha da nhini-yu ngarra thelput kangkarl nhini-yu. I nanhthi table i nanhthi chair wanku ngarra da ngala nhini-yu pingkadhuknu-yu. I nhini da da-yu ngarra mi naninthawathawathanu-yu mi lawam werlpen i ku thip ku ngen nekineme-nu-yu.” Nhini-wa murrinh-yu ngarra Jesus mampirrunintha-yu i wurdanpunkuthuk-warda-nintha.

¹³ Bere penintha nhini-ka pangu warda wangu naninthadha dini da Jerusalem-nu warda wangu i ngarra bangamninthardurt da mana i pangamnaruynintha kardu nugarn nhini-yu i da ngarra thelput wanku. I murrinh-ka nginipunh nhini da matha mani ngarra Jesus mampirrunintha-yu. I pangu da mi warda mamninthawathawatha mi lawam werlpen i ku ngen-yu.

Kangkarlmawu Wurdampirruyithneme Murrinh Ngarra Nginipunh i Kumulung Nukunu

¹⁴ Bere da ngunga kanarnum warda nhini-yu, Jesus i pulangay nukunu ku apostle-ya parramkaruy-warda-neme ngarra da thelput nhini-yu i parnamkardi-warda-neme i parnamkawupneme mi-nu-yu.

¹⁵ Bere nukunu Jesus kathu-ka mampirruneme, “Nga peneme. Ngay-ka marda merttha ngurrini mi dhep-dhep mi Passover kanhi-ya pulathnemenyu mitmit. I mi kanhi thangunu-ka kardu thu pungibatnu warda. ¹⁶ I nga. Ngarra mi kanhi-re ngarikerdeknu-ka ngay-ka mere

deyida mi mangini kanhi mani ngulathnu-yu i ngarra mi marra da mana ngulathnu pangu wangu da ngarra Yile ngay nukunu, da nhini-nu-re ngarra Yile ngay ku Pule ngala thathpirr pinu-yu.”

¹⁷ Bere nukunu-ka nanhthi kap warda manganart dim kura wine wanku i Yile nukunu darntiparl kura nhini-nu-yu. I mampirru-deyida-neme, “Nga peneme. Nenumane-menu kura kanhi i nubagurduknemenu. ¹⁸ Mu ngay-ka mere deyida bagurduknu kura mi kakpa nginipunh kanhi mani-yu, mu ngarra Yile ngay da mana ku Pule ngala thathpirr pinu-yu.”

¹⁹ Bere nhini thangunu-ka mi lawam werlpen warda manganart dim i Yile nukunu deyida darntiparl mi nhini-nu-yu i munirruerrarrdhaneme dini i dampirru-mutmutneme. I mampirruneme, “Nga peneme. Mi kanhi-ka nginipunh ngay-wa. Ngay-ka ngunarrupup-nemenu nankuneme-nu. I mange kanhi-ka da bere matha wangu nuyemanemenu nuru i nuddungiyeler-nemenu nuru ngarra ngay mi kanhi thangunu ngarra ngamnarrumutneme-yu.”

²⁰ Bere ngarra mi thangunu parramkarikerdekneme-ka Jesus-ka mange nginipunh nhini da ngatha mani manganart dim nanhthi kap kura wine wanku. I mampirru-deyida-neme, “Nga. Kura wine kanhi-ka kumulung ngay-wa. Kumulung ngay-ka pinthawunu nankunemenu i ngay-ka ngunarrupupnemenu. Ngay-ka ngirranan-maputhnu warda da mange wiye ngarra numammath numpan nhini kumulung ngay-ka pinthawunu. Yile ngay-ka da murntak warra mam da mange wiye pirran-maputhnu ngarra kardu thangunu i manthibirnu purru. I nhini murrinh-ka murrinh da thathpirr pirranu ngarra kumulung ngay-re pinthawunu-yu.

²¹⁻²² “Nga peneme.” Jesus kathu-yu mampirruneme. “Ngay, kardu ngarra darrikardu nanki thathpirr-ka nginipunh ngay ngenumutnu i ngupupnu ngarra kardu wiyenpun thangunu kathu i thu pungibatnu parni. I da nhini-ka mange ngarra Yile ngay marda mangangert dim ngay-nu-yu. Mu nga. Kardu nugarn pana ngarra paningipartnu i manmanpinu kardu wiyenpun pangu pumangirtanu, nukunu nhini-ka kanhi da matha mi dim-murrk ngarra ngay. Mu da-ka wiye thathpirr-wa nukunu-nu-yu nhini thangunu weyida da mange nhini ngarra manganu purru ngay-yu.”

²³ Bere nhini thangunu-ka pulangay nukunu Jesus-ka murrinh warda perrenedharrpudhaneme pirrine mange peneme ngatha, “Ya. Nangkal nimin parramutnu Jesus-yu ngarra kardu wiyenpun wangu-yu?” Pumenanudhaneme pirrine peneme nhini-yu.

Jesus Wurdamyith Kardu Nangkal Nimin Kardu Pule Ngala Thathpirr Pinu-yu

²⁴ Bere nhini thangunu-ka pulangay nukunu Jesus-ka murrinh mange peneme puddanadharlurldhaneme punne kardu nangkal nimin-nu peneme ngatha-yu kardu pule ngala parethbathnu ngarra Jesus-yu. ²⁵ Mu Jesus kathu-ka mampirruneme, “Nga peneme. Kardu pule ngala ngala pangu da ngamengka wangu kardu mere Jews-ya kardu nhini-ka kardu da tetemanthay pirrimpirra ngarra kardu wurnangat pangu-yu. Mu kardu pule ngala ngala murlakpun nhini-ka murrinh pumungampunwil pumpan kardu ngarra pigunu kardu pule patha patha pumampirra pumpan.

²⁶ “Mu nankuneme-nu-ka mange mere nginipunh nhini mani nanemenu. Mu kardu nangkal ngatha marda mart kardu pule ngala kardu kumparra purrunu-ya nhini

nukunu-ka buynupaknu nginipunh kardu kigay mani i manmanpi warda ngatha kurru kardu-yu.

²⁷ “Murrinh numi kanhi, nga. Kardu nangkal nimin kardu ngala-yu? Kardu pana kama ngarra mi dhep-dhep da matha dimmurrk i kardu pana kama ngarra mi mamnabath kathu wurran ngarra kardu pana-nu ngarra mi dimmurrk warra-yu? Kardu pana ngarra mi dimmurrk da matha-ka kardu ngala nawa nhini-yu? Mu ngay-ka nganam ngarra nankuneme-ka manankumanpinuneme da matha ngurru.

²⁸ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirru-deyidane. “Nankuneme-ka kardu bere matha wangu narnamkaneme ngarra ngay i mere narnengipartthaneme ngarra ngay-re da tetemanthay ngatha berdurdurttha ngurrini-yu. ²⁹ Yile ngay-ka da nakurlnu bungipaknu kardu Pule ngala thathpirr nginu. ³⁰ I mange nginipunh nhini mani ngay deyida da nakurlnu bunankupaknuneme kardu pule-yu da pangu-yu ngarra Yile ngay nukunu i nekineme-ka marda ngala warda pinuneme i mi pimurrknuneme da pangu-yu. Nankuneme-ka kardu pule ngala ngala nerrunemenu kardu ngarra Jews-ya kardu yek 12-ya.”

Kangkarlmawu Wurdampirruyithneme Ngarra Kardu Pulangay Nukunu Parnepartnuneme

³¹ Bere Jesus-ka murrinh warda wurdamnayith ngarra Simon Peter, “Nga Simon,” nukunu kathu-yu mamna Jesus. “Nukunu ku karrath-ka dantharrpu Yile ngay nankuneme-nu purdunankudhadhappnemenu purru i manankurulluluneme purru da mange wiye-nu. I Yile ngay kathu-ka wurdannamurl nukunu-yu. Nukunu ku karrath marda mangannankurtne dim-ka narnengipartnuneme i numenganthadarrarnuneme

ngarra ngay-yu mange nginipunh mi wheat mani-ya mi kamarl thatpirr-ka kanampart warda nanhthi darripi ngernu-yu.³² Mu ngay-ka ngantharrpu Yile ngay, nhinhi-nu kardu manhilurruthnu i mere thurdubay nukun ngarra ngay-yu ngarra nukunu-re Satan manhirullulnu-yu. Mu nhinhi kardu-ka thaningipart-wa-nu ngadha, mu nhini thangunuka thuyngamarriku warda thatpirr thurru i murrinh warda nangabathnu thurru. I da nhini-nu-re-ka nhinhi-ka nankulurruthnuneme kardu pulangay ngay warda nhini-yu.”

³³ Bere nukunu Peter kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Pule, ngay-ka mere nukun nganinhipart. Kardu ngatha pubunhirdinu ngarra jail-ka ngay-ka panirdideyida-nu neki-yu. I kardu ngatha thu punhibitnu pud-dunhirinuminu, nhini ngay-ka puddungirinumi-deyidanu.”³⁴ “Nga Peter.” Jesus kathu-yu mamna. “Murrinh kanhi-ka murrinh thatpirr. Thipinhi marra-ka ngarra ku rooster mere da ngatha pirrakaynu-ka, nhinhi-ka kardu narranu murrinh kanhi perrkenkuneme-yu, ‘Ngay-ka mere the-wa mabath kardu nugarn pangu-yu.’”

³⁵ Bere Jesus-ka mampirru-deyida-neme ngarra pulangay nukunu, “Nga peneme. Da murntak warra ngay-ka ngurdannankuthukneme i murrinh thatpi ngarra ngay narranenkuylerrdhaneme nurni ngarra kardu nawa? I nankuneme-ka mere numebaththaneme narne ku mani, nanhthi bag i me sandal ngamere nawa? Mu nankuneme-ka mi i nanhthi nunneyemadhaneme da nhini-re-yu?” Jesus kathu-yu dampunkudharrpuneme. “Awu wurd,” peneme kathu-yu pumamnaneme.

³⁶ “Mu nga.” Jesus kathu-yu mampirru-deyida-neme. “Nanhthi bag i ku mani ngatha nanthinkaneme nirrim-ka nhini-ka numabathnuneme warda nuru nhini-yu. I thu sword deyida wanku numabathnuneme nuru. Mu

thu sword mathu ngatha-ka nanhthi kawut thelim niye-manemenu i thu sword warda numartnuneme nhini-yu. ³⁷ Murrinh thathpi Yile ngay-ka kanhi-wa yibim-yu, 'Kardu-ka da mange pumanganu purru ngarra ngay kardu nginipunh mange pana mani pumampirra pumpan kardu ngarra wiyenpun ngarra murrinh law pumungantharrath pumpan-yu.' I murrinh kanhi-ka da nakurlnu murrinh-ka pirra-da-nu-thathpirr nhini-yu."

³⁸ Bere pulangay Jesus nukunu-ka pumamna-warda-neme, "Nga pule. Thu sword perrkenku-ka kanhi ngan-thinkaneme ngibimka." "Yu, berengunh," Jesus kathu-yu mampirruneme.

Kangkarlmawu Dininangerrentha Ngarra Yile Nukunu Wangu

³⁹ Bere nhini thangununu Jesus-ka nungardurr warda da thelput nhini thangununu-yu i nadha dini da palyirr nan-nu warda wangu Olive mange ngarra medha ngatha pirriwattha-ya. I kardu pulangay nukunu deyida wanku parraneriwakthaneme pe-yu. ⁴⁰ Bere ngarra parramkaruy-re-neme da pangu-ka nukunu Jesus kathu-ka mampirruneme, "Nga. Nankuneme-ka Yile ngay nadharrpnuneme manankumanpinuneme kardu yuthpan da matha nanemenu ngarra nukunu-re ku karrath manankurullulnuneme-yu." ⁴¹ Bere Jesus-ka wurrinidha pangu wangu da manta ngangka da ngatha i dempinhipingkarl i ngarra Yile nukunu warda dininangerrentha.

⁴² "Yile," mamna. "Kardu-ka pangilututnu i thu pungibatnu. Nganaka kama-ya marda nanganart dunthap warda kardu nhini-yu i mere kangilutut nukun i mere kungibat nukun. Nhini-wa ngay marda manganart ngem-yu. Mu nhinhi mange ngatha marda nart kardu thangununu pangilututnu i thu pungibatnu, nhini-ka ngay-re marda

manganart-yu. Mange ngarra nhinhi marda nanganart-ka ngay-ka marda deyida manganart mange nhini-nu-yu.”

⁴³ Bere ku angel da kangkarl thangunu kathu pangam-naruy warda ngarra Jesus i mamlurruth deyida. ⁴⁴ Mu Jesus-ka dammardathin ngala thathpirr i puy deyida wangu murrinh lurruth manganart dininangerrentha ngarra Yile nukunu wangu. I nginthirrin nukunu-ka ngala da matha diniyelyeldha ngarra putek wangu nginipunh nanhthi kumulung mani-ya.

⁴⁵ Bere murrinh nhini thangunu-ka Jesus-ka dempirn-turt warda i wurdawurl ngarra pulangay nukunu i bampunkurdurtne kardu ngurrnguwarl pirringurrkur-rkthaneme, ngurrnguwarl mardathin thangunu mampunkumerlmerlneme. ⁴⁶ Bere Jesus-ka mampunkurdurt-neme i mampirruneme, “Nga peneme. Thangku-dha nirrimkangurrkurrkneme pana-yu? Wurr, newirntur-turtne i Yile ngay warda nadharrpununeme mananku-manpinuneme mere da mange wiye nukun niyemaneme ngarra nukunu-re ku karrath manankurullununeme-yu.”

Kardu Nugarn Pumangarnta Kangkarlmawu

⁴⁷ Bere ngarra nukunu-re Jesus pirringerren-da-dha-ngatha-ka kardu nugarn terert kardu murlakpun-ya par-rarntuy warda ngarra manta Jesus-yu. I nukunu Judas-ka kumparra warra yunguninkardurrdha tharra. Nukunu nhini-ka kardu pulangay nukunu Jesus ngadha wurrini-nadha kardu 12-ya da ngarra marra-re-ya. I nukunu-ka murrinh kanhi-wa mampirra wardarra kardu murlakpun nhini-yu, “Kardu pana ngarra ngadhamurrudhungnu-ka nhini-wa Jesus-yu i numartanu-yu.”

Bere Judas-ka manta warda wurrininadha ngarra Jesus padhamurrudhungnu ngarra thamurru nukunu. ⁴⁸ Mu Jesus kathu-ka mamna, “Judas, nhinhi-ka thangidhamurrudhungnu nawa i nhini kardu kibim kanhi-ka pumangirtanu ngay-yu nawa?”

⁴⁹ Bere pulangay nukunu Jesus-ka bampunkardu kardu murlakpun nhini-ka pumartanu warda Jesus-yu i nhini-ka pumamna-warda-neme ngarra Jesus-yu, “Pule. Ngankuneme-ka nguyethuknuneme kardu kanhi-yu thu sword ngankuneme-re-yu?” ⁵⁰ I bere kardu numi kardu ngarra pulangay nukunu Jesus-ka thu sword nukunu yunganpirt i panthertal ngarra the batbat ngarra kardu pana ngarra wurlk menadha wurrini ngarra ku yilarn ngala thathpirr. ⁵¹ Mu Jesus kathu-ka mampirruneme ngarra pulangay nukunu, “Ya peneme, pirda warda thu kuy-yu.” I nhini-ka manthethap kardu nhini the nukunu-yu i manthewatha patha deyida.

⁵² Bere kardu terert pangu da pidha ngarra Jesus-nu pumartanu, kardu-ka ku yilarn ngala ngala-ya i kardu pule ngala ngala ngamere ngarra murrinh church thangu i kardu ngalantharr ngalantharr deyida wanku. I bere Jesus kathu-ka mampirra ngarra kardu nugarn murlakpun nhini-yu, “Ya kardu. Mange nginipunh kardu darrarartwunka narnampunngawurt-ka, mange nginipunh nhini mani numangirtanu-yu, nawa? I nanki-ka numebaththa nunni thu sword i thu kumukurr wanku, nawa? ⁵³ Mu ngay-ka da terert da matha ngirripuptha wunku nanki-yu ngarra church ngala pangu-yu mu nanki-ka mere numengirtadha ngadha da nhini-re-yu. Mu marra kanhi da matha numangirtanu nawa? Nukunu ku karrath-ka mamnanyit wurrin i nanki-ka ngarra nukunu da matha narrarntiwak numpan-yu.”

Peter Mampirra Ngarra Kardu Nukunu Mere The Mabath Jesus-yu

⁵⁴ Bere kardu nhini-ka pumangarnta warda Jesus-yu i pumebertidha punni ngarra thelput ngarra ku yilarn ngala thathpirr nukun.

Bere Peter-ka danintiwaktha wurrini kardu murlakpun nhini-yu da ngathparr tharrngini kathu i ngarra thelput nhini da mana. ⁵⁵ Bere outside ngarra thelput nhini-ka thungku dinimumtha i Peter-ka kanawup warda manta ngarra thungku nhini wunku kardu ngamere wanku.

⁵⁶ Bere nhini thangunu-ka kardu mardinhpuy ngarra ku yilarn ngala thathpirr wurlk wurrininadha-ka bankardu warda Peter-yu danilarrangtha dini thungku thangunu ngarra kamarl nukunu-yu. Nigunu-ka pankardurr i dirranganthenh i mampirra kardu ngarra ngamere pirrinidha pangu, “Ya. Kardu kanhi kem-ka kardidha ngarra Jesus-wa.” ⁵⁷ Mu nukunu Peter kathu-ka mamnge, “Awu, ngay-ka mere the-wa mabath kardu pangu-yu.”

⁵⁸ I kunungingki bata wangu kardu numi bankardu Peter-yu i mamna, “Nga. Nhinhi-ka kardu pulangay nukunu Jesus nawa?” Mu Peter kathu-ka mamna, “Awu wurda-wa ngay-yu.” ⁵⁹ I kunungingki deyida wangu kardu numi deyida mamna ngarra kardu ngamere wangu, “Kardu kanhi-ka kardu kardidha thathpirr ngarra Jesus. Ngay-ka ngirranganthawithenh murrinh ngerren nukunu ngarra da Galilee thangunu kathu.” ⁶⁰ Mu Peter kathu-ka mamna, “Murrinh ngarra-nu nam thirrim pana kathu-yu? Murrinh nhinhi-ka mere manhimarta murrinh pana kathu namnga thirrim-yu.”

Bere ngarra nukunu-re Peter pirringerrentha-ka ku rooster-ka pirrimkay warda. ⁶¹ Bere Jesus-ka memnabirl i bankardu Peter-yu. I Peter-ka wurdantherr warda

murrinh ngarra Jesus mamna-yu, “Thipinhi marra-ka ngarra ku rooster mere da ngatha pirrakaynu-ka, nhinhi-ka kardu narranu murrinh kanhi perrkenkuneme-yu, ‘Ngay-ka mere the-wa mabath kardu nugarn pangu-yu.’”
⁶² I nhini thanguu Peter-ka yungawuy warda i du ngala da matha kardikarrktha.

Kardu Punningkalkbelktha Pardi Ngarra Jesus

⁶³ Bere kardu murlakpun nhini ngarra Jesus pi-rangkadha punni-ka punningkalkbelktha warda pi i thu warda pinawutputtha ngarra Jesus-yu. ⁶⁴ I pumpankaral ngarra kamarl nukunu nanhthi kaligu-re i murrinh pumenadha pardi, “Ya. Nangarru-mani-neme nangkal thu pannhibat-yu? Nhinhi-ka the-wa nabath kardu ngarra pannhibat-yu, nhinhi namngarra-ka wakal ngarra Yile neki nukunu-wa,” pumenadha pardi. ⁶⁵ I murrinh pumerdarrithaktha warda pardi nhini-yu.

Kangkarlmawu Pumbertidha Punni Ngarra Ku Pule Ngala Ngala

⁶⁶ Bere thipinhire nhini pankapurl-ka ku yilarn ngala ngala i kardu pana ngarra murrinh law puddininthethiththa punni i kardu ngalantharr ngalantharr-ka puyemperr warda. I Jesus pumbertidha punni i kumparra warra pubanpak ngarra kardu nhini-yu. ⁶⁷ I kardu nhini kathu-ka pumamna, “Nhinhi-ka Christ? Yile neki-ka wurdannhithuk? Murrinh thatpirr mani nangarranu.” Mu Jesus kathu-ka mampirra, “Murrinh kanhi ngatha manarranu-ka nhini-ka mere kama murrinh numangabathnu nhini-yu. ⁶⁸ I murrinh ngatha ngay nganatharrpunu-ka, nanki-ka mere warda nangidhartnu nhini-yu. ⁶⁹ I ngay kardu ngarra kardu darrikardu nanki thatpirr-ka ngarra Pule ngala Yile

ngay nginu da batbat-te i ku Pule ngala deyida wanku nginu nhini-yu.”

⁷⁰ Mu kardu nhini kathu-ka pumamna deyida, “Nhinhi-ka wakal Pule ngala Yile neki nukunu?” Parrantharrpu. I Jesus kathu-ka mampirra, “Yu, murrinh namam nirrim nhini da.” ⁷¹ Bere kardu nhini-ka pumemnu mange pigunu warda, “Mampa, bere matha-ya. Nekineme-ka mere warda nangkal paninhitharrmununeme nhini-yu. Nekineme-ka berengunh thubinthepup-warda-neme nukunu mam wakal Pule ngala Yile neki nukunu-yu.”

23

Jesus Pumbertidha Purni Ngarra Kardu Wurdamninta Pule Ngala Pilate i Herod-nu

¹ Bere nhini thangunuka kardu nugarn murlakpun nhini-ka perrempirnturt warda i Jesus pumbertidha warda purni ngarra kardu pule ngala nan-nu-ya Pilate. ² Bere kardu peneme nhini-ka murrinh warda pumamna ngarra Pilate wangu, “Nga. Kardu kanhi karrim-ka da wiye da matha mampunkayi wurran kardu ngarra darrikardu ngankuneme kardu Jews-ya. I ngana deyida kardu mampirra wurran murrinh mere panamutmutnu puru ku mani ku tax-ya ngarra ku pule ngala nan-nu Caesar-ya. I ngana deyida nukunu mam-ka kardu nan-wa Christ i Yile neki kathu wurdanthuk, i ku pule ngala deyida wurran kanhi-yu.” Nhini-wa murrinh parnamnatharrmuneme ngarra nukunu ku pule ngala nan Pilate Jesus-nu-yu.

³ Bere nukunu Pilate kathu-ka mamna ngarra Jesus, “Ya. Nhinhi-ka kardu Pule ngala thurranpirra kardu ngarra Jews-nu-yu?” “Murrinh thatphi nhinhi da matha nam pana-yu,” Jesus kathu-yu mamna.

⁴ Bere nukunu Pilate kathu-ka mampirruneme ngarra kardu nugarn nhini ngarra Jesus pumbertidhaneme

purne-yu i ngarra ku yilarn ngala ngala wanku-yu, “Ya peneme. Kardu kanhi karrim-ka da mere thathpirr merithuktha ngadha kani, nukunu-ka mere ngadha muy-parldha murrinh law-yu, nhini ngay-ka mere ngarra thu ngubat nukun nukunu kanhi karrim-yu.”

⁵ Mu kardu kathu-ka puy deyida wangu murrinh lurruth pumenadhaneme parde ngarra nukunu Pilate, “Ya. Nukunu pana-ka murrinh dampunmardarerte wurran ngarra kardu-yu murrinh thathpi ngarra nukunure wurdanpunthethith wurrin. Nukunu-ka kardu wurdininthethiththa wurrini da pangu thangunu kathu da nan Judea, i da Galilee i ngarra da kanhi da mana Jerusalem.”

⁶ Bere ngarra nukunu Pilate murrinh nhini bimpirruyepupneme-ka nukunu kathu-ka mampirruwarda-neme, “Nga. Kardu nukunu kanhi karrim-ka da Galilee thangunu kathu nawa?” Dampunkudharrpuneme. ⁷ I kardu kathu-ka, “Yu,” pumamnaneme. Bere nukunu Pilate-ka wurdanthuk warda Jesus-yu ngarra nukunu Herod warda wangu ku pule ngala ngarra da nan nukun Galilee-ya. Da nhini-re nukunu Herod-ka ngangka deyida ngadha kardidha da Jerusalem.

⁸ Bere ngarra nukunu-re Jesus pangamnaruy ngarra Herod, nukunu-ka kardu le patha warda dininadha, nhini-ka da murntak da matha Jesus-nu marda merttha wurrini kardu bangkardunu-yu. Nukunu Herod-ka pamnayepup da mange ngala ngala patha nhini ngarra Jesus meradha wurrini-yu i nukunu marda merttha dini Jesus-nu da mange ngala patha nhini-nu bamangkardunu. ⁹ Bere nukunu Herod-ka murrinh terert da matha danidharrpudha dini Jesus-yu, mu Jesus-ka mere dedharttha nukunu-yu, mu manangka murrinh da matha pirrinadha.

¹⁰ Bere nhini thangunu-ka ku yilarn ngala ngala i kardu pana ngarra murrinh law Jews pigunu pud-dininthethiththa punni-ka murrinh pumerdarrithaktha pardi ngarra Jesus-nu wangu i punnirerdadha pardi murrinh law ngarra pigunu mungampunmaparl. ¹¹ I nhini thangunu nukunu Herod i ku soldier ngarra nukunu-ka parraninagumugattha pardi Jesus-yu. I nanhthi kaligu pangkuy leluh da matha pubannurdi i nukunu Herod-ka wurdannangkarl deyida ngarra ku pule ngala nukunu nhini nan Pilate.

¹² Bere da nhini-re-ka ku pule ngala perrkenku nhini Herod i Pilate-ka kardu murlmurl i memninthapulangay warda. Mu da murntak warra-ka kardu bere matha wangu thu kuy da matha kardininthadha i mere marda menaninthanurttha wurri.

Pilate Murrinh Mampirra Jesus Thu Pubatnu

¹³ Bere nhini thangunu nukunu Pilate-ka panpunperr ku yilarn ngala ngala, ku pule ngala ngala ngamere nhini-yu i kardu wanku. ¹⁴ I mampirruneme, “Nga. Nankuneme-ka kardu kanhi karrim numengabertidhaneme nurne ngarra ngay da marra-re-ya i numamnganeme nukunu-ka da wiye da matha-nu mampunkayi wurran ngarra kardu-yu. Mu nankuneme-ka berengunu-dha warra nubimngayepupneme murrinh ngarra ngay thangunu nganidharrpudha ngardi ngarra nukunu. Mu ngay ngamam nukunu-ka mere ngadha merithuktha wurri da ngarra wiye-yu. I murrinh pana ngarra nunnererdadhaneme narde-ka mere murrinh thathpirr nhini-yu. ¹⁵ I ngana deyida nukunu mam Herod-ka mere ngadha merithuktha wurri da ngarra wiye-yu, nhini weyida nukunu wurdanngangkarl kanhi deyida-yu ngarra ngay. Nukunu-ka mere ngadha muyparl dha murrinh law-yu nhini-ka mere ngarra

nukun thu nubat nukunu karrim kanhi-yu. ¹⁶ Mu ngay-ka ngarramatnu ngarra ku soldier ngay thu whip da matha-nu pumardarrirlarlarrnu parni i nhini thangunu ngay-ka ngurduthuknu warda.” Pilate kathu-yu mampirra.

¹⁷ Bere da thangu terert-te ngarra mi Passover-ya nukunu Pilate-ka yunguniwuy kardu numi-yu ngarra da jail thangunu kathu-yu. Kardu ngarra nugarn nhini kathu ngarra kardu kathu parranidharrpu-ka, kardu nhini da matha Pilate yunguniwuy-yu.

¹⁸ I nukunu Pilate-ka Jesus warda wurdithuktha-wa, mu kardu wurnangat kathu murrinh puddamnadhawiweparl i murrinh pardinawapadha. I pumamna, “Awu, thu thubat warda wangu kardu karrim pana-yu Jesus. Mu nukunu Barrabas warda thunguwuyunu ngarra da jail kathu-yu.” ¹⁹ Nukunu nhini Barrabas ngarra jail dininganamardadha-ka, nhini-ka thu puninthuktha weyida wurrini kardu ngarra ku Government thangunu i kardu numi damparl wurdarntinumi.

²⁰ Bere Pilate-ka marda merttha dini Jesus da matha purduthuknu i nhini-ka dimpirrakay deyida ngarra kardu, i mampirra, “Nga. Ngay-ka ngurduthuknu warda Jesus-yu. Nukunu-ka mere ngadha merithuktha kani,” mampirra. ²¹ Mu kardu kathu-ka pumamna, “Awu, nukunu pana-ka thu thubat da matha, thubat. I ngarra thay pinthanu darderdenu i thurdurinumunu warda.”

²² Mu Pilate kathu-ka mampirra deyida, “Ya. Thangu-nu thu ngubatnu nukunu kanhi karrim-yu? Thangu da wiye mebatththa wurrini nukunu-yu?” Nukunu kathu mampirra. “Ngay-ka murrinh nganidharrpudha ngardi i nukunu-ka mere ngadha muyparlidha murrinh law, i nhini nukunu-ka mere ngarra thu ngubat, wurda. Mu ngay-ka thu whip da matha mardarrirlarlarrnu i ngurduthuknu warda,” mampirra.

²³ Mu kardu kathu-ka puy deyida wangu lurruth da matha pardinawapadha, “Awu, thu thubat da matha. I ngarra thay pinthanu darderdenu i pupupnu warda,” pumenadha pardi. I murrinh ngarra thathpi pigunu-re da matha pardinawapadha lurruth-te pardinadha. ²⁴ I nhini nukunu Pilate-ka murrinh warda mampirrabath ngarra kardu kathu murrinh pumenadha pardi-yu. ²⁵ I yunganwuy i wurdanthuk warda kardu wiye nhini-yu Barrabas, kardu nhini ngarra kardu numi damparl wurdantinumi-yu. Mu Pilate-ka dampirramut warda Jesus-yu ngarra ku soldier nukunu thu pubatnu i pubarderdenu ngarra thay pinthanu i pupupnu warda. Nhini-wa da mange-yu ngarra kardu terert marda pumerttha purni-yu.

Kangkarlmawu Pubangarnerde i Pumamkale Ngarra Thay

²⁶ Bere ku soldier-ka pumebertidhaneme purne pangu warda wangu Jesus-yu pubarderdemenemu i pumangkalenemenu ngarra thay. Bere ngarra purnelilidhaneme-ka ku soldier pubankangkarduneme kardu nugarn da ngamengka kathu nadha dini da Jerusalem-nu. Nukunu-ka kardu da nan thangunu kathu Cyrene i murrinh nukunu-ka Simon-wa. Bere pungankaberurr-warda-neme nukunu nhini-yu i nanhthi thay Jesus nukunu-ka pubankamalapak-warda-neme ngarra lamala i pumungamkawilneme warda thay nhini panamananthidha warda wurrini Jesus-nu. I nukunu nhini Simon-ka tiduk kathu ngarra Jesus wurrinilidha wunku nanhthi thay Jesus nukunu panamananthidha wurrini.

²⁷ I kardu wurnangat nimin-ya parraniriwaktha purni Jesus-yu i kardu palngun ngamere du purninakarrktha nukunu-nu. ²⁸ Bere Jesus-ka wurdampirrumardardu yngime ngarra kardu palngun nhini-yu, i mampir-rungime, “Nga. Nankungime da ngarra kanhi nar-

nankangime Jerusalem-ka mere narnengakarrk-nukun-
ngime ngay-nu-yu. Mu niranungkuwekarrknungime
mange nankungime i ngarra mamay nankungime-nu.
²⁹ Da nakurlnu-ya nhini-ka da tetemanthay nimin-ya
nanki-nu-yu kardu Jews-yu, i kardu-ka murrinh kanhi-
wa nuyemanungime, ‘Da wiye-wa pirrimngarrungime
ngankungime-nu. Mu da-ka wiye thathpirr-wa ngarra
kardu wakal nganthinkangime ngumpun-yu.’ ³⁰ I nhini
thangunu kardu terert-ka nunnuwinhartnu pangu warda
wangu ngarra da palyirr i niranakaykaynu i nuyem-
ananu, ‘Thinganthibirnu kathu.’ Da nhini-re-nu-ka da
wiye nimin-ya kardu nanki-nu Jews-yu,” Jesus kathu-
yu mampirringime. ³¹ “Nga. Ngay-ka da wiye mere
ngadha merithuktha ngani mu nubangimangkardung-
imenu da ngarra mange kanhi ngay-yu pumamnga
pumpun-yu. Nhini nankungime-ka the warda numabath-
nungime da wiye da matha nanki-nu pirranarranu-yu i
kardu ngamere deyida wanku da nakurlnu-re-yu.”

³² Bere ku soldier nhini-ka kardu nugarn perrkenku
deyida pumenkubertidhanintha purne ngarra nanhthi
thay deyida pumankungkaleleninthanu. Kardu per-
rkenku nhini-ka kardu wiye da matha kardininthadha.

³³ Bere puy punnilidha i ngarra da nan da mana
parrarntuy, da pana ngarra kardu pumenadha purni
ku murnu pelpith-ya. Bere da ngarra nhini da ku
soldier-ka pubangammarderde mange ngarra nukunu
Jesus-yu i ngarra me pubangammerderde ngarra thay
nhini-yu. I parrampirnturt pubanpak i pinthanhidha i
pupupnu warda nukunu Jesus-yu. I ngana deyida kardu
wiyenkunintha nhini-ka ngarra thay deyida pumam-
punkungkalelenintha. Kardu numi ngarra batbat nukunu-
re Jesus pinthanhidha, i kardu numi ngarra thakunh-te
pinthanhidha.

³⁴ Bere Jesus-ka murrinh warda mamna ngarra Yile nukunu wangu, “Yile, mange da wiye kanhi thirranmaputhnu ngarra kardu kanhi thangunu-yu. Kardu-ka mere the kumabath mange kanhi ngarra pumamnga pumpanyu.”

I nhini thangunu ku soldier-ka nanhthi warda pirineyekdhekthaneme nanhthi kaligu ngarra Jesus-nu-yu, nanhthi nhini-ka kardu nangkak kama warda martnu-yu.

³⁵ Bere kardu wurnangat warda ngatha pirabaththa pi Jesus menangkaledha pinthanhi. I ku pule ngala ngala parraninagumugattha pi ngarra Jesus. I murrinh mange pigunu ngatha pumenanudha pi, “Ya. Nukunu ngatha kardu Christ thathpirr ngarra Yile neki thangunu kathu nadha dini, nhini-ka menyuyibirnu-wa mange nukunu ngatha-yu. Nukunu-ka kardu terert weyida menthibirnudha wurrini-yu, nawa,” pumenanudha pi. ³⁶ I ku soldier deyida wanku parraninagumugattha pi. Kardu nhini-ka purnenadhaneme i perrenamuttha-manawaname kura wine thithimarnti. ³⁷ I pumamna, “Ya. Nhinhi ngatha kardu Pule ngala kardu Jews thurranpirra, nhini-ka nenyuyibirnu mani i thurdithut mani kathu ngarra thay pana kathu-yu.”

³⁸ I ngarra thay nhini ngarra Jesus menangkaledha pinthanhi-ka murrinh wanku pubanpak kangkarl ngarra pelpith nukunu. Murrinh nhini-ka kanhi-wa, “Kardu kanhi kanthim-ka kardu Pule ngala ngarra kardu Jews pigunu-wa.”

³⁹ Bere kardu wiye numi pangu da ngarra thay pinthanhidha-ka murrinh menardarrithaktha pinthanhi ngarra Jesus. I mamna, “Nhinhi-ka kardu Christ-wa nawa? Nhini-ka kardu mani nenyuyibirnu i ngankunintha deyida wanku nangankuyibirnunintha.”

⁴⁰ Mu kardu wiye numi deyida kathu pinthanhidha-ka mamna kardu ngarra wiye numi nhini-nu-yu, “Ya. Murrinh nhini-ka pirda-wa,” mamna. “Nhinhi-ka mere themanham Yile neki-yu? Kardu-ka nekineme-ka pub-annhipakneme ngarra thay kanhi pupupnemenu. ⁴¹ Mu neki-ka da wiye da matha thumerithuktha thardi, nhini-ka yuthpan da matha neki pupupnu-yu. Mu kardu kanhi kanthim-ka mere ngadha da wiye merithuktha-wa kani, nhini-ka mere pubuypaktha ngarra thay kanhi-yu.”

⁴² I kardu nhini murrinh mamna warda ngarra Jesus, “Jesus, panhimardathinnu kathu ngay-nu da nakurlnu kardu ngarra Pule ngala thathpirr thinu-yu.” ⁴³ I Jesus kathu-ka mamna, “Nga. Murrinh thathpirr kanhi-yu mampanu-yu. Marra kanhi-ka nhinhi-ka ngarra ngay wardarra pinu da patha nimin-ya ngarra Yile ngay dim-yu.”

Jesus Yibimpup Warda

⁴⁴ Bere ngarra nanhthi ngunga pelpith warda pirridha-ka da-ka thipmam binhi warda pangarntuy nhini-yu da pana ngangka-re-ya. Da thipmam binhi nhini pirridha-ka i da-ka kungini da mana mam, i ngunga-ka nhini-wa pangarntuy-yu. ⁴⁵ I da nhini-re-ka nanhthi kaligu ngala ngarra da church ngala pinthanhidha-ka dimngurruduk kanganu da matha. ⁴⁶ I bere Jesus-ka lurruth da matha pinthimnakay ngarra Yile nukunu wangu, “Yile, ngepan ngay-ka ngampamutnu warda.” I ngarra murrinh nhini-re mana mam-ka yibimpup warda nukunu-yu.

⁴⁷ I bere ku soldier ku pule ngala-ka pirringanamedha pangu da manta ngarra thay i da terert nhini bangam-mangkardu i Jesus yibimpup-yu. I nukunu nhini-ka

darntiparl warda Yile neki-yu i murrinh mam, “Kardu nugarn kanhi kanthim-ka kardu patha da matha thathpirr i nukunu-ka mere merithuktha kani.”

⁴⁸ Bere kardu wurnangat puyemperr pangu Jesus-nu pubangkardunu pupupnu. Mu kardu-ka ngarra pubamkardu thathpirr Jesus yibimpup i da mange terert nhini pubemangkardudha purni, nhini-ka kardu warda pubenawelerrdha pardi kardu daninmardathintha warda kardi ngala da matha i puddanalaththa da ngarra thelput pigunu warda wangu. ⁴⁹ I pulangay nukunu Jesus i kardu ngamere deyida wanku ngarra parraniriwaktha purni-ka da ngathparr tharrngini kathu pidha i pubamkardu deyida Jesus yibimpup-yu. I ngana deyida kardu palngun pubamkangkardungime Jesus yibimpup-yu, kardu palngun nhini-ya ngarra Jesus parraneriwakthangime purne da ngarra nan thangunu kathu Galilee.

Nukunu Joseph Yingampup Ku Nginihunh Jesus Ngarra Da Weyi Palyirr

⁵⁰⁻⁵² Bere nhini thangunu-ka kardu nugarn pana nan Joseph wurrininadha ngarra nukunu-nu kardu pule ngala nan Pilate i dantharrpu ku nginihunh nukunu-nu Jesus martnu. Kardu nugarn nhini Joseph-ka da nan thangunu kathu Arimathea-wa da numi nhini-ya kardu Jews pigunu. I nukunu-ka kardu patha da matha wurridha, i kardu ngalantharr-wa nukunu-yu. I nukunu-ka kardimardamadadha da ngarra Yile neki ku Pule ngala thathpirr pirranu ngarra kardu wurnangat warda ngatha. I ngana deyida nukunu-ka kardiwup i puddanayiththaneme pirrine ngarra ngalantharr pule ngala ngala kardu Jews-ya, kardu ngarra marda pumerttha purni Jesus thu pubatnu puddurinumnu. Mu nukunu

Joseph nhini-ka mere marda merttha wurri mange nhini-nu-yu Jesus thu pubatnu-yu.

⁵³ Bere nukunu Joseph dantharrpu thangu nu ku nginipunh nukunu Jesus-nu-ka, Pilate kathu-ka “Yu” mamna. I nhini nukunu-ka pangu warda wangu wurridha i mantharday ku nginipunh ngarra nukunu Jesus-yu ngarra thay thangu nu kathu i mamlarlarr ngarra nanhthi kaligu sheet nanhthi patha da matha. I nhini thangu nu-ka bannurdi yingampup ngarra da weyi palyirr ngarra kardu thangu nu pumampatha-yu. Mere nangkal ngadha yingapuptha ku nginipunh ngarra da weyi palyirr nhini-yu.

⁵⁴ Bere da-ka kungini thathpurr warda da Friday nhini-yu ngarra nukunu-re Joseph ku yingampup nginipunh Jesus-yu ngarra da weyi palyirr nhini da. I da-ka manta warda pirridha da Saturday-nu-ya da nhini-ya ngarra kardu Jews-te benyuktha dini-yu.

⁵⁵ Bere kardu palngun nhini ngarra Jesus parraneriwakthangime purne da Galilee thangu nu kathu-ka, palngun nhini-wa ngarra nukunu Joseph warda purnedhangime i pubamkangkardungime da weyi palyirr nhini ngarra ku nginipunh Jesus yingampup-yu. ⁵⁶ I nhini thangu nu peningime nhini-ka puddamkawurlngime ngarra da wangu i pumewathawathadhangime parde nanhthi oil nanhthi kangunu patha wanku i ku nginipunh Jesus-nu pumawarlaknungime nanhthi kangunu patha-nu-ya. Mu ngarra da da ngatha pardedhangime da Saturday nhini-yu i benkuyukthangime dini, nhini-ka mange kardu Jews nukun-wa pumedha purni-yu da mange law pigunu da matha nhini-yu.

¹ Bere da Sunday nhini da pankapur! ngarra ngunga nabirlthaydha dini-ka peningime nhini kardu palngun-ka nanhthi oil ngarra pumamkawathawathangime wunku kangunu patha pumangankakutngime i punnedhangime pangu warda wangu ngarra weyi palyirr nhini da.

² Bere parramkaruyngime pangu da i pubamkangkar-dungime da weyi palyirr wululuthpe nhini-ka menad-harldha wardarra dini. ³ Bere parnamkardi-warda-ngime i pumpankawinhay-warda-ngime ku nginipunh nukunu Jesus-ka maku warda.

⁴ Bere peningime-ka kardu warda pubenayengkarnirnthangime pirrine ngarra nimin wangu ku nginipunh-yu i puninkumardabaydha-warda-ngime dini nhini-yu. I kardu nugarn perrkenku-ka pangamnintharuy warda ngarra peningime-yu i ngarra ngurru peningime pir-rininthadha wunku nanhthi kaligu danikularrangth-anintha pirri. ⁵ Mu peningime kardu palngun nhini-ka perrempunkumanhamnintha i pepe pumamkawengime.

Bere kardu nugarn nhini kathu-ka mamnintha ngarra peningime-yu, “Nga peningime. Thangku-nu nangankawinhadhatngime narnamka-yu da ngarra ku pibimpuwup kanhi-yu kardu pana-nu ngarra kanambirnu-deyida-yu?” ⁶ Nukunu-ka kardu makardu-wa kanhi-yu, mu kardu-ka wurdamkabirl warda. I nukunu mamnarrungime nganaka da murntak-ya da pangu Galilee nardedhangime. ⁷ ‘Ngay kardu ngarra darrikardu nanki thathpirr-ka pumangirtanu i parramutnu ngarra kardu wiyenpun. I kardu nhini-ka ngarra nanhthi thay pubangirderdenu i pinthangetnu i ngupupnu warda nhini-yu. Mu da perrkenkuneme pamanu-ka ngay-ka ngurdingkabirlnu warda.’” ⁸⁻¹⁰ Bere peningime nhini-ka puddamkayerr-warda-ngime murrinh thathpi nhini ngarra Jesus mampirrungime-yu. Kardu-ka murrinh

peningime-ka kanhi-wa, Mary Magdalene-ya, Joanna-ya i Mary kale nukunu James-ya, i palngun ngamere deyida wanku.

Bere nhini thangunu peningime-ka punnungamkardurr-warda-ngime da weyi palyirr nhini thangunu-yu i pangu warda wangu punnedhangime i murrinh parranenkuyelerrdhaneme ngarra pulangay nukunu Jesus-yu kardu 11-ya i ngarra kardu ngamere deyida wanku, kardu ngarra Jesus marda pumerttha punni. ¹¹ Mu pulangay nukunu Jesus-ka mere murrinh pumerrubaththangime murrinh pana ngarra palngun nhini pumampirruneme-yu, mu pamamka-mana-waneme murrinh ngathayida da matha. ¹² Mu nukunu Peter-ka dempirnturt i tharra warda nungampinhart ngarra da weyi palyirr-nu, i dempinhikul i mintherr warda. I bamkardu nanhthi kaligu da matha yudha pangu-yu. I wurdawurl deyida ngarra da-nu warda wangu i benayengkarnirnthta wurrini ngarra kama wangu ku nginipunh-yu.

Kangkarlmawu Pangampirruynintha Kardu Ngarra Mayern Naninthadha Dini

¹³ Bere da ngunga numi nhini da ngatha kardu perrkenku, kardu ngarra Jesus marda menintharttha wurrini-ka nungamninthardurr da Jerusalem thangunu kathu i naninthadha dini da nan-nu warda wangu Emmaus. Da nhini-ka da ngathparr tharrngini ngarra da Jerusalem thangunu kathu-yu. ¹⁴ I kardu wurdananinthayiththa wurrini murrinh pana ngarra Jesus yibimpup-yu i wurdamkabirl kama-ya.

¹⁵ Bere ngarra mayern-te murrinh wurdananinthayiththa wurrini-ka nukunu Jesus-ka pangampirruynintha i purnelilidha-warda-

neme ngarra penintha nhini-yu. ¹⁶ Mu kardu-ka wurdanninhangkapi-wa nhini Yile neki kathu-ka mere marda merttha Jesus kirraninthathenh nukun ngarra kamarl penintha-yu.

¹⁷ Bere Jesus kathu-ka mampirrunintha, “Ya. Thangku murrinh thurdamninthayith thurran-yu?” Bere penintha nhini-ka pirrimninthart warda i daninkumardathinthanintha pirri. ¹⁸ Mu kardu numi kathu-ka mamna ngarra Jesus, i murrinh nukunu nhini-ka nan-wa Cleopas. “Nhinhi-ka kardu marra kama-ya kanhi-yu ngarra da Jerusalem-yu. Nhinhi da matha mere the nabath mange pumenadha pardi da nhini-dha warra-yu?” Mamna. ¹⁹ Mu Jesus kathu-ka mampirrunintha, “Mu mange ngarra-wa pumedha pardi da ngarra nhini-re-yu?” Mu penintha kathu-ka pumamnanintha, “Ngankunintha-ka murrinh ngurdamninthayith ngurran nukunu Jesus kardu Nazareth-mawu-ya. Nukunu nhini-ka wurdanarrayiththa wurrini murrinh Yile neki da matha. Nukunu-ka ku prophet-wa i da mange patha patha da matha merradha wurrini wunku nanhthi lurruth ngala ngarra Yile neki thangun-u-yu, i kardu-ka pumenabaththa thathpirr purni i Yile neki deyida le thathpirr dininadha-yu,” pumamnanintha penintha kathu-yu. ²⁰ “Mu ku yilarn ngala ngala nganki i kardu pule ngala ngala deyida wanku parramnamut Jesus-yu ngarra ku pule ngala thathpirr Pilate i pumamna thu pubatnu purdurinumunu. I nhini thangun-u kardu-ka pubangarnerde ngarra nanhthi thay pinthanhidha i yibimpup warda nhini-yu.

²¹ “Mu nganki kardu wurnangat-ka nguyemamna mana Jesus-yu kardu Pule ngala thathpirr pinu-yu i manganthibirnununu ngarra kardu murlakpun thangun-u kathu. Mu nukunu-ka yibimpup warda i da-ka per-

rkenkuneme warra-wa mam. ²² I numi-ka, kardu palngun ngamere ngarra ngankungime-ka murrinh paraningankuyelerrdhaneme purne i nhini ngankungime-ka ngumemkamardartngime ngala da matha. Da thipinhire marra kanhi da pankapurl punnadhangime palngun pangu-ka ngarra weyi palyirr nhini ngarra ku nginipunh nukunu pingampup-yu. ²³ Mu pumpankawinhangime ku nginipunh-ka maku warda. I pumamngarruneme-ka ku angel perrkenku pubampunkungkardunintha i pumampirringime kardu wurdamkabirl warda. ²⁴ I nhini thangunu-ka kardu nugarn ngamere deyida wanku ngarra Jesus parraneriwakthaneme purne-ka punnadhaneme pangu-yu ngarra da weyi palyirr nhini da ngatha i mere puberdurtthaneme ku nginipunh nukunu Jesus-yu mange nginipunh kardu palngun mani pamamkangime. Mu kardu mere pubengkardudhaneme Jesus-yu,” pumamnaintha penintha nhini kathu-yu.

²⁵ Bere Jesus kathu-ka mampirrunintha, “Nankunintha-ka thawath da matha murrinh namninthabath thurran murrinh pana ngarra parrarntilil kardu murntak pana ku prophet-ya ngarra murrinh Yile neki thangunu puddanarrayiththa purni-yu. ²⁶ Mu nga. Da-ka mange Yile neki nukunu-wa ngarra nukunu pana wurdanthuk nukunu Christ-ya yibimpup-yu. I nhini thangunu-ka wurdamkabirl warda i kardu Pule ngala thathpirr pininthanu da kangkarl wangu ngarra Yile neki,” Jesus kathu-yu mampirrunintha.

²⁷ Bere Jesus-ka murrinh warda wurdamnuyith murrinh ngarra Moses thangunu i ku prophet terert wanku parranirilidha purni-ya. Nhini-wa murrinh wurdampirrumeriyithnintha-yu murrinh wurdamnuyith-yu.

²⁸ Bere penintha nhini i Jesus-ka da manta warda

purnelilidhaneme ngarra da nan-nu Emmaus da nhini ngarra penintha-nu wangu wurrinininthadha-yu. Mu Jesus-ka puy dantharrwat kunungingki. ²⁹ Mu penintha-ka murrinh pumamnaintha, “Nga. Mere nukun thurru puy wangu-yu, mu kanhi ngadha ngarra ngankunintha thaninu. Da-ka kanarnum warda nhini-yu, da thipini-nu warda.” I bere Jesus-ka nhini warda wangu purnedhaneme.

³⁰ Bere ngarra thelput warda parnamkardineme i parnamkawupneme mi dhepdhep-nu. Bere Jesus-ka mi lawam manganart dim i ngarra Yile nukunu wangu darntiparl mi-nu-yu i mungampirrurigintha i mi warda dampirrumutnintha. ³¹ Bere da nhini thanguu penintha-ka dirranganninthathenh warda Jesus-yu ngarra kamarl penintha thathpirr warda bamninthangkardu. Mu Jesus-ka dinnarrirdum warda nhini-yu.

³² Bere penintha-ka memninthanu warda, “Ya. Ngarra nukunu-re wurdininheyiththa wurrini murrinh Yile neki nukunu ngarra mayern-te thurrinilidhaneme-ka ngarra nanhthi nginipunh neki-ka patha nimin dannhemut, nawa?”

³³ Bere nhini thanguu penintha-ka demninthawirnturt i nungamninthardurr wurdamninthawurl da Jerusalem deyida-nu wangu. I parrampirruruyne ngarra pulangay nukunu Jesus kardu 11-ya i kardu ngamere deyida wanku puyemperr ngarra thelput-yu. ³⁴ I kardu nhini-ka murrinh pumenanudha pirrini, “Yu, Jesus-ka wurdamkabirl da thathpirr nhini-yu. Nukunu-ka pangamnaruy ngarra Simon.” ³⁵ Bere penintha nhini-ka murrinh warda parrampunkuyerneme murrinh ngarra mayern wurrininthalilidha-yu wunku Jesus punnadhaneme. I murrinh ngarra dirranganninthathenh

ngarra nukunu-re mi mungampirurigatninth mi lawam penintha-yu.

Jesus Pangampiruruyneme Ngarra Pulangay Nukunu

³⁶ Bere ngarra penintha nhini i pulangay nukunu Jesus puddanayiththa pirrini-ka Jesus-ka pangu da matha pangarntuy pirrim i murrinh warda mampirra, “Nga. Marda nanki-ka pekpek wanku numabathnu nuru.”

³⁷ Mu kardu-ka pubemkabat i perremmanham pamam mana-wa ku wurdarr. ³⁸ Mu Jesus kathu-ka mampirra deyida, “Thangku-nu nerremngimanham-yu? Thangku-dha mere murrinh numangabath nuru ngay-yu ngurdamkabirl warda-yu? ³⁹ Nga. Ngay-ka mere ku wurdarr. Nga. Mange ngarra ngay nubangimangkardunu i me ngarra ngay nubangimengkardunu. Numangidhadhap da. Ku wurdarr-ka mere mabath kani nanhthi nginipunh i murnu-yu, nawa?”

⁴⁰ I dampunkarr warda mange ngarra nukunu i me.

⁴¹ I kardu-ka pumemnamardat warda i le warda paridha mu mere da ngatha murrinh pumenabaththa Jesus wurdamkabirl-yu. I bere Jesus kathu-ka murrinh mampirra deyida, “Mi-ka nanthin narnam kanhi-yu mi ngulathnu-yu?” ⁴² I ku warda parramnamut ku ngurilmirl thungku. ⁴³ I pubamkardu nukunu ku nhini wulamath-yu.

⁴⁴ Bere Jesus kathu-ka mampirra, “Nga. Nanki-ka nubamngingkardu ngay ngabimpup pangu nawa, i marra-ka nubamngingkardu warda ngurdamkabirl-yu. I murrinh nhini ngurdananarrayiththa ngurrini murntak warra-yu. Kardu ngalantharr murntak Moses nganaka i kardu nugarn ngamere deyida wanku parrarntilil da murntak warra murrinh thathpi Yile ngay nukunu-yu i marra-ka murrinh nhini-ka murrinh da thathpirr warda

nhini-yu. Nhini-wa murrinh-yu ngurdininarrayiththa ngurrini-yu ngarra birnu-re ngardidha-yu.”

⁴⁵ Bere Jesus-ka mukmuk warda banpunperdi i pumanganmarta warda murrinh thathpi Yile neki nukunu yibim-yu. ⁴⁶ I mampirra deyida, “Murrinh kanhi-ka murrinh ngarra ngay da parrarntilil da murntak warra-yu. ‘Nukunu Christ kardu pana ngarra pule ngala Yile neki purduthuknu nukunu nhini-ka yidingurr ngala palututnu i thu pubatnu puddurinumunu. Mu da perrkenkuneme pamanu-ka nukunu-ka kardu purdingkabirl-wa-nu nhini-yu. ⁴⁷ I nhini thangunu-ka kardu ngarra nukunu-ka murrinh warda panthelerrnu puru ngarra kardu da pana ngangka-re-ya. I murrinh pumarranu da mange wiye parnipartnu i panmardathinnu warda i nhini-ka Yile neki-ka pirranmaputhnu warda da mange wiye nhini-yu, nhini-ka nukunu Christ-ka yibimpirrapup kardu wurangat warda ngatha. Nhini-wa murrinh-yu ngarra kardu nukunu panthelerrnu puru da pana ngangka-re-ya i kardu-ka murrinh da puretnu-ka da Jerusalem wangu-wa.’

⁴⁸ “I nga.” Jesus kathu-yu mampirra. “Nanki-ka nubamngingkardu warda nawa kardu ngurdamkabirl warda-yu da mange murrinh nginipunh murntak warra parrarntilil-yu. ⁴⁹ I ngay-ka ngurdunarrathuknu Ngepan Yile ngay nukunu i paninannginirdinu nhini-yu. Da murntak warra Yile ngay mam-ka Ngepan nukunu purduthuknu paninnginirdinu kardu ngarra nukunu. Mu nanki-ka nuyunamardamardanu da ngarra Jerusalem i ngarra ku Ngepan nhini da mana paninannginirdinu-yu i mananlurruthnu-yu,” Jesus kathu-yu mampirra.

Jesus Dimmardawith Ngarra Yile Nukunu-nu Warda Wangu

⁵⁰ Bere nhini thangunu-ka Jesus i pulangay nukunu-ka punnungamkardurneme da Jerusalem kathu-yu i Jesus-ka menkubertidhaneme wurrini da ngarra Bethany-nu warda wangu. I pangu da ngarra pibimkat-mana-neme-ka Jesus-ka nithi nukunu-re langpirrampirrumaneme i danttharrpu Yile nukunu kardu mankurnarnanuneme pani. I mampirruneme, “Nankuneme-ka marda pekpek da matha numabathnuneme nuru.” ⁵¹ Mu ngarra murrinh-te pirrirrungerrenthaneme-ka Yile nukunu-ka kanthin-mardawith warda kangkarl-nu da ngarra nukunu wangu da Heaven-ya.

⁵² Bere pulangay nukunu Jesus-ka parraneriparldhaneme punne Jesus-yu i nhini thangunu-ka puddamkawurlneme da ngarra Jerusalem-nu warda wangu i le thathpirr warda punnedhaneme nhini-yu. ⁵³ I kardu bere matha wangu parraneriparldhaneme parde Yile neki-yu ngarra murrinh church ngala pangu-yu ngarra da Jerusalem-yu.

Murrinpatha Bible

The Holy Bible in the Murrinpatha language of Australia

copyright © 2018 Bible Society Australia

Language: Murrinpatha (Murrinh-Patha)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-10-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 12 Feb 2021 from source files dated 12 Feb 2021

2ee86d17-708e-5782-bf6d-258714901628